ALEXANDRI PATRICII ARMACANI, THEOLOGI MARS GALLICUS SEU...

Cornelis Jansen, Giovanna Carafa, Michel Richey

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6.
34 A
4

3505
844

...ius eruditissimi libelli
...e Cornelius Jansenius
..., huiggressu factus
...r Civitatis Ipensis,
in Flandria, in qua dignitate duos
tantum annos vixit; directus a ... it
adversus libellum M. Besiani Arroy.
SS. Th. D. et P.P. Parisiensis, privilegio muni-
tum et Francorum Regi dedicatum, in quo Author
aperte profitetur, Imperium esse Galliae
coronae indivulse nexum, et quotquot
illud vel ejus partem detinent, esse injustos
raptores, usurpatores, omnia armis franco-
rum esse repetenda, imperii nomine venientibus,
Gallia, Italia universa ab Augusta Vindeli-
cor. ad Calabriam inferiorem usque, Ger-
mania, Hungaria, Polonia, Russia,
Prussia, Livonia, Lithuania, Moscovia,
Slavonia, Podolia, Alba Russia,

Wallachia, et ultra Galliae montibus Pyrenaeis et Hispaniae parte ad Iberum. Confirmat hoc Fendeling Canonicus et officialis Tornacensis in epistola scripta ad Dion: [illegible]tarum 16. Junij ao 52. [illegible] nostr Dn. Osiander in Specimine Sacte. [illegible] pag. 9 et 10.

mortuus est hic Jortening ao. 1638 non. May.

~~B IV b 84~~

~~Fr 2~~

14 – 1. a. 1. 5.

II.33.

ALEXANDRI PATRICII ARMACANI, THEOLOGI

MARS GALLICVS

SEV

DE IVSTITIA ARMORVM, ET FOEDERVM REGIS GALLIÆ,

LIBRI DVO.

Editio noviſsima.

Arrogantiæ non eſt, vel quærere, vel aſſerere veritatem. *Aug. lib. 4. contra Creſcon. cap. 66.*

ANNO M. DC. XXXVII.

C. T. F.
Mich. Richey 1749.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

PRÆFATIO.

QVemadmodum Oceanus duobus motuum generibus agitatur, perenni reciprocationis æſtu, & prorumpentibus per intervalla tempeſtatibus; quorum ille cauſas tam altè abſtruſas habet, ut nullâ hactenus Philoſophiæ ſagacitate detegi potuerint; iſtæ tam perſpicuas, ut nullâ ſubtilitate tegi: ita cor humanum Oceano ſimillimum duas actionum ſpecies parit, quarum aliæ in ipſo præcordiorum receſſu abſconditis cardinibus nituntur, ex quibus judicentur bonæ aut malæ, quos ille ſolus perſpicit, qui quidquid mille perplexitatibus involutum eſt, veluti Solis radio ſcriptum legit; aliæ tam perſpicuæ improbitatis notas quaſi frontibus præfixas gerunt, ut difficile ſit, vel imperitioribus nebulas ingenii dexteritate vel ſermonis offundere. Tam enim enormiter in ipſa principia Chriſtianę pietatis impingunt, ut quidquid fucandæ turpitudini prætexitur, magis ad affundendam colorantibus improbitatem valeat, quàm actionibus detrahendam. Cujus ordinis pleriſque peritis juxtà atque imperitis videntur eſſe illa fœdera

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſubſidiaque Gallicana, quibus hoſtes Romanæ fidei in utrâque Germaniâ armati, Catholicam Eccleſiam jam multos annos uſque ad illud poſtremum excidium Thenenſe, *a* & obſidionem Lovanienſem, ferro flammâque populati ſunt. Quid enim de illis Chriſtianus orbis ſentiat, fideliùs ex Catholicorum gemitibus, quàm ſcriptis diſcitur. Illi enim ex fundo Chriſtianæ pietatis oriuntur; hæc defectibus ingeniorum quandoque obnoxia ſunt, quos eis, vel affectuum perturbatio, vel ignorantia veritatis affricuerit. Ex quo factum arbitror, ut neminem vel Francum Catholicum hactenus viderim, qui intellectâ circumſtantiarum veritate, quibus iſta Germanica Belgicaque bella veſtiuntur, non ingemitum de ſuppetiis illis Gallicanis eruperit; pauciſſimos, qui eas qualicumque defenſionis pallio, velut verecundanti fronti manum opponerent, velare conarentur.

In quo genere prodiit nuper libellus *M. Beſiani Arroyi P. ſacræ Theologiæ Doctoris Facultatis*, ut præ ſe fert, *b Pariſienſis, nec-non Theologalis Eccleſiæ Lugdunenſis*, privilegio & approbantium cenſurâ munitus, ipſique Francorum Regi

a vulgò *Thienen*, ac *Tillemont*.
b Queſtions decidées &c. Par M. Beſian Arroy P. Docteur en Theologie de la Faculté de Paris, & Theologal de l'egliſe de Lion. Imprimé à Paris chez Guillaume Loiſon an. 1634. Auec privilege, & approbation des Docteurs.

Regi dedicatus, quarumdam *Quæſtionum deciſione* ſpecioſus: inter quas iſta de fœderibus ſuppetiiſque Gallicis una eſt; altera de juſtitiâ bellorum, quæ Rex Chriſtianiſſimus partim in Imperii quaſdam Provincias jam ſuſcepit, partim in univerſa penè Europæ Regna meditatur. Profitetur enim apertiſſimè, Imperium eſſe Gallicæ Coronæ indivulsè nexum, & quotquot illud, vel ejus partem detinent, eſſe injuſtos, uſurpatores, raptores, omnia armis Francorum eſſe repetenda. Quid autem Imperii nomine intelligat, accipe, & miraberis mecum hiantis ambitûs immanitatem: *Continebat*, inquit, *c Imperium Gallias, Italiam univerſam, ab Auguſtâ Vindelicorum ad Calabriam inferiorem uſque, Germaniam, Hungariam, Poloniam, Ruſsiam, Pruſsiam, Livoniam, Lithuaniam, Moſcoviam, Sclavoniam, Podoliam, Albam Ruſsiam, VValachiam* &c. *& ultra Gallias complectebatur montes Pyrenæos, & Hiſpaniæ partem cis Ibérum.* En limites, Lector, Imperii, quod Francis ita debitum eſ-

c Du temps que les Francois ont tenu l'Empire, il contenoit toutes les Gaules, l'Italie entiere à prendre depuis Auſpourg juſques à la Calabre inferieure; l'Allemagne, la Hongrie, la Pologne, la Ruſſie, la Pruſſie, la Livonie, la Lithuanie, la Moſcovie, la Slavonie, Podolie, l'Alberuſſie, la VValachie &c. & toutes les Gaules du coſté des mons Pyrenees. Il poſſedoit tous les mons, & de l'Eſpagne ce qui eſt deçà la riviere Ebro, où eſt contenue la Comté de Catalogne. *Fol.* 110.

ſe ex Caroli Magni *d* ſucceſſione ſentit, ac docet, ut, quiſquis Europæorum Principum ullam ejus laciniam poſſideat, *uſurpationis* e *injuſtæ* reus ſit. Quâ unicâ ſententiolâ Principes Europæ ferè univerſi, Imperator, Reges Hiſpaniæ, Hungariæ, Poloniæ; Duces Moſcoviæ, Bavariæ, Lotharingiæ; omnes Principes Italiæ; omnes Civitates Imperiales ad manticam rediguntur: ita planè, ut *legibus* f *conſcientiæ* ipſi ad reſtituendum, *Franci* g *etiam ad repetendum armis*, teneantur. Huc profitetur ſpectare fœdera cum infidelibus, tamquam ſtratagema, quo, viribus hoſtium debilitatis, faciliùs injuſtè detenta repetantur. Huc tendunt aculei, quibus paſſim Gentiles ſuos ad arma contra Principes Eccleſiæ Catholicæ univerſos concitat, ut alacriter tam juſta bella Gallicana perſequantur. Nimirum maturè buccinator iſte claſſicum

d *Fol.69.* Louys le Juſte doit regner ſur tout ce Royaume. *Voyez toute la page* &c.

e *Fol.* 38. L'Empereur, quand il aura rendu la couronne Imperiale aux legitimes ſucceſſeurs de Charle-Magne.

Et *Fol.* 100. L'Empereur ou ſes predeceſſeurs nous ont ravy l'Empire. Tout le reſte des petits Princes de l'Europe n'ont que le bien, qu'ils ont envahy ſur nous pendant les troubles, &c.

f *Fol.*93. L'injuſte detenteur, qui poſſede ce bien par ceſte injuſte alienation, ou par uſurpation, ne peut le tenir en conſcience &c.

g *Fol.* 98. Il y va de noſtre conſcience en ne le faiſant pas, ſi nous le pouvons &c. *Vide citata lib*. 1. *cap*. 42.

cum canit, ut exciti omnes Principes moliminum tantorum ſcopum, quibus Europa perturbatur, intelligant. Quidquid videlicet Provinciarum atque Terrarum, arte, Marte, ſtratagematum verſutiâ, fœderum impietate, hæreticorum barbarorumque commotione Principibus quibuſcumque Europæis avelli poteſt, id ad Franciæ Coronam poſtliminiò reducendum eſt. O portentum ambitionis! quibus æſtibus perturbas ſerenitatem veritatis! quæ ludibria ſceptris inhiantium cogitationibus objicis! Ægræ profectò mentis ſomnium, vel febricitantis delirium hujuſmodi phantaſmata eſſe putaviſſem, niſi hæc ab Hierarchiæ Eccleſiaſticæ Miniſtris, & à S. Theologiæ Doctoribus ſeriò diſputari, & quaſi ſapienter adſtrui, & publicis typis, adſtipulante Cenſorum calculo, vulgari cernerem.

Quapropter cùm non levioris culpæ ſubinde ſit, tacere, quando loquendum eſt, quàm loqui, quando tacendum; non abs re publicâ, vel boni viri officio me facturum arbitratus ſum, ſi inſanas hominis iſtius voces, arrepto calamo, quantum Deus dederit, retunderem. Si enim licuit incruenti Sacrificii Myſtæ cruentorum bellorum incentorem agere, liceat Chriſtianæ tranquillitatis

candidato prælia voce dirimere, fugientemque pacem, quantùm fieri poteſt, veritatis defenſione revocare. Si illi fœdera Reipublicæ Catholicæ tam luctuoſa tueri fas fuit, fas mihi ſit, Catholicorum gemitus, quibus ea deplorant, & intereuntis Religionis calamitates miſerantur, non indefenſos prætermittere. Hoc eò juſtiùs mihi concedendum ab omnibus æquis rerum arbitris puto, quòd non paci tantùm, ſed & veritati laborem iſtum conſecrantes, juxta ſacrarum Scripturarum vocem: *h Veritatem tantùm, & pacem diligite*; bella corporum, erroreſque animorum jugulare unâ eâdemque lucubratione contendimus. Etenim tot hallucinationum ſordibus Hiſtoriarum veritatem, tot erroribus ipſam S. Theologiæ dignitatem Scriptor iſte contaminavit, ut magis mirandum ſit, in iſtâ publicâ doctrinarum luce inveniri poſſe, qui tot mentis exorbitationes annuendo vel diſſimulando probaverint, quàm indignandum, eſſe, qui odio falſitatis improbaverint.

Nec verò mihi vitio quiſquam verterit, quòd facta Principum ad incudem veritatis revocaverim. Veritas inſtar Solis publicum bonum eſt: quæ nihil omninò neque Principum, neque privatorum, nec hominum, nec Angelorum, à ſuis legibus immune eſſe patitur.

h *Zachar.* 8.

tur. Solis iſtius radios, quantùm licuit, ſecutus ſum; perſpicuis principiis uſus involuta evolvi, nexus rerum patefeci. Si quid illa lux proſcripſerit, quid adversùs veritatem, vel ejus aſſertorem clamant? Publicis factis, non ſcriptis indignetur, quiſquis ea divinâ luce damnari, Chriſtianâ pietate reprobari, moleſtè ferat. Pluſquam humanæ tyrannidis eſt, cùm tibi quidlibet faciendi licentiam arrogaveris, ipſam velle facem, quâ facta judicantur, exſtinguere, fideique libertatem ſuâ voce fruſtrare. Nec etiam mihi quiſquam quaſi aliquid ſolidius dicturus occinat, (quemadmodum perſpicuo crimini palliando fieri video) Princeps, Rex, Imperator iſte, vel ille, ſimiliter fecit. Abſit modò calumnia, nec ſe fatiget. Qui ſimiliter fecit, ſimiliter judicabitur. Peſſimum peccati patrocinium eſt, multitudo peccantium. Ubi veritas non accipit perſonam, nec ego accipio. Hoc damno, quod illa damnaverit, quiſquis tandem vel Regum, vel Imperatorum impegerit in lucem ejus. Non ego hîc arrogantiæ invidiam formidaverim. Securum me fecit Auguſtinus, quando dixit: a *Non eſt arrogantiæ vel quærere, vel aſſerere veritatem.* Nam eam ſollicitè quærere, quando

A 5 latet,

a *Aug. lib. 4. cont. Creſcon. c. 66.*

latet, charitatis inchoatio eſt; piè conſtanterque aſſerere, quando patet, charitatis conſummatio; in ejus luce geſtire, inchoatæ, conſummatæque felicitatis. a *Quid enim beatius eo, qui fruitur inconcuſsâ, & incommutabili, & excellentiſsimâ veritate?*

Cùm igitur neque vitâ, neque morte, nec actionibus, nec ſermonibus disjungi à veritate debeamus, quis judicium ejus de publicis factis ſubterfugiat, ægreque ferat, niſi qui in illam nos velit infelicitatem temporum incidere, quibus nec ſentire, quæ velis, nec quæ ſentias, dicere liceat: vel potiùs, quibus nec ſentire, quod veritas dictet, neque dicere, quod veritas jubeat, permittatur? Regibus timorem, honorem, reverentiam deberi ſcio; ſed majorem Veritati. Nec illa reverentia eſt, publicas noxiaſque morum labes probrosâ adulandi abjectione, ac cæcitate tegere: ſed potiùs Chriſtianâ pietate patefacere, & modeſtiâ redarguere. Utramque exhibui, quantùm, Deo juvante, potui; &, niſi me fallit, quantùm debui. Scio, procaciam erga ſublimiores poteſtates divinâ lege proſcriptam eſſe: ſcio etiam, culpatum ab Auguſtino b humilitatis exceſſum. Quo vitio tunc delinqui maximè ſolet, cùm facta publica,

a *Aug. lib. 2. de lib. Arb. c. 13.*
b *Lib. 5. de Civit. c. 24.*

blica, quæ veritas damnat, perſonarum, non rerum veneratione, damnare trepidamus: cujuſmodi diſſimulatio plerumque in publicæ diſciplinæ noxam, fideique interitum cedit. Contra quos abjectiores affectus Scriptura puſillanimis fiduciam inſpirat: *Noli eſſe humilis in ſapientiâ tuâ; ne humiliatus in ſtultitiam ſeducaris* a.: adulatoribus verò timorem: *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras* b. Quamobrem illi, quorum officium eſt loqui, haud ſecus Deo rationem reddituri ſunt, quòd publicis hujuſmodi corruptelis ſtylo aut voce pepercerint, ac ſi calculo comprobaſſent. Diſſimulando enim, coram hominibus probant, quod animo improbant coram Deo. Quid prodeſt autem, Deo damnaſſe, quod hominibus in ruinam ædificandis probaſſe videaris? Ignoravi, fateor, illas conſcientiarum ſtrophas, quibus juſtitia plerumque læditur, dum neſcio quâ Religionis perverſione, hominibus parcere, quàm veritati malumus. Quaſi verò non utrumque fieri poſſit, ac debeat, ut & adversùs homines obſervantia, & adversùs vitia cenſura ſervetur. Quapropter ſiquid durius forſan hîc inciderit, vel potiùs, alicui viſum fuerit, in facta, non in perſonas, jactum eſt. Si res no-

a *Eccleſiaſt*, 13. b *Iſaiæ* 6.

minibus nuncupentur ſuis, cui niſi veritati, quæ ſic appellari jubet, vitio dederis, aut illi certè, qui talem diſputandi appellandique neceſſitatem dedit? Quid enim injuſtiùs, quàm res Orbi Chriſtiano graviſſimâ cenſurâ veritatis dignas offerre, & indigna rebus vocabula poſtulare? Nimirum perinde concinni hujuſmodi ſunt, atque ille, *qui ocreâ velit caput contegi, & galeâ calceari*, a & murmuret, ſi ſuum cuique membro ornamenti decus tribuatur. Quòd ſicubi verò in ipſam veritatem alicui offendiſſe videar, fieri potuiſſe non diffiteor, propriæ, humanæque conſcius infirmitatis; cui numquam ita bene ad ſcientiam ſubducta ratio eſt, quin ætas ac ſtudium aliquid apportet novi, quod, cùm te ſcire credas, neſcias. Verumtamen quiſquis me falli arbitratur, etiam atque etiam videat, ne fortè in offuſis rerum antiquarum vel veriſimilium ratiuncularum tenebris ipſe fallatur. Forſan enim admotâ face demonſtrabitur, lapſus eſſe Lectoris, quos Scriptoris errores eſſe putat.

a *Aug. lib. 3. Confeſſ. c. 7.*

ALEXAN-

ALEXANDRI PATRICII ARMACANI, THEOLOGI,

De Iuſtitiâ Armorum & Fœderum Regis Chriſtianiſſimi,

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur prima Arroyi Quæſtio : & paralogiſmus in aſsignandâ juſtâ belli causâ declaratur.

PRINCIPIO igitur Arroyus quærit : a *Vtrùm Rex Franciæ juſtam inferendi belli cauſam habeat* ? belli, inquam, iſtius tam luctuoſi Chriſtianæ Religioni, quo Belgium, & Germania, Franco Batavos atque Barbaros ex ultimis Septemtrionis receſſibus evocante, jam tot annos flagrat ; quo partem Alſatiæ, Treveros, Lotharingiam nuper occupavit ; quod ad vindicandam ſibi poſtliminiò Italiam, partem Hiſpaniæ, Belgium, Germaniam, reliquamque Europam penè totam, juxta catalogum provinciarum ex Arroyo paulò antè in Præfatione deſcriptum,

a q.1. Si le Roy de France a juſte cauſe de faire la guerre ?

ptum, oblatâ vel ſuſcitatâ ſimili occaſione, inſerre meditatur, uti retectâ fronte hic homo profitetur.

Quid igitur Arroyus ad iſtam quæſtionem? Præmittit ex D. Thoma, *a* unde totius operis ſui ſe fundamenta derivaturum ſpondet, tres eſſe juſti belli conditiones, *b ſupremam auctoritatem, juſtam belli cauſam, rectam bellantis intentionem.* Et quamvis ad id, quod agimus, perparum aut nihil referat, fide tamen laborat iſta S. Thomæ advocatio. Non enim nominat S. Thomas inter juſti belli conditiones ſupremam auctoritatem, ſed *Principis auctoritatem, cujus mandato bellum eſt gerendum.* Eodem modo & Auguſtinus loquitur, quando dicit ordinem naturalem hoc poſcere, ut *ſuſcipiendi belli auctoritas atque conſilium penes Principem ſit. c* Quâ principalis auctoritatis amplitudine fortaſſe ſignificatum volunt eſſe Principes quoſdam, quibus indicendi belli poteſtas competat, quamvis Imperatoriam aut Pontificiam Majeſtatem tamquam ſuperiorem colant; ac propterea, Arroyo judice, non abſolutè ſupremâ auctoritate polleant. Pergit igitur: *Suprema eſt Regis Franciæ auctoritas*; agnoſcimus: *Recta bellantis intentio*; de re occultâ dubitamus, vel certè remittimus eam Deo: *Iuſta ei belli cauſa*; negamus. De Regis igitur Franciæ ſummâ in Regnum ſuum auctoritate nil opus eſt ſatagere; de intentione ipſius forſan pauca inferiùs: in cauſam belli tota moles diſputationis hujus incumbet.

Porrò

a. 2. 2. q. 40. a. 1.
b FOL. 12. & 13.
La 1. Que celuy qui la fait aye auctorité ſouveraine comme les Monarques, & Republiques.
La 2. Qu'elle ſoit faite pour une juſte cauſe.
La 3. Que l'intention du Souverain ſoit bonne & droite.

c *Aug. lib. 22. contra Fauſt. cap. 75.*

Porrò hanc ei eſſe non tantùm juſtam, ſed omninò juſtiorem, quàm ulli Monarchæ totius orbis terrarum, ſic probat Arroyus: a *Ille Monarcha, cui plus adeſt ſupremæ auctoritatis, ſeu*, ut infrà loquitur, b *cujus auctoritas ſuprema major eſt, cui plus adeſt juris ac rationis petendi, cui melior eſt bellandi intentio, ille juſtiorem inferendi belli cauſam habet. Atqui Rex Franciæ plus habet ſupremæ auctoritatis, quàm ullus Monarcha orbis terrarum univerſi, plus juris ac rationis petendi, intentionem denique meliorem; juſtiorem igitur inferendi belli cauſam habet, quàm ullus Monarcha totius terrarum orbis.* Hoc argumentum vocat c *indubitatum, totius propoſiti ſui fundamentum; hoc ex omnibus partibus ſuis facillimo negotio comprobari poſſe.* Ubi quid potiùs mirer, ineptiam proponentis, an ſubſumentis vanitatem, an fœdiſſimas hallucinationes ſingula probare molientis? Vix enim tot ſyllabas continet argumentatio iſta ſyllogiſtica, quot aberrationes in eâ concinnandâ probandâque committuntur. Singula videamus.

Ac primò quidem bellantis auctoritatem, intentioniſque rectitudinem, à cauſæ juſtitiâ rectè diſtinxerat. Illam quippe & Auguſtinus, & Thomas, & quotquot rectè de rebus iſtis philoſophati ſunt, diſtinguenda judicarunt. Eſt enim frequentiſſimum, ut & ſumma ſit gerentis bellum auctoritas, & intentio bona, cauſa tamen injuſtiſſima: & vice

a FOL. 15. Le Monarche, qui a plus d'autorité ſouveraine, plus de raiſon & droit de demander, & melieure intention en guerre, a auſſi plus juſte cauſe de la faire. Or eſt il que le Roy de France a plus d'autorité ſouveraine, que tout autre Monarche du monde, il a plus de droit & raiſon de demander, & a melieure intention, doncque il a plus juſte cauſe de faire la guerre, que tout autre Monarche du monde.

b FOL. 83. L'autorité ſouveraine des Roys de France eſt plus grande, que celle des autres Roys du monde.

c FOL. 16. Voilà le fondement de tout mon deſſein; voilà disje mon argument, lequel eſtant prouvé en toutes ſes parties, comme il eſt treſ-facile.

Et FOL. 15. Ie le fais voir par un argument indubitable, le voicy, &c.

vice versâ, ut cauſa ſit juſtiſſima, cujus auctoritas nulla, & intentio perverſiſſima eſt. Nimiùm tardus eſt ad iſta pertractanda, qui ſine exemplis ea diſcernere nequit. Quis enim neſcit, ſummam fuiſſe Romani populi auctoritatem, rectamque intentionem, quando Sabinas non priùs à parentibus petitas rapiebant; cauſam iniquiſſimam? quis è contrario neſcit, nullâ legitimâ auctoritate, ſummâ intentionis iniquitate, privatos homines de irrogatis injuriis vindictam petere, ſicut Julianus petiit, quando adversùs Rodericum Saracenos armavit, à quo graviter læſus fuerat?

Cùm igitur illa tria quàm maximè ſeparata ſint, eaque tu ipſe, Arroye, tribus verſibus antè veluti diſtincta ſeparaſſes, hîc mirabili vertigine confundis omnia, & auctoritatis magnitudinem, intentioniſque bonitatem in argumentum juſtitiæ ipſius cauſæ rapis. Rectiſſimè ergo dicitur, quòd qui plus habet juris atque rationis ad petendum, vel repetendum id quod ſuum eſt, juſtiorem bellandi cauſam habeat: ſed iſtius cauſæ juſtitiam nec exceſſus auctoritatis auget, nec defectus minuit; illius iniquitatem neque perverſitas intentionis accuſat, neque bonitas purgat. Sex igitur omninò modis in hac unica tua propoſitione oſtendis inanitatem ingenii tui. Nam & cauſa æquiſſima eſſe poteſt, ſine ſummâ bellandi auctoritate; & ſumma auctoritas, ſine cauſæ æquitate. Rurſus intentionis rectitudo adeſſe poteſt, ſine cauſæ juſtitia; & cauſæ juſtitia, ſine intentionis rectitudine. Denique ſumma auctoritas eſſe poteſt unà cum intentionis rectitudine, ubi nulla omninò cauſæ juſtitia; & cauſæ juſtitia, ubi nec bonitas intentionis, nec bellantis auctoritas. Hæ quippe bellantium perſo-

perſonarum affectiones ſunt; illa rerum, propter quas bellum geritur: quod quacumque geratur intentione, vel auctoritate, numquam æqua cauſa iniqua fiet, niſi mutatio aliqua rebus ipſis afferatur. Nam, ut rectiſſimè ſanctus Thomas, quem tuum Doctorem toties jactas, & cum eo concinens Theologorum chorus: Juſtitia attendit medium rei, unicuique tribuens, quod ſuum eſt. Quantacumque fuerit igitur bellum inferentis auctoritas, qualiſcumque intentio, numquam efficiet, ut, quod reipſa indebitum fuerit, fiat ſuum; vel è converſo, quod ſuum, fiat indebitum. Deus ipſe nónne tantæ auctoritatis, & majeſtatis eſt, & bonitatis, ut nil eo ſuperius aut melius eſſe vel cogitari poſſit? quis tamen eò inſipientiæ veniat, ut ex majeſtate, vel ex intentione bonâ vindicantis, cauſam vindictæ juſtam eſſe arbitretur? Ipſa Scriptura adversùs iſtas imaginationes diſertiſſimis verbis intonat: a *Cùm ergo ſis juſtus, juſtè omnia diſponis. Ipſum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æſtimas à virtute tuâ.* Exterum ergo à majeſtate, & juſtitiâ, & bonitate veri Regis eſt, vindictam expoſcere ab iis, qui non merentur; exterum, petere quod non eſt ſuum. Iſtæ quippe duæ belli juſti cauſæ ab Auguſtino b proferuntur: *Juſta bella ſolent definiri, quæ ulciſcuntur injurias, ſi qua gens, vel civitas, quæ bello petenda eſt, vel vindicare neglexerit, quod à ſuis improbè factum eſt, vel reddere, quod per injurias ablatum eſt.* Ex quo fit, ut, ſi nil ex parte rei vindicandum eſt, nihilque repetendum, nulla Regis majeſtas, auctoritas, ſanctitas, ſolâ ſuâ majeſtate, intentioniſque bonitate, cauſam ex injuſtâ juſtam fecerit, aut ex minùs ju-
ſtâ

a *Sap.* 12.
b *q.* 10, *ſuper Ioſue.*

ſtâ juſtiorem. Hoc enim, ſi quid umquam, eſt perſonas in judicando accipere, quod Scriptura vetat; videlicet, neglectâ rerum conſideratione, quarum æqualitatem juſtitia quærit, & facit, ex perſonarum majeſtate, & animorum, quibus feruntur, motibus, bellorum juſtitiam injuſtitiamque ſuſpendere.

Cùm ergo certiſſimam illam doctrinam, & æterna veritas, & naturalis æquitas, & conſenſus Theologorum omnium, & judicium omnium gentium clamet, quæ ſe maximè lædi putant, quando à robuſtis Regnorum venatoribus bonam intentionem injuriæ prætexentibus opprimuntur; quid ad propoſitum facit; quòd ad juſtiorem bellandi cauſam aſſerendam, belligerantium auctoritatem, intentioniſque bonitatem juri ipſorum permiſcere voluiſti? nimirum, ut campus tibi aperiretur, quo de ſacroſanctâ *Regum unctione*, de *miraculosâ ſanitate*, de *lege Salicâ*, de titulo Regis *Chriſtianiſsimi*, & ſimilibus, nihil omninò ad rem facientibus, copioſiſſimè ſapientiſſimeque delirares: atque ita magnicrepantibus illis vocibus rudem popellum, quaſi claſſicum canendo, ad arma concitares, dum dubitare nefas putet, quin purgatiſſima juſtiſſimaque bellandi ſit cauſa, ubicumque ſacroſancto & cœlitus miſſo unguento delibuti Reges, miraculis clari, intentionis bonitate muniti, titulo Chriſtianiſſimi, ex lege Salicâ hæredes, bella ſuſcipiunt. Quòd ſi iſta omnia veneratione quidem in ſuo quæque gradu digna ſunt, nequaquam tamen poſſunt juſtitiam cauſæ dare vel tollere, augere vel minuere; dimiſsâ igitur Principis auctoritate, & intentionis bonitate, reformanda eſt tua tibi prima propoſitio, in hanc ſententiam:

Mo-

Monarcha, cui eſt plus rationis & juris ad petendum, ille juſtiorem inferendi belli cauſam habet. Quod ſi feceris, ſicut omninò facere debes, ſi tantillum ſalis tibi reliquum eſt, jam omnes loci communes de unctione Regum Franciæ, de miraculoſa ſtrumarum ſanatione, de titulo *Chriſtianiſsimi*, de lege Salica, quæ tam inaniter ventilaſti, ut adſtrueres, plus eſſe ſupremæ poteſtatis in Rege Franciæ, quàm in ullo Rege totius univerſi, irrito tibi labore perierunt. Quæ quamvis idcirco tamquam prorſus ἀπροσδιόνυσα præterire licuiſſet; ne tamen vim cujuſcumque ratiunculæ, quamlibet παρέργυ, quam putes aliquid ſtringere, vitatam potius, quàm diſſolutam, aut fractam conqueraris, agedum ſequar, quocumque te impetus tuus tulerit, hâc videlicet lege, ut te ſubinde lectoremque commonefaciam, etſi omnia, quæ de iſtis capitibus perquàm inſulsè diſputas, veriſſima eſſe fateremur, nil omninò te ad juſtam bellandi cauſam aſſerendam promoviſſe.

CAPVT II.

De unctione Regum. Clodovæus delibutus eſt unctione Baptiſmi, non Regiâ.

REges igitur Franciæ magis abundanter participes eſſe ſummæ poteſtatis Dei, ſeu poteſtatem illam ſupremam *eſſe majorem* [a] in Rege Franciæ, quàm in ullo alio totius terrarum orbis Rege, ex quatuor potiſſimùm jam jam recenſitis capitibus probas, quibus per modum auctuarii addis,

[a] FOL.18.& 36.& 83. Que l'autorité ſouveraine des Roys de France eſt plus grande.

FOL.18. Par les aſſeurances, & teſmoignages des Papes; par l'antiquité de leur domination, par les hauts faicts d'armes pour l'Egliſe, & particulierement par leur divines generoſitez.

addis, *Pontificum teſtimonia, antiquitatem dominationis, eorum geſta glorioſa*, & præcipuè, inquis, *divinam eorum generoſitatem.* Videamus quid ex tanto promiſſionis hiatu naſciturum ſit.

De ſacroſancta Regis unctione tria diſputas; primùm quidem: Utrùm ſacra ampulla propter Baptiſmum Clodovæi, an propter Regis conſecrationem allata fuerit: alterum: An verè iſtud miraculum acciderit: tertium: Utrùm unctio Regum ſit ſimplex quædam ſpiritalis ceremonia. De ſecundo nulla mihi tecum diſceptatio eſt. Nam quamvis à nonnullis etiam Gallis in dubium revocetur, eò quòd neque Gregorius Turonenſis, miraculorum & gloriæ Francorum ſtudioſiſſimus, qui temporibus iſtis proximus fuit, neque quiſquam niſi trecentis & pluribus annis poſterior Clodovæo, rei tam inuſitatæ meminerit, quod tamen à tot ſæculis piè traditur, atque creditum eſt à natione Gallicana, nolim ego argumentis quantumvis plauſibilibus convellere. Satius eſt etiam incerta Dei beneficia ſubmiſſè venerari, quàm Chriſtianam pietatem aliquâ diſputandi ſubtilitate refrigeſcere. De primo igitur ac tertio, quia parergâ tuâ diſputatione nos cogis, pauca reponemus.

Quod igitur putas, Chriſma non eſſe cœlitùs delatum propter Baptiſmum Clodovæi, longè falleris. Nam Hincmarus & Aimoinus, qui primi omnium iſtius miraculi mentionem faciunt, expreſſè monent, Chriſma divinitus eſſe miſſum, ut Chriſma ſuppleret, quod à miniſtris, S. Remigio Regem baptizante, ferebatur. *Cùm verò*, inquit Hincmarus, a *perveniſſent ad baptiſterium, clericus, qui Chriſma deferebat, à populo eſt interceptus,* ut

a *Hincmar. in vita S. Remig.*

ut ad FONTEM *venire nequiret. Sanctificato autem fonte, nutu divino Chriſma defuit*, &c. Itaque orante ſancto Remigio, *ecce ſubitò columba nive candidior attulit in roſtro ampullulam Chriſmate ſancto repletam*, DE QVO CHRISMATE FVDIT VENERANDVS EPISCOPVS IN FONTEM SACRATVM. Et ſtatim adjungit: *Baptizatus eſt trinâ merſione* &c. *& ſuſceptus ab ipſo Pontifice de ſacro Fonte, perunctus eſt ſacro Chriſmate, cum ſigno ſancto Crucis Domini noſtri* IESV *Chriſti. Baptizantur autem de exercitu ejus tria millia.* Et Aimoinus *a*, cùm dixiſſet, Clodovæum in ſanctificatum fontis alveum deſcendiſſe, *Quòd verò*, inquit, *grata acceptabiliſq; Deo prædicti Regis fides fuit, oſtenſum declaravit miraculum. Nam cùm fortè qui Chriſma ferebat, interclusus à populo deeſſet, ecce ſubitò non alius ſine dubio, quàm Sanctus apparuit Spiritus in columbæ viſibili figuratus ſpecie, qui rutilanti roſtro ſanctum deferens Chriſma inter manus depoſuit Sacerdotis, undas fontis ſanctificantis.* Quid clarius, quàm in uſum ſanctificationis Baptiſmi Chriſma eſſe delatum? Unde mox Baptiſmo Clodovæi connectens Baptiſmum populi, nullâ omninò de unctione Regis interpoſitâ vel poſtpoſitâ mentione; *fit gaudium*, inquit, *b & exultatio*, propter illud miraculum, *baptizantur multi de populo.* Et multò apertiùs Gregorius Turonenſis *c*, penè contemporaneus filiis Clodovæi: *Igitur Rex omnipotentem Deum in Trinitate confeſſus, baptizatus eſt in nomine Patris, & filii, & Spiritûs ſancti, delibutuſq; ſacro Chriſmate cũ ſignaculo ſanctæ Crucis. De exercitu verò ejus baptizati ſunt amplius tria millia.* Quis hîc dubitare ſinitur, quin eo Chriſmate delibutus eſſe ſignificetur, quo baptizatus in vertice, ex antiquiſſimo Catholicæ

a *Aimoin. lib. 1. c. 16.* b *Ibid.* c *Lib. 2. cap. 31.*

tholicæ Eccleſiæ ritu, inungi ſolet? Nam ex iſtis verbis unctionem Regiam, nec Oedipus quidem, elicuerit, ſed ille ſolus, qui malit ſuum ſenſum in auctoribus quærere, quàm ſenſum auctorum facere ſuum. Sanctus enim Gregorius etiam alio ſcriptorum ſuorum loco apertiſſimè ſignificat, ſe, quando de baptiſmo loquitur, non aliam ei, quàm quæ baptiſmum ex uſu Chriſtianorum comitabatur, Chriſmatis unctionem jungere. De ſancto Avito quippe Iudæos baptizante, *At ille*, inquit, *a præ gaudio lachrimans, cunctos aquâ abluens, Chriſmate liniens, in ſinu matris Eccleſiæ congregavit.*

Sed unctio Chriſmatis, inquit Arroyus, *b* non ita Baptiſmo neceſſaria eſt, ut citra illam Sacramenti ratio eſſe non poſſit: non ergò Chriſma propter Baptiſmi neceſſitatem cœlitus delapſum fuit.

Reſpondetur, Non propter Sacramenti neceſſitatem, ſed rituum ejus integritatem, Chriſma delatum fuit, Deo miniſtrorum ſupplente defectum, quem Aimoinus ſuprà commemoratus attigit. Ritus autem ungendi Chriſmate baptizatos, præterquam quòd in ſeipſo perquàm venerandus, eſt antiquiſſimus, & ſæculis aliquot ante baptiſmum Clodovæi præceptus, & tunc temporis quàm maximè neceſſarius. De præcepto ſanctus Hieronymus te inſtruere poteſt, quando adversùs Luciferianos dicit: *c Sine Chriſmate neque Presbyter, neque Diaconus jus habent baptizandi.* Et duabus ferè annorum centuriis ante baptiſmum Clodovæi, Conſtitutio S. Sylveſtri, quâ ſanxit, *d ut baptizatum*

a *Greg. lib. 5. c. 11.*
b FOL. 24. L'huile ſaincte qu'on applicque au Sacrament de Bapteſme, n'eſt pas tellement neceſſaire au Bapteſme, que le Sacrament ne fuſt, ſi cette huile n'eſtoit: donque ce ne fuſt pas pour la neceſſité du Bapteſme &c.
c *Dialogo contra Luciferianos.* d *In Pontific. in vitâ S. Sylveſt.*

tum liniat Presbyter Chriſmate levatum de aqua. Quod & à diverſis Conciliis confirmatum fuit. Neceſſitatem verò ritûs illius adhibendi temporis iſtius circumſtantiæ efficiebant multò maximam. Nam Ariani, qui tempore Clodovæi partem Galliæ infeſtabant, & ſororem eius Lanthildem ſuo errore circumvenerant, ritum illum ungendi pervicaciter in baptiſmate reſpuebant. Adversùs hunc igitur errorem diligentiſſima ſacrorum Antiſtitum cura fuit, ut chriſmatio baptiſmo jungeretur. Quod uſque adeò verum eſt, ut, quotquot ab hæreſi Ariana ad veram fidem revertebantur, quamvis legitimè baptizati fuiſſent, à Catholicis tamen ritûm illum ſupplentibus, ſine infuſionis aquæ repetitione, chriſmarentur. Audi teſtem fideliſſimum iſtius conſuetudinis eumdem illum Gregorium Turonenſem. Cùm enim Clodovæi baptiſmũ præmiſiſſet, de ſororis eius Lanthildis ab Ariana hæreſi redeuntis nudâ unctione ſubjungit: *a Converſa eſt & alia ſoror eius, Lanthildis nomine, quæ in hæreſim Arianorum delapſa fuerat, quæ confeſſa æqualem Filium Patri, & Spiritum ſanctum, chriſmata eſt.* Chriſmationem audis, baptiſmum non audis, quia jam ab Arianis baptizata fuerat. Nam ſedulò Antiſtites etiam illam præclaram ceremoniam in redeuntibus ſupplere ſatagebant. Hinc iterum Gregorius de Gundebaldo Burgundionum Rege Ariano *b: Cùm cognoviſſet aſſertiones hæreticorum nihil eſſe, à ſancto Avito, Epiſcopo Vienneſi, Chriſtum Filium Dei, & Spiritum Sanctum æqualem Patri confeſſus, clàm ut chriſmaretur expetiit.* Et de Brunichilde Athanagildi filia: *c Quia Arianæ legi ſubjecta erat, per prædicationem Sacer-*

a *lib.2.Hiſt.Franc.cap.31.* b *Ibid. cap.34.* c *lib.4.cap.27.*

Sacerdotum, atque ipſius Regis commonitionem converſa, beatam in unitate confeſſa Trinitatem credidit, atque chriſmata eſt. Et de Herminichildo Arianæ fallaciæ ſectatore: a *Converſus ad legem Catholicam, ac dum chriſmaretur, Ioannes eſt vocitatus.* Et de Reccaredo, Hiſpaniarum Rege, qui hæreſim Arianam deſerens, Gothos reduxit ſecum ad Catholicam fidem: b *Tunc intelligens veritatem Reccaredus, poſtpoſitâ altercatione, ſe Catholicæ legi ſubdidit, & accepto ſignaculo beatæ crucis, cum chriſmatis unctione credidit* IESVM *Chriſtum Filium Dei æqualem* &c. In quibus omnibus locis vides ſtudioſiſſimè ſuppletam eſſe chriſmatis unctionem, quam Ariani in ſuo Baptiſmo prætermiſerant, nullâ omninò aquæ factâ mentione, quam in Gentilium Judæorumque baptizatione, ut ſuprà vidimus, conjungere ſolet.

Quòd ſi quis fortè hujuſmodi teſtimonia de Sacramenti Confirmationis unctione intelligi malit, quæ antiquo ritu, ut perfectè Chriſtiani fierent, Baptiſmo velut appendix initiationis jungebatur, nec ſic vis argumenti noſtri eliditur. Nam ex conſtanti eorum conſonantia liquidiſſimum eſt, nihil abſurdius, & antiquis ſcriptoribus magis adverſum fingi poſſe, quàm chriſmatis unctionem Clodovæo, non propter alterutram jam dictam Baptiſmi integritatem, ſed ut Rex conſecraretur, eſſe collatam. Quod ſanè in ipſis Regiæ conſecrationis ceremoniis perſpicuis verbis Eccleſia Gallicana profitetur, dum Archiepiſcopo Chriſma præparante, hanc Antiphonam cantu ſacro modulatur: *Gentem Francorum inclytam, ſimul cum Rege nobili, beatus Remigius, ſumpto cœlitus Chriſmate, ſacro*

a *Ibid, cap. 38.* b *lib. 9. cap. 15.*

ſacro ſanctificavit gurgite, hoc eſt Baptiſmo, *atque Spiritûs ſancti plenè ditavit munere*. Hanc igitur ſacram, & illi tempori utiliſſimam ceremoniam, vel Sacramentum, noluit Spiritus ſanctus in tanti Regis Baptiſmo deſiderari; ut qui nihil in Fidei profeſſione totoque Religionis apparatu cum Arianis commune erat habiturus, ſed eos ex tota Gallia pulſurus, nullam etiam in iſtis Christianæ infantiæ incunabulis haberet vel ſpecietenus cum illâ ſectâ ſocietatem.

Quòd ſi in illis rebus, quas facti, non juris dicimus, quæque veterum hiſtoricorum fide ad poſteros tranſmittuntur, antiquioribus eſſe ſtandum ratio poſtulat, multò veriùs dixerimus, Clodovæũ à S. Remigio nullâ peculiari Regiâ unctione fuiſſe delibutum. Nam neque S. Gregorius Turonenſis, qui res etiam minimas, maximè ſacras, ad gentis ſuæ gloriam ſpectantes, accuratè perſecutus eſt, neque Aimoinus Monachus, duo vetuſtiſſimi fideque digniores, neque ullus omninò ſcriptor, qui non fuerit quingentis aut penè ſexcentis annis poſterior Clodovæo, ullam omninò mentionem iſtiuſmodi unctionis Regiæ facit. Quapropter nullam etiam adhibitam eſſe, ſcriptores non ignobiles Galliæ, qui minutias quaſq; ſtudioſiſſimè perſcrutati ſunt, ingenuè profitentur, Tilletus, Fauchetus, & Scipio du Plaix: qua de re infrà pluribus.

Sed ut probes Clodovæum hac unctione in Regem conſecratum fuiſſe, addis, cum inſtar Saulis confeſtim ab unctione prophetantis, continuò poſt unctionem prędicaſſe militibus ſuis; nimirum ipsâ unctione eum creante *Regem*, inquis, a *Apoſtolum, aut Prophetam*. Sed errorem errori nectis

 aper-

a FOL. 25. Ainſi l'onction luy donnant plus que du caractere du bapteſme, il fuſt fait Roy, Apoſtre, ou Prophete.

apertiſſimum. Teſtis eſt enim S. Gregorius, quem falsò ad falſitatem aſſerendam advocas, concionem iſtam ante unctionem, imò ante baptiſmum ejus, contigiſſe. Nam cùm S. Remigius eum ad Chriſti fidem præparans hortaretur: a *Libenter,* inquit Clodovæus, *te, ſanctiſſime Pater, audiam, ſed reſtat unum, quòd populus, qui me ſequitur, non patitur relinquere Deos ſuos: ſed vado, & loquor eis juxta verbum tuum. Conveniens autem cum ſuis, priuſquam ille loqueretur, præcurrente potentiâ Dei, omnis populus pariter acclamavit, Mortales Deos abigimus* &c. *Nuntiantur hæc Antiſtiti, qui gaudio magno repletus juſſit lavacrum præparari.* Ac deinceps Baptiſmum Clodovæi, & militum ejus deſcribit. Idipſum teſtatur in Epitome, quæ de geſtis Francorum ſcripta eſt, idem Gregorius *b*, vel quiſquis eſt auctor ejus: idipſum Aimoinus *c* multò luculentiùs: *Hæc dum Rex fide plenus peroraſſet,* (præmiſerat totam concionem ejus) *pleroſque de populo flexit, ut Chriſto mitia ſubderent colla: gaudet Sacerdos, Regem nondum initiatum jam ſuæ gentis eſſe apoſtolum factum. Exornatur baptiſterium: deſcendit Rex velut alter Conſtantinus in ſanctificatum fontis alveum* &c. Idipſum Flodoardus *d* luculentiſſimè. Cùm enim Regem à S. Remigio catecheticè inſtitutum, exercitum verò ab ipſo Rege exhortante converſum narraſſet, jejunium omnibus propter *imminentem ſolemnitatem paſcalem,* in cujus vigilia baptiſmus dari ſolet, indictum fuiſſe, Regem ab Archipræſule ipsâ *die paſſionis Dominicæ* viſitatum, ac denique poſtridiè *cum tribus millibus Exercitûs ejus*, baptizatum, diſtinctè tradit. Quæ antiquorum Scriptorum undique concinens

a *Greg. Turon lib. 2. Hiſt. cap. 31.* b *Epit. cap. 15.* c *Aimoin. lib. 1. c. 16.* d *Flodoard. lib. 1. Hiſtor. Rhem. cap. 13.*

cinens conteſtatio perſpicuè demonſtrat, te nullâ ſolidæ veritatis habitâ ratione, quidquid tibi ſpiritus adulationis ſuggerit, effutire; ut phaleris iſtis præſtricti rudiores præcipites ad bella quævis tamquam juſta concitentur, quæ à ſucceſſoribus Clodovæi tam Apoſtolicæ & propheticæ hæredibus conſecrationis inferuntur. Sed jam de tertio tuo articulo, Utrùm conſecratio Regum ſit ſpiritualis quædam ceremonia, paulò fuſiùs diſſerendum eſt.

CAPUT III.

An unctio Regum ſit ſpiritualis ceremonia?

NAm quamvis in præcedentibus intemperies illa impotentis ingenii ſatis emicuerit, hîc tamen totas laſcivientis animi habenas laxat. Illic in hiſtoriæ antiquæ veritatem; hîc in ipſum Theologiæ limen impingit: illic erroribus perturbat ſæcularia; hîc incipit ipſa Eccleſiæ Sacramenta concutere.

Et primò quidem, ut ſacroſanctam Regum unctionem ad ſummum ſacrarum rerum culmen evehat, irridet *a* eos peracerbè velut *vacua cerebro capita*, qui unctionem illam *ſimplicem ceremoniam ſpiritualem* eſſe cenſuerunt. Ænigma namq; inextricabile eſſe putat, ut corporalis unctio ceremonia ſpiritualis appelletur. Hîc tonitrua verborum in iſtos, tamquam profanos ſacrarum rerum contemptores, & ſacrilegos jaculatur. Quis Mydæ auriculas detrahet? Itáne homines fungos eſſe putas, ut credant quemquam ita ſtolidum, fatuum,

a FOL. 27. Parlons un peu à ceux, qui diſent, que c'eſt une ſimple ceremonie ſpirituelle, je dis à ces cervelles creuſes, &c.

bardum, bucconem, blennum fuiſſe, (ut cum poëta loquar) qui externam & palpabilem actionem naturâ eſſentiâque ſpiritualem vocet? Noli ita deſperare de genere humano. Siquid umquam hujuſmodi ſcriptum legiſti, Arroye, lectoris abſque dubio, non ſcriptoris vitium fuit. Ecce fulmina verborum tuorum non pertimeſco: fidenter loquor, ſacram Regum unctionem non eſſe *niſi* ſimplicem ceremoniam ſpiritualem; errare illos tecum, qui ei tribuunt, quod tu tribuis. Attende, obſecro, Scripturas ſacras, quas profiteris: videbis penè ſexcentis locis ea vocari ſpiritualia, quæ quàm maximè ſenſibilia ſunt, & corporalia. Non legiſti in Propheta *a*: *Scitote inſanum virum ſpiritualem?* Non in Apoſtolo *b*: *Spiritualis judicat omnia? non potuit vobis loqui quaſi ſpiritualibus?* An fortè corporibus exuti erant, quibus aut de quibus ita loquebatur? Nónne legiſti *c*: *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducaverunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt: bibebant autem de ſpirituali, conſequente eos petrâ: petra autem erat Chriſtus?* Manna, aqua, petra, Chriſtus non erant res palpabiles? Nónne vidiſti ſcriptum *d*: *Tamquam lapides vivi ſuperædificamini, domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias?* Quis dubitat hîc ipſam Eccleſiam vocari *domum ſpiritualem*, ipſa opera quælibet bona, ipſam denique victimam Sacrificii noſtri ſacratiſſimam *ſpirituales hoſtias* appellari? Nónne audiviſti Apoſtolum exhortantem *e*: *Loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus?* Nónne penè palpaſti manibus illius ſententiæ veritatem: *f* *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale?* Si

a *Oſee* 9. b 1. *Cor.* 2. c 1. *Cor.* 10. d 1. *Petri* 2. e *Epheſ.* 5. f 1. *Cor.* 15.

Si eſt corpus animale, eſt & ſpiritale: & ita ſpiritaſe, ut tamen Apoſtolis in tali corpore oſtenderet Chriſtus *manus, & latus; a* & eorum unus de ſe, ſuiſque dicat *b: quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt.* Ecce tibi demonſtratum, quo pacto ſacra Regum unctio poſſit eſſe valdè corporalis, atque palpabilis, & tamen ſine Ænigmate, cui ſit opus Oedipó, vocari poſſit ceremonia ſpiritualis. Pudet profectò, pigetque me immorari explicandæ hujuſmodi phraſi, quam nec tirones Theologiæ, nec vulgus opificum Chriſtianorum, nec ipſi milites Catholici, quos craſſiſſimâ tuâ Theologiâ fallis, ignorant. Diſtinguuntur enim tali epitheto ſacra unctio, & ceremonia quæcumque corporalis, ab unctionibus corporum, ceremoniiſque merè ſæcularibus, & carnalibus: cujuſmodi ſunt ceremoniæ, quibus creantur equites, olimque Imperatores, & Reges; quæ neque quidquam divinæ & ſpiritalis opitulationis conferunt, neque ad ſpiritale quidquam ſignificandum, ſpiritumque hominis juvandum, ornandum, perficiendumque referuntur. Sed hæc de iſtâ trabali ineptiâ plus quàm ſatis.

a *Ioan.* 20. b 1. *Ioan.* 1.

CAPUT IV.

Unctio Regibus non imprimit Characterem, ut Arroyus putat.

CUm ergò tam dextrè acuteque retudiſſes iſtos adverſarios tuos, inter quos me eſſe fateor, qui unctionem Regum ceremoniam ſpiritualem vocant; eamque tuo judicio nimis deprimunt,

jam pergis ad extollendas uſque ad nubes prærogativas ejus. Nam, te doctore, plus eſt quàm ceremonia, a *& gratiam confert, & characterem imprimit*, ut idemtidem repetis, *in animas indelebilem.* Quid aliud ſuſpicabimur, niſi quòd eam octavum Sacramentum Eccleſiæ eſſe velis, quod nobis ex Theo-politicâ & adulatoriâ tuâ officinâ Sapientûm octavus protuliſti? Hoc enim imperitis hominibus omninò te inſtillare velle, tum illa naturæ & effectuum, quam retuli, ſimilitudo ſuadet, tum alia deliria, quæ conſequenter fundis, modeſtis religioſiſque Lectoribus intoleranda, perſuadent. Cùm enim fusè declaraſſes, unctionem Confirmationis atque Ordinis eſſe corporalem, effectuſque conferre ſpirituales, gratiam in anima ſanctificantem, Characterem, qui deleri nequit, auctoritatem denique prædicandi, docendi, adminiſtrandi Sacramenta, & à peccatis abſolvendi; diſertiſſimis verbis adjicis: b *Unctio Regum iſti par eſt. Cùm enim mediante oleo perſonis Regum adhibeatur, tribuens eis auctoritatem tuendi ſubditos ſuos, & impugnandi gladio adverſarios, utique corporalis eſt. Cùm verò etiam tribuat auctoritatem quandam excellentiæ imaginis Dei, & imprimat Characterem, hoc eſt ſignaculum iſtius imaginis in animas Regum, etiam ſpiritualis eſt.* Et mox unctionem illam *inſtrumen-*

a *Fol.* 31. *&* 32. *&* 33. *Vide infrà verba citata.*

b ARROY FOL. 31. L'onction des Roys eſt pareille à celle-cy, car eſtant faicte avec de l'huile ſacrée ſur la perſonne des Roys, leur donnant le pouvoir de defendre leurs ſubjets & d'attaquer leurs ennemis par le glaive, elle eſt corporelle; & donnant encore une autorité de preexcellence d'image de Dieu, & imprimant un caractere, c'eſt à dire, une marque de ceſte image en l'ame des Roys, elle eſt ſpirituelle.

Et FOL. 32. Pour le caractere, ou l'impreſſion ineffaſſable, elle ſe verifie &c. David fait mourir cet Eſcuyer, comme ayant maſſacré un oingt; c'eſt à dire, celuy qui par l'onction avoit receu une impreſſion ineffaſſable.

Et FOL. 33. Si bien que je diray avec raiſon que comme entre les Preſtres le Caractere des Eveſques releve leurs perſonnes, leur donnant de l'autorité, plus que n'ont les Preſtres: ainſi entre les Chreſtiens le Caractere Royal releve la perſonne Royalle pour avoir plus d'autorité ſur les autres Chreſtiens, que n'ont les autres Roys non oingts.

ſtrumentum a vocas, quo Deus *gratias corpori & animæ cõmunicat*. Et infrà: b *Vnctio dat ipſis gratiam vivificantem* Denique incunctanter clamas, eos, qui Regis unctionem ſpiritalem ceremoniam eſſe ſentiunt, *tantundem de Sacramentis* c *poſſe dicere*. Utrumque autem eſſe *ſacrilegium*: nempe, ut explicas, quia utraq; ſunt corporalia, utraque in anima ſpirituales & indelebiles effectus operantur. Quid evidentius & efficacius rudi populo dici poteſt, quo unctionem Regum octavum Sacramentum novæ legis eſſe putet, & hoc ipſum ex profeſſo te perſuadere voluiſſe? Nam illos effectus, quos in animam imprimi doces, *ex opere operato* quoque ab unctione proficiſci, fateri cogeris, niſi in alias abſurditates intolerabiles te præcipitatum velis. Quid enim eſt aliud, Characterem fieri per unctionem ex opere operato, quàm fieri vi ipſius unctionis, non ex merito ſuſcipientis aut miniſtrantis eam? Quod Auguſtinus iſtis verbis expreſſit contra Donatiſtas: d *Ipſum per ſeipſum Sacramentum multùm valet*. Quid igitur? Imprimi dices characterem, tuendi regendique populi auctoritatem dari, ex merito miniſtrantis, ne Sacramentum eſſe fatearis? Caret ergò Rex charactere, caret regendi auctoritate, ſi miniſter eſt malus. Ad Luciferianos igitur ac Donatiſtas, ad Albigenſes & Apoſtolicos, ad VViclephiſtas deniq; tibi fugiendum erit, qui nullos idoneos miniſtros, niſi bonos, eſſe ſentiebant. Et quid niſi hoſtis eris Eccleſiæ ac doctrinæ ejus? Aquam enim & oleum, calices &

 pate-

a FOL.32. Ceſte onction doncque eſt un inſtrument, par lequel Dieu les (graces) communique au corps & à l'ame.

b FOL.55. L'onction leur donne la vraye autorité Royale, le Sacerdoce, & la grace vivifiant.

c FOL.28. N'en pourra il pas autant dire des Sacramens, & le peut il ſans ſacrilege?

d *lib.4.de Bapt.c.24.*

patenas, virgines & Abbates, Reginas & Reges non minùs ab improbis miniſtris benedici, & conſecrari docet, quàm ab iis, quos conſtiterit eſſe probos. Quòd ſi ex merito ſuſcipientis conferatur character, & auctoritas; jam nihil auctoritatis aut characteris adipiſcetur, non ſolùm improbus, ſed etiam de cætero probus, ſi fortè tempore unctionis in aliquo peccati reatu fuerit. Et quid hoc niſi hæreſis VViclephi, & Huſſitarum? Articulus enim Ioannis Hus unus erat: a *Sicut Princeps vel Dominus, tempore quo eſt in peccato mortali, non ſortitur nomen illius officii, niſi nominetenus, & ſatis æquivocè: ſic nec Papa, nec Epiſcopus, vel Sacerdos, dum lapſus fuerit in peccato mortali.* Et iſte ejus error Concilii Conſtantienſis auctoritate damnatus eſt: b *Nullus eſt Dominus civilis, nullus eſt Prælatus, nullus eſt Epiſcopus, dum eſt in peccato mortali.* Quis enim neſcit, ex Eccleſiæ Catholicæ ſenſu atque doctrinâ, non minùs Abbatiſſas & Abbates, Reginas & Reges, quàm Diaconos, Sacerdotes, atque Epiſcopos ſine diſcrimine bonitatis ac malitiæ validè benedici, ungi, & conſecrari? Par in utriſque poteſtas ad operandum, par auctoritas ad regendum. Cùm ergò hæc ſint certiſſima, & ſine periculo labefactandi Chriſtianæ fidei fundamenta, in dubium revocari nequeant, quiſquis per unctionem Regiam, tamquam *per inſtrumentum*, characterem indelebilem in ipſam animam imprimi, & regendi poteſtatem, & gratiam vivificantem tribui docet, cogitur eam, velit nolit, non à miniſtrantis, non à ſuſcipientis probitate ſuſpendere; & ei proinde ex opere operato effectum illum tribuere. Quid igitur erit, niſi quod-

dam

a *In Conc. Conſtant. Seſſ. 15.* b *Ibidem.*

dam Sacramentum Eccleſiæ, cum quo & in operandi ratione, & in ipſo effectu, characteris, inquam, indelebilis impreſſione, & auctoritatis collatione, imò & gratiæ vivificantis communicatione convenit? Sed benè habet, quòd ſine hujuſmodi Sacramenti fide ſalvi eſſe poſſumus, imò cum ejus fide ſalvi eſſe non poſſumus. Opinio ipſa, ut mitiſſimè loquar, profectò hactenus in Eccleſiâ Chriſtianâ inaudita, nova, merè voluntaria, omnis expers Eccleſiaſticæ divinæque auctoritatis, ſine quâ res tanta doceri ſine inſigni temeritate non poteſt. Ubi enim Scriptura, ubi traditio, ubi divina revelatio, ubi Patrum antiquorum conteſtatio, ubi Concilii cujuſcumque auctoritas? ſine quibus res tanta nec aſſeri debuit, nec ulla certitudo ejus haberi poteſt. Rem enim facti eſſe, quiſque perſpicit; characteris impreſſionem à libera Dei voluntate pendere, nemo dubitat; unctionem Regum quadringentis ampliùs annis à nato Chriſto ab Eccleſia inſtitutam, & uſurpari cœptam, in confeſſo eſt. Unde ergò characteris impreſſio, & quidem, ut vidimus, ex opere operato, ſcriptori iſti innotuit, niſi ex fonte, quem digito monſtravit Auguſt. a *Phantaſmata habere pro cognitis, ſummus error eſt* &c. *ſequuntur enim nonnulli phantaſmata ſua tam præcipites, ut nulla ſit alia materies omnium falſarum opinionum*, &c.

Quid, quòd iſtâ enormi unctionis Eccleſiaſticæ commendatione, Sacramentis ipſis, aliud agendo, non levis fit injuria? latiſſimam enim pandit viam, ut ceremoniæ ſpiritales, quas Sacramentalia Theologi vocant, ad Sacramentorum amplitudinem evehantur, & viciſſim Sacramenta ad

 Sa-

a *lib. 6. de muſicâ, cap. 11.*

Sacramentalium tenuitatem deprimantur, & utraque pariter hæreticis ludibrium fiant. Hoc enim non eſt ceremonias Eccleſiæ magni pendere, ſed Sacramenta contemnere; imò ipſas quoque ceremonias obliquè impactâ dedecorare contumeliâ. Non enim levior eis fit injuria, dum plus quàm fas eſt evehuntur, quàm dum plus æquo deprimuntur. Perinde hominis dedecus eſt, ſi fortè major ei honor impenditur, ac ſi debitus denegetur. Nam ſemper adulatores, ſicut & mendaces, & hæretici, extrema petunt: veraces & Catholici medium. Manichæi & Calviniſtæ dehoneſtant matrimonium, illi tamquam immunditiam execrando; hi virginitati præferendo. Ita Virgini beatiſſimæ pariter contumelioſi *a* ſunt, qui eam Collyridis oblatione olim colere voluerunt, & qui cultu Sanctis & Matri θεοτόκῳ debito nunc honorare detrectant.

a *Collyridiani apud Epiph. hær. 78.*

CAPVT V.

Iteratio unctionibus Regum familiaris repugnat impreſſioni Characteris. De unctione Reginarũ pauca.

SEd antequam tam præceps in illam ſententiam labereris, conſiderandæ erant abſurditates, quæ ex eâ nexu adamantino religatæ ſunt. Si enim unctio characterem imprimit, profectò etiam repeti nequit: nam iſta ratio eſt à duobus Conciliis generalibus tradita, magnoque conſenſu à Theologis recepta, cur quædam Sacramenta iterari nequeant, quia characterem imprimunt indelebilem. Audi Concilium Florentinum: b *Sacramenta tria ſunt, quæ characterem imprimunt in ani-*

b *Conc. Flor. in decreto unionis.*

anima indelebilem: unde in eadem perſona non iterantur. Audi anathema Tridentini: a *Si quis dixerit in tribus Sacramentis*; &c. *non imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale, & indelebile, unde ea iterari non poſſunt, anathema ſit.* Ut quid enim iteraretur, quod ſemel infixũ *evelli nequit, & manet omnimodè inconvulſum*, ſicut hac de re Concilium *b* Toletanum loquitur? Cùm ergò character ille tuus indelebilis, & inconvulſus ſit, profectò initerabilis erit unctio, quâ imprimitur. Quid igitur dices de illis Regibus, qui bis térve uncti, & coronati ſunt? Nam de Pipino teſtantur hiſtorici, eum primò à Bonifacio Archiepiſcopo Moguntino unctum, & coronatum eſſe: *c Pipinus Rex Francorum appellatus eſt, & ad hujus dignitatem honoris unctus ſacrâ unctione manu ſanctæ memoriæ Bonifacii.* Quod Annales Francorũ *d*, Fuldenſes, Regino in Chronico; & recentiores unanimiter verum eſſe agnoſcunt. Triennio verò circiter pòſt à Stephano Papa, de quo idem ſtatim ſubjicit: *e Stephanus Papa, poſtquàm à Rege Pipino Eccleſiæ Romanæ defenſionis firmitatem accepit, ipſum ſacrâ unctione ad Regiæ dignitatis honorem conſecravit* Cui iidem, qui antè citati ſunt, adſtipulantur. Exemplũ patris Carolus Magnus in filiis ſuis imitatus eſt. Nam, ut Adelhelmus, *baptizavit* f *Pontifex* (Adrianus) *filium ejus Pipinum, unxitq; eum in Regem, & Ludovicum fratrem ejus, quibus & coronâ impoſuit.* Pipino ſcilicet Italiæ, Ludovico Aquitaniæ, teſte Reginone *g*. Quem Pipinum tamen Sigonius, & Fauchetus *h* à Leone Pontifice, Carolũ

a *Seſſ. 7. can. 9.* b *Concil. Tol. 8. can. 7.* c *Adel. continuat. Aimoini ann. 750.* d *Annal. Franc. Regino.* e *Adel. ibid. an. 754.* f *Anno 781.* g *Regino in Chron.* h *Fauchet. in vitâ Caroli Magni.*

Imperatorem inaugurante, iterum Regem Italiæ unctum eſſe tradunt. Ludovicum verò Regem Aquitaniæ Stephanus Papa, qui Leoni ſucceſſerat, poſtea Rhemis, a *celebratis ex more ſolemniis, diadematis impoſitione coronavit*: quo tota illa inaugurationis & unctionis ceremonia comprehenditur. Quid, quod ipſe Carolus Magnus bis inunctus & coronatus fuit? Nam, præter Adelhelmum *b*, Annales Fuldenſes conceptis verbis dicunt: *Stephanus duos filios ejus* (Pipini) *Carolum & Carlomannum ſacrâ unctione unxit in Reges.* *c* Et idem poſtea à Leone Pontifice in Miſſarum ſolemniis Imperator coronatus eſt, unctione à capite ad pedes uſque ſuperfusâ, juxta antiquum Judaicæ conſecrationis ritum: *d*

Οὐ μὲν ἀλλὰ χρησάμενος καὶ νόμοις ἰουδαίων
Κἀκκεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἐλαίῳ τοῦτον χρίει.
Cæterùm Iudaicis etiam ritibus uſus
A capite uſque ad pedes eum perfudit oleo.

Nec eſt quòd abſtruſiora antiquitatum ſcrinia perluſtremus, ubi quotidianum exemplum olim uſitatum in promptu eſt. Romanus enim Imperator uſu perantiquo tribus coronis cingebatur, ungebaturque tribus diverſis unctionibus, primâ Aquiſgrani, ab Archiepiſcopo Moguntino; ſecundâ Mediolani, ab Archiepiſcopo Mediolanenſi; tertiâ Romæ, à ſummo Eccleſiæ Præſule: quas antiquę coronationis iſtius ceremonias nonnulli *e* ex profeſſo ſtylo perſecuti ſunt. Sed quid ſæcularibus hiſtoriis percurrendis immoror? Ipſæ ſacræ literæ omni exceptione majora exempla ſuggerunt, omni diſputatione ſuperiora, omni ambiguitate lucu-

len-

a *Adel. an.* 816. b *Adel. an.* 754. c *Adel. infrà. Regino. Annales Fuld.* d *Conſtantinus Manaſſes.* e *Petrus à Beeck in Aquiſgrano.*

ſentiora. David ipſe, vir ſecundùm cor Dei, paucorum annorum ſpatio ter omninò diverſis temporibus in Regem unctus eſt. Primùm in Bethlehem à Samuele: a *Tulit Samuel cornu olei, & unxit eum in medio fratrum ejus.* Secundò in Hebron à tribu Juda: b *Veneruntq; viri Iuda, & unxerunt ibi David, ut regnaret ſuper domum Iudà.* Tertiò in eadem Hebron à viris Iſraël: c *Venerunt quoque & ſeniores Iſraël ad Regem in Hebron, unxeruntq; David in Regem ſuper Iſraël.* Salomon filius ejus ſolius pompæ causâ eidem omninò Regno binâ unctione inauguratus eſt: d. *Sumpſit Sadoc Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & unxit Salomonem.* Et rurſum cùm in uſum templi offerrent Principes familiarum, ac proceres tribuum, e. *unxerunt* SECUNDO *Salomonem filium David. Vnxerunt autem eum Domino in Principem.* Saulem primum Iſrahelis Regem etiam ter inunctum fuiſſe, quemadmodum Davidem, auctores f non contemnendi tradunt; quamquam iſtud è ſacro textu non ita perſpicuè convinci poteſt. Viden' tandem aliquando, ad ſacram potiùs & ſpiritualem ceremoniam, ſolemnemque inaugurationis ritum adhiberi unctionem, quàm ad ullius characteris impreſſionem? Non enim arbitror eò fatuitatis venies, ut in Salomone, Davide ac Pipino characterem charactere bis térve cumulatum ſomnies; vel eumdem iterum iterumque repetitum, ne temporis morâ fortè deleretur.

Nam quòd aliqui diverſorum Regnorum coronis redimiti, & unctionibus delibuti ſunt, non minùs luculentè vim veritatis iſtius oſtendit.

a 1. *Reg.* 16. b 2. *Reg.* 2. c 2. *Reg.* 3. d 3. *Reg.* 1.
e 1. *Paral. ultimo.* f *Abulenſ. in lib.* 1. *Reg.*

Quid enim? Italia, Aquitania, Gallia, Germania, quemadmodum diverſa armorum & vexillorum inſignia, ita in animabus Regum diverſos characteres poſtulant? Unus duobus Regnis non eſt ſatis? Apage anilia iſta nugamenta. Quis enim neſcit, Antiſtitem ſemel unctum, & charactere conſecratum, ad quemcumque Epiſcopatum vel ſimul vel temporum ſucceſſione transferatur, numquam unctionem Epiſcopalem iterare? Ipſe ſummus Pontifex, quando in totius Eccleſiæ curam jam antè Epiſcopus conſecratus evehitur, nullius unctionis repetitione conſecrandus eſt. Quæ quidem exempla vel tardiſſimis patefaciunt, nullam omninò characteris impreſſionem in unctionibus Regum dari.

Mitto Reginas, quæ plures, haud ſecus ac Reges, cum unctione coronatæ ſunt; Clementia *a*, uxor Ludovici Hutini; Conſtantia *b*, filia Alphonſi Regis Hiſpaniæ, uxor ſecunda Ludovici junioris, & Alix tertia; Margareta *c*, uxor ſancti Ludovici, aliæque plurimæ. An & illas characteribus inſigniri dices? Quis ergò in eis fructus characteris? præſertim juxta principia tua, qui Regibus vi unctionis poteſtatem adminiſtrandi, tuendique Regni, hoſteſque debellandi conferri doces, quorum nihil omninò Reginis in Franciæ Regno competit? Quid ſi fortè repudientur, ut multis accidit? quid ſi marito viduentur, nullâ maſculâ relictâ prole? nónne ex illâ dignitate in ordinem rediguntur, & privatæ ad patrios lares, ut Maria *d* uxor tertia Ludovici duodecimi, in Scotiam; Eliſabe-

a *Du Tillet in vitâ Hutini.*
b *Idem.* c *Guil. Nangius.*
d *Scipio du Plaix in vitâ Franc. primi. Thuanus, Genebrard.*

ſabetha Auſtriaca in Auſtriam ; Eleonora vidua Franciſci primi in Belgium, abeunt, aut remittuntur ? Quid ergò character in eis efficit, vi cujus a *Reges ſemper Reges manère* tradis ? An & iſtæ ſemper Reginæ Franciæ manent, etiam aliâ ductâ repudiatæ ? etiam extra Regnum, & reduces in paternam domum ? etiam alio Rege Reginaque ſuccedente viduæ ? Jocularia ſunt iſta, & puerilia, irriſione quàm refutatione digniora. Verum eſt enim, nihil talibus Reginis, abolitâ jam dignitate & auctoritate, ſupereſſe, niſi amantem memoriam & quaſi olfacta deſiderantem. Et ſi denuò alteri Francorum Regi nuberent, ſicut Anna Britannica Ludovico duodecimo poſt mortem Caroli octavi nupſit, profectò longè majori jure quàm Pipinus, iterum ungi poſſent, & coronari.

a FOL.34. Vn Roy oinct, demeure touſjours Roy oinct & ſacré.

CAPVT VI.

Solvitur argumentum ex Ceremoniali coronationis petitum.

SEd ne ſine teſte loqui videaris, Ceremoniale profers, in quo omnes, quas recenſuiſti, gratiæ *formaliter*, inquis, b *exprimuntur*.

Sed tu formaliter, ut verbis tuis loquar, illudis Lectoribus tuis. Nulla uſpiam mentio characteris, nullum veſtigium. Dum Rex Francorum ungitur, illa verba pronuntiantur : *Vngo te in Regem de oleo ſanctificato, in nomine Patris & Filii & Spiritûs ſancti.* Ante & poſt unctionem, complures, quæ à Præſule funduntur, orationes, ad gratias diverſas corporales ſpiritualeſque referuntur, nullâ omni-

b FOL.31. Elles ſont formelement exprimées dans la ceremonie de ſon onction.

omninò factâ à characteris mentione. Ex quo fit, ut ceremoniæ, quæ adhibentur, gratiarum virtutumque variarum, quæ petuntur à Deo, potiùs ſigna, quàm cauſæ ſint: per quæ ſigna realia, quemadmodum & per vocalia, tamquam per duplicem, realem vocalemque, precem, impetrantur ea, quæ poſtulantur, & Rex officii ſui commonetur. Unctio quippe corporis ſignificat unctionem Spiritûs ſancti *ad interiora penetrantem*, quo petitur, ut ungatur ſpiritus Regis, inſtar *Chriſti*, *qui unctus fuit oleo exultationis præ conſortibus ſuis*: ſicut in orationibus adjunctis declaratur. Hanc vim ceterarum quoque ceremoniarum explicat exſertè Pontificale Romanæ Eccleſiæ, quæ non minùs doctrix omnium Eccleſiarum, ac mater eſt. Nam Pontifex gladio accingens Regem, *Attende*, inquit, a *quod Sancti non in gladio, ſed per fidem vicerunt Regna.* Et diadema capiti imponens, *Accipe coronam Regni, quam ſanctitatis gloriam, & honorem, & opus fortitudinis* SIGNIFICARE *intelligas.* Et ſceptrum tradens, *Accipe virgam virtutis, ac veritatis, quâ intelligas te obnoxium mulcere pios, terrere reprobos* &c. Ceremoniis iſtis igitur omnibus, partim ſolemni & ſacro ritu Rex exercendis functionibus veri & Chriſtiani Regis deputatur; partim docetur munera tantæ dignitatis, ne ſe ad faſtum tantummodò ſæcularem vocatum putet; partim monetur officii ſui; partim denique gratiæ tanto oneri neceſſariæ poſtulantur. Deus autem, qui non deſpicit orationem humilium, & præſertim Eccleſiæ ſponſæ ſuæ, talium ſacrorum rituum & orationum intuitu, atque impetratione, pios aliquos effectus, ſeu animi motus, juxta profun-
dum

a *Pontif. Rom. in Coronatione Regis.*

dum providentiæ ſuæ conſilium, temporibus ac locis opportunis excitat, quibus ad ſuæ dignitatis munia cum Chriſtianæ ſpei fructu exequenda moveatur. Quis enim in Theologicis rebus ita hoſpes eſt, qui neſciat, per hujuſmodi ſigna ſacramentalia, non gratias habituales infundi, non characteres imprimi; ſed actuales quoſdam dumtaxat motus animi, Deo rebus iſtis & ſponſæ ſuæ precibus aſſiſtente & annuente, ſuſcitari?

CAPVT VII.

Solvitur aliud argumentum, ex unctione Saulis ductum.

SEd ut exorbitatio tua non ſine magnâ tibi ratione accidiſſe videatur, Saulem in præſidium advocas, qui cùm non niſi biennium regnaſſe dicatur, diu tamen poſtea unctus Domini appellatus, & Amalechita interfectus eſt, tamquam parricida inuncti Regis; hoc eſt, inquis, a *eius, qui per unctionem receperat impreſſionem* characteris *indelebilem.* Noctem nocte fugare niteris: quæ ut ſubluſtrior tibi fiat, ſcito, ſi placet, opinionem illam, quæ Saulis regno biennium tantùm tribuit, ac tibi placuit, à fabulatoribus Hebræis, hoc eſt, ex Seder *b* Olam ortum habuiſſe; ac talem eſſe, ut omni hiſtoriæ & auctoritati repugnare, ſanctumque Paulum mendacii ſuſpectum facere voluiſſe, videatur. Nam iſte perſpicuis verbis dicit: c *Dedit illis* Deus *Saul filium Cis, virum de tribu Benjamin annis quadraginta.* Quæ verba quomodocumque intelligenda ſint, ſive ad litteram, uti ſonant, quem-

a FOL 32. Celuy qui par l'onction avoit receu une impreſſion ineffaçable.
b *Seder Olam, Rabbam cap.* 13. c *Actor.* 13.

quemadmodum Auguſtinus *a* intelligit, ſive alio modo, certum eſt, regnum Saulis pluſquàm biennio circumſcribendum eſſe.

Ad locum igitur Scripturæ, qui dicit, b *Filius unius anni erat Saul, cùm regnare cœpiſſet; duobus autem annis regnavit ſuper Iſraël*; duplicem accipe tibi reſponſionem. Prima eſt, illa verba cum ſequẽtibus jungenda eſſe: *Et elegit ſibi Saul tria millia*: ut ſignificetur, eum biennium modeſtiâ, diſſimulatione, Samuelis auctoritate, ſeſe tuitum eſſe; deinceps ſibi trium millium adſciviſſe ſatellitium. Placuit ea reſponſio non paucis recentioribus, Vatablo, Pinedæ, Genebrardo, aliis. Altera veteribus familiarior, ideoque antiquitatis amatoribus carior, Saulem, *ſicut filium unius anni, innocentem fuiſſe, quando regnare cœpit*, & in eadem innocentia duobus annis regnaſſe. Hieronymi *c* verba ſunt: quibus ſubſcribunt non ſolùm Procopius, Abulenſis, Lyranus, & recentiores aliqui in hunc locum, ſed etiam ex antiquioribus Rupertus *d*, ac Petrus Damiani *e*, qui jam dictam S. Hieronimi interpretationem verbotenus referunt; nec non ſanctus Gregorius *f* primus: *Licet multis annis regnaverit, illis ſolis regnare dicitur, in quibus innocens & humilis fuiſſe perhibetur.* Et ante illos omnes Theodoretus: g *Hoc ſignificat, quàm ſimplex eſſet ejus animus, quando fuit Rex electus. Ille autem non diu eſt uſus: unde ſubjunxit hiſtoriographus: Et duos annos regnavit ſuper Iſraëlem, nempe, cum ea ſimplicitate regnat duos annos* Utralibet iſtarum interpretationum vera fuerit, vides utique commentum tuum

a *lib. 17. de Civit. cap. 7.* b *1. Reg. 13.* c *Hieron. in trad. Hebr.*
d *Rupert. in 1. Reg. cap. 19.* e *Petrus Dam. opuſ. 37. q. 1.*
f *Greg. lib. 5, cap. 3. in 1. Regum.*
g *Theodor. q. 28. in lib. 1. Reg.*

tuum de charactere Saulis evaneſcere : nam ultra biennium utique verus Rex Iſraël Saul fuit, & meritò Amalechita capite temeritatem luit, quòd unctum Domini peremiſſet.

Quòd ſi te fortè movet, quòd Saul à Domino reprobatus fuerit, regnoque ſpoliatus, illis verbis Samuelis : a *Abjecit te Dominus, ne ſis Rex* ; ac proinde non potuerit *unctus Domini* niſi propter characterem dici : occurret cogitationibus tuis Auguſtinus, b qui docet hoc ideo dictum primo tempore regni ejus, non quòd tum ſolio dejectus fuerit, *ſed quia nullus de ſtirpe ejus fuerat regnaturus.* Manſit ergò, Auguſtino auctore, verus Rex Saul uſque ad mortem ſuam, & tamquam legitimum Regem ſemper eum David viventem veneratus eſt, luxitque defunctum : ſive hoc eâ conſideratione fecerit, quòd unctione ſuâ jus ad regnum dumtaxat accepiſſet, cujus legitima poſſeſſio Sauli remaneret, donec, Deo ipſum amovente, concederet fato ſuo ; ſive quòd etiam Saul titulũ ac jus Regis ad mortem uſq; retineret, cui David tamquam legitimus hæres à Deo ſubſtitutus jure ſuccederet.

Non enim admiratione dignum, aut novum eſt, ut plures quoquo modo ſint ſimul Reges, ſive æquâ regnandi ſorte, ſive concordi quadam ſubordinatione, ſive aliis, quos jam tetigimus, modis. Nam, ut nihil de pluribus ſimul Imperatoribus poſt Conſtantinum loquar, fertilis eſt exemplorum hiſtoria Gallicana. Pipinus utrumque filium ſuum, quod jam vidimus, Carolum & Carolomannum ſecum, à Stephano Papa, ſub initium regni ſui, Reges ungi fecit, & fideliſſimos adminiſtrationis adjutores habuit. Hugo c Capetus ſex

a 1. *Reg.* 15. b *lib.* 17. *de civit. c.* 7. c *Glaber. Tillet. & alii.*

ſex menſibus poſt inaugurationem ſuam Robertum filium throno ſuo ſociavit, & ſolemniter ungi, conſecrari, Regemque agnoſci fecit. Sic Robertus Hugonem primogenitum; ſic eo defuncto, Henricum ſecundogenitum; ſic Henricus Philippum, *a* ætate ſexennem. Quod ſicut ab eis excogitatum fuit, ut ſucceſſio filiorum in regnum, quod parentes contra legitimos hæredes Childericum & Carolum Lotharingiæ Ducem obtinuerant, adversùs invaſionis labem, novoſque quoſlibet motus firmaretur; ita Davidem Sauli viventi Deus ſubſtituit, ut de poſt fœtantes accerſitus, regni onera cum Saule ſuſtineret, regnandi interim peritiam addiſceret, partaque auctoritate, & animis ſibi conciliatis, morienti in poſſeſſionem, plenamque adminiſtrationem regni ſine difficultate ſuccederet. Nam quemadmodum ſciebat David alterutro, quem ſuprà diximus, modo, ſibi regnum eſſe debitum, ita conſtabat ei, non ante mortem Saulis poſſeſſionem ejus in ſe ex Dei voluntate eſſe transferendam. Hoc enim illa Davidis verba palàm indicant: b *Vivit Dominus, quia niſi Dominus percuſſerit eum, aut dies ejus venerit, ut moriatur, aut in prælium deſcendens perierit, propitius ſit mihi Dominus, ne extendam manum meam in Chriſtum Domini.* Hoc ita & Saul ipſe cum filio ſuo intellexit: c *Ne timeas,* inquit Jonathas, *neque enim inveniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis ſuper Iſrael, & ego ero tibi ſecundus, ſed & Saul pater meus ſcit hoc.* Quid ergò mirum, ſi verum legitimumque iſtis modis Regem ac Dominum, atque unctum à Deo, David tantâ veneratione proſecutus fuerit, ut interfectorem ejus tamquam

a *Glaber.* b 1.*Reg*, 23. c *Ibidem.*

quam ſacrilegum interfecerit? Sed nemo inde niſi imperitus indelebilem characterem finxerit. Nónne Clerici officio & beneficio propter ſcelera deturbati manent Clerici, quamvis nullius impreſſione characteris ungantur? Nónne ſacrilega eſt manus, quæ eos verberando occidendóque temeraverit? Ecce quot modis illud formidabile Saulis telum tibi excuſſum eſt, quot vulneribus commentitius ille character tuus interiit.

CAPUT VIII.

Unctio non tribuit Regibus ſummam poteſtatem, ſed alias quaſdam prærogativas ſpirituales.

SEd quorſum tandem hæc omnia? Ecce concedamus tibi characterem tuum, & quidquid tandem hac de re ſomniaſti potiùs, quàm diſputaſti: quid inde conficis pro Chriſtianiſſimo Rege? Ergo, inquis, a *major & eminentior* eſt auctoritas ejus, quàm Regum eorum, qui non ſunt uncti; & conſequenter, quò tota vergit diſputationis moles, ergò ex hac parte juſtior eſt cauſa bellandi Chriſtianiſſimo Regi, quàm cuicumque Monarchæ totius orbis.

Spectatum admiſſi riſum teneatis amici.

Homo pepo, quid unctioni cum juſtis bellorum cauſis? Unctióne jus tribuit unctis Regibus, ut bellicis cladibus Regna vicinorum atterant, aut unctionis prætermiſſio vicinos reos facit? Quid ſtolidius iſtâ conſequentiæ lege, quid turbulentius? Sed eâ præteritâ, quam ſuprà utcumque ponderavimus, prioris conſecutionis nexum videamus:

a FOL. 33. Ainſi entre les Chreſtiens, le charactere Royal releve la perſonne royale pour avoir plus d'autorité ſur les autres Chreſtiens, que n'ont les Roys non oincts.
FOL. 36. Leur auctorité eſt plus grande, puis que mieux affermie.

mus : Ergò unctorum Regum poteſtas major eſt, ſeu auctoritas eminentior. Quâ Theologiâ? quâ Politicâ? quâ Dialexi? Eſto, perſona uncta ſit ſacratior, ſit venerabilior Chriſtianis, ſit Deo cuſtodia ejus carior, ſit benevolentia in eum propenſior, ſit opitulatio promptior; propter quas cauſas omnibus meritò Chriſtianis Regibus unctio cordi & uſui eſſe deberet: an ideo quoque poteſtas major, vel auctoritas eminentior? Magnitudo poteſtatis & auctoritatis in Regnum proprium, multoque magis in alienum, ut adversùs illud juſta bella ſuſcipiantur, non conſecratione Regum, non ſanctitate quâcumque comparatur, ſed legitimâ poteſtatis & auctoritatis Regiæ collatione: quæ major aut minor eſt, prout magis minúſve legibus atque conditionibus ſolvitur aut adſtringitur; vel ab alio, ſive patrocinii, ſive clientelæ, ſive tributi, ſive feudi jure dependet, aut libera eſt. Ex quo fit, ut Reges etiam uncti, qui nexibus iſtis dependentiæ devincti ſunt, poteſtate & auctoritate non unctis & liberis ab illa ſubjectione meritò cedant: & vice verſâ, ut etiam non uncti Reges, & Reſpublicæ, quæ neminem in temporalibus ſuperiorem agnoſcunt, poteſtate & auctoritate ſuperent non minus feudatarios, licet unctos, Reges, quàm eos, quorum auctoritas ac poteſtas Optimatum adjunctione temperata eſt. In primo genere jam olim fuit Rex Siciliæ, Bohemiæ, Angliæ: in altero, Daniæ, & Poloniæ. Illi quippe ſuperiorem feudi recognitione venerati ſunt, aut adhuc venerantur: iſti quodammodò adjunctum patiuntur aut parem, dum in multis rebus eorum poteſtas Optimatum conſenſu ac voluntate reſtringitur. Vera ſupremæ poteſtatis & auctorita-

tis

tis Regiæ nota eſt, quam efficaciter atque breviter, ut ſolet, Tertullianus *a* expreſſit, ut verè ſummus Rex ſit à *Deo ſecundus , poſt quem primus, ante omnes , & ſuper omnes Deos*. Nam verè ſupremam poteſtatem & auctoritatem Regi tribuit, qui, ut idem ait, b *temperat majeſtatem Cæſaris infra Deum, cui ſoli ſubjicit*. Quâ ſupremæ majeſtatis deſcriptione omnis dependentia à ſuperiore, omne conſortium cum pare ſecluditur. Hâc qui præditus eſt, ſive unctus, ſive non unctus fuerit, ſummâ profectò poteſtate & auctoritate pollet, quâ ſub cœlo in illo ordine, reſpectu temporalium, eminentior dari nequit. Non enim de unctis Imperatoribus, ne de Chriſtianis quidem, Tertullianus loquebatur. Nam neque probitas, neque fides, neque unctio talem poteſtatem Regibus tribuit; ſed ille, qui per Salomonem dixit: c *Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt*. Non Regni anguſtiis poteſtas illa contrahitur, nõ amplitudine dilatatur. Hoc ipſo namque, quo Regnum aut Reſpublica, velut corpus politicum ac perfectum, pleniſſimè ſeipſum regere, & ab hoſtibus tueri poteſt, neminem reſpiciens ſuperiorem in temporalibus, niſi ſolum Deum, à quo ſicut ſpiritum, ita & poteſtatem illam traxit, abſolutâ profectò, & ſummâ, atque independente pollet auctoritate ac poteſtate. Quapropter quidquid hìc de unctionibus Regum, quidquid de charactere, quidquid de ceremoniis ad adſtruendam Francorum Regibus auctoritatis, iuriſque bellandi magnitudinem fabulatus es, quò tandem pertinet, niſi ut appareat, te campos quæſiviſſe ver-

a *in Apolog. c.* 30.
b *Ibid. cap.* 33. c *Proverb.* 8.

verborum, ubi ventosè atque inaniter curreres; ac tantò ineptiùs apud imperitos milites, quantò veluti ſapientiùs delirares?

CAPVT IX.

Vnctio pleriſque Regibus Chriſtiani orbis uſitata.

NEc minùs bellè nugari peritis videris, quàm imperitis hiſtoriarum gnarus videri voluiſti, cùm coronationem & unctionem Regibus Franciæ, & Angliæ, Romanoque Imperatori, cæteris ſecluſis, arrogas, ut etiam ſic Rex Franciæ emineat

Velut inter ignes
Luna minores.

Anglus enim, inquis, a *hæreticus*; *Imperator imperium reſtituere debet.*

Haud ſcio ſtoliditas hîc, an ignorantia palmam ferat. Eſt enim notæ veritatis, omnibus Chriſtianis Regibus coronationem atque unctionem eſſe licitam, & pleriſque jam inde à primis Regnorum exordiis uſitatam. Siciliæ Rex primus Rogerius Panormi in Eccleſiâ Archiepiſcopali ſacrâ unctione delibutus, Regiam dignitatem ſumpſit, anno milleſimo centeſimo triceſimo, die Dominicæ nativitatis. *b* Exſtat Diploma, cujus auctoritate jus ei tituli Regii, unctionis & coronationis, indultum eſt. Hoc poſtea ſucceſſores ejus, *c* Iacobus, Petrus, Ludovicus, alii plures, imitati ſunt. Stephanus *d* Dux Hungariæ anno milleſimo primus in Regem unctus, præreptaque coronâ, quæ Duci Polo-

a FOL. 38. L'hereſie luy a faict perdre & meſpriſer cette grace. Pour l'Empereur, quand il aura rendu la couronne Imperiale aux legitimes ſucceſſeurs de Charle Magne, la France ne luy enviera point ſon onction.
b *Alexand. Abbas lib. 2. de geſtis Rogerii.*
c *Chronicon Benevent. Chronicon Aragon.*
d *Chartuitius in vitâ S. Stephani.*

Poloniæ deſtinata erat, coronatus eſt. Quin & uxor ejus Giſela, Henrici Imperatoris filia, ſacro Chriſmate delibuta, Regiaque coronâ inſignita fuit. Eodem ferè tempore Poloniæ Princeps Boleſlaus, *a* Gaudentio Archiepiſcopo ſacris operante, Regio, præmiſsâ unctione, cinctus eſt diademate. Qui ritus in noſtra uſque tempora perdurat. Ungitur enim Rex, olim quidem in Geſnenſi, nunc verò Cracovienſi Baſilicâ ſacro oleo inter ſcapulas, ante aram maximam, & coronâ aureâ redimitus, accepto in dexteram ſceptro, & in lævam pomo, in ſolio editiore collocatur. Sic Boleſlaus, ſic Caſimirus, ſic alius Boleſlaus, S. Staniſlai interfector, inauguratus eſt. Tunc verò intermiſſo per ducentos & quindecim annos Regno, rurſus Præmiſlus ſolemni ritu inunctus fuit. In Norvvegia *b* quicumque tyrannicè Regem occidiſſet, Rex erat. Huic infami mâlo ut Optimates occurrerent, anno circiter milleſimo centeſimo octogeſimo primo decreverunt Regem ſuum, Magnum nomine, unctione myſticâ conſecrandum, & coronandum eſſe; ut nemo de cætero auderet manum mittere in Chriſtum Domini. Factum eſt: ſed Rex iterum interfectus à famoſo presbytero & latrone Suero, qui ritu jam conſueto, Myſticâ unctione diadema conſecutus eſt. Rex Daniæ Chriſtophorus *c* Ripis anno milleſimo quadringenteſimo tertio, die circumciſioni ſacrâ inunctus, Regnoque inauguratus eſt. Extat Diploma Felicis V. cujus juſſu factum fuit. Rex Sueciæ Chriſtiernus *d* patrum noſtrorum memoriâ à Guſtavo Sueciæ Archiepiſcopo, ſolemnibus ceremo-

C niis

a *Neugebavarus in hiſt. rer. Polon.* b *Guil. Neubrigenſis lib.* 3, *cap.* 6. c *Cypræus in annal. Sleſuicenſ.* d *Idem.*

niis conſecratus eſt. Rex Navarræ Philippus *a* Eburovix à trecentis circiter annis, qui Ioannam Ludovici Hutini filiam uxorem duxerat, in Pampilonenſi Eccleſia coronatus eſt. Quod poſt ipſum à pluribus, ut Carolo Comite Eburovice, & aliis factitatum fuit. Balduinus *b anno milleſimo centeſimo primo, in die ſancto Nativitatis Dominicæ in Eccleſiâ Bethleemiticâ, adſtantibus Clero & populo, Eccleſiarum quoque Prælatis & Regni Principibus, conſecratus eſt in Regem* Hieroſolymorum, *inunctus per manum D. Daberti, & Regio diademate ſolemniter laureatus*, ut his verbis Guilielmus Tyrius refert. Quod quidem ante Balduinum Godefridus *c* prætermiſerat, non quòd conſecrationis munus, aut Eccleſiaſtica Sacramenta contemneret Princeps fideliſſimus; ſed *coronam perituram humiliter declinavit, ut immarceſſibilem alibi conſequeretur. d* Defuncto tamen Balduino Rege, Balduinus *e* de Burgo, Fulco, & alii, *ſolemniter & ex more* inuncti, coronati, & conſecrati ſunt. Edgarum inter Scotos primum, & deinceps alios inunctos & coronatos hiſtoriæ teſtatum faciunt. Quòd ſi cætera quoque Regna luſtrare operæ pretium eſſet, haud ſcio, an ullum in tota Europa ſit, aut fuerit, cujus Reges non aliquando illius myſticæ unctionis ritu coronati ſint. Sed hæc ſufficiunt ad ineptam hominis iſtius imperitiam retundendam.

Jam verò quòd Reges Aragoniæ non coronari fabulatur, *e* quis tantillâ hiſtoriæ cognitione tinctus æquanimiter ferat? Petrus II. à quadringentis ſupra triginta circiter annis in æde S. Pancratii

a *Chronicon Regum Aragon.* b *Guil. Tyr. de bello ſacro lib.* 10. *c.* 9. c *Idem lib.* 9. *c.* 9. d *Idem lib.* 12. *c.* 3. *& lib.* 14. *c.* 2. e *H. Boetius. Gordonus in opere Chronol. ad annum* 1101. f *Fol.* 37.

ctatii Romæ à Petro Epiſcopo Portuenſi ſacro oleo perungitur, & ex manibus Innocentii III. diadema cæteraque inſignia regalia, colobium, ſceptrum, pomum recipit: qui Pontifex Taraconenſibus Archiepiſcopis indulget privilegium, ut Regibus Aragoniæ *a* in poſterum coronam imponant. Ipſa Regis Petri profeſſio, & litteræ Pontificiæ, quibus res geſta & privilegium continetur, extant in rebus geſtis Regum Aragoniæ. Sic Petrus *b*, ſic Alphonſus, ſic Iacobus, inuncti & coronati ſunt: ſic Ferdinandus, Ioannis Caſtellæ Regis filius, ſic Martinus. *c*

Quàm verò lautum, quod etiam de cauſis, cur Reges Aragoniæ non coronentur, quaſi magna prodituruis myſteria, philoſophatur? nimirum, inquit, d *quia Comitatus erat*, & quidem tributarius, quando in Regnum evectus fuit; cujuſmodi Regnorum Reges ungi nequeunt. Nec animadvertit, dum plumbeos iſtos pugiones jactat, ſe propriis armis letaliter vulnerari. Quid enim? nónne Anglia, cujus Rex, te confitente, ungitur, Pontifici Romano tributaria eſt? nam nummus ſancti Petri dictus ad Henricum octavum uſque religiosè perſolutus eſt. Sicilia nónne in hunc uſque diem, olim etiam Hungaria Romanæ Sedi, Navarra Regi Caſtellæ, ita paciſcente auxilium Caſtellanum Garſia quarto Navarræ Rege, clientelæ jure ſubdebatur? & tamen iſtorum Regnorum Reges ſolemnibus Eccleſiæ ceremoniis uncti & coronati ſunt. Quid igitur niſi magnam

a *Chronicon Regum Arag.* b *Ibidem.* c *Lucius Marinæus Siculus lib.* 11.

d FOL. 37. *Mon* opinion eſt, que ces Royaumes d'Eſpagne comme de Caſtille, de Portugal & d'Arragon n'eſtoient que Comptez, & quand ils ont eſté erigez en Royaume, ils eſtoient homagers & tributaires, c'eſt pourquoy leur Princes ne peuvent eſtre oincts.

oſtentas ignorantiam, dum de rebus iſtis magiſtraliter diſputas: ut hujuſmodi Regum Franciæ privilegia decantando, quibus totius orbis Regibus antecellant, militibus rerum iſtarum imperitis quaſi claſſicum canas; ne, tam juſtis ſcilicet bellandi cauſis freti, veluti clauſis oculis præcipites ad arma vel in interitum ſuum ruere videantur?

CAPVT X.

Priſci Reges Gothorum ante mille annos ungebantur, adeoq; ante omnes Reges orbis Chriſtiani.

QVòd ſi de hujuſmodi prærogativis, nihil omninò ad juſtas belli cauſas pertinentibus, pro Regibus Hiſpaniarum, quos inconſideratè deprimis, gloriari liberet, non eſſem inſipiens: veritatem enim dicerem. Scio Reges Hiſpaniæ, aliquot ſæculis ante Reges Franciæ ſacrâ unctione delibutos, diadema Regni ſuſcepiſſe de manu Dei. Nam, ut prætercam eos Reges, qui poſt Saracenorum irruptionem Hiſpaniæ ſceptra moderati ſunt, Ordonium *a*, qui ante ſeptingentos annos ſolemniter à duodecim Pontificibus perunctus & coronatus eſt; Ferdinandum tertium; Alphonſum octavum, & alios, quorum hic novennis ſolemni quoque ritu, ille adultus Toleti, & quidem, ut Scriptores *b* antiqui notant, *ſecundùm legem Dei & conſuetudinem Regum priorum*, coronatus eſt: ut, inquam, hos prætercam, veritate conſtat exploratâ, non ſolùm (ut quidam recentiores volunt) Egicam & Vitizam, qui paulò ante Maurorum invaſionem Regno Hiſpaniæ præfuerunt, ſed ante non-

a *Luc. Tudenſ. in Ordonio.* b *Idem. Lambertin. in Theatro ſuo. Luc. Tudenſ.*

nongentos & quinquaginta annos Flavium Eruigium oleo ſacro delinitum fuiſſe, regnoque inauguratum. Teſtis omni exceptione major eſt Synodus Toletana *a*, anno primo Eruigii Ærâ 718. celebrata. Nam capitulo primo dicit, ſe ex ſcriptis Eruigii documentis cognoviſſe, quòd VVamba Eruigium *per ſcripturam definitionis ſuæ prælegerit regnaturum*, & *ſacerdotali benedictione ungendum.* Et paulò inferiùs, quòd Julianus Toletanæ ſedis Epiſcopus eum *inſtruxerit*, *ut cum omni diligentiæ ordine jam dictum Dominum Eruigium in Regno ungere deberet*, & *ſub omni diligentiâ unctionis iſtius celebritas fieret*. Et ipſo Eruigius *b* in oblato Antiſtitibus libello ſupplice profitetur, non latere Epiſcopos, quo pacto, & *regnandi conſcenderit ſedem*, & *ſacroſanct. Regni perceperit unctionem.* Et ante Eruigium VVamba ſeu Bamba, prędeceſſor ejus, ſimili ritu conſecratus eſt. Nã de illo coætaneus ejus Julianus, *c* Archiepiſcopus Toletanus, teſtatur, eum, *ne citra locum ſacræ ſedis Toletanæ Regni ſacram ſuſciperet unctionem, diſtuliſſe celebritatem uſque ad nonam decimam diem; ne videretur ambitione uſurpaſſe, vel furatus eſſe Regni gloriam, ſed potiùs ſignum tanti culminis*, id eſt unctionem, *à Domino percepiſſe.* Ad Toletanum enim Archiepiſcopum ex Primatûs prærogativâ ſpectabat Regum conſecratio, à cujus ſede cùm abeſſet Bamba *centum & viginti milliariis*, meritò conſecrationem diſtulit. *Poſtquam autem*, pergit Julianus, d *Toletanam urbem ingreditur, & ventum eſt, quo ſanctæ unctionis ſuſciperet ſignum, Regio jam cultu conſpicuus, jurandi fidem populis reddidit, & mores bonos prædeceſſorum Regum, atque leges firmavit. Deinde*

a *Concil. Tolet.* 12. *cap.* 1. b *Libell. ſupp. Eruigii.*
c *Chronicon Iuliani.* d *Ibidem.*

curvatis genibus oleum benedictionis per ſacri Primatis & Pontificis Quiritii manus vertici ejus refunditur, & benedictionis copia exhibetur. Ex quibus verbis perſpicuum eſt, jam tum ungendi Reges Hiſpanos uſitatam fuiſſe ceremoniam. Quod clariùs eluceſcit ex Chronico *a* Regum VViſigothorum, ſub idem tempus conſcripto, in quo de Bamba dicitur: *Suſcepit Dominus VVamba Regni gubernacula eodem die, quo ille* (Receſſuindus) *obiit in ſupradictis Kalendis Septembribus, dilatâ unctionis ſolemnitate uſq; in diem* XIV. *Kalend. Octobr. Lunâ* 21. Et de Eruigio, ejus ſucceſſore: *Suſcepit ſuccedente die, ſecundâ feriâ, glorioſus Dominus noſter Eruigius Regni ſceptra, quod fuit Idibus Octobris Lunâ 16. Ærâ 718. dilatâ unctionis ſolemnitate uſque in ſupervenientem diem dominicum.* Nempe differebatur unctionis ſolemnitas, quia ex uſitatâ conſuetudine continuò Regni ſuſcepti auſpicia ſubſequi debebat. Non enim illi primi fuerunt, qui ſacrâ unctione in Regnum Gothicum conſecrati ſunt. Nam quòd in coronatione Bambæ fit jurisjurandi mentio, cujus *fidem populis reddidit*, reſpicit Julianus ad ſanctionem Concilii ſexti Toletani nationalis, quâ jam ante triginta quatuor annos conſtitutum fuerat ſub Cintilla Rege, b *ut quiſquis ſuccedentium temporum Regni ſortitus fuerit apicem, non antè conſcendat Regiam ſedem, quàm inter reliquas conditiones ſacramento pollicitus fuerit, hanc ſe Catholicam non permiſſurum eos violare fidem.* Quæ pollicitatio conjungi ſolet coronationi & unctioni. Et ante Cintillam, ſub Siſenando Rege, Præſules Hiſpaniæ, volentes vitam Regum ſuorum adverſus perfidos munire parricidas, qui eis violen-

tas

a *Chron. VViſigoth. quod Pithæus edidit & præfixit Codici Legum VViſigoth.* b *Concil. Tolet. 6. c. 3.*

tas manus inferre conarentur, tamquam vulgatâ circumſcribentes eos notiſſimâque periphraſi, *Chriſtos Domini* Reges ſuos vocant: a *Et cùm Dominus dicat, Nolite tangere Chriſtos meos: & David, Quis extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit? illis nec vitare metus eſt perjurium, nec Regibus inferre exitium.* Et quinquaginta annis ante Siſenandum, hoc eſt, anno quingenteſimo octogeſimo quinto circiter, celeberrimus ille Catholicæ Fidei ſuſceptione, totiuſque Regni ſui converſione Reccaredus, in Regno Gothorum eâdem unctionis ſolemnitate *coronatus eſt Regno*, vel, ut Lucas Tudenſis legit, *in Regno coronatus eſt*, prout his verbis teſtatur ſucceſſor ſancti Leandri, qui Reccaredum converterat, S. Iſidorus b Hiſpalenſis Epiſcopus. Nam coronationem in ſe complecti quoque unctionem, ex antiquo Eccleſiæ ritu, & Regulis Pontificalibus, extra controverſiam eſt. Unde Scriptoribus hiſtoriæ Gallicanæ nihil uſitatius eſt, quàm coronationis vocabulo totam illam ceremoniam unctionis, & ſacræ inaugurationis exprimere. Ita Auctor c Vitæ Ludovici octavi: *Ludovicus cum Blancha uxore ſua in Regem Franciæ coronatur*: & de Philippo Guilielmus Nangius: *Philippus Rex Franciæ vacante ſede Remenſi coronatus.* Et de Richardo: d *Richardus Comes Cornubiæ apud Aquiſgranum in Regem Alemanniæ fuit coronatus.* Et Rigordus: e *Philippus à Deo datus, coronatus eſt Remis.* Et Adelhelmus: f Stephanus Papa Ludovicum *cum diadematis impoſitione coronavit.* Nec deſunt Scripto-

a *Concil. Tolet. 4. c. 74.* b *S. Iſidor. in Chronic. Gothorum.*
c *Auctor Anonymus vitæ Lud. 8.* d *Guil. Nang. in geſtis S. Ludovici.* e *Rigord. de geſtis Philippi Auguſti.*
f *Adelhel. in Annal. Franc.*

res graves, qui Reges Hiſpaniæ etiam ante Reccaredum ab initio ſuſceptæ cognitionis Chriſti, hoc eſt, ab ipſis primordiis Regni Gothici, facilè centum annis ante Clodovæum, unctione in Regnum conſecratos eſſe teſtantur. Sed, quod nobis abundè ſatis eſt, Reccaredus iſte, Chriſtianiſſimus Princeps, jam inunctus & coronatus fuerat primus omnium Catholicorum Regum totius orbis, ante ſeſqui-ſæculum quàm fuiſſet apud Francos de peculiari Regia unctione cogitatum. Centum enim & ſexaginta facilè annos Pipinum anteceſſit, qui primus inter Francos Regiâ unctione delibutus fuit.

CAPUT XI.

Pipinus primus Regum Francorum inunctus eſt.

NAm quod plerique putant, Glodovæum fuiſſe in Regem à S. Remigio chriſmate cœlitus miſſo conſecratum, error videtur eſſe popularis. Neque enim inter antiquos quiſquam teſtis eſt iſtiuſmodi unctionis Clodovæi, vel cujuſpiam poſterorum Regum, niſi quingentis annis Clodovæo poſterior. Nam neque Gregorius Turonenſis, qui paulò poſt Clodovæum defunctum natus eſt, & accuratè quidquid lectione dignum Regibus ſuæ nationis accidit, memoriæ poſterorum tradit, ullam unctionis Regiæ vel Clodovæi, vel cujuſquam ſucceſſorum ejus mentionem facit: nec Eginhartus, Caroli Magni ſcriba, qui ultimos primæ familiæ Reges videre potuit: nec Fredegarius, nec Aimoinus, nec Adelhelmus, Monachi Benedictini, nec alius quiſquam, qui ſæculis Merovingianæ ſtirpis vixerit, aut proximus fuerit. Quod

Quod ſanè incredibile eſt, ſi unctio fuiſſet uſitata; nam ſimulatque ad Pipinum ventum eſt, omnes paſſim ab unctione Regnum auſpicantur.

Nec verò cauſa defuit, cur poſteriorum ſæculorum Scriptores Clodovæum Regem inunctum fuiſſe crederent. Legerant enim fortaſſe veterum quorumdam loca, quibus dicunt chriſmate, vel oleo cœlitus miſſo, Clodovæum Regem *ſacratum, ordinatum*, vel *conſecratum eſſe*. Sic loquitur Hormiſda Pontifex ad S. Remigium, Archiepiſcopum Rhemenſem: a *quem* Clodovæum *ſacri dono baptiſmatis conſecraſti*. Sic ipſe Gregorius b Turonenſis in baptiſmo Clodovæi: *Delibutuſque ſacro chriſmate, cum ſignaculo crucis Chriſti*. Itaque cùm poſtea ſub Carolina ſtirpe Reges peculiari unctione in Franciâ conſecrari cernerent, exiſtimaſſe videntur, etiam iſtam unctionem eò eſſe referendam. Hoc eò proclivius ipſis fuit, quòd, juxta doctrinam antiquæ Eccleſiæ, chriſmatis unctio baptiſmo adhiberetur, ut fideles quilibet, ipſique adeò populorum Rectores, tamquam Chriſto ſimiles futuri, in Reges & Sacerdotes, ſeu *in Regale ſacerdotium* myſticâ ratione ſacrarentur. De quo Hincmarus Archiepiſcopus Rhemenſis ad Reges loquens: *Qui fecit eos in baptiſmate Reges & Sacerdotes Deo noſtro, & genus Regum, ac Regale ſacerdotium, ſecundùm Apoſtolum Ioannem & Petrum.* Et Ambroſius unctione capitis ſignificari docet, *Vt fias*, inquit, *electum genus, ſacerdotale, pretioſum. Omnes enim in Regnum Dei & in ſacerdotium ungimur gratiâ ſpiritali.* Quæ doctrina ſicut etiam apud alios Patres perquàm communis eſt, ita occaſionem fortaſſe Scriptoribus poſterioribus præ-

a *Apud Hincmar. in opuſc. 55. capit.* b *Greg. Tur. lib. 2. cap. 31.*
c *Hincmar. de Divortio Lothar.* d *lib. de initiand. cap. 6.*

buit, ut Clodovæum Regem peculiari diſtinctâque unctione à baptiſmali ſacratum eſſe arbitrarentur, myſticum Regnum in corporale transformando.

Nec ſanè mirum, quòd nulla in Clodovæo, totâque primâ Regum ſtirpe mentio peculiaris unctionis audiatur. Clodovæus enim legitimo & uſitato Francorum ritu jam ante baptiſmum erat inauguratus Rex: ut nihil opus eſſet, vel eaſdē ipſas, vel alias unctionis aut coronationis iterare ceremonias. Porrò ritus illos priſcos Principū creandorum longè alios olim fuiſſe Francis, quàm unctionis, exploratum eſt. Nam ſcuto impoſitus Rex novus in altum ſublatus per caſtra circumferebatur. De Clodovæo ipſo Gregorius Turonenſis: a *Plaudentes tam palmis quàm vocibus, eum clypeo evectum ſuper ſe Regem conſtituunt.* Et de electione Sigeberti: b *Collectus eſt ad eum omnis exercitus, impoſitumq́ue ſuper clypeo ſibi Regem ſtatuunt.* Idem refert in Chronico Ado c Viennenſis. Gundebaldus verò, ut Gregorius tradit alio in loco, d *parmæ ſuperpoſitus Rex eſt levatus. Sed cùm tertiò cum eodem gyrarent, cecidiſſe fertur, ita ut vix manibus circumſtantium ſuſtentari potuiſſet.* Barbararum gentium ille mos erat, maximeque Germanorum; unde Francis velut gentilitius adhæſerat. De Brinione Caninefatū primate (gens Bataviæ proxima eſt) Tacitus; e *Impoſituſq́ue ſcuto, more gentis, & ſuſtinentium humeris vibratus, Dux diligitur.* Sic Julianus à Gallis militibus Princeps renuntiatus eſt: f *impoſituſq́ue ſcuto pedeſtri, & ſublatus eminens populo ſilente, Auguſtus renuntiatus.* Sic Gothi ſubinde

a *Greg. Tur. lib. 2. Hiſt. c. 40.* b *lib. 4. cap. 46.*
c *Ado ætate ſextâ.* d *Greg. Tur. lib. 7. cap. 10.*
e *Tacit. lib. 4. Hiſt.* f *Amm. Marcell. lib. 20.*

inde ſoboles Germanorum: a *Indicamus parentes noſtros Gothos inter procinctuales gladios, more majorum, ſcuto ſuppoſito, Regalem nobis contuliſſe præſtante Deo dignitatem, ut honorem arma darent, cui opinionem bella pepererant.* Sic & in ipſo Imperio Romano, ſed poſtquam cum barbararum Gentiũ illuvione mores earum imbibiſſent, Principes inaugurarunt. Zonaras de Hypatio contra Juſtinianum electo: b καὶ ἐπὶ ἀσπίδος αὐτὸν μετάρσιον ἄραντες, ἀναγορεύουσι βασιλέα. *Et in ſcutum ſublime eum tollentes, ſalutant Regem.* Curopalates de officiis Aulæ: c ὁ νέος βασιλεὺς ἐπὶ σκουταρίου κατεθεὶς ἐπαίρεται ἐς ὕψος. *Novus Imperator ſcuto impoſitus tollitur in altum.* Hujus ergò ritûs meminerunt ſæpiùs Scriptores rerum Gallicarum, in primæ familiæ Regibus, ſacræ unctionis antiquiores numquam. Hæc enim, fatentibus quoque vim veritatis non infimis Francicarum rerum Scriptoribus *d*, à Pipino ortum habuit. Qui cùm ſibi Regni præter jus ſucceſſionis occupati conſcius eſſet, duplicis intra triennium conſecrationis auctoritate ſupplere nitebatur id, quod juri deerat: ut omnes novos legitimi heredis motus, duplicis unctionis, etiam Pontificiæ, veneratione ac ſolemnitate compeſceret. Hinc filios ſecum duos, Carolum & Carolomannum, ſimul ungi voluit. Idem eadem de cauſa fecit Carolus Magnus: idem Hugo Capetus, cum ſucceſſoribus, uſque ad tertiam generationem; qui etiam filios ſuos Regni habenis moderandis adhuc per ætatem inidoneos ſacrâ unctione conſecrarunt, ut adverſùs legitimos heredes, ſtirpem Caroli Lotharingiæ Ducis, ſeſe quaquâ ratione munirent.

a *Caſsiod. lib.* 10. *variar.* b *Zonaras.* c *Curopalates de off. aulæ.* d *Tillet. Fauchet lib.*6. *c.*1.

Illud verò in unctione Regum Hiſpaniæ conſideratione dignum, quòd, cùm Eccleſiæ ſanctione per Innocentium III. *a* conſtitutum ſit, & in coronationibus Regum uſitatum, ut Pontifices ungantur in capite, Reges in brachio & humeris, ad ſignificandam auctoritatis utriuſque differentiam: Reges tamen Hiſpaniæ peculiari prærogativâ in vertice ungebantur. Hoc enim paulò antè perſpicuis verbis Julianus, Archiepiſcopus Toletanus, de Bambæ unctione tradit: b. *Curvatis genibus oleum benedictionis per ſacri Primatis manus vertici ejus refunditur.* Quo argumento, Regum Hiſpaniæ prærogativa præ aliis nonnullis Regibus, inferiori modo inungi ſolitis, indicatur.

a *Innocent, cap. 1. de ſacrâ unctione.* b *Iulian. in Chronic.*

CAPUT XII.

Oleum cœlitus allatum non tribuit majorem poteſtatis eminentiam, quàm ab Eccleſia ſanctificatum.

QUod verò hinc tandem poteſtatis eminentiam in Francorum Regibus, & conſequenter juſtiorem bellandi cauſam, colligis, *c* quòd chriſmatis miraculoſi unctione coronatur, eandem ingenii tui dexteritatem ſapit. Non hoc ſentirent ipſi Reges Franciæ, ſi quo bellorum ingruentium vel incendii infortunio ſacra ampulla periiſſet; vel, aliâ quâpiam cogente neceſſitate, alio quàm Remenſi oleo, ſicut Henrico IV. contigit, perungi debuiſſent. Cùm enim Henrico ad coronationem adſpirante, civitas Remenſis forti præſidio teneretur, unde ampulla ſacra non niſi magnâ diſſi-

c FOL. 36. Or entre tous les Monarches le Roy de France a la grace de cette onction, faicte d'une huile miraculeuſement apportée par le S. Eſprit, Son autorité donc eſt plus eminente, plus auguſte, & plus divine, &c.

difficultate adferri poſſet, quodlibet ſacrũ oleum Proceres & Antiſtites Galliæ ad illam ceremoniam ſatis eſſe cenſuerunt: allatoque non chriſmate, ut eſt Remenſe, ſed oleo ſancti Martini, Carnuti conſecratus eſt. An ideo Henrico IV. *a* minus auctoritatis, minus eminentis poteſtatis adfuiſſe putas; vel minus divinam, eminentem, auguſtamque futuram fuiſſe auctoritatem ejus, minuſque juſtam belli cauſam, ſi oleo ab Antiſtitibus conſecrato delibutus fuiſſet? Non hoc, arbitror, tibi dediſſet ipſe Rex, non hoc Antiſtites, non Theologi. Vim habet aliquam ſine dubio inter Chriſtianos miraculoſa rerum quarumdam productio: ſed quòd earum uſus *majorem, eminentiorem, auguſtiorem, diviniorémve,* ut tu loqueris, conferat Regibus auctoritatem, delirium eſt, vel hallucinatio hominis non ſatis vim veritatis Eccleſiaſticæ penetrantis. Quis enim neſciat, Baptiſmum in aquâ ſimplici, & conſecratâ, & cœlitus miſsâ, ejuſdem eſſe ſanctitatis, ejuſdem in operando poteſtatis, ejuſdem denique auctoritatis creare Chriſtianos? Idem de chriſmate Confirmationis, de oleo Extremæ unctionis, & ſacri Ordinis eſſe ſentiendum, veritas docet. Niſi fortè eminentioris diviniorìſque poteſtatis Antiſtitem, & Sacerdotem eſſe cenſeas eum, qui oleo cœlitus miſſo ſacratus fuerit, quàm qui Pontificis benedictione conſecrato. S. Petrus Proceſſum & Martinianum *b* aquâ, ex petrâ in hunc uſque diem miraculosè ſcaturiente, baptizavit: Deus aquis aliquando implevit baptiſterium in Hiſpaniis *c*, in Sicilia *d* apud Lilybæum: S. Remigius *e* paganum ægrotantem

 oleo

a *Scipion du Plaix.* b *Acta Proceſſ. & Martin.* c *Gregor. Tur. de glor. Mart. c. 24. & 25.* d *Epiſt. Paſcaſii ad Leon. prim. Pont.* e *Hincm. in vitâ Remigii, & Flodoard. hiſt. Rem. lib. 1. c. 12.*

oleo catechumenorum, & chriſmate divinitus miſſo poſt baptiſmum liniit. An tibi illi divinitus allatis aquis baptizati, unctique cœleſti chriſmate, divinioris, eminentioriſque poteſtatis, aut characteris fuerint Chriſtiani? Faceſſant illæ nugæ à Chriſtianorum cogitationibus. Divinarum operationum illa ſupernaturalia inſtrumenta ſunt: quorum vilitas non impedit operantem Deum, neque præſtantia magis adjuvat. Stabiliter ille opus idem ſuum, effectum eumdem, cujuſcumque tandem inſtrumenti interpoſitione, peragit. Sal, aqua, oleum, chriſma, undecumque allata, undecumque ſanctificata, idem omninò ad effectum illum Sacramentorum conferunt, quem ex Eccleſiæ vel Chriſti inſtituto operantur. Miniſter ipſe, qui illis utitur, idem efficit (quod mirabilius) ſive ſit bonus, ſive malus: niſi Donatiſtarum cuipiam fortè ſententia placeat, qui bonitati, ſanctitatique inſtrumentorum tribui volunt, quod competit ſoli Deo. Sed iſtos tecum jugularet Auguſtinus *a*, qui dicit: *Sacramentum tam ſanctum eſt, ut nec homicidâ miniſtrante polluatur.* Quia, ut idem optimè *b*, *Petrus Baptizet, Paulus baptizet, Iudas baptizet; hic eſt, qui baptizat*, videlicet Chriſtus, qui ſolus *baptizat poteſtate, diſcipuli miniſterio c*. Qualiſcumque ergò Sacramentorum miniſter fuerit, ſive ſanctus, ſive profanus, par effectus eſt, quem per eum Chriſtus operatur; æqualis poteſtas, quæ confertur, juxta Auguſtini regulam, totius Eccleſiæ ſuffragio comprobatam: d *Quomodo cùm baptizat bonus & melior, non ideo iſte bonum accipit, & ille melius; ſed quamvis bonus.*

a *Tract. 5. in Ioan.* b *Tract. 6.*
c *Idem Tract. 5.* d *Tract. 6. in Ioan.*

bonus & melior fuerit miniſter, unum & æquale eſt, quod acceperunt; non eſt melius in illo, & inferius in iſto: ſic & cùm baptizat malus, illud quod datum eſt, unum eſt; nec impar, propter impares miniſtros, ſed par & æquale eſt, propter: Hic eſt, qui baptizat. Quemadmodum igitur iſtud, *Hic eſt, qui baptizat,* nullam agnoſci ſinit miniſtri differentiam, ita nec materiæ: ipſe eſt quippe, qui per utrumque nihil naturalis efficaciæ conferentem operatur effectum ſuum. Sit igitur aqua ad baptizandum ſimplex, ſit precibus Eccleſiæ conſecrata, ſit divinitus allata, Hic eſt, qui baptizat. Sit chriſma aut oleum à miniſtris Eccleſiæ ſanctificatum, ab Angelis benedictum, cœlitus miſſum, Hic eſt, qui confirmat; Hic eſt, qui Sacerdotes ordinat; Hic eſt, qui Reges conſecrat; Hic eſt, qui ſuam cuique, parem omnibus, per inſtrumenta diverſimodè ſanctificata tribuit poteſtatem. Quamquam cùm Eccleſia, vel Angeli materiam chriſmatis ſanctificant, quis niſi Deus inviſibilem ſanctificationem de cœlo pluit? Ergò quiſquis etiam materiam ſanctificat; ſive in cœlo ſive in terris, Hic eſt, qui ſanctificat. Ita in omnibus effectibus, qui naturam ſuperant, ad ipſum debemus oculos convertere, & ex ipſo eſſe ſuſpenſi.

Hoc fortaſſis inſinuatum nobis fuit, quando in veteri Teſtamento Reges Deus oleis diverſis, diverſoque modo ſanctificatis, conſecratos voluit, ſine diſcrimine collatæ poteſtatis. Nam Salomonem unxit *a Sadoc* ſummus Sacerdos ex *cornu olei de tabernaculo*, hoc eſt, chriſmate ſeu unguento ſacratiſſimo, conſecrationi *tabernaculi & Sacerdotum b* deſtinato: *quo* tamen *deinde*, ut

i• S. Iſi-

a 3. *Reg.* 1. b *Exod.* 30.

S. Iſidorus *a* tradit, *Reges quoque ſacrabantur*: Saulem *b* verò atque Davidem Samuel oleo communi per ipſum ſanctificato. Tabernaculum enim, ubi ſacrum unguentum ſervabatur, tunc temporis in Nobe reſidebat: & iſtum præter opinionem, hunc clanculùm, ut nemo conſcius eſſet, in Reges unxit. Rurſus Abſalon *c* in Regem, totius populi voluntate, *unctus eſt*; nec dubium, quin unguento ſacro, cùm Jeruſalem ac templum ejus pareret poteſtati. Hazaël juſſu Dei per Heliam Rex Syriæ, Jehu Rex Jſraël per Helizeum vulgari oleo conſecrati ſunt. Nec enim ullum indicium eſt, quo ſacrum illud unguentum ad æmulos, vel infideles ungendos Reges, per homines non ſacerdotes adhibitum fuiſſe colligamus. Quis tamen agnovit in iſtis ex hac parte diſcrimen aliquod Regiæ poteſtatis? Quod profectò nullibi efficaciùs quàm in Franciæ Regibus locum habet. Illi enim, quemadmodum non à populo, ita nec à Sacerdotibus, vel ipſo Papâ conſecrantibus, ſed ſucceſſionis jure ſibi poteſtatem Regiam tradi arbitrantur; quam nec augeat, nec minuat adjuncta conſecratio. Unde vulgare Francis proverbium: *Franciæ Rex non moritur.* Et cùm aliquando Regum anni à conſecrationis die fuerint numerati, hoc à poſteris in uſum, ut ajunt Scriptores *d* Franci, meliorem commutatum eſt. Quod ut ut ſeſe habeat, veriſſimum certè & extra controverſiam eſſe debet, ut perſona uncti Regis præ non unctâ ſit ipsâ Eccleſiæ conſecratione ſacratior, ſit Deo propter preces ſponſæ gratior, ſit in Regno adminiſtrando, tuendoque felicior; nullam tamen oleo miraculoſo emi-

a lib.2.de Eccleſ.offic.cap.25. b *2.Reg.10.& 16.*
c 2.Reg.19. d *Tillet.*

eminentiorem, quàm ſimpliciter ſacro, poteſtatem tribui; nullam, quod ſtolidiſſimè fingitur, unctis Regibus belli cauſam eſſe juſtiorem. Et hæc de unctionibus Regum ſatis. Nunc ad alterum caput, ſanationem Strumarum accedamus.

CAPUT XIII.

Strumarum ſanatio non tribuit abſolutiorem ſublimiorémve poteſtatem Regibus Franciæ præ cæteris. Poteſtas illa ſanandi recens.

CVm longâ diſputatione gratiam ſanandi Strumas, ſeu, ut alii vocant, Scrophulas, Regibus Franciæ Arroyus *a* vindicaſſet, concludit ex ea tandem præclariſſimè, ut ſolet, Regiam eorum auctoritatem eſſe *auguſtiorem, ſuperiorem, majeſtate pleniorem. Deum enim iſtâ miraculorum operatrice virtute fidem iſtius rei adſtruere voluiſſe.* In quo quidem primùm oblitus eſt propoſiti ſui. Nam oſtendendum quoquo modo erat, quid ad juſtam belli cauſam adſerendam, vel certè colorandam, faceret Strumarum iſta depulſio, etiamſi aliquid forſan facere ad extollendam Regiam auctoritatem poteſtatemq́ue putaretur. Sed hîc aqua ei hæret, ubi cardo rei vertitur.

Deinde nec poteſtatem diviniorem nemo niſi perquàm imperitus ex illa ſanitatis operatione colligere poteſt. Poteſtas enim Regum, & Pontificum, & cujuſcumque legitimi Magiſtratûs, non à miraculorum virtute, ſanitatumq́ue dependet; non ex Prophetiæ, linguarumq́ue variarum dono, non ex dæmonum ejectione, non ex quorumcumque

que

a ARROY FOL. 46. De cette puiſſance divine, que Dieu donne a nos Roys, nous devons recognoiſtre leur auctorité Royale plus auguſte, plus ſouveraine, plus majeſtueuſe : puis que le fils de Dieu a voulu teſmoigner ſon pouvoir, & en affermir la croyance, par la vertu de faire des miracles, &c.

que mirabilium operatione, religata eſt. Quid, quod nec pietas ipſa, miraculorum omnium fons, ad altitudinem, depreſſionemque Regiæ poteſtatis ac majeſtatis quicquam facit? Non eam tribuit quæcumque pietas, ſi quis caret; non tollit impietas, ſi quis habet. Tota Regum auctoritas nutat, ſi à morum probitate, ſanitatumque patratione ſuſpenditur.

Quapropter ipſos fidei Chriſtianæ cardines nititur convellere, qui poteſtatem *ſublimiorem* a gratiarum quarumcumque communicatione, quas Deus tribuit, cui vult, & quando vult, & quantas vult, metiendam eſſe decernit. Fides enim Chriſtiana docet, Magiſtratuum poteſtatem, quà Rempublicam & Eccleſiam regunt, nullo pacto à morum probitate vel improbitate, multò minùs à ſanitatum, vel quorumcumque miraculorum operatione pendere. Ipſi hæretici, quos ſuprà diximus, Huſſitæ non ita delirarunt, ut ab hujuſmodi extraordinariis beneficiis Dei altiorem depreſſioremque poteſtatem petendam eſſe contenderent. Virtutem, pietatemque præpoſterè commendarunt; de miraculis, & ſanitatibus nulla mentio. Quam ſi ſemel opinionem vulgus imbiberet, ut ex miraculorum patratrice poteſtate majeſtatem, poteſtatemque Regum augeri aut minui putent, nil proclivius, quàm ut aperto per illam doctrinam aditu, ad labefactandam eorum majeſtatem, & ad ſeditiones, rebellioneſque concitandas animentur, quibus contemptâ Principum poteſtate, prorſus excutiant jugum. Solidioribus profectò fundamentis illa nititur, quàm fluxâ illâ gratiarum, quas gratis datas Theolo-

a FOL. 46. Plus ſouveraine.

gi

gi vocant, operatione, ſine qua Regum auctoritas & majeſtas integerrima, altiſſima, abſolutiſſima: cum quâ decolorata, languida, tributaria, feudataria, deniquè mortua, & omninò nulla eſſe poteſt. Divina enim auctoritas eſt, quæ eandē omninò poteſtatem, æquè integram, æquè ſublimem, æquè abſolutam Principibus, & malis & bonis, & miraculorum virtutes non operantibus, & operantibus, tribuit. Ille, qui ſupremam Imperii *Majeſtatem dedit Mario, ipſe & Cæſari*, inquit Auguſtinus a, *qui Auguſto, ipſe & Neroni; qui Veſpaſiano, vel patri vel filio, ſuaviſſimis Imperatoribus, ipſe & Domitiano crudeliſſimo; &, ne per ſingulos ire neceſſe ſit, qui Conſtantino, ipſe Apoſtatæ Iuliano.* Ipſe eſt enim, qui *dat regnum terrenum & piis & impiis, ſicut ei placet, cui nihil injuſtè placet.* Unde naſcitur, ut eâdem auctoritate, eâdem majeſtate, eâdem divinitus datâ poteſtate regant impii, quâ regunt pii; miraculorum virtute deſtituti, quâ præditi; & eadem eis ſubmiſſio, reverentia, obedientia debeatur. Si quid venerationis adjicit pietas, probitas, operandorum poteſtas mirabilium, hoc extraneum eſt Regiæ poteſtati, ac majeſtati, quæ nec attollitur earum præſentiâ, ut ſit ſublimior, ſeu *plus ſouveraine*, ut verbis utar tuis, nec abſentiâ deprimitur.

Quid enim? An Reges Franciæ Merovingios, & Carolinos omnes, ſub quibus majeſtas & poteſtas Imperii Francici fuit maxima, ipſumque tertiæ familiæ caput Hugonem Capetum, cum filiis & nepotibus, depreſſiore poteſtate Reges fuiſſe arbitraberis? ſic enim tua te præclara Theologia de ſuprema Regum poteſtate compellit. Luſtra hiſto-

a *lib. 5. de Civit. c. 21.* b *Idem.*

hiſtorias, antiquitatum abſtruſos receſſus excute, nullum certum veſtigium invenies, quo quemquam priſcorum Regum Franciæ ante Philippum primum, & filium ejus Ludovicum Craſſum, illâ pellendarum ſtrumarum poteſtate viguiſſe arbitreris. Fatetur hoc ingenuè Scriptor Galliæ diligentiſſimus, & Francorum gloriæ ſtudioſiſſimus, Scipio du Plaix: a *Ad me quod attinet nullum adhuc documentum, nullum veſtigium hujus gratiæ in duabus primis noſtrorum Regum familiis vidi. Nec ſanè veriſimile eſt, ſi eâ præditi fuiſſent, quin ejus temporis Chronographi, in ſcribendis multis miraculis minoris momenti ſatis curioſi, prætériiſſent iſtud tam frequens, tam nobile, & glorioſum familiæ Regum Franciæ.* Nam quidquid aliqui de Clodovæo, & aliis conſequentibus fabulantur, nullius Hiſtorici antiquioris fide nititur. Quis enim credat, neminem antiquorum Scriptorum, qui uſque ad nauſeam delicatiorum hujus temporis minutiſſima quæque miracula perſecuti ſunt, Gregorium Turonenſem, Aimoinum, Eginhartum, Adelhelmum, Ivonem, adde Annales Fuldenſes, Sigebertum, Marianum Scotum, & ſimiles, neminem, inquam, illorum de re tantâ, tam uſitatâ, in oculis Franciæ & Europæ geſtâ, mentionem facturum fuiſſe, niſi Reges priores illâ poteſtate caruiſſent? Primus b omnium, quantum inveſtigare licuit, Abbas Guibertus rem iſtam tetigit, qui Philippum primum, & Ludovicum Craſſum, ſexcentis videlicet annis poſt conditum Franciæ Imperium, illam

a *Scipio du Plaix in Canoniz. S. Ludovici.*
Pour moy je n'ay veu encore nulle preuve ny veſtige quelconque de cette grace és deux premieres lignées de nos Roys: & n'y a point d'apparence que s'ils en euſſent eſté doüez, les Annaliſtes de ce temps là aſſez curieux d'eſcrire de beaucoup moindres miracles, en euſſent omis un ſi frequent, ſi notable, & ſi glorieux à la maiſon Royale de France.

b *Apud Scipionem du Plaix.*

illam ſanandi poteſtatem habuiſſe teſtatur. Quid ergò de cæteris omnibus dices? non eos habuiſſe ſupremam Regni adminiſtrandi poteſtatem? non enim ſuprema eſt, ſi in eodem ordine ſuperior datur. Quid verò de illis, quibus poteſtas illa ſemel obtenta periit? An cum illâ etiam Regum periiſſe, vel emarcuiſſe poteſtatem? Nam de Philippo idem Guibertus coætaneus ejus dicit: a *Cujus gloriam miraculi cùm Philippus pater ejus* (Ludovici) *alacriter exerceret, neſcio quibus incidentibus amiſit.*

De privatis etiam hominibus quid? Nam in vitâ S. Marculphi legitur, *b* Dominum D'Aumont illam ſanandarum ſtrumarum habuiſſe poteſtatem. An & illum aliquid Regiæ, ſupremæque poteſtatis habuiſſe ſomniabis? Per quod enim quidque augetur & minuitur, per hoc etiam vel ex toto, vel ex parte conſtitui ſolet. Quid de priſcis Auſtriæ Principibus, qui ab Habſpurgenſibus oriundi ſunt? Strumas, ut ferunt, *c* vi quâdam divinâ ſanare poterant. Nam in Alſatia vallem ajunt Alberti dictam, quæ, cùm plurimos gignat ſtrumâ laborantes, plurimos quoque manu Principum illorum curatos vidit. An & illorum Principalem poteſtatem ſuper primos Franciæ Reges, vel ſuper ſucceſſores eorum, Auſtriæ Principes, eriges? quod omninò tibi dicendum eſt, ſi conſequenter deſipere velis.

Regibus Hungariæ Icteri ſanandi virtutem conceſſam eſſe perhibent; Reges Hiſpaniæ crucis ſigno dæmones pepuliſſe; Aragoniæ, ſtrumas *d* ſanaſſe. Eduardus Rex Angliæ geſtavit annulum, cujus

a *Abbas Guibert.* b *Ita refert Scipio du Plaix.* c *Ioan. Pauli in Spudopædia. Vide Laurent. in Theat.* d *Refert And. Laur. lib. de Strumis ex Chaßaneo in Catal. glor. mundi & Carolo Tapia. Vid. Anton. Beuter.*

cujus contactus comitiali morbo ſalutaris erat. *Hinc natum*, teſtatur Polydorus a, *ut Reges poſtea Angliæ conſueverint in die Paraſceves multâ ceremoniâ ſacrare annulos, quos qui induunt hiſce in morbis omninò numquam ſunt.* Iidem Reges hac poteſtate ſanandi ſtrumas antè claruerunt, quàm ullum exemplum à Galliæ Regibus editum proferri poſſit. *Solebat*, inquit idem, *Rex Eduardus divinitus ſolo tactu ſanare ſtrumoſos. Quod quidem immortale munus, jure quaſi hæreditario ad poſteros Reges manavit. Nam Reges Angliæ etiam nunc tactu, ac quibuſdam hymnis, non ſine ceremoniis priùs recitatis, ſtrumoſos ſanant.* Eduardus autem viginti tribus annis ante Philippum Rex renuntiatus fuit. quæ ſi vera ſunt, ſive priùs, ſive poſteriùs iſtâ virtute præcelluerint, ſublimioris profectò poteſtatis, & auguſtioris majeſtatis fuerint ipſe & ſucceſſores ejus, Reges item Hiſpaniæ, Aragoniæ, & Hungariæ, quàm Pipinus, quàm Carolus Magnus, quàm Hugo Capetus, aliique priores Reges Franciæ, ſi ſuis principiis credimus. Ipſe ſanctus Ludovicus antecesſores & ſucceſſores ſuos Reges Franciæ miraculorum virtute ſuperavit: ergò & poteſtas ejus Regia omnium illorum poteſtate ſublimior fuit. Quis, niſi deſipiat, ita ſapiat?

Quòd ſi oculis dignitatis Regiæ ſplendore præſtrictis, ad perſpicuam veritatem adhuc hæſitas, intuere ſaltem, quàm multos Gallia Antiſtites, ſummoſque Præſules Roma viderit, miraculorum virtute celeberrimos, quibus nemo, niſi rerum divinarum imperitus, Eccleſiæ gubernandæ poteſtatem ſublimiorem, auguſtiorem, diviniorem que dedit. Hæc enim prorſus eadem in omnibus, etiam ſine omnibus gratiis ſanctificantibus,

a *Polydor. lib. 8. Hiſtor. Angl.*

tibus, & gratis datis, ſine incrementi, decrementique viciſſitudine, immobilis perſtat; ne ſi ſemel gubernantium auctoritas per mores aut dotes hominum quoquo modo varietur, illis magis magiſque langueſcentibus, ad interitum vergat. Quis neſciat Petrum Apoſtolum pleriſque ſucceſſoribus ſanctitate præſtitiſſe? nec tamen idcirco Paſtorali auctoritate, & poteſtate præcelluit. Non enim ipſius, ſed Dei inſtituentis, poteſtas & auctoritas fuit. *Sicut ergò permanet, quod in Chriſto Petrus credidit*, inquit S. Leo *a*, *ita permanet, quod in Petro Chriſtus inſtituit.* Cujus inſtitutionis immobilis veritas facit, ut etiamnum *Petri in ſuâ ſede vivat poteſtas, & præcellat auctoritas.* Nam adversùs hujuſmodi, qui præfecturæ cujuſcumque poteſtatem, ex hominum adminiſtrantium ſanctitate, vel miraculorum virtute metiuntur, rectiſſimè dixit idem S. Pontifex: *Petri dignitas in indigno hærede non deficit.* b

Quamobrem ut illam pernicioſam Principatibus opinionem Deus ex hominibus tolleret, illa ſanitatum quarumdam beneficia, quæ miraris, etiam idololatris quibuſdam Regibus conferre permiſit, aut ipſe contulit, quando hoc occultior ordo providentiæ poſtulavit. Nemo tamen iſtis, niſi fortè Arroyus, ſublimiorem poteſtatem, quàm Chriſtianis multis Regibus, attribuerit. Veſpaſianus *oculorũ tabe notum, & manu ægrũ* tetigit, *ſtatimq; converſa ad uſum manus, ac cæco*, Tacito ac Suetonio teſtibus *c*, *reluxit dies.* Quæ quamquã rectiùs geniorũ poteſtati tribuas, ut quæ non magis, quàm Strumarum curatio à medicis deſcripta, & uſi-

a *Leo ſerm. 2. in anniverſ. die Aſſumpt.* b *Ibidem.*
c *Tacit. lib. 4. Hiſt. Sueton. in Veſpaſ.*

& uſitata, vires naturæ ſuperaverint, nil mirum tamen fideique contrarium, ſi quis à Deo, Principum, *qui per ipſum imperant* a, poteſtatem decorante, mira illa profluxiſſe arbitretur. Novimus eum & *b* Infantibus exultationes, & *c* Deicidis, *d* Dæmonumque cultoribus veraciſſimas prophetias, & *e* Dæmonibus angelicas revelationes, & *f* Aſinis dediſſe humanas voces. Nihil ergò mirabile, ſi fortè per idololatras, nullâ falſitatis vel impietatis eorum atteſtatione, mirum aliquid extra ordinem perpetraverit. An fortè & aſinis inter aſinos tribues prærogativas alicujus poteſtatis? Perge porrò; nec iſtud enim abhorret ab ingenio tuo. Vidéſne, homo inconſiderate, temerarias aſſertiones tuas ab omni parte præbere latus? Quòd ſi tandem aliquando perſpicuæ percuſſus luce veritatis oculos aperueris, noli ad incrementum poteſtatis Regiæ, quaſi abſolutioris, *ſublimioriſque* g, de hac ſanationum virtute gloriari. Prædica nobiſcum illam, venerare illam, age gratias beneficentiæ Dei, non putidæ adulationis, vel ſuperbiæ zelo; *ſed ſecundùm ſcientiam*: ne improvidâ tuâ temeritate ampliùs Regibus tuis noceas, quàm palpum obtrudendo profuiſti.

a *Proverb*. 8. b *Lucæ* 1. c *Ioan*. 11. d *Num*. 23. & 24. e *Aug*. *lib* 2. *de Gen*. *c*. 17. & *lib*. *de divin*. *Dæmon*. f *Num*. 22.
g Plus ſouveraine.

CAPUT XIV.

Titulus, Chriſtianiſſimus, *nullam omninò regendi poteſtatem tribuit, nedum abſolutiſſimam.*

AD tertium jam fulcrum abſolutæ, ſupremæque præ cæteris Regibus poteſtatis veniamus, titulum, *Chriſtianiſſimus*, ex quo illam certo cer-

certiùs Arroyus *a* demonſtrari putat. Ne verò in lubrico figat pedem, titulum illum, tamquam Regibus Franciæ maximè debitum, laborioſâ diſputatione vindicare conatur. Quanto molimine, mi Arroye, quantas aranearum telas texis, minutiſſimis ludibrium volatilibus! Ecce, diſputationis ergò, non repugno. Habe tibi titulum, *Chriſtianiſſimus*, ſi vis, etiam *Sanctiſſimus*, & ſi quid ultrà. Nego vel hilum ſuperioris, vel abſolutioris, inde poteſtatis vel auctoritatis accedere. Quis enim ita pingui Minervâ Theologiam doctus eſt, ita, inquam, ſupinus & craſſus, qui neſciat, *Chriſtianum*, non eſſe titulum ſæcularis auctoritatis, aut poteſtatis? multò minùs, ut miſerrimè deliras, belli cauſas efficere juſtiores? *Chriſtus* unctum ſonat, quia *unxit* eum *Deus oleo exultationis pro conſortibus ſuis* b, hoc eſt, ut exponit Princeps Apoſtolorum, quia *unxit eum Deus Spiritu ſancto & virtute* c. Hinc Chriſtiani ſpiritum Chriſti, ſaltem credendo, participantes, Chriſtum ſe ſequi profitentur, hoc eſt, credendo ſaltem diſcipuli Chriſti fiunt, ſicut Ariſtotelici, diſcipuli Ariſtotelis; Platonici, diſcipuli Platonis. Hoc ſacer ipſe textus indicat, quando dicit, quòd Antiochiæ cognominati ſunt *diſcipuli Chriſtiani* d. Ex quo fit, ut ſecundùm antiquorum uſum etiam non baptizati, Chriſtiani dicerentur, hoc ipſo quòd in Chriſtum crederent, & ejus diſcipulos ſe eſſe profiterentur. *Quæris*, inquit Auguſtinus e, *Paganus es, an Chriſtianus? Reſpondet, Chriſtianus: ovis eſt enim Dei. Quæris, ne fortè catechumenus ſit, & irruat Sacramentis; reſpondet, Fidelis*, hoc eſt, baptizatus. Nam ſoli Chriſtiani baptizati *Fideles* uſu antiquo vocabantur, ut ex ſolo Augu-

a Fol. 18. 64. & 83.
b *Pſal.* 44. c *Act*. 10. d *Act*. 11. e *lib. de Paſtor. c.* 13.

ſtino plurimis locis oſtendi poteſt. Unde Tractatu 44. in Ioann. de homine ſe profitente nec Iudæum, nec Paganum, ſed Chriſtianum: *Adhuc quæris ab eo, Catechumenus es, an Fidelis,* &c. *Quære ab eo, In quem credat? eo ipſo, quo catechumenus eſt, dicit, in Chriſtum.* Verùm ut diſcipuli Chriſti non ſolâ Fidei profeſſione, ſed etiam pleniore ſpiritûs Chriſti communicatione, fiant magiſtro ſimiles, Baptiſmo & Confirmatione unguntur Spiritu ſancto, ſicut & Chriſtus unctus fuit: & hæc interior unctio, quæ verè perfecteque Chriſtianum facit, exteriori quoque unctione verticis adumbratur, frontis etiam efficitur. Unde Apoſtolus a: *Qui autem confirmat nos vobiſcum in Chriſto,* hoc eſt, in uncto., *& qui unxit nos Deus, qui & ſignavit nos, & dedit pignus Spiritûs in cordibus noſtris.* Spiritûs igitur unctio perfectos reddit Chriſtianos, quæ ſæculares dignitates ac præfecturas ut non deſtruit, ita nec tribuit; ut non minuit, ita nec auget. Propter ſalutem enim quiſque ſuam Chriſtianus eſt; propter alios poteſtate & auctoritate regendos, Rex, Imperator, Epiſcopus, Pontifex. Docet hæc præclariſſimè D. Auguſtinus, cujus unicâ ſentētiolâ funditus interimitur, quicquid de Chriſtianiſſimo ineptiſſimè fabularis b: *Nos, quos in iſto loco, de quo periculoſa ratio redditur, Dominus conſtituit, habemus duo quædam: unum, quòd Chriſtiani ſumus, alterum, quòd Præpoſiti ſumus. Illud, quòd Chriſtiani ſumus, propter nos eſt; quòd autem Præpoſiti ſumus, propter vos eſt. In eo, quòd Chriſtiani ſumus, attenditur utilitas noſtra: in eo, quòd Præpoſiti, non niſi veſtra. Sunt autem multi Chriſtiani, & non Præpoſiti, qui perveniunt ad Deum faciliore fortaſſe itinere, & tantò fortè expeditiùs ambulantes,*

a 2. *Cor.* 1. b *Lib. de Paſt. c.* 1.

bulantes, quantò minorem ſarcinam portant. Nos autem, excepto quòd Chriſtiani ſumus, unde rationem reddemus Deo de vita noſtra, ſumus etiam Præpoſiti, unde rationem reddemus de diſpenſatione noſtra. Et in alio ad popùlum loquens loco a: *Quid debes eſſe tu cuicumque loquor veſtrûm? Chriſtianus, fidelis,* (id eſt baptizatus) *obediens: hoc tu propter te, hoc & ego propter me.* Et paulò antè: *Epiſcopi autem propter Chriſtianos populos ordinamur.*

Viden', Chriſtianum eſſe, nihil omninò conferre in alterum poteſtatis aut auctoritatis? nec Pontificiam ergò, nec Epiſcopalem, nec Regiam. Niſi omnes Chriſtianos fieri velis, non myſticè, ſed realiter Pontifices, Antiſtites, populorumque Reges. *Chriſtianiſſimus* igitur ſalutem propriam Chriſtiani reſpicit, dans illi fidem; &, ſi Baptiſmo & Confirmatione conſecratus eſt, dans etiam Chriſti characterem, & Spiritum ſanctum; &, ſi perfectus eſt, incenſam in obediendo amandoque voluntatem, quâ fiat promptus ad profitendam, adeoque tuendam Chriſtianam fidem. Sed juxta fidei Chriſtianæ cardines, non dat ullam, nec datam auget regendi populi poteſtatem. Quò fit, ut quamvis baptizatus confirmatuſque Chriſtianus tantæ perfectionis fuerit, ut zelo Paulum ſuperet, & miraculorum poteſtate montes transferat, nihil ampliùs ſolâ Chriſtianiſſimi profeſſione poteſtatis in populum, & politicæ auctoritatis accipiat, quàm abjectiſſimus quiſque de plebe Chriſtianus. Sit igitur fide, baptiſmoque Chriſti *Chriſtianus*; ſit fide, caritate, zelo creſcente *Chriſtianior*; ſit fidei propagandæ, tuendæq; volũtate *Chriſtianiſſimus*, ſive miles ille fuerit, ſive

 Senator,

a *Libro de geſtis cum Emerito.*

Senator, ſive Rex Franciæ, ſive Imperator, hoc ipſo nec minimùm quidem in regendi poteſtate atque auctoritate ſuperat Chriſtianum. Aliunde illa poteſtas datur, aliunde creſcit, aliunde culmen eminentiſſimum auctoritatis & majeſtatis adipiſcitur. Nimiùm à Chriſtianæ tramite veritatis exorbitat, quiſquis ex Chriſtianiſſimi profeſſione, hoc eſt, ex ipsâ etiam integerrimâ Chriſtiani nominis conditione; multoq́ue enormiùs, ex titulo *Chriſtianiſſimi*, quæ ſæpè eſt umbra ſine corpore, ſupremam abſolutiſſimamq́ue nititur ultra omnes Monarchas ſtabilire poteſtatem. Hippocrati verò tradendus eſt, quiſquis bellorum injuſtitiam, quibus Europa perturbatur, & opprimitur Chriſti fides, *Chriſtianiſſimi* phâleris populo & militibus colorare, ac purgare contendit. Cernis igitur, quàm inaniter vires tuas triveris? Ne tamen aliquid magni te feciſſe putes, ſolis Franciæ Regibus præ cæteris titulum illum adſerendo, videamus, quibus fundamentis illa nitatur ædificii moles.

CAPVT XV.

Vnctio non tribuit Regibus Franciæ præ cæteris titulum Chriſtianiſſimi, *nec Sacerdotium.*

DVobus ex capitibus titulum illum eminenter eos mereri, & ab eis poſſideri, probas, ex charactere, præclariſque facinoribus.

Perfectio characteris Regum Franciæ in eo ſita eſt, inquis a, *quòd ultra characterem baptiſmalem, quem*

a FOL. 54. *Ie trouve la perfection de leur charactere en ce, qu'outre l'onction qu'ils reçoivent au bapteſme, comme leurs ſuiets, ils en prennent un autre en leur coronnement, qui leur donne la vraye auctorité royale, le ſacerdoce, & la grace vivifiante.*

FOL. 58. *Les Roys de France ont une eſpece de conſecration Sacerdotale, puis qu'ils ſont mediateurs du peuple & du Clergé par l'onction.*

quem cum ſubditis communem habent, alium accipiunt in coronatione ſuâ, qui tribuit eis verum auctoritatem Regiam, Sacerdotium : quam infrà vocas *ſpeciem conſecrationis ſacerdotalis, & gratiam vivificantem.* Portenta audio novæ Theologiæ: quæ multò ſatius eſſet cenſoriâ Sorbonæ ſeveritate, quàm cujuſquam Theologi diſputatione, conteri. Jugulavit illa nuper ſalubri conſilio per Cenſuram, & eruditiſſimos Doctores ſuos, Petrum Aurelium & Franc. Halier, eos, qui baptiſmalem unctionem in locum Confirmationis obtrudere, & ei penè æquare voluerunt. Sed quantò juſtiùs eorum zelus ac ſtylus in adulatores illos Regiæ poteſtatis inardeſceret, qui Regum unctionem Sacramentis Chriſtianis inferre & præferre moliuntur? Quod enim tandem eſt in Eccleſia Chriſti Sacramentum, quod ſimul & *characterem* imprimat, *& veram Regis auctoritatem, & gratiam vivificantem, & Sacerdotium, ſpeciemq́ue conſecrationis ſacerdotalis* tribuat? & quid amplius in Sacramentis Eccleſiæ poſtulaveris? Hæc verò in Eccleſia Chriſti ob oculos omnium doceri, libriſque ſpargi, omnibus ad tantum probrum conticentibus, ne fortè diſpliceant eis, qui talibus crepundiis milites ad illa funeſta Chriſtianæ fidei bella concitari gratulantur, quis probus æquanimiter ferat? Homo miſerabilis, unctio Regum nec characterem imprimit, nec gratiam vivificantem, aut Regiam auctoritatem tribuit; quæ jam ſuprà ſatis egimus: nec ſacerdotium, ullamque ſpeciem conſecrationis ſacerdotalis confert. Eccleſia Chriſti nullam novit ſpeciem conſecrationis ſacerdotalis, niſi quâ vel ſimplex Sacerdos, vel princeps Sacerdotum Epiſcopus conſecratur; nullum Sacerdotium,

niſi unicum, quo incruenta victima Corporis & Sanguinis Domini immolatur Deo. Hoc verò Regum unctionibus aſſignari ſine damnato errore non poteſt. Quid verbis indiſciplinatis uteris, ut errores inſtilles rudioribus? Sacerdotium impropriè dictum, quo victimæ bonorum operum offeruntur Deo, neque confertur Regibus in coronatione ſua, neque ſolis illis competit, ſed omnibus perinde bonis Chriſtianis; neque Sacerdotium ſimpliciter vocandum eſt, niſi fortè ab hæreticis, ſed cum illa reſtrictione atque cautione, quâ S. Petrus loquitur, & nos loqui docuit a, *Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias.*

Quòd verò errores tuos ex orationibus, quas inter ſacrandum fundit Pontifex, probari putas, toto cœlo falleris. Non eſt vel apex unus, ex quo characterem eis, aut ſacerdotium tribui, vel tardiſſimus Theologiæ tyro arbitretur. Nam quòd ibi mentio fiat Aaronis, & unctionis ejus, quis niſi delirus ad ſacerdotii collationem rapiat? An Reges ſecundùm ordinem Aaron ad mactandos boves, animal ſcilicet ſine fraude doloque, Sacerdotes fieri ſomniaſti? Ipſe textus orationis explicat, quid ſibi velit, ſicut ipſe retuliſti b: *Vt imitetur in ſervitio Dei Aaronis exempla*, hoc eſt, ut in colendo Deo imitetur pietatem ejus. Quid hoc ad collationem ſacerdotii? Quid item illud, quòd monetur jam inunctus, adeoque coronatus Rex; quando in throno collocandus eſt? *Quantò Clerum ſacris altaribus propinquiorem perſpicis, tantò ei potiorem in locis congruis honorem impendere memineris; quatenus mediator Dei & hominum, te mediatorem*

a 1. *Petri* 2.
b à ce qu'il imite au ſervice de Dieu les exemples d'Aaron.

torem Cleri, & plebis permanere faciat. Quaſi verò non poſſit Rex permanere mediator, hoc eſt medius inter Clerum & populum, nihil ſibi honoris Clericalis aut Epiſcopalis arrogans, ſed Clero honorem, tamquam ſacris altaribus, ipſique numini propinquiori impendens, niſi ſacerdotium ei conferatur; vel ſacerdotium neceſſarium ſit, ut inter utrumque mediator eſſe queat. Et cùm tam dextrè illuſiſſes imperitis, quaſi re confectâ concludis [a]: *Totum iſtud in titulo, Chriſtianiſſimus, comprehenditur: qui ſignificat unctum præ omnibus Chriſtianis*: nimirum, ut *Chriſtianiſſimus*, quem inter Clerum & populum mediatorem conſtitueras, jam ſuper omnes, & Sacerdotes, & Antiſtites, & ſummos Pontifices, unctus eſſe credatur. Nam & illos per Dei gratiam Chriſtianos eſſe puto. En quò prorumpit putida vappæ iſtius aſſentatio.

a FOL. 58. Tout cela ſe trouve au titre de Treſ-Chreſtien, qui ſignifie oint par deſſus tous les autres Chreſtiens.

CAPVT XVI.

Geſta Clodovæi utrùm titulum Chriſtianiſſimus *pepererint.*

TRanſis igitur ad alterum iſtius tituli fundamentum, præclarè geſta, propter quæ Regibus Franciæ præ ceteris meritò debeatur. Magna eſſe Regum Francorum merita in Eccleſiam nemo prudens diffitetur. Addere poſſumus eis, quæ recenſuiſti; poſſumus & detrahere. Nam, ut numerum tantùm, vel certè fucum faceres, ſine delectu in chartam conjicis, quidquid in mentem ac buccam venit. Quod ſi, quàm breviſſimè

ſieri poteſt, declaravero, nolim quemquam exiſtimare, me alio ſpiritu in hac re duci, quàm veritatis, quam ipſi Francorum Scriptores litteris teſtatam reliquerunt.

Et Primò quidem inter præclarè geſta, quibus iſte titulus comparatus eſt, ponis, quòd Clodovæus *baptizatus & unctus*, ut inquis a, *ſe Chriſti* (hoc eſt uncti) *injurias vindicaturum proteſtatus eſt*. Falleris. Clodovæus adhuc tum erat catechumenus. Cùm enim ei S. Remigius Dominicæ paſſionis modum recitaſſet, Rex ait illi: *Si ego cum Francis meis inibi adfuiſſem, ejus injurias vindicaſſem*. Et poſtea ſubjungitur ab Aimoino b baptiſmus ejus. Quam Clodovæi vocem ſi ſanctus Auguſtinus audiviſſet, reſpondiſſet ei fortaſſis id, quod cæco peccatores non exaudiri putanti reſpondit c: *Adhuc inunctus* (id eſt, non unctus, ſeu catechumenus, nondum illuminatus) *loquitur*. Zelum enim habuit, ſed non ſecundùm ſcientiam; qualem Petrus, cùm percuteret in gladio.

Addis d: *Fugavit Gothos Arianos*. Rectè. Dicat cauſam Gregorius Turonenſis e: *Valdè moleſtè fero*, inquiebat Clodovæus, *quòd hi Ariani partem Regni teneant Galliarum. Eamus cum Dei adjutorio, & ſuperatis*, REDIGAMUS TERRAM IN DITIONEM NOSTRAM. Ita zelus Chriſtianæ fidei militabat ambitioni. Quantus nunc iret clamor cœlo, ſi quis amicum Clodovæi ſucceſſoribus Regem, titulo diverſæ religionis, vel cujuſcumque prætextæ injuriæ, ſceptro exueret! Nam Gothi tantò juſtiùs Gallias obtinebant, quantò Francis poſſeſſione

a FOL. 59. Clouis eſtant baptiſé & oinct proteſte qu'il vengera les injures faictes à IESV Chriſt.

b *Aimoin. lib.* 1. *c.* 16. c *Tract.* 44. *in Ioan.*

d FOL. 59. Il chaſſa les Gots Ariens.

e *lib.* 2. *cap.* 34.

ſione priores, jureque potiores. Quid contra Gothos eum excitaverit, probant geſta adversùs Sigebertum, cujus filium cùm pollicitationibus feciſſet parricidam, ipſum per ſubornatos *a, bipenni cerebro illiſâ*, interfecit, & Regno ejus potitus eſt. Probant geſta contra Chararicum, quem, quia ſibi contra Siagrium ſuppetias ferre recuſaſſet *b, circumventum dolis cepit cum filio*, eoſque priùs tonſos ritu Monachorum, ne fortè capilli rurſum creſcerent, *juſſit pariter capite plecti. Quibus mortuis Regnum eorum cum theſauris & populis acquiſiuit.* Probant geſta adversùs Regnacarium & Ricarium, fratres, Reges Cameraci, conſanguineos ejus: qui cùm prælio victi ſe captivos dediдiſſent Clodovæo, illum, quòd ſe capi ſiviſſet; hunc, quòd fratrem non adjuviſſet, ipſemet ludibundus, *c elevatam ſecurim capitibus defigendo*, interfecit. Probant geſta contra Rignomerin conſanguineum, fratrem iſtorum, quos interemerat. Nam, ut Gregorius *d*, *Frater* eorum *Rignomeris nomine apud Cenomaniam civitatem ex juſſu Clodovai interfectus eſt. Quibus mortuis*, quod caput rei eſt, totiuſque zeli ſcopus, *omne Regnum eorum, & theſauros Clodovæus accepit.* Probant geſta *adversùs alios multos Reges vel parentes ſuos primos*, quibus pomeria Regni ejus arctabantur: quibus *interfectis* e, utpote *de quibus zelum habebat, ne ei Regnum auferrent, Regnum ſuum per totas Gallias dilatavit*. Probat animus ille, ex quo, conſanguineis interfectis, jam ſcilicet pœnitens querebatur *f*: *Væ mihi, qui tamquam peregrinus inter extraneos remanſi, & non habeo de parentibus, qui mihi, ſi venerit adverſitas, poſſit aliquid adjuvare.* Nam, ut teſta-

D 5 tur

a *Gregorius Turon. lib. 2. cap. 40.* b *Idem cap. 41.* c *Idem c. 42.* d *Ibidem.* e *Ibidem.* f *Ibidem.*

tur S. Gregor. Epiſcopus Turonenſis, a *hoc non de morte eorum condolens, ſed dolo dicebat, ſi fortè potuiſſet adhuc aliquem reperire, ut interficeret.* Quæ tam enormia & Ottomannica viſa ſunt Stephano Paſcaſio, in primis Galliæ erudito, ut, cùm declaraſſet, illos innocentes fuiſſe, nullamq́ue invadendi cauſam fuiſſe Clodovæo, ſed potiùs gratulandi, quòd ſibi ſuppetias tuliſſent, indignatus exclamet b: *Barbara profectò crudelitas, indignaq́ Chriſtiano, quâ miſerorum iſtorum Principum terras occupavit. Quò fit, ut penè credam, quando ſuſcepto baptiſmo factus eſt Catholicus, non Arianus, plus ei mundanæ adfuiſſe ſapientiæ, quàm religionis.* Et paulò pòſt: *Prudentius iſto non potuit ab eo conſilium capi juxta regulas hujus mundi, ad conſervandum ſtatum ſuum* (quàm ſcilicet interficiendo ſuos conſanguineos) *ſi ex Machiavelli & ſectatorum ejus placitis loqui velis.* Et poſt omnes, conſideratis ex ſancto Gregorio facinoribus iſtis, Scipio du Plaix dicit c, Clodovæum fuiſſe quidem *religioſum, ſed egregiè politicum, ambitioſum, invidum, iracundum, vindictæ cupidum, ſanguinarium.* Quæ epitheta præclarè cum primo elogio, hoc eſt, cum *religioſo*, & Chriſti Religionem profitente, concinunt. Ecce qualem quantumq́ue virum

a *Ibidem.*

b *Eſtienne Paſchier lib. 5. cap. 1. des Recherches.*

Cruautéz certes barbareſques, & indignes d'un Chreſtien, par le moyen deſquelles il s'impatroniza du peu de pais, que ces pauvres Roys poſſedoient. Choſe qui me fait preſque croire, que quand reçevant le S. Sacrament de Bapteſme, il ſe fit Catholique, & non Arieu, il y avoit en luy plus de ſageſſe mondaine, que de la devotion.

Plus grand & ſage conſeil ne pouvoit eſtre par luy pris ſelon le monde, pour la conſervation de ſon eſtat, que ceſtuy, ſi vous en parlez en Machiavel & ſes eſcoliers.

c Il eſtoit grand politique, quoy qu'il fuſt ambitieux, envieux, cholere, vindicatif & ſanguinaire. EN LA VIE DE CLOTAIRE.

rum in aciei fronte collocaſti, ut *Chriſtianiſſimi* titulum cæteris præriperet.

CAPVT XVII.

Geſta Clotharii, & Clodoardi.

DE Clodoardo quod adjungis, nihil ad rem, quam agis de Franciæ Regibus, tituloque *Chriſtaniſsimi*, facit. Non enim Rex, ſed inciſis capillis à tenera ætate Clericus, & poſtea Presbyter Pariſienſis fuit.

Clotharium igitur videamus, digniſſimum Clodovæo patre filium, quem eorum numero accenſes, qui præclaris facinoribus ſuis titulum *Chriſtianiſsimi* ſibi meruerunt. Itáne verò Arroye, Clotharium? *Num & Saul inter Prophetas* a? Si non noſti rei veritatem, ubi eſt mens tua? ſi noſti, ubi frons tua? Quod enim Clothario crudelius, luxurioſius, inceſtuoſius monſtrum dabis? Gloriæ Francorum amantiſſimus S. Gregorius Turonenſis, ejus penè contemporaneus, me vindicabit à calumnia. Accipe ſimplicem ſynceramque rei hiſtoriam, nullâ falſi admiſtione, nullâ veri exaggeratione adulteratam. Frater Clotharii Clodomeris, Rex Aurelianenſis, tres habuit filios, quorum primogenitus necdum decimum ætatis annum attigerat. Cùm eos Clotharius & Childebertus, fratres, primùm Burgundiæ parte fruſtraſſent, quam eodem jure, quo Clodovæus vicina quæque, ſubjungaverant, in interitum conſpirant innocentium parvulorum, ut contra omne jus & fas eorum Regno potirentur. b *Miſerunt itaque ad Reginam,*

 ipſiſ-

a 1, *Reg.* 10. b *Greg. lib.* 3. *c.* 18.

ipſiſſimam matrem ſuam Clothildem, *dicentes: Dirige parvulos ad nos, ut ſublimentur in Regno. At illa gavisa, neſciens dolum illorum, dato pueris eſu potuq́; direxit eos, dicens: Non puto me amiſiſſe filium, ſi vos videam in ejus Regno ſubſtitui. Qui abeuntes apprehenſi ſunt ſtatim. Tunc Childebertus atque Clotharius miſerunt Arcadium ad Reginam, cum forcipe atque evaginato gladio; qui veniens oſtendit Reginæ utraque, dicens: Voluntatem tuam, ô glorioſiſſima Regina, filii tui domini noſtri expetunt, Quid de pueris agendum cenſeas, utrùm inciſis crinibus eos vivere jubeas, an utrumque jugulari. At illa exterrita nuntio, & nimiùm felle commota, præcipuè cùm gladium cerneret evaginatum, ac forcipem, amaritudine præventa, ignorans in ipſo dolore quid diceret, ait ſimpliciter: Satius enim mihi eſt, ſi ad Regnum non eriguntur, mortuos eos videre, quàm tonſos* ad Monachatum. *Nec mora, apprehenſum Clotharius puerum ſeniorem brachio eliſit in terram, defigensq́; cultrum in axillam crudeliter interfecit. Quo vociferante, frater ejus ad pedes Childeberti proſternitur, apprehenſisq́; ejus genibus, ajebat cum lacrymis: Succurre, piiſſime pater, ne & ego peream, ſicut frater meus. Tunc Childebertus lacrymis reſperſâ facie, ait: Rogo, dulciſſime frater, ut ejus mihi vitam tuâ largitate concedas, & quæ juſſeris pro ejus anima conferam, tantùm ne interficiatur. At ille furore actus, ait: Aut ejice eum à te, aut certè pro eo morieris. Tu, inquit, es inceptator hujus cauſæ, & tam velociter de fide reſilis? Hæc ille audiens, repulſum à ſe puerum projecit ad eum: ipſe verò accipiens, transfixum cultro in latere, ſicut fratrem priùs fecerat, jugulavit. Deinde pueros cum nutritiis peremerunt. Tertium verò Chlodoaldum comprehendere non potuerunt, quia per auxilium virorum fortium liberatus eſt,*

eſt. Hi quoque Regnum Chlodomeris (id eſt, fratris ſui, cujus liberos trucidaverant) *inter ſe æquâ lance diviſerunt.*

Hæc parricidia cùm tam feliciter ſucceſſiſſent, aliud non minùs deteſtandum adversùs alium nepotem, filium Theodorici, fratris ſui, tentaverunt. *Conſurgentes enim,* inquit Gregorius *a*, *Childericus & Clotharius contra Theodobertum, Regnum ejus auferre voluerunt; ſed ille muneribus placatis à leodibus ſuis defenſatus eſt, & in Regno ſtabilitus.* Audi tertium. Cùm ejus filius Chramnus patri rebellaſſet, prælio victum, juſſit Clotharius non ipſum ſolùm, ſed unà b *cum uxore & filiabus igne conſumi: incluſuſque in tugurio cujuſdam paupercula Chramnus, ſuper ſcamnum extenſus, orario ſugillatus eſt: & ſic poſtea ſuper eos incensâ caſulâ, cum uxore & filiabus interiit.*

Prætereo Edictum ejus adversùs libertatem Eccleſiaſticam: *indixerat* enim *Clotharius Rex,* inquiunt Gregorius *c* & Aimoinus *d*, *ut omnes Eccleſiæ Regni ſui tertiam partem fructuum fiſco diſſolverent.* Sed cùm Injurioſus Epiſcopus generosè ſubſcribere detrectaret, Regemque terrendo, diceret: e *Si volueris res Dei tollere, Dominus Regnum tuum velociter auferet, quia iniquum eſt, ut pauperes, quos tuo debes alere horreo, ab eorum ſtipe tua horrea repleantur;* territus tantâ libertate, *virtute beati Martini,* Edictum revocavit.

Libidines ejus nefandas, inceſtaſque nuptias quis non Chriſtianus deteſtetur? *Cùm eſſet nimiùm luxurioſus,* inquit Gregorius *f*, primò *uxorem fratris ſui Chlodomeris*, cujus filios crudeliſſimè ab eo occiſos *g* vidimus, *Gunthecam nomine ſibi*

a *lib.3.c.23.* b *Idem lib.4.c.20.* c *Greg.lib.4.c.2.* d *Aimoin. lib.3.c.27.* e *Gregor. ibid.* f *lib.4. cap.3.* g *lib.3.cap.6.*

ſibi in matrimonium ſociavit. Secundò *Vuldotradam* a, *uxorem Theodualdi*, pronepotis ſui, *copulavit ſtrato ſuo.* Tertiò *Radegundem, cujus fratrē poſtea injuſtè per homines iniquos occidit*: eamque ſexennio pòſt repudiavit. Quartò, cùm Ingundēm *b* conjugem accepiſſet, illaque rogaſſet virum ſuum, ut ſororem ſuam Aregundem nobili viro collocaret, eam ipſam ſibi ſociavit matrimonio, reſpondens Ingundi adhuc viventi, & uxori ſuæ: *Requirens virum divitem, atque ſapientem, quem tuæ ſorori deberem adjungere, nihil melius, quàm meïpſum inveni. Itaque noveris, quia eam conjugem accepi.*

Habes parricidia, libidines, inceſtus, quibus Turcica palmam deferant. Et non erubeſcis, Arroye, talia Chriſtianæ religionis probra proferre, quæ trophæum tituli, *Chriſtianiſsimus*, præclaris ſuis facinoribus pepererint? Etenim ne quidquam à me exaggerari putes, audi Scriptorem Gallum, gloriæ Gallicanæ perquàm ſtudioſum; qui cùm barbara illa ſcelera Clodovæi, Childeberti, & Clotharii retuliſſet, *Vidiſti*, inquit *c*, *in hiſtoriis umquam geſtarum rerum tam atrocium ſeriem*? Et aliquantò pòſt: *Clotharius ille eſt, qui cùm nullum in anima ſua Deum agnoſceret, quàm effrenes affectus ſuos, omnes habenas laxavit inceſtuoſis libidinibus ſuis, falſo nomine matrimonii palliatis*, &c. *Quis umquam vidit vitam tot inceſtuum impudentiâ flagitioſam, vel Principem, qui tantâ cum licentiâ ſancto matrimonii nomine abuſus fuerit? Et non con-*

a *Lib.4. cap.9.* b *Lib.4.c.3.*

c ESTIENNE PASQ. LIB. 10. CHAP. 1. DES RECHER. Viſtes vous jamais en Hiſtoire une ſuite & liaiſon d'actes ſi inhumains, que ceux-cy?

ET PLVS BAS: C'eſt celuy, qui pour n'avoir autre Dieu en ſon ame, que ſes deſordonnées volontez, laſcha toute bride à ſes paillardiſes inceſtueuſes, les reveſtans d'un faulx manteau de mariage, &c.

Viſt-on jamais tant d'inceſtes eſhontement desbordéz, ny Prince, qui ſi licentieuſement abuſaſt du ſacré nom du mariage que ceſtuy? Et non content de ces beaux traicts, il les vouluſt couronner d'une cruauté barbareſque.

contentus præclaris iſtis facinoribus, *barbaricâ crudelitate faſtigium eis imponere voluit.* Et mox, cùm retuliſſet vivicomburium innocentis uxoris, & filiarum parvularum innocentium, quas unà cum rebelli filio ſuo interfecerat, *In univerſis*, inquit *a*, *antiquorum hiſtoriis non invenietis tam execrabile ſupplicium, quàm iſtud fuit.* Tu verò ſatis, ut videtur, eſſe putas, ut, quibuſcumque libidinibus & ſceleribus Rex contaminatus fuerit, dummodò pœniteat eum in mortis limine conſtitutum, hâc ſolâ pœnitentiâ, *Chriſtianiſſimi* titulum ſibi poſteriſque mereatur. Nam præclarè geſtarum rerum loco profers *b*, quòd in fine *cum ſignis veri Chriſtiani eum pœnituerit.* O ineptiæ cæcitatem! Cur non ergò Reges illos primæ ſtirpis poſtremos, qui ſub Palatii moderatoribus Franciæ ſceptra tenuerunt, Dagobertum, Danielem monachum, aliàs Chilpericum, Theodoricum, Childericum, illoſque, qui, *Nihil-feciſſe c*, *prænomen ſortiti ſunt*, eorum accenſes numero, qui nomen *Chriſtianiſſimi* peperint poſteris ſuis? Nam neque vitæ tot ſcelerum atrocitate maculatæ, neque impœnitentis deſperatæque mortis monumenta reliquerunt. Sed, quemadmodum quodam loco ſanctus Auguſtinus ait *d*, *Puto eſſe ſatius*, *cujuſlibet inertiæ pœnas luere*, *quàm illorum armorum gloriam quærere*: ita longè ſatius & Chriſtianius eſt, nihil horrendorum ſcelerum iſtorum perpetraſſe, quàm ea perpetrata qualicumque delere pœnitentiâ; vel cujuſcumq; ignaviæ labe aſperſum vivere, quàm crudeliſſi-

a ET PLVS BAS: En toute l'ancienneté vous ne trouverez une punition ſi execrable, que cette-cy.
b FOL. 60. Meurt avec des grandes contritions & teſmoignages d'un vray Chreſtien.
c *Ludovic. Carolomanni filius apud Aimoin. lib. 5. c. 41.*
d *Lib. 3. de Civit. c. 14.*

liſſimæ luxurioſiſſimæque ſtrenuitatis gloriâ celebrari. Sed fumo ſæcularium cogitationum ebrius nil niſi mundanum faſtum admiraris; imperii dilatationes, acies, prælia, victorias quamvis injuſtiſſimas, hoc eſt, ut Auguſtinus, *magna latrocinia*; quæ tibi ſtatim nominis *Chriſtianiſſimi* penè præclara merita videntur.

CAPUT XVIII.

Geſta Dagoberti.

GRadum deinceps ad Dagobertum promoves, qui titulum illum præclarè geſtis promeruerit, quia *Zeloſus*, inquis *a*, *pro Eccleſia, ſancti Dionyſii ædem ſtrui fecit*. Titulum iſtum pro illius ædis ſtructura datum eſſe, non arbitror mentem Francorum eſſe, vel Pontificum, quibus illum acceptum referunt. Nam quamvis reverâ populum ſuum in Regni exordiis juſtè moderatus fuerit, ſi tamen effrenem in vitâ reliquâ licentiam in ſtatera ponderaveris, quaſi arena maris, iſtius ædis ædificatione, & zelo in ornandis Eccleſiis, hæc gravior apparebit. Adoleſcentulus inſtitutorē ſuum *b Sadregriſilum, clariſſimum virum, à patre deſignatum Aquitaniæ Præfectum, loris cecîdit, &, ut barbam more ejus ætatis aluerat, totondit*; eò quòd non, quàm reverenter filium Regis oporteret, ſe ab eo obſervari exiſtimaret. Vivente adhuc patre Clothario, Chrodoaldum ſine formâ juris, quamvis intercederet pro vita ejus Dagoberti pater, & quaſi veniam impetraſſet, juſſit interfici: c *cui Berthariius evaginato gladio ad oſtium cubiculi caput trun-*

a FOL. 60. Dagobert zelé pour l'Egliſe, fit baſtir S. Denis en France.
b *Paul. Æmil. lib.* 1. c *Idem. Fredegar. cap.* 52.

truncavit. Mortuo patre nactus imperium, & quodam die, a *priuſquam luceſceret, balneum ingrediens, Brudulphum avunculum fratris Ariberti interficere juſſit, qui ab Amalgario & Arneberto Ducibus, & VVellibaldo interfectus eſt*. Ejuſdem Ariberti filius Chilpericus, nepos Dagoberti, b *factione ipſius fertur fuiſſe interfectus*. Itaque *protinus Regnum Ariberti unà cum Vaſconia Dagobertus ſuæ ditioni redegit*. Quod facinus deteſtabile recentior Scriptor c Franciæ ex ambitione regnandi à Dagoberto perpetratum eſſe dicit, eò quòd fratricidium non ſucceſſiſſet.

Morum tantâ fuit incontinentiâ, ut libidinibus Clothario non multùm cederet, d *Gomatrudem Reginam, eò quòd eſſet ſterilis, repudiavit. Nanthildem puellam à monaſterio raptam in matrimonium ſibi junxit*: cui deinde aliam ſuperaddidit, *Rangetrudem* nomine. Denique oblitus omnis honeſtatis ac timoris Dei, e *non ſolùm Eccleſiarum, verùm etiam quorumque locupletum inhians rebus*, inquit Aimoinus, *improbus effectus eſt prædo. Nam inter alia Eccleſiarum Galliæ ſpolia, ex occaſione Baſilicæ D. Dionyſii exornandæ, direptas valvas, fuſili ære fabrefactas, à templo S. Hilarii Pictavienſis fertur abſtuliſſe*. Ecce quàm Chriſtiana fuerit habita molis Dionyſianæ machinatio, quâ titulum *Chriſtianiſſimi* promeritum putas. Sed pergit Aimoinus f: *Luxuriæ tam effrenatæ ſe tradidit, ut, exceptis tribus, quæ cum nomine, cultu etiam fulciebantur regio, plurimus concubinarum ei obſequeretur numerus*. Exactiùs rem tradit Fredegarius g: *Luxuriæ ſupra modum deditus. nam tres habebat maximè ad inſtar*

Reginas,

a *Fredegar. cap.* 58. *Aimoin. lib.* 4. *c.* 19. b *Ibid. cap.* 23. & *Fredegar. c.* 68. c *Scipion du Plaix*. d *Aimoin. lib.* 4. *c.* 19.
e *Ibid. cap.* 20. f *Ibid.* g *Fredegar. c.* 60.

Reginas, *& plurimas concubinas. Reginæ verò hæ fuerunt, Nanthildis*, ex monaſterio rapta, *Vulfgundis*, *& Berchildis. Nomina concubinarum, eò quòd plures fuiſſent, increvit huic Chronico inſeri.* Idem Franciæ Hiſtoricus, quem ſuprà memoravi, tantum earum numerum fuiſſe teſtatur, *ut pluribus Palatiis implendis fuiſſet ſatis* a. Quam ob cauſam cùm S. Amandus Antiſtes eum reprehenderet, Epiſcopatu pulſus, & in exilium relegatus eſt.

Miſeret me profectò tui, Arroye, ſcriptor ſi quis uſpiam gentium miſerabilis, qui talibus tituli *Chriſtianiſſimi* fundatoribus gloriari voluiſti. Quantò ſatius tibi fuiſſet totam primam Regum tuorum familiam penitùs ſupprimere, quorum decem aut undecim poſtremos veſtri Scriptores prorſus à majoribus degeneraſſe profitentur, pleroſque ceteros adhuc barbaricam paganiſmi Germanici redoluiſſe feritatem. Et reverâ ſi veritatem ſine fuco loqui liceat, rem acu tetigêre. Horrent Hiſtorici facinorum & parricidiorum immanitatem attingere, quibus Regii ſanguinis proceres ad multos annos in ſe mutuò ſævierunt. Quam ob cauſam etiam Deus Regnum ab eorum proſapia videtur tranſtuliſſe. Accipe eumdem illum ſcriptorem ſine involucris veraciter confitentem id, quod res eſt b: *Si fas eſt ſcrutari arcanas cauſas, cur Deus Reges illos depreſſerit; & divinam providentiam ingredi liceat, arbitror oraculum iſtud, quo dicitur: Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus; &, Viſitabit peccata patrum in tertiam & quartam generationem, puniviſſe crimina majorum in*

a Qu'il y en avois aſſez pour remplir pluſieurs Serrails.
b DU PLAIX EN CHILDERIC TROISIESME: I'eſtime que l'oracle qui porte, que Dieu aura en abomination, &c. ayant en horreur les parricides & pariures, dont aucuns Roys & Princes ſucceſſeurs de Clouis ſouillerent leurs mains, & leurs conſciences, puniſt leurs crimes en leur poſterité.

in poſteris: quandoquidem Deus exhorreſcat parricidia & perjuria, quibus nonnulli Reges, & Principes, ſucceſſores Clodovæi, fœdarunt manus & conſcientias ſuas.

In ſecundâ ac tertiâ Regum ſtirpe, Carolinâ atque Capetianâ, nonnulli ſunt, à quibus Apoſtolicæ Sedis dignitas præclarè, libertaſque defenſa eſt, Pipinus præcipuè, & Carolus Magnus, filius ejus: ſed privatæ rei ſtudium non hîc egiſſe in primis partes ſuas, & Religionis nomine firmandæ novorum hominum auctoritati non eſſe velificatum, quis auſit polliceri? Probè noverat Pipinus, ſe nullo jure thronum Regium conſcendiſſe, ſed, ut Galli ſentiunt, qui non audent auctoritatem exauctorandi Reges populo aut proceribus dare, ſceptrum ex legitimi hæredis manibus ambitu rapuiſſe; ut nos poſt Reginonem & Annales Francorum loquimur, per a *mandatum* & *auctoritatem Apoſtolicam* accepiſſe, quæ Gallos à fidelitatis jurejurando liberavit. Sed utcumque ſe res habeat, quid poterat Pipinus, & omnis poſteritas ejus, niſi ſummam devotionem erga defenſionem Sedis illius profiteri, cujus auctoritas injuriam Merovingiis irrogatam populorum animis eximebat, aut tegebat? Cujus unum fulmen, una calami ſtrictura plures ei adverſarios ciere poterat, quàm cum omni fortunâ ſuâ debellare potuiſſet. Hinc illa humillima Pipini legatio ad Pontificem, quâ per Epiſcopum Wirtſburgēſem pericula Chriſtiani orbis exaggerat, niſi Pipino ſceptrum deferatur. Hinc illa pathetica ad Pontificem obteſtatio: hinc illa pollicitatio, quòd b *uno ex edicto, ſolvendiſq; jurisjurandi religione Francis, plus apud*

a *In Chronicis*. b *Paul. Æmilius*.

apud mortales immortaleſq́ gloriæ inventurus eſſet, quàm inter mortales ex impietate victa Martellus reportaverat. Hæc publica erat Legatorum oratio : ſed, ut optimè notavit Scriptor *a* iſte Galliæ eruditus, ſecreta in aurem inſtructio erat : *Si Pontifex Pipini placitis faveret, de defenſione contra hoſtes ſuos, præſertimq́ Longobardos, ſecurum eſſe poſſe. Quam ob cauſam etiam Pontifex libenter aſſenſus eſt omnibus poſtulatis ejus.*

Ex quibus perſpicuum eſt, vinum Pipini fuiſſe miſtum aquæ, argentum ſcoriis, devotionem cupiditati; vel, quod deterius, Apoſtolicæ Sedis devotionem propriæ auctoritati firmandæ militaſſe. Nam, ut erat homo minimè rerum civilium imperitus, facilè pervidebat, ſe rem tantam non ſine graviſſimo diſcrimine effectam dare poſſe; quam Carolus Martellus pater ejus, tot victoriis inclytus & formidabilis, ne tentare quidem auſus fuerat. Paulus Æmilius id, quod res erat, apertè prodit *b* : *Vt animi mortalium proni in ſpem maximarum rerum ſunt, Regium nomen non diſſimulanter affectare* (Pipinus) &c. *Vna ea res Pipinum deterrebat, quòd Regium nomen in quocumque ac qualicumque foret, ſanctum auguſtumq́ ſemper fuerat. Quemnam tantæ cervicis, tamq́ ſublimi vertice inveniri poſſe, qui de Regno transferendo à magni Cludovæi ſtirpe verba facere audeat? Nimirum hanc tantam, tamq́ novi exempli rem alibi tentandam eſſe, quàm in Francia, quæ ſacramento Regi dicto devincta religione teneretur. Vbi autem meliùs, quàm in urbe Roma, tunc virtutis ſanctitatiſq́ ſeminario, rationem virtutis haberi poſſe? quam unam umbræ Regis,*

a DV PLAIX : Mais le mot à l'Oreille eſtoit, qu'en favoriſant les deſſeins de Pepin, il s'aſſeuraſt auſſi, qu'il le defendroit de ſes ennemis, & meſme contre les Lombars. C'eſt pourquoy auſſi le Pape entendiſt volontiers à tout ce, qu'ils deſiroient de luy.

b *Paul. Æmil.*

Regis, imaginarioq; ſceptro, ac ſtupido Childerico ſtatuebat opponendam. Judicent nunc, quotquot publicarum rerum gubernaculum tenent, & inexſpectatas iſtius oceani periculoſaſque procellas norunt, quæ in tali ſceptrorum tranſlatione ſubito ventorum flatu concitantur, uter utri magis neceſſarius fuerit, Pontifici Pipinus, an Pipino Pontifex; uter utri plus contulerit beneficii, Apoſtolicæ Sedi Pipinus armis ſuis, an Apoſtolica Sedes Pipino auctoritate ſuâ: quæ quemadmodum jurisjurandi diſpenſatione à Childerico ſubditorum animos avellebat, ita quoſvis adverſantium motus calculi ſui adſtipulatione compeſcebat. Hinc enim & anathematis diras in eos torſit, qui alium in poſterum Regem, quàm ex Pipini proſapia, ſibi deligerent. Hoc ſcio, longè ſanctiùs Pontificem diſpenſationem illam conceſſiſſe, quàm Pipinum petiiſſe; longè puriùs illum Apoſtolicæ Sedis defenſionem admiſiſſe, quàm hunc obtuliſſe. Quâ in re ſicut devotio erga Sedem Apoſtolicam nonnihil miniſtra ambitionis fuit, ita, niſi arma vitamq; ſuam illi tuendæ devoviſſet Pipinus, ac tota poſteritas ejus, ambitus magnitudinem ingratitudo ſuperaſſet. Quòd ergo Sedes Apoſtolica à Carolinis maximè defenſa eſt, itemque à Capetianis extorta Saracenis Palæſtina, vexillaque Chriſtiana per Orientem circumlata; hæc nimirum propriè illa geſta ſunt, quibus prudentiores Franci titulum *Chriſtianiſſimi* acceptum ferunt; non illa, quæ tu etiam in nonnullis ſecundæ ac tertiæ ſtirpis Regibus inſulsè crepas.

CAPVT XIX.

Geſta Lotharii & Ludovici Quinti, quibus, auctore Arroyo, titulus Chriſtianiſſimi *comparatus eſt.*

NAm quis ſine riſu legat, quòd Lotharium, filium Ludovici Pii, tamquam Herculem aliquem objicis, qui ſuis meritis *Chriſtianiſsimi* titulum Franciæ Regibus aſſeruerit? nimirum, quia monachatum arripuit anno poſtremo vitæ ſuæ. Itáne ex monachatu Imperatoris Germanici titulum Regum Franciæ derivabis *a*? Nam Lotharius numquam Rex Franciæ, ſed, Carolo Calvo ejus fratre Regnum iſtud moderante, Imperator dumtaxat fuit. Quid, quòd Lotharius, teſtibus ipſis Galliæ Scriptoribus, inter corruptiſſimos Principes, quos Francia umquam tulit, referri mereatur? Longa hiſtoria eſt, & facinorum prolixa ſeries. Summam eorum breviſſimè recentior Franciæ Hiſtoricus complexus eſt, quam ſi veterum verbis & atteſtatione diducerem, tragœdias theatro dignas mundo exhiberem. b *Numquam Francia corruptiorem*, inquit ille, *Principem vidit, quàm Lotharium: qui in inventute ſua Franciam ad rebellionem adversùs proprium patrem Ludovicum Pium concitaverat; qui patrem ignominiosè Imperio degradari, tonderi, & monaſterio includi fecerat; qui Eccleſias ſpoliaverat; qui Eccleſia-*

a FOL.16. Lothaire faiſant une converſion de ſainct, ſe met dans un monaſtere, quitant l'empire.

b DV PLAIX EN CHARLES LE CHAVVE. Il n'y euſt jamais Prince François plus corrumpu que Lothaire, qui avoit en ſa jeuneſſe fait revolter la France contre Loys le Debonnaire, ſon propre Pere, qu'il avoit honteuſement faict degrader, tondre, & enfermer dans un cloiſtre: qui avoit ravagé les Egliſes, rançonné les Eccleſiaſtiques, fauſſé ſes ſermens autant de fois, qu'il en penſoit tirer avantage; qui par une ambition deſordonnée avoit voulu ravir à ſes freres leur partages; qui avoit eſté cauſe de la tres-ſanglante boucherie, qui fuſt faicte de la Nobleſſe Françoiſe à la journée de Fontenay: Bref, qui ne reſpiroit rien qu'orgueil, impieté, tyrannie.

cleſiaſticos depredationibus concuſſerat; qui toties pejerando ſolverat ſacramenti fidem, quoties putabat commodo ſuo cedere; qui effreni ambitione ſortem hæreditatis fratribus rapere tentaverat; qui cruentiſſimæ illius carnificinæ, quâ Nobilitas Franciæ trucidata eſt in prælio Fontenæo, auctor fuerat. Vt verbo dicam, qui nihil ſpirabat, niſi ſuperbiam, impietatem, ſanguinem, tyrannidem. En ſuis coloribus, & infra verum, depictum Lotharium; quem incredibili ſtupore inter præcipua Chriſtianiſſimi nominis fulcra ponis. Recordare, obſecro, te hominem hominibus, & non blitis, aut fungis loqui.

Quâ verò fide voluiſti Ludovicum *a* V. Lothario accenſere, ut & iſte titulum *Chriſtianiſsimi* meruiſſe cenſeatur? Omnes enim Hiſtorici Franciæ probatiores, Tilletus, Claudius Fauchetus, Belleforeſtus, du Haillan, Joannes de Serres, Scipio du Plaix, uno ore Ludovicum quintum vocant filium Lotharii, poſtremum ex Carolina ſtirpe Regem. Cui non ſolùm iſti, ſed etiam veteres, *b* Glaber, & Continuator Aimoini teſtimonium perhibent, quòd juvenis defunctus ſit, nullâ omninò re geſtâ, quæ vel litteris tradi mereatur. De quo Fauchetus *c*: *Odorannus vocat eum* Ludovicus nihil fecit, *propter exiguum tempus, quo vixit: quod linguæ Latinæ minùs periti verterunt* FAINEANT. De quo Bernardus du Haillan: d *Quidam Ludovicum quintum nomine vocaverunt* FAINEANT, *quòd propter vitæ brevitatem tempus eum defecerit, ne aliquid memoratu dignum perpetraret.* De quo Joannes de

a ARROY FOL. 61. Louys cincquieſme defend le Pape contre l'Empereur.
b *Galber lib. 1, c. 3. Continuat. Aimoini lib. 5. c. 44.*
c FAVCHET EN LOTHAIRE: Odoran l'appelle LVDOVICVS NIHIL FECIT, c'eſt à dire, Louys qui ne fiſt rien, à cauſe du peu de temps qu'il veſquiſt, &c.
d DV HAILLAN: Louys V. quelques uns ont l'appellé FAINEANT, pource qu'il n'euſt aucun loyſir de faire aucune choſe memorable, à cauſe de la brieveté de ſon regne.

de Serres *a*: *Ludovicus quintus, unum dumtaxat regnavit annum : obiit ſine herede, ſine amicis, ſine monumento ſui. Vocatus eſt per Antonomaſiam* FAINEANT : *quòd nihil aliud boni fecerit, niſi quòd meliori locum ceſſit.* De quo Scipio du Plaix *b*: *Non aliam ſui memoriam reliquit poſteris, niſi quòd poſtremus Carolinæ familiæ Rex fuit.* Miror ita te abuti ſimplicitate rudiorum, uti eruditorum judicium non vereare. Nullus enim omninò Papa à Ludovico V. defenſus fuit.

a DE SERRES: Il mourut ſans heritier, ſans amis, ſans memoire : il fuſt auſſi appellé, FAINEANT, par excellence, pour n'avoir autre choſe qui vaille, que laiſſer la place à un meilleur Prince, & plus utile, que luy.
b DV PLAIX: N'ayant laiſſé autre memoire de ſoy, ſi ce n'eſt qu'il fuſt le dernier Roy de la lignée de Charle Magne.

CAPVT XX.

Philippi Pulchri geſta ad promerendum titulum Chriſtianiſſimi.

ETiam in Philippo Pulchro præclara nominis iſtius merita commendas, quòd *c receperit, protexeritq́ Papam, in Franciam fugitivum.* Hìc verò omnes limites verecundiæ prætergrederis. Nemo Pontifex, Philippo imperante, in Franciam fugit, protectuſque fuit. Ipſe potiùs Philippus, cùm Raimondum, ut eum aliqui vocant; vel, ut alii, Bertrandum Gottho, Archiepiſcopum Burdegalenſem, ſubditum ſuum, infami pacto, pudendiſque conditionibus interpoſitis, ac receptis ad implendi ſecuritatem obſidibus, ad Pontificatum promoviſſet; odioſâ Deo viriſque bonis perverſitate permovit, ut Sedem Apoſtolicam Avinionem transferret. non alia ſanè de cauſa, ut Galliæ Scriptores notant *d, niſi ut ſpiritualia temporalibus ſubderen-*

c FOL: 61. Philippes le Bel reçoit & protege le Pape refugié en France.
d DV PLAIX: Le Roy ayant trouvé moyen de traduire le S. Siege en France, pour faire ſervir l'eſtat ſpirituel au temporel.

derentur. Qui tantâ rabie in Bonifacium VIII. flagravit, ut contra jus gentium Legatum ejus, Epiſcopum Apameenſem, mandata Domini ſui perferentem, in carcerem compingeret: ipſumque Bonifacium, hæreſios nefandorumque criminum accuſatum, à quibus per Concilium plenum abſolutus fuit, habitu Pontificali indutum, in thronoque ſedentem, ceperit. Siarra *a* namque, capitalis hoſtis Bonifacii, & Felix Nogaretus, nobilis Franciæ, à Rege ſubornati, intromiſſis militibus Gallis in Anagniam, effractis oſtiis, ſtrictiſque gladiis invadunt Bonifacium. Qui cùm conſtanter Felici Albigenſis hæreſis exprobraſſet labem, manu ferreâ, cum ſanguinis effuſione, percuſſus, per triduum captus, indeque Romam ductus eſt. Ubi, ſi fas eſt verum dicere, quid aliud Philippus, niſi necis Pontificiæ reus & auctor fuit? Nam paucis diebus pòſt Bonifacius morbo ex captivitate & animi ægritudine contracto periit. Felix in facinoris patrati præmium Baroniâ remuneratus eſt. Nec morte Pontificis placatus, etiam cineres ejus perſecutus eſt. Siquidem conatu impiiſſimo, ipſiſque cœlorum incolis injurioſo, ſancto ſcilicet Ludovico Regi Galliæ Philippi avo, quem catalogo Sanctorum adſcripſerat Bonifacius, inſtitit, ut, damnatâ Bonifacii tamquam hæretici memoriâ, ipſius acta reſcinderentur, extractoque corpore, flammis oſſa comburerentur. Hæc ſunt præclara illa facinora Philippi Pulchri erga Romanam Cathedram, quæ commemorare debuiſſes, ut rectè de geſtis ejus, titulique *Chriſtianiſſimi* meritis Lector ſaperet. Nam cùm ea ſedatiori, quàm Ar-

E royus,

a *Ioannes Villani, Gaguinus, Platina, Ioannes de Serres, & alii recentiores.*

royus, maturitate Scriptor Galliæ recentior ponderaſſet, longè ſanius judicium tulit. *Hic*, inquit *a*, *Monarcha cùm à majorum ſuorum zelo erga Catholicam Religionem deflexiſſet, Deus etiam ſuam ab eo gratiam ac benedictionem abſtulit. Vehementer vindictæ cupidum adversùs Bonifacium VIII. ſe exhibuit, cujus ne memoriæ quidem ac cineribus poſt fata parcere voluit. Excuſari non poteſt ab extraordinariis exactionibus, quibus populum Clerumq; Regni ſui preſſit. Sedem Apoſtolicam in Franciam pertraxit, rationibus ductus politicis, ut* Religionem temporali Statvi haberet servientem. Et Gilbertus Genebrardus inter eruditos Franciæ non ignobilis *b*: *Philippus Rex, cujus operâ captus fuerat* (Bonifacius) *atque interierat, Deo unctum ſuum ulciſcente, numquam deinceps proſperè ſe habuit, ut ab aliquo Epiſcopo prædictum fuerat.* Nec ſanè Philippus ipſemet eò proſiluit impudentiæ, ut ſe de Sede Apoſtolicâ tam benè meritum, quemadmodum tu ſomniaſti, arbitratus fuerit. Nam facinoris ſui conſcius, eumdem iſtum Archiepiſcopum Burdegalenſem cùm ſummo Pontificatui admoveret, iſtam primam interpoſuit conditionem; *ut ſibi abſolutionem facinoris à ſe commiſſi adversùs Bonifacium impenderet*; ſecundam verò, *ut ejus executores pariter reconciliarentur Eccleſiæ*: quarum utramque ſicut ſtipulatus erat, ita obtinuit. Numen profectò ipſum aliter quàm Arroyus, videtur judicaſſe, dum non ſolùm imminentes ei propter commiſſi impietatem calami-

a Scipion dv Plaix en la vie de Philippe le Bel, a la fin. Ce Monarque s'eſtant eſloigné du zele de ſes predeceſſeurs envers la Religion Catholique, Dieu eſloigna de luy ſa grace & benediction. Il ſe monſtra grandement vindicatif envers le Pape Boniface VIII. n'ayant pas meſme voulu eſpargner ſa memoire apres ſa mort, ny ſes cendres, &c. Il ne peut eſtre excuſé des impoſts & ſubſides extra-ordinaires, dont il ſurchargea ſon peuple, & le Clergé de ſon Royaume, &c. Il attire le S. Siége en France pour des conſideratiõs Politiques, voulant faire ſervir la Religion à l'Eſtat tẽporel.

b *Genebrard, lib. 4. Chron.*

lamitates per quemdam Antiſtitem denuntiavit, ſed & reipsâ, ſuas ulciſcendo injurias, intulit. Cùm enim invidendâ penè ſobolis fœcunditate quatuor filios Philippus procreaſſet, ſtatim ſtirps ejus radicitùs ſucciſa eſt, ut neminem nepotum in Catalogo Regum Franciæ ſucceſſorem habüerit. Quo fit, ut Gallus hìc nonnemo exclamet *a*: *Cæleſtis operis prodigium fuit, quòd iſte ramus S. Ludovici in tot ramuſculos diffuſus intra viginti tres annos à morte Philippi IV. exaruerit.* Cujus calamitatis flagellum, ſive divinitus ei inflictum fuerit propter malè tractatum Bonifacium, ut Genebrardus cenſuit; ſive, ut alii *b*, quòd Sedem Apoſtolicā in Franciam traducendam curaſſet, *ut Reipublicæ Religionem ancillantē ſubderet*; utrovis modo retunditur inanis garrulitas tua, quâ Philippum ex iſta egregia beneficentia *Chriſtianiſſimi* titulū promeruiſſe fabularis. Nam ſive factum ex iſto Philippi ſcopo metiaris, ſive ex effectis, quæ inde in Eccleſiam, ipſamque adeò Franciā redundarunt, nihil eſt profectò, quòd quiſquā ſobrius Philippo gratuletur. Teſtes enim ſunt Scriptores Galliæ, iſtam evocationem tranſlationemq; Sedis Pontificiæ, quam tu Papæ fugā & protectionem vocas, malorum graviſſimorum originem fuiſſe & Eccleſiæ, & Franciæ, utpote *c* *quæ valdè fœdaverit antiquam Eccleſiæ faciem. Nam præter inauditas* inquit eorū quidā, *diſpenſationes, & SS. Canonū enervationes periit illud divinum jus: Sæcularia ſæcularibus, & Regularia Regularibus; maximè in Galliâ; dum Pontifices hujus tranſmigrationis plus quàm Babylonicæ (nam obſervantia Regularem, diſciplinā Eccleſiaſticam penè totā, jura deniq;*

E 2 *con-*

a SCIPION DV PLAIX: Ce fuſt un coup du Ciel, que ceſte branche de S. Lovis ayant tant de rameaux faillit neantmoins dans 23. ans apres le decés de Philippe quatrieſme.

b *Apud Scipionē du Plaix ad an.* 1302. c *Genebr. lib. 4. Chron.*

confuſudit, corrupitq́;) *patriæ & Principibus impiè favere geſtiunt.* Unde alius *a* Philippi conatum graviter culpans, quo telam iſtam malorum orſus fuerat: *Numquam*, inquit, *Francia fuit tam infelix, quàm Pontificibus Avinione commorantibus; cùm Deo diſpliceret, quòd Politicis negotiis auctoritas Apoſtolica velut ancilla ſubderetur.* Cujus infelicitatis cauſas inde profectas alibi *b* perſequitur.

a SCIPION AV COMMENCEMENT DE LA VIE DE PHILIPPE LE BEL: Iamais elle ne fuſt ſi malheureuſe, que durant le ſejour des Papes en la ville d'Avignon, Dieu n'ayant point agreable, que l'on fiſt ſervir l'auctorité Apoſtolicque aux affaires Politicques.

b *In fine vitæ Philippi Pulchri.*

CAPVT XXI.

Titulus Chriſtianiſſimi, *unde, & quando datus, quam vim habeat.*

HÆc igitur merita Philippi Pulchri, & quorumdam aliorum Regum ſi recenſere tibi placuiſſet, facilè manuductus fuiſſet Lector, ut intelligeret, non à virtute, præclariſque facinoribus multorum Regum, quos prædicâſti, quorumque vitam non ſatis Chriſtianam fuiſſe res ipſa clamat, ſed à ſummis Pontificibus, defenſionem Sedis Apoſtolicæ ſibi petentibus, aut gratulantibus, Pipini ætate, ac deinceps aliquoties, titulum iſtum attributum eſſe, multiſque poſterorum deinceps datum; ut potiùs, quemadmodum in ſolemnibus titulis fieri ſolet, quid eſſe deberent, quàm quid eſſent, elogii ſplendore monerentur. Sic enim *Optimum* Feſtum, & Felicem, homines Paganos, Paulus *c* appellat; & Anglus ſeipſum etiam *Fidei defenſorem*: & illos duos, quos ex Regibus tuis hære-

c *Actor.* 24. & 26.

hæreticos fuiſſe confiteris, *a* ſe *Chriſtianiſsimos* exiſtimaſſe, non, arbitror, diffiteberis.

Nam qui Clodovæo, primo Chriſtiano Francorum Regi, titulum *Chriſtianiſsimi*, velut prærogativam aliquam præ cæteris vel Regibus, vel non Regibus, à S. Remigio in teſtamento ſuo inditum arbitrantur, non ſatis phraſin Sancti, illaque non ſatis Chriſtiana Clodovæi geſta ex antiquioribus commemorata, conſiderant. Quis enim hominem, tantâ furentem in innoxios crudelitate, tanto flagrantem ambitionis æſtu, *Chriſtianiſsimum*, &, quod abſurdius eſt, *Piiſsimum*, ſicut ibidem dicitur, appellaverit, ad aliquam ei prærogativam præ cæteris tribuendam? Sed Sanctus ille de defuncto loquebatur: quos *Chriſtianiſsimos, piiſsimos, ſanctæ recordationis*, ſicut eum ibidem vocat, nuncupare ſoliti ſumus, ut ſpem, quam de omnibus in Chriſtianâ pace defunctis gerimus, illâ Chriſtianitatis, & pietatis, & ſanctitatis nomenclaturâ teſtemur. Argumento eſt, quòd in eodem teſtamento Jovinum, privatum, hoc eſt, extra Regiam omnemque ſupremam dignitatem conſtitutum, hominem, jam vitâ functum, *virum Chriſtianiſsimum* vocat: *Vbi ipſe vir Chriſtianiſsimus Iovinus requieſcit.* quem nemo ſani cerebri tituli iſtius dignitate, in iſtis circumſtantiis, cuiquã Regum prælatum eſſe judicaverit. Fuit enim iſte Jovinus aliquãdo Romanæ militię bis Magiſter, quemadmodum teſtatur ipſe verſibus, quos Baſilicæ Jovinianæ, hoc eſt, ab ſe fundatæ, frontiſpicio præfixit:

Felix militiæ ſumpſit devota Iovinus
Cingula, virtutum culmen provectus in altum,
Biſq; datus meritis equitũm peditumq; magiſter.

 Ita-

a ARROY FOL. 62. Tous ont conſervé le titre de Chreſtien ſans tomber en hereſie, excepté deux.

Itaque Flodoardus a S. Remigium imitatus, non diſſimili phraſi appellat Jovinum *Chriſtianiſſimum Romanæ militiæ magiſtrum.* A Pipini igitur temporibus, Francorum Regibus per modum ſolemnis tituli dari cœpit; non ut hujuſmodi tituli ſplendore, ſe vel plus *ſummæ poteſtatis* b, quàm cæteros accepiſſe, vel juſtam bellandi cauſam nactos eſſe cenſeant, ut tu deliras: ſed ut poſteris perpetuum eſſet monumentum, quid ab eis Chriſtianæ fidei *Chriſtianiſſimi* appellatione deberetur: ne fortè à majorum virtute degenerantes, vim nominis iſtius abundè ſe impleviſſe crederent, ſi titulo *Chriſtianiſſimi Regis* gloriantes, medullam ejus, Chriſti religionem, conſiliis, incentivis, fœderibus, barbarorum evocationibus, armis everterent. Quid enim juvat virtutum antiquarum trophæis inflari, quibus majores floruêre, & novis vitiis eorum gloriam peſſumdare? Niſi fortè, ut non divinis vocibus tantùm, alieniſque teſtimoniis, quorum vim taciti præterimus, ſed noſtrâ ipſorum voce damnemur? Et quid tibi, quæſo, Arroye, de titulis gloriari? Rebus oportuiſſet, non majorum, ſed prorſus tuis. Verus honor non in ſplendore titulorum, ſed in rebus, in præclaris pro fide facinoribus, in ſanorum hominum judiciis reponendus eſt. Neſcis, quò pectus eſt veritatis inanius, eò ardentiùs vanitatis umbram ſequi? Ea demùm eſt vera prærogativa dignitatis atque titulorum, non titulos hereditate conſequi, ſed ſuâ virtute facere: non prærogativis nominibuſque celebrari, ſed dignum videri.

CA-

a *Flodoard lib. 1. Hiſtor. Remenſ.*
b Plus ſouveraine.

CAPVT XXII.

Titulus Chriſtianiſſimus, *aliquot ſæculis antè quàm ſummi Pontifices eum Regi Galliæ conceſſiſſent, Hiſpaniæ Regibus uſitatus, ac debitus fuit.*

QVapropter, cùm tu tot paginas tam præpoſteris & fallacibus quorumdam laudibus impleveris, a *utinam jam ſuſtineres modicum quid inſipientiæ meæ, ut & ego modicum quid glorier.* Suſtineris enim, ſi quis hæreticos impioſque Principes, præclariſſimos, nemini ſecundos, incomparabiles, Catholicis æquiſſimos, gemente licet diſperſoque per eum Germaniæ Clero, & ſquallentibus Catholicorum Eccleſiis, prædicet. Ita ſcriptis exaratum oculis æquis legitis, vulgatis, ſpargitis: ne fortè fœdera cum ipſis pacta, *Chriſtianiſſimi* nomine indigna videantur. Liceat ergo mihi tantillum pro veritate loqui, ſi pro falſitate tibi tanta licuere. In quo quis audet gloriari, audeo & ego. *Chriſtianiſſimi* nomen Franciæ Regi antiquæ poſſeſſionis jure vindicas b, tamquam *Carolo Calvo* in ſua coronatione datum, ab *Innocentio*, *Honorioq; III.* repetitum, & ante illos à *Mauritio* Cæſare attributum. Si de poſſeſſione, antiquitate, firmitateque loqueris, causâ, mi Arroye, cecidiſti. Seſqui-ſæculo, & amplius, antequã ullus Pontifex Maximus, aut ulla Synodus Eccleſiæ Carolum Calvum, vel quemquam Regum præcedentium, *Chriſtianiſſimum* nuncupaſſet, Reges Hiſpaniæ jam poſſeſſionẽ ejus occupaverant. Non hiſtorici

a 2. *Cor.* 11.
b FOL. 63. *Charles le Chauve en ſon ſacre eſt appellé Roy Tres-Chreſtien en l'an 869. il y a environ 800. ans, les Papes Innocent & Honore 3. appellent les Roys de France Tres-Chreſtiens.*

cujuſpiam obſcuri atteſtatio, non epiſtolii inſcriptio, ſed integra Eccleſiæ Concilia pleniſſimam faciunt fidem. Nam anno quingenteſimo nonageſimo octavo, hoc eſt, centum & quinquaginta annis ante Pipini Regnum, Reccaredus, qui totam Gothorum gentem ad Catholicam fidem exemplo & verbis traxerat, à Concilio Toletano *a*, ſub ipſo celebrato, vocatur *Chriſtianiſſimus, & amator Dei, glorioſiſsimus Dominus.* Et anno ſequenti ſtatim in ingreſſu Concilii Barcinonenſis *b* dicitur, *Chriſtianiſsimus & piiſsimus Dominus Reccaredus Rex.* Itaque Ioan. Biclarenſis Abbas, à S. Iſidoro Hiſpalenſi ante mille plus minùs annos commendatus, Reccaredo coætaneus, à quo Gerundenſi Epiſcopatui admotus fuit, in Chronico, quod Reccaredi ætate terminavit, c *In quâ*, inquit, *Synodo memoratus Chriſtianiſsimus Reccaredus*, &c. Quam honorificam ejus nomenclaturam à ducentis annis Rodericus Sanctius *d*, Epiſcopus Palentinus, aliquoties imitatus eſt. De Siſebuto teſtantur, qui res Hiſpaniæ jam ab aliquot annorum centuriis memoriæ mandaverunt, eum à Scriptoribus antiquioribus *Chriſtianiſsimum* nuncupari ſolitum. *Hic* (Siſebutus) *Chriſtianiſsimus per Hiſtoriatores vocatur*, ait Alphonſus *e* Epiſcopus Burgenſis. Et Rodericus Sanctius *f*, *Hic Chriſtianiſsimus & Religioſiſsimus appellatur.* Et à quadringentis annis ante utrumque, Rodericus Toletanus *g* eodem eum nomine appellat. Anno verò 638. Concilium nationale totius Hiſpaniæ & Galliæ Narbonenſis de Chintilano Rege dicit *h*: *Inſpiramine*

a *Concil. Tol. ſub Reccaredo Æra 635.* b *Conc. Barcinon.* c *Ioan. Biclar. in Chron.* d *Rodericus Sanct. in Reccaredo.* e *Alphonſus in Anacephalæoſi.* f *In Siſebuto.* g *Roderic. Toletan. lib. 2.* h *Conc. c. 6. Tol. Æra 676. cap. 3.*

ramine ſummi Dei excellentiſſimus & Chriſtianiſſimus Princeps, ardore fidei inflammatus, Regni ſui Sacerdotibus prævaricationes & ſuperſtitiones eorum eradicare elegit funditus. Et rurſum *a*: *Gratias agimus Chriſtianiſſimo, & glorioſiſſimo Chintilano, Principi noſtro, cujus ſtudio advocati, & inſtantiâ collecti ſumus.* Et Leo II. *b* Papa Romanus ad Quiricum Epiſcopum dicit ſe deſtinaſſe Petrum Notarium *ad præcellentiſſimum atque Chriſtianiſſimum Regem* (Eruigium videlicet) *filium ſuum.* Ecce quot annis, imò ſæculis, ante Carolum Calvum, Innocentium, & Honorium, à quibus tu nominis iſtius decus trahis, imò ante Carolum Magnum, & Pipinum, omnemque Rom. Pontif. indulgentiam, etiam tempore Mauritii Cæſaris, Hiſpaniæ Reges *Chriſtianiſſimi* titulo utebantur.

a *Cap.* 19. b *In Epiſt. ad Quiricum.*

CAPUT XXIII.

Vis tituli Catholicus *expenditur: & cur, neglecto* Chriſtianiſſimi *titulo, quem obtinuerant Hiſpaniæ Reges*, Catholici *dicti ſint.*

CUr ergo, inquies, ille titulús ſuccedentium ſæculorum lapſu ab Hiſpanis Regibus prætęritus eſt, ſi eis antiquæ poſſeſſionis uſu ac jure debeatur? Cauſa in promptu eſt: quòd in Catholicæ Eccleſiæ fide & phraſibus eruditi Principes, nomen *Chriſtiani*, fidelibus impoſitum eſſe ſcirent, ut fideles Chriſti à Paganis ac Judæis, hoc eſt, Chriſti fidem omninò detrectantibus, non verò à ſchiſmaticis atque hæreticis diſtinguerет. Hinc etenim fit, ut, quicumque ſe Chriſtianum dixerit, hoc ipſo quidem neque Paganus, neque Ju-

Judæus eſſe intelligatur; manente tamen ambiguitate, quam ſectam Chriſtiani nominis profiteatur. Inde illa phraſis Auguſtini *a*, quâ *Chriſtianorum plures hæreſes* eſſe ſcripſit. Et in Epiſtolâ 56. *Videmus nullum jam errorem ſe audere extollere, ad congregandas ſibi turbas imperitorum, qui non Chriſtiani nominis velamenta conquirat.* Inde illud examen, de quo ſuprà diximus, ex diverſis Auguſtini locis, quo initiandi rogabantur, *Chriſtianus es?* Cui quæſtioni, inquit Auguſtinus *b*, *reſpondet, Non ſum, ſi Paganus eſt, aut Judæus*, &c. ut oſtenderet Chriſtianum hoc nomine à Pagano Judæoque ſecerni. Hâc ergo doctrinâ inſtituti Hiſpaniæ Reges & Antiſtites, alia nomina quæſiverunt, quibus propriè à ſectis, quas, relicto Arianiſmo, repudiaverant, hoc eſt, ab hæreticis capitaliter ſibi inviſis, & à ſchiſmaticis, unitatis Eccleſiaſticæ vaſtatoribus, disjungerentur. Quare, relictâ *Chriſtianiſsimi* nuncupatione, cujus poſſeſſionem vacuam ultrò Francorum Regibus reliquêrunt, *Orthodoxi* & *Catholici* appellati ſunt; ut *Orthodoxi* titulus eos diſtingueret ab hæreticis, *Catholici* à ſchiſmaticis; vel potiùs ab utriſque. Nullus enim hæreticus orthodoxam fidem tenet, ſæpè ſchiſmaticus: nullus hæreticus aut ſchiſmaticus, Catholicus eſſe poteſt. Nam iſta nomenclatura Chriſtianum à quocumque ſchiſmatico & hæretico evidentiſſimè certiſſimeque diſtinguit. Hinc illud S. Auguſtini de hæreticis *c*: *Tenet me ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, ut, cùm omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen*

a *lib. de util. cred. cap.* 11. b *tract.* 44. *in Ioan.*
c *lib. contra Epiſt. fund. cap.* 4.

men peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum, vel baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere. Et ante Auguſtinum, S. Pacianus Barcinonenſis, hoc eſt Hiſpaniæ, Præſul *a*: *Egò fortè ingreſſus populoſam urbem hodie, cùm Marcionitas, cùm Apellecianos, Cataphrygas, Novatianos, & cæteros hujuſmodi comperiſſem, qui ſe Chriſtianos vocarent, quo cognomine congregationem meæ plebis agnoſcerem, niſi Catholica diceretur?* Quid clarius, quàm Eccleſiam *Catholicæ* nomine ab omnibus hæreticorum conciliabulis diſcerni, à quibus tamen nomine *Chriſtianæ* nullâ ratione diſcernitur?

Jam vide, quî non tantùm ab hæreticis, ſed etiam à ſchiſmaticis, hoc eſt, ab omnibus peſtibus fidei, unitatíque inimicis, eâdem appellatione ſeparetur. *Velint nolíntve,* ait Auguſtinus *b*, *ipſi quoque hæretici, & ſchiſmatum alumni, quando non cum ſuis, ſed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quàm Catholicam vocant. Non enim poſſunt intelligi, niſi hoc eam nomine diſcernant, quo ab univerſo orbe nuncupatur.* Et idem ille ſanctus Pacianus, cùm docuiſſet, ingruentibus poſt Apoſtolos hæreſibus, quæ Eccleſiam in partes lacerabant, opus fuiſſe proprio nomine, *quod incorrupti populi diſtingueret unitatem*, nullâ ſcilicet hæreſi vel ſchiſmate divulſam, ſtatim ſubjicit *c*: *Ne æſtues, frater, Chriſtianus mihi nomen, Catholicus verò cognomen. Illud me nuncupat, hoc oſtendit: hoc probor, inde ſignificor.* Et ſanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Antiſtes *d*: Μηδὲ ἐξέταζε, ποῦ ἐςὶν ἁπλῶς ἐκκλησία, ἀλλὰ ποῦ ἐςὶν

a. Pacian. epiſt. 1. ad Sympron.
b. lib. de Vera relig. cap. 7.
c Pacianus epiſt. 1. ad Sympron.
d Cyrill. Hieroſol. catech. 18.

ἐςὶν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. Τοῦτο γὰρ ἴδικὸν ὄνομα τυγχάνει τῆς ἁγίας ταύτης, καὶ μητρὸς ἡμῶν ἁπάντων. *Ne petas, ubi ſit Eccleſia, ſed ubi Catholica Eccleſia? hoc enim nomen proprium eſt hujus ſanctæ Eccleſiæ, matris omnium noſtrûm.* Catholicum enim propriè eſt nomen unitatis, atque communionis cum Eccleſiâ totius orbis, repugnans ex diametro ſciſſioni unitatis Eccleſiaſticæ, ſive per hæreſin, ſive per ſchiſma divellatur. Ex quo naſcitur, ut Catholicus hoc ipſo, quo Catholicus, utrâque & ſchiſmatis & hæreſis labe careat: quorum utrovis tota Catholici nominis ratio prorſus perit. *Nec hæreticus*, inquit Auguſtinus a, *pertinet ad Eccleſiam Catholicam, quæ diligit Deum; nec ſchiſmaticus, quoniam diligit proximum.* de quo non eſt jam pluribus dicendi locus.

Cùm hæc igitur, juxta antiquorum doctrinam, certa ſint, ut nomen, *Catholicum*, rationem Chriſtiani vagam, hæreticis ſchiſmaticiſque communem, includat, contrahat, & à capitalibus Chriſtianiſmi vitiis, hæreſi atque ſchiſmate, diſcriminet; Hiſpaniarum Reges, ut Chriſtianæ ſuæ fidei ſynceritatem, unitatiſque Eccleſiaſticæ dilectionem propriiſſimè potentiſſimeque teſtarentur, præclariſſimo iſto & propriiſſimo cognomine ipſius Eccleſiæ Dei, *Catholicos* ſe nuncuparunt, & à Præſulibus, Pontificibus, Eccleſiæque Comitiis appellati ſunt. Quam nominis Catholici præ Chriſtiano præcellentiam ut Auguſtinus deſignaret, plerumque quando non quolibet modo Chriſtianum, cujuſmodi & hæreticus eſſe poteſt, ſed Orthodoxum, unitatique ſociatum Eccleſiaſticæ vult exprimere, b *Chriſtianum Catholicum* vocat: *quarum* (hæreſεων) *aliquam qui tenuerit,* *Chri-*

a *Aug. lib. de fide & Symbolo cap.* 10. b *Aug. lib. de hæreſ.*

Chriſtianus Catholicus non erit. Et præclariſſimè Collationis Carthaginenſis Patres, quorum Auguſtinus choragus fuit *a*: *Afrorum Chriſtianorum Catholicorum hæc vox eſt: Nos univerſo orbi Chriſtiano communione cohæremus.* Nimirum, quia non ſufficit eſſe Chriſtianum, niſi ſit in Chriſtianæ fidei profeſſione, in ipſaque Eccleſiaſtica unitate, ſine hæreſis, ſine ſchiſmatis labe, Catholicus. Unde proficiſcitur, ut, ſi Francorum Regum aliquis in hæreſin laberetur, quemadmodum duos lapſos eſſe dicis, vel etiam in ſchiſma, ſine ſcrupulo ſe Chriſtianiſſimos appellarent, Catholicos nullo modo. τοῦτο γὰρ, ut Cyrillus dixit *b*, ἰδικὸν ὄνομα τυγχάνει τῆς ἁγίας ταύτης, καὶ μητρὸς ἡμῶν ἁπάντων. *Hoc enim nomen proprium eſt hujus ſanctæ Eccleſiæ, matris omnium noſtrûm.* Ecce tibi cauſam, Arroye, cur Hiſpaniarum Reges, cùm *Chriſtianiſſimi* titulo ab ipſis fidei ſuæ exordiis inſignirentur, glorioſo *Orthodoxi*, maximeque *Catholici* cognomine delectati ac deſignati ſint. Ex quo perſpicuum eſt, quàm imperitè dicas, *Catholici* nomen, non virtutis eſſe, ſed amplitudinis vocabulum. Complectitur enim duplicem illam virtutem excellentem Chriſtiani hominis, Orthodoxam Chriſti fidem, & gluten unitatis, hoc eſt, fidem, unitatiſque charitatem: quarum alterutrâ qui caruerit, næ ille non Catholicus, ſed Chriſtiani hominis umbra, fumus, nihil eſt, quantumvis Chriſtianiſſimus ſub hæreſi vel ſchiſmate appelletur. Quamquam caſu rebus ipſis congruentiſſimo, vel potiùs magno arcanoque Dei conſilio contigerit, ut illud ipſum, quod invidiosè carpis, Amplitudinis vocabulum, quo Eccleſia Dei vivi propriè *Catholica* cogno-

a *In Collat. Carth. 3. diei num.* 100. b *Cyrill. ſup.*

cognominatur, ſolis iſtis Regibus communicatum ſit. Nulla quippe ab orbe condito Monarchia, ut fuſiùs paulò pòſt dicturi ſumus, potentiùs conſtantiuſque laboravit, ut Eccleſia glorioſiſſimæ iſtius nomenclaturæ effectu, hoc eſt, ipsâ ſuiipſius per totum orbem diffuſione potiretur, quàm ea, cujus iſti Reges habenas tractant. Quid ni igitur Sponſa Dei ſolos iſtos Reges glorioſi ſui cognominis participes afficeret, quorum fidelitate atque ſtrenuitate ſe vim nominis iſtius reipsâ per univerſum orbem impleviſſe, & quotidie implere gratulatur?

CAPVT XXIV.

Antiquitas tituli Catholicus, *quatenus Hiſpaniarum Regibus tribuitur. Aliqua de titulo* Orthodoxus.

QVòd verò *Catholici* cognomen *à centum circiter annis* Hiſpaniæ Regibus adhæſiſſe cavillaris *a*, prodit hominis ſupini imperitiam atque temeritatem. Nam, ut præteream Ferdinandum Magnum, qui ante centum & triginta circiter annos à Romano Pontifice; & prædeceſſorem ejus in Aragoniæ Regno Petrum, qui ante quadringentos annos ab Innocentio III. *Catholici* cognomento honorati ſunt; jam ante octingentos annos Alphonſus *b* primus, ſtatim ab irruptione Saracenorum, ſcriptorum omnium atteſtatione, glorioſo *Catholici* nomine illuſtris fuit. Poſt quem & cæteris Hiſpaniarum Regibus vulgò tributum eſſe, exemplis Ordonii primi, Sanctii Craſſi, Alphonſi

a FOL. 64. Les Roys Catholiques ſont appellez ainſi deſpuis environ cent ans.

b *Vazæus, Roderic. Arch. Tolet. Luc. Tudenſ. &c.*

phonſi ſexti, Alphonſi octavi, Joannis primi, & aliorum, recentiores *a* plerique probant. Et ante diluvium iſtud infidelium, Reccaredo Regi, ante nongentos & quinquaginta annos, ab univerſis Epiſcopis Hiſpaniæ in Concilio tertio Toletano acclamatum eſt *b*: *Cui à Deo æternum meritum, niſi vero Catholico Reccaredo Regi?* Et quia Catholicus, ut diximus, ſine Orthodoxâ ſeu Catholicâ fide eſſe non poteſt, uſque adeò, ut Orthodoxus & Catholicus pro iiſdem ſæpè uſurpari ſoleant; hinc eſt, quòd communiſſimâ appellatione Reges Hiſpaniæ jam à nongentis & quinquaginta annis titulo proprio *Orthodoxi* vocabantur: quo nihil aliud Eccleſiæ Patres quàm Catholicos deſignare voluerunt. Nam anno Domini 693. Concilium Toletanum XVI. ſic inchoatur *c*: *Dum anno ſexto Inclyti & Orthodoxi Dom. Principis noſtri Egicani.* Et poſtea Concilii Patres laudant Deum, quòd *Orthodoxi Principis* (cor) *intimo igne ſui amoris reddiderit fervidum.* Et anno 691. Concilium Cæſarauguſtanum III. *d* inſcribit Conventum ſuum, *anno quarto Orthodoxi & Sereniſſimi Domini noſtri, Egicani Regis.* Et in fine Concilii: *Orthodoxo & Sereniſſimo Domino noſtro Egicano Regi multiplices gratiarum actiones perſolvimus.* Et anno Dom. 688. Concilium Toletanum XV. ſic exorditur *e*: *In nomine Dom.* IESU *Chriſti incipit Synodus Toletana XV. ſexaginta unius Epiſcoporum, acta anno primo Sereniſſimi & Orthodoxi Egicani Principis.* Et anno ſexcenteſimo quinqua-

a *Videndi Illeſcas, Beuterus, Ambroſ. Moral. Zurita.*
b *Concil. Tolet. 3. Æra 627. hoc eſt, anno Chriſti* 589.
c *Concil. Tolet. 16. Æra 731.*
d *Concil. Cæſaraug. 3. Æra 729.*
e *Concil. Tolet. 15. Æra 726.*

CAPVT XXV.

Perſtringuntur breviter Hiſpanorum antiquorum geſta, quibus Catholici, Orthodoxi, Chriſtianiſſimi, *nuncupari meruerunt.*

NEc inani dumtaxat affectione titulorum Hiſpaniarum Reges ſe *Chriſtianiſſimos*, *Orthodoxos*, *Catholicos*, ſed rebus ipſis luculentè probavere. Cùm enim Deo per horribilem Saracenorum irruptionem Gothorum peccata flagellare placuiſſet, difficile dictu eſt, quid primùm in illius cladis reliquiis admirere; an fidem immobilem, quâ, totâ jam Hiſpaniâ per Saracenos occupatâ, primi religionis vindices ſe ſublevari poſſe crediderunt; an ſpem infractam, quâ non deſperaverunt; an fortitudinem incredibilem, quâ per octo ſæcula Barbaros, Chriſtianæ fidei peſtes, repulerunt, attriverunt, extinxerunt? Quoties *a* quadraginta, *b* quinquaginta, *c* ſeptuaginta, *d* octoginta, *e* ducenta, *f* quadringenta, & amplius, millia infidelium, Reges Hiſpaniæ uno prælio cecidere? Quoties neque *g* numerus cadaverum proſtratorum iniri præ multitudine immenſa potuit? Quoties, undarum loco, hoſtilem ſanguinem *h* flumina cruentata volverunt? Decem millia magnatum Saracenorum unum prælium cæſos vidit. Cantet Gallia Regum ſuorum adversùs infideles præclara facinora: non ſuccenſemus eorum virtuti, ſed libenter

a Petrus 1. Rex Arag. *b* Froila, Alphonſi Catholici filius. *c* Alphonſus Caſtus, & Ramirus primus. *d* Ramirus 2. *e* Alphonſus 9. in prælio de las Navas de Toloſa. *f* Alphonſus XI. alii ducenta, alii quadringenta, quinquaginta millia. *g* Ordon. 1. & 2. itemque Alphonſus 9. juxta Luc. Tudenſ. *h* Sub Sanctio 5. Rege Luſitaniæ.

benter applaudimus. At duodecim citra hyperbolen, & plures, Hiſpania dabit, qui rerum adversùs infideles geſtarum magnitudine, Saracenorum, nunc uno, nunc diverſis prœliis occiſorum, multitudine, copiarum confligentium imparitate, æquent aut ſuperent. Quot illic Reges *a* ſanguine ſuo contra Mauros fuſo ſua delicta delèverunt, animas profuderunt, cadaveribus ſuis iter infidelibus obſtruxerunt! Non eſt provincia, quaquà patet Hiſpania à Pyrenæis montibus uſque Oceanum, quam non infeſto Marte ſubegerint Chriſto; non oppidum, quod non hoſtibus crucis extorſerint; non foſſa civitatis, quam non corporibus ſuis impleverint; non mœnia, quæ non cruentaverint; non paſſus penè terræ, quem non Chriſtianæ fidei ſanguine ſuo redemerint *b*. Quàm crebrò deſperatis rebus quaſi ad certam carnificinam obtulerunt ſe, lacrymiſque in cœlum clamantibus auxilium impetrarunt! Omnia gentis illius inſignia, quibus domi militiæque clari ſunt, nil niſi facinora contra Saracenos, hoc eſt, hoſtes fidei, perpetrata, teſtantur. Quid enim leo rubeus Legionis, caſtrum in campo rubente Caſtellanum, niſi ſanguinem Saracenicum à Pelagio Alphonſoque nono fuſum profitentur? Quid Catenæ Navarræ, niſi ruptas à Sanctio Forti Maurorum catenas? Quid quinque ſcuta Luſitanica, niſi quinque Reges Agarenicos, ab Alphonſo primo inauditâ ſtrage ſuperatos? Quid quatuor Maurorum capita antiquitùs Aragoniis, niſi tot Reges uno prælio cæſos clamant? Crux in arbore priſcis Su-

a Alphonſ. 5. apud Vazæum. Alphonſus 7. apud Phragam. Garſias Ennicus Rex Aragoniæ. Sanctius pater Petri, apud Oſcam. Sebaſtian. Rex Luſit.

b Pelagius, Ramirus Primus, Alphonſus I. Rex Luſit.

Suprarbrenſibus, flammea primis Aragoniis, cærulea Luſitanis, quernea Pelagii & ſucceſſorum ejus, quæ *Crux Hiſpaniæ* dicta in Ovetenſi Eccleſia etiamnum cerni dicitur, quid niſi auxilia cœlitus in præliis impetrata proteſtantur? Quid denique cruentæ cruces in chlamydibus, ſanguineus enſis in pectoribus, niſi decora illa priſca majorum à Saracenis reportata, & pectora neci devota pro gloria Crucis probant? Parum abeſt, quin exclamem, O felix culpa Roderici, quæ tales meruit habere expiatores! Uno infelix natio, quòd tot Achilles, tot facinora priſcis Romanis invidenda, multorum ſæculorum lapſu Homeris caruêre, quorum voce nobiliùs in totius orbis theatro, ad veritatis teſtimonium majoribus, virtutiſque documentum poſteris, reſonarent. Sed quemadmodum olim ille de Romanis dixit a, *Optimus quiſque facere, quàm dicere ſua; ab aliis benefacta laudari, quàm ipſe aliorum narrare malebat.* Barbaries etiam illa Saracenica, contra quam tot ſæculis luctati ſunt, quemadmodum eorum virtuti campum præbuit patentiſſimum, ita, exſtinctâ paſſim Græcâ Romanâque litteraturâ, poſteritati invidens, præclarorum facinorum monumenta atque ornamenta ſubtraxit. Paucula dumtaxat in brevibus Chronicis veſtigia rerum, in ipſiſque Regum cognominibus, quaſi extrema facinorum capita, vaſtarumque quaſi ædium fundamenta remanſêre: ex quibus conjicias, quanta eis ſubſtructionum moles incubuerit. Cùm enim in longa Regum ſerie vix unus aut alter plerumque præ cæteris caput efferat, qui præclaro virtutis alicujus epitheto celebretur; quis non miretur, in hac una Iberica natione, pleroſq; Reges, in quamcumque

a *Saluſt.*

cumque te Hiſpaniæ plagam verteris, fortitudinis bellicæ, aut civilis; humanæ, Chriſtianæve virtutis nomine fuiſſe celebratos? Teſtes ſunt tot illuſtria Regum cognomina, quaſi totidem trophæa, quibus eorũ virtus æternitati conſecrata eſt. Hinc enim à religioſa in Deum pietate alius a *Amator Religionum*, alius peculiariter b *Catholicus*, alius c *Chriſtianiſſimus* dicebatur; alius à civili virtute d *Sapiens*, e *Bonæ memoriæ*, f *Caſtus*, g *Munificus*, h *Iuſtus*, i *Deſideratus*, k *Benignus*, l *Honeſtus*, m *Pater pauperum, Defenſor viduarum, Tutor pupillorum, Iuſtus Iudex omnium*; alius à bellica fortitudine, præclaríſve facinoribus contra Saracenos perpetratis, n *Bellator*, o *Imperator*, p *Expugnator*, q *Magnanimus*, r *Nobilis*, ſ *Fortis*, t *Africanus*, u *Magnus*, x *Verè magnus*, y *Maximus & Fortiſſimus*. ut non Regis virtutibus fulſiſſe, ſed de palma quaſi inter ſe contendiſſe videantur. Hinc alii adversùs infideles in z Mauritaniam, alii in *aa* Africam, alii in *bb* Palæſtinam trajecerunt, ut Crucis gloria in media infidelitatis nocte rutilaret.

C A-

a Sanctius 3. *b* Petrus 2. Rex Arag. *c* Ramirus 1. Arag. *d* Alphonſ. 10. & Alphonſ. 5. Aragon. *e* Ioannes 1. Rex Luſit. *f* Alphonſus 2. & Alphonſus 2. Arag. *g* Alphonſus 3. Arag. *h* Iacobus 2. Arag. *i* Sanctius 3. *k* Alphonſ. 4. Arag. *l* Ferdinand. 1. Arag. *m* Sanctius 3. *n* Alphonſ. 1. Arag. *o* Alphonſ. 8. & Sanctius 3. Arag. *p* Iacobus 1. Arag. *q* Alphonſ. 5. Arag. r Alphonſus 9. & Carolus Rex Navarræ. *ſ* Sanctius Rex Navarræ. *t* Alphonſus 5. Rex Luſitan. *u* Alphonſus 3. Ferdinandus 4. Petrus 3. Aragon. *x* Ioannes 2. Arag. *y* Carolus 5. Imp. *z* Sebaſtianus Luſitan. *aa* Theobaldus 7: Navarræ. *bb* Theobaldus.

CAPVT XXVI.

Geſta Hiſpanorum Regum recentiora pro fide Chriſti inter Paganos propagandâ.

SEd quia proverbium incarnatæ Veritatis falſum eſſe non poteſt *a*: *Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt*; par tantis animis ac virtuti ſtadium parabatur. Cùm enim gentem Ibericam Deus, & Reges ejus tantæ fidelitatis probaviſſet, ut, quidquid majorum quorumdam flagitia poſteris ademerāt, locupletato fœnore reſarcirent, pulſis deletiſque omnibus, à quibus pulſi, tantumque non deleti fuerant, æquiſſimam exploratæ virtuti mercedem dedit. De Chriſti imperio jam pridem Pſaltes Regius cecinerat *b*: *Dominabitur à mari uſque ad mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.* Jam quindecim ſæculis exſpectabatur, ut impleretur id, quod Iſaias vaticinatus erat *c*: *Ecce iſti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone, & mari, & iſti de terra Auſtrali.* Ubi textus originalis ſonat, מֵאֶרֶץ סִינִים *de terra Sinim. Aquilo* jam crediderat; ſed ſaturatus, & impinguatus de veritate nauſeabat. Reſtabat *mare*, quo nomine Scripturæ Occidentem notant. *Terra Sinim*, hoc eſt, Chinarum, Indiaque deerat: de quibus in eodem loco ſponſæ ſuæ, Eccleſiæ ſuæ, interpoſitâ jurisjurandi firmitate, promiſerat *d*: *Vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento veſtieris, & circumdabis tibi eos quaſi ſponſa.* Sed quî, quâ ratione mirabili fiet, ut res tanta, tam exſpectata compleatur? e *Ecce levabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo ſignum meum, & afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt.*

a *Luca* 16. b *Pſal.* 71. c *Iſaia* 49. d *Ibid.* e *Ibid.*

bunt. Hoc ſignum, hanc, inquam, Crucem filii ſui in dexteris illis fixit, quæ illam octingentorum annorum laboribus, ſudoribus, ſanguine, Saracenorum manibus extorſerant, & innumeris victoriis rutilantem in altiſſimâ Europæ ſpeculâ conſtituerant; ut ad longinquas illas barbaraſque nationes, gloriam ejus pari conſtantiâ circumferrent. Nec exſpectationem Domini probata toties Regum iſtorum virtus ac fortitudo deluſit. Quantâ enim Dominici ſigni gloriâ, quanto Religionis incremento, quantâ animarum ad Eccleſiam properantium vindemiâ, terram Sinim, Orientis & Occidentis Indias, extremos denique abſtruſoſque mundi receſſus, vexillum Crucis Hiſpaniæ manibus geſtatum circumvolitet, nemo poteſt niſi gloriæ Regum iſtorum æmulus diffiteri. Ipſa Eccleſia, rei inexſpectatæ magnitudine quaſi attonita, & præ lætitia tamquam impos ſui, in eodem loco & ſibi, & ſalutis tantæ auctoribus ita gratulatur a: *Quis genuit mihi iſtos? Ego ſterilis, & non pariens, tranſmigrata, & captiva: & iſtos quis enutrivit? Ego deſtituta, & ſola: & iſti ubi erant?* Quanto affectu quærit, quanto ſtupore miratur! Ego jam in Europa ſterilis, & non pariens: ego, hæreticis pleraque occupantibus, partim tranſmigrata, partim captiva: ego, Regibus Chriſtianis me deſerentibus, imò oppugnantibus, deſtituta & ſola; quis genuit iſtos? quis enutrivit iſtos? ubi erant iſti? quos quindecim ſæculis quæſiveram, nec eorum vel famam audiveram, ubi erant iſti? quis genuit? quis enutrivit? Nempe Hiſpaniarum Regibus provincia illa, laus illa ſolis debebatur: qui Crucis gloriam altiùs extulêre, qui Domini ſui imperium latiùs dif-

a *Ibid.*

diffudêre, qui Eccleſiæ pomerja longiùs protulêre, quàm quidquid ſimul Regum & Imperatorum à Conſtantini Magni temporibus in hunc uſque diem fuit. Nolite putare, me affectibus erga Deum, vel homines perturbatum, extra metas rapi, vel hyperboles beneficio rei ipſius magnitudinem velle ſuperare. a *Veritatis & ſobrietatis verba loquor.* Nec enim Italia, aut Gallia, aut Anglia, aut magna pars Germaniæ, cujuſquam Regis armis debet, quòd fidem veritatis acceperit, exſtinctámve ab infidelibus recuperaverit. Pleræque plagarum iſtarum Chriſtianæ Reges ſuos fecêre Chriſtianos, non ab illis factæ ſunt: aliæ traditam Regibus fidem, illis veritatem repudiantibus, aut indirectè oppugnantibus, iterum perdiderunt. Denique quidquid ab aliis Regibus Eccleſiæ finibus adjectum eſt, Europæ terminis ita comprehenditur, ut vix extremos Aſiæ limites radat. Hi verò præclariſſimam Europæ partem Deo ſuâ conſtantiâ reddiderunt; Africæ Aſiæque diffluentem undique veſtem veluti limbo quodam, Monaſteriis, Eccleſiis, Chriſtique Cruce variegato, cinxerunt; inſulas remotiſſimas Dei laudibus impleverunt; partem Americæ, totâ Europâ vaſtiorem, Eccleſiæ imperio adjecerunt; Chriſti gloriam orbis terrarum limitibus terminarunt. Hoc verò, Arroye, eſt eſſe Chriſtianiſſimum, *non verbo, neque linguâ, ſed opere & veritate* b.

Sed hîc occlamant, dominationis magnitudinem, non fidem Catholicam, Hiſpanos quærere. Quibus viciſſim ego: Si facerent, pares eſſent Pipino, aliiſque non paucis Galliæ Regibus, qui propter privata ſua, aut publica Regni commoda,

a *Act.* 26. b 1. *Ioan.* 3.

da, Sedem Apoſtolicam coluerunt. Quid enim? An majorem hîc intentionis puritatem à Regibus Hiſpaniarum exigere volunt, quàm à ſuis, quos inter præſtantiores ponunt; quàm à Religioſis ipſis & Eccleſiaſticis paſſim præſtari vident, qui dextrum oculum in cœlum, ſiniſtrum in terram & temporalia commoda defixum gerunt? Nam quamquam ſatius, & rectius, & divinius eſſet, utroque oculo cœlum aſpicere, verumtamen ut poſſumus, quando non ut volumus. Et, ut hodie rerum cœleſtium frigus aut neglectus eſt, multùm promoviſſe nos arbitramur, ſi, non dico à Regibus, ſed à vulgo mortalium impetraverimus, ut temporalium ſaltem utilitatum blandimento allecti, ad res ſpiritus divinaſque ſe ſublevari ſinant. Mirum interim, Hiſpanorum Regum ambitionem, quam accuſant, ita æquitatis ac Dei legibus eſſe temperatam, ut non ſe exſerat, niſi cum fidei dilatatione conjuncta ſit. Magnum profectò frenũ eſſe neceſſarium eſt, cujus metas iſte dominationis impetus ita vereatur. Utinam & Gallicam iſtis pietatis cancellis coërceret Deus! Utrum enim, quæſo te, Reipublicæ Chriſtianæ utilius, fidem Catholicam, aliquo temporalium emolumentorum impulſu, per Ortum & Occaſum ſparſum ire, an vano (ſic plerique ſapientes exiſtimant) unius Gallici Regni metu, ſparſam jam à temporibus Apoſtolorum in utraque Germania, per ſuppetias hæreticorum, exſtinguere?

CA-

CAPVT XXVII.

Geſta pro fide Catholicâ contra hæreſes tuendâ, quibus titulus Chriſtianiſſimus, & Catholicus, *debetur.*

ET hæc quidem adversùs eos, qui Chriſtum execrantur, Saracenos, & pro illis, qui eum hactenus ignoraverunt, Paganis, per Hiſpaniarum Reges perpetrata ſunt. Quòd ſi bella Chriſtiana cum hæreticis geſta delibavero, quis Regum, ut iſti, publicæ veritatis luce factis atteſtante, gloriari poteſt? Cùm Hiſpania penè ducentis annis ſub Arianorum impietate gemuiſſet, ſimulatque Gothicam gentem Catholicæ radio fidei perfudiſſet Deus, Reges ejus, ipsâ coronationis & unctionis die *a*, *Catholicam fidem ante altare* profitebantur: deinde ſacramento devovebant caput ſuum, ſe non permiſſuros, ut ab infidelibus illa violaretur. Nam in Concilio Toletano VI. *b*, ſub Chintillano, à nongentis & nonaginta ſex annis celebrato, ſancitur, ut, antequam Regiam conſcendat ſedem, inter reliqua conditionum ſacramenta polliceatur, *hanc ſe Catholicam non permiſſurum eos violare fidem. Et ſi ipſe*, inquit Concilium, *temerator hujus extiterit promiſſi, ſit anathema.* Hinc tantus erat primorum Regum zelus, ut Chintillanus jam tum, teſtibus iſtius Synodi Patribus *c*, *non ſineret degere in Regno ſuo eum, qui non eſſet Catholicus.* Et quindecim annis pòſt, de Receſuindo Rege Concilium Toletanum VIII. teſtatur, quòd *d ob hoc ſui Regni apicem à Deo ſolidari praoptaret, ſi Catholicæ fidei pereuntium turmas acquireret, indignum reputans*

a *Chronic. Iuliani, & Roderic. Tolet. lib. 3. cap. 1.* b *Concil. Tolet. 6. cap. 3.* c *Ibid. c. 3.* d *Concil. Tolet. 8. cap. 11.*

varraque Gallicana; in omnium meditullio Romanum Imperium, ac Bohemia, ſectariorum erroribus dederunt manus. Quid verò mirabilius, quàm quòd in ipsâ Hiſpaniâ, tot monarchiis olim distractâ (id quod inter Patriarchales Cathedras ſola Romana Sedes meritò gloriatur) nullus unus in omnibus omninò Regnis Rex inventus fuerit, à primo Catholico Rege Reccaredo uſque ad Philippum IV. qui ab avita Chriſtiana, Orthodoxa, Catholica fide deviaverit? Quamvis enim hæreticorum ope non-nemo in thronum evectus, eis priſtinam libertatem revocandam, aut indulgendam, quemadmodum nuper Henricus IV. Francorum Rex, præpoſterâ gratitudine cogitaverit, morum ille, non fidei error aut labes fuit. Navarræ tamen Gallicanæ Reges hîc excipio, qui ſtatim à Regni laceratione, iſtâ cæleſti benedictione caruerunt. Prodigii profectò loco non injuriâ hoc cenſuero, niſi tot ſæculorum decurſu compertum eſſe ſcirem, quemadmodum in inſulæ Galatæ *a* terra ſcorpiones, & in Baleari ſerpentes, ita in Hiſpaniarum ſolo hæreſes mori: &, ut manus Francorum Regum ſtrumis, ita majori miraculo, Regum Iberorum oculos fidei peſtibus eſſe fatales. Hoc probat illa quodammodò naturalis eorum cum ſectariorum erroribus *antipathia*, quâ fidem Chriſti, vbicumque & quantumcumque per improbam perduellium pervicaciam licet, amiſſam revocant, collapſam integrant, ſtantem ſartam tectam omnium theſaurorum ſuorum profuſione conſervant. Quis enim, niſi invidus vel rerum prorſus imperitus, neget, quidquid ſynceræ Religionis in Belgio, à pecuniis, fœderibus, militibus, armis Francorum & Batavorum intactum

a *Plin. lib. 35. c. 19.*

permanet, id Hiſpani Regis fidelitate defenſum eſſe? Quidquid fidei Chriſtianæ in Germaniâ, Francorum hæreticorumque fœdera, conſilia, arma reliquêre; hoc Catholici Regis armis, militibus, ſumptibus, Rempublicam debere Chriſtianam? Non res in angulo, aut ultimâ Thule geſtas loquor: totius, præter æmulos, Europæ theatrum annuit applauditque veritati. Propter hanc fidei defenſionem ſævit invidia; hinc rumpuntur ilia Codri; hinc impatiens jugi rebellio, & hæreſis libertatis avida mordet frenum; hinc patrimonia Regia, hinc gentilitiæ familiæ decus periclitantur; cui nihil antiquius, quàm Chriſtianam ſubditorum ſuorum ſalutem omni temporali Regnorum ſuorum tranquillitate, ſplendore, opibus, theſauris, habere potiorem. Nam quidquid Aſia & Africa tranſmittit opulentiæ, quidquid opum viſceribus Indiarum eruitur, quidquid omnium Regnorum cenſus uſitatus, & inuſitata ſubditorum liberalitas fundit, hoc totum fidei Catholicæ propagandæ tuendæque dedicatur. Nimirum ut Regnorum omnium Regis Hiſpani opulentia, vires ac ſalus illius honori militent, qui Regibus ſummâ poteſtate dominatur; & quâdam Chriſtianæ pietatis reciprocatione, cuncta in fontem refluant, unde cuncta prodierunt. Hoc verò eſt, Arroye, iterum dico, hoc eſt, inquam, eſſe Chriſtianiſſimum, non apicum titulorumque ſuffragiis, ſed rerum ipſarum teſtimoniis; a *non verbo, neque linguâ, ſed opere & veritate.*

a 1. *Ioan.* 3.

CA-

CAPVT XXVIII.

Titulus Glorioſiſſimus, & Religioſiſſimus, *antiquâ poſſeſsione, & novo jure eſt Regum Hiſpaniæ.*

QVæ cùm ita ſint, nihil juſtius quiſquam paulò æquior judex, nihilque rebus geſtis congruentius arbitrabitur, quàm ſi Reges Hiſpaniarum duos illos titulos, *Glorioſiſsimus* & *Religioſiſsimus*, antiquiſſimæ certiſſimæque poſſeſſionis jure poſtliminiò ſibi vindicarent. Eſt enim compertæ veritatis, utrumque titulum fuiſſe priſcis Gothis familiariſſimum: quorum alterum quidem ſpectata pietas poſt ſuſceptam fidem, alterum rerum geſtarum magnitudo peperiſſet. Utriuſque uſus in monumentis antiquis ad Saracenicam uſque vaſtationem teſtatiſſimus eſt. Nam ſtatim in Concilio III. Toletano, ubi hæreſis Ariana à Reccaredo Rege, totâque Gothicâ natione abjurata eſt; ſic Antiſtites præfantur *a*: *Cùm pro fidei ſuæ ſynceritate idem Glorioſiſsimus Princeps omnes Pontifices in unum venire mandaſſet*. Et in ſermone, quem Catholicus Antiſtes ad Gothicam nationem ibidem habuit *b*: *Officii noſtri curâ de fideliſſimi ac Glorioſiſsimi Principis admonitione compellimur*. Ipſum quoque Concilium tertium inſcribitur ſub *Glorioſiſsimo Reccaredo* Rege celebratum: quæ honoris nomenclatura facilè ſexies aut octies in eadem Synodo repetitur. Et ſanctus Gregorius, Romanus Pontifex, ad S. Leandrum, Epiſcopum Hiſpalenſem *c*: *Explere nullatenus valeo gaudium meum, quòd communem filium Reccaredum Glorioſiſsimum Regem, ad Catholicam fidem integerrimâ*

a *Concil. 3. Tolet.* b *Ibid.* c *Gregor. lib. 1. epiſt. 41.*

agnoni devotione converſum. Ipſe Reccaredus in Edicto, quo Synodum Toletanam confirmavit, ita ſeſe nominat *a*: *Glorioſiſſimus Dominus Reccaredus Rex, univerſis ſub regimine noſtræ poteſtatis conſiſtentibus.* Quod evidens argumentum eſt, fuiſſe titulum quaſi gentilitium. Et ſub Gundemaro Rege Synodus *b* Toletana quædam inſcribitur habita *anno primo Glorioſiſſimi Gundemari Regis.* Et confirmatio Concilii vocatur *c decretum Glorioſiſſimi Principis noſtri Gundemari.* Quid multis? Omnia paſſim Concilia antiqua uſque ad ultimum Gothorum Regem Rodericum celebrata iſtis honorificis nomenclaturis plena ſunt, *d* Narbonenſe, *e* Hiſpalenſe, *f* Cæſarauguſtanum ſecundum, *g* Oſcenſe, *h* Tarraconenſe, ſub Siſebuto Rege, *i* Toletanum quartum ſæpiùs, *k* Toletanum quintum, ſub Chintillano, *l* Toletanum ſextum, *m* Toletanum ſeptimum, ſub Cindaſuindo, *n* Toletanum decimum, ſub Receſuindo, denique reliqua deinceps Concilia Hiſpanica uſque ad *o* Toletanum decimum ſeptimum, ſub Egicano, hoc eſt, paulò ante Rodericum Regem, ſub quo priſca Hiſpaniæ Gothorumque Regum gloria per Saracenos exſtincta eſt. Quod elogium uſque adcò regiæ dignitati apud Gothos proprium erat, ut & *p* Reginæ eodem titulo compellarentur: & ejus loco, quod nunc

Suam

a *Edict.confir.Synodi 3.Tolet.* b *Concil.Tolet ſub Gundemaro, Æra* 648. c *Ibid.* d *Initio Concilii, ſub Reccaredo, Æra* 627. *hoc eſt anno* 589. e *in fine Concil. Æra* 628. f *initio Concil. Æra* 630. g *in inſcript. Concil. Æra* 636. h *Æra* 652. i *initio & in fine, & Canone* 74. *Æra* 671. k *Canone* 9. *& in initio, Æra* 674. l *Canone* 17. *&* 19. *Æra* 676. m *Canone* 6. *Æra* 684. n *initio, & in decreto pro Potamio, Æra* 694. o *initio & Canone* 7. *& in gratiarum actione ad Regem, Æra* 732. p *vide Concil. Tolet.* 15. *&* 17. *Item Toletanum* 3. *de uxore Reccaredi.*

Suam Majeſtatem dicimus, tunc Reges Gothorum, *Sua Gloria*, vocarentur. de quo non pauca apud antiquos exſtant teſtimonia; ut in *a* Synodo Toletana decima tertia ſæpiſſimè, itemque duodecima, & aliis locis plurimis: uſque adeò, ut ſinguli penè tituli vel ſubſcriptiones Legum VViſigothicarum, quarum Codicem *b* Pithœus edidit, iſto elogio conſignatæ ſint.

Alter honorificentiæ titulus erat, *Religioſiſſimus*; nota pietatis antiquorum Regum, ad tuendam Catholicam fidem. Qui quidem ante cladem Saracenicam Regibus tanto conſenſu attributus fuit, ut non minùs, quàm alter ille, *Glorioſiſsimus*, hereditarius fuiſſe videatur. Nam Concilium Toletanum XVII. ſic inſcribitur *c*: *Decurrente Imperii anno Religioſiſsimi ac Sereniſsimi Domini noſtri Egicani Regis ſeptimo*. Et in gratiarum actione Antiſtitum, qui confluxerant *d*: *Orantes*, *ut Orthodoxo & Religioſiſſimo Principi noſtro Egicano longævitatem largiatur*. Quæ nuncupatio Egicani Regis aliquoties in Concilio Toletano decimo ſexto iteratur. Et ante Egicanum, Eruigius vocatur à Concilio Toletano XIII. *e Religioſiſſimus Princeps*, *divino igne ſuccenſus*. Et circa finem Antiſtites dicunt *f*: *Invictiſſimo quoque atque Religioſiſſimo Principi Eruigio Regi multiplicem gratiarum exhibitionem perſolvimus*. Et ante Eruigium Concilium Toletanum X. inſcribitur habitum *g anno octavo Glorioſiſſimi Domini & Religioſiſsimi Receſuindi*. Et ante Receſuindum Concilium Toletanum VI. Chin-

a *Concil. Tolet. 13. in libel. Eruigii & in edicto confirmat. &c.*
b *Codex Leg. VViſigoth. 12. lib. editus per Pithœum.*
c *Concil. Tolet. 17.* d *In Præfat. & poſt libel. Regis.* e *Concil. Tolet. 13. c. 1.* f *Ibid. c. 13.* g *Concil. Tolet. 10. in frontiſpicio.*

tillani *a Religioſiſsimi Principis devotionem cum magna veneratione* ſuſcipit. Et ante Chintillanum Concilium Toletanum IV. de Siſenando Rege loquens, *Dum ſtudio*, inquit *b*, *Religioſiſsimi Siſenandi Regis conveniſſemus :* quam Regis nuncupationem ſæpiùs ibidem repetit. Et ante Siſenandum ſons Catholicæ religionis inter Gothos Reccaredus à Concilio Toletano III. vocatur non tantùm *c Princeps Religioſiſsimus*, ſed etiam, propter ardorem fidei, ſummumque ſtudium propagandæ religionis, d *Piiſsimus*, *Deo Fideliſsimus*, *Glorioſiſsimus* ; adeoque *e Sanctiſsimus*, in Concilio Cæſaraugustano.

Ut verò Hiſpani radicem ſcirent, unde tanta, & tam conſtans in Regibus ſuis Catholicæ fidei æmulatiò promanaverit, in eadem Toletana Synodo, ubi hæreſis Ariana à tota Gothica natione, zelo Reccaredi Regis eam provocante, abjurata eſt, eidem Regi tamquam Apoſtolo ſuæ nationis acclamatur *f* : *Ipſe mereatur veraciter Apoſtolicum meritum, qui Apoſtolicum implevit officium.* Et iſta ratio eſt, cur in picturis Crucem Reccaredus, nempe tamquam Gothorum Apoſtolus, manibus tenet. Nam propter expulſionem hæreſis Arianæ Crucem ei datam eſſe, teſtis eſt Alphonſus Carthagena *g*. Apoſtolatûs verò, quem ei Toletana Synodus tertia, hoc eſt, totius Hiſpaniæ Epiſcopi acclamarunt, Crucem eſſe documentum ac teſtimonium, S. Stephani primi Hungariæ Regis exemplo manifeſtum eſt. Is enim cùm Hungaros ad Catholicam perduxiſſet fidem, Pontifex Romanus

a *Concil. Tolet. 6. c. 2.* b *Concil. Tolet. 4. in Præfat. & c. 58. & 75. in fine.* c *Concil. Tolet. 3. c. 1.* d *In Præfat. Concil.* e *In Concil. Cæſarauguſt. initio.* f *Concil. Tolet. 3. in fine.* g *Alphonſ. Carthag. in anacephalæoſi c. 27.*

nus ei facultatem dedit, ut Crux ante Regem, tamquam *Apoſtolatûs inſigne*, geſtaretur, cum hoc elogio, ut Chartuitius refert a, *Ego ſum Apoſtolicus: at ille meritò Chriſti Apoſtolus dici poteſt, cujus operâ tantum populum ſibi Chriſtus acquiſivit*. Crux igitur in manibus Reccaredi, muneris *Apoſtolici* argumentum eſt: ut non miremur, ex tali Catholicæ religionis baſi ac radice tam ſtabilem in fide ſurrexiſſe Monarchiam. Nam ex iſto b *Religioſiſſimi*, & *Piiſſimi*, *Deoq́; Fideliſſimi*, & *Glorioſiſſimi*, & *Chriſtianiſſimi*, & *Sanctiſſimi*, & *veri Orthodoxi*, & *veri Catholici*, & *Apoſtolici* Reccaredi ſanguine, qui Catholicum imperium primus fundavit, & ex Pelagii, qui primus reſtauravit, & ex generi ejus Alphonſi Catholici, qui reſtauratum primus amplificavit, Philippus IV. cui hodie Hiſpaniarum Regna parent, non interruptâ majorum imperantium ſerie propagatus eſt. Quapropter cùm fidei tuendæ propagandæque zelo, & rebus glorioſiſſimè geſtis, poſteri poſt Saracenicam calamitatem majores ſuos, hoc eſt, omnes poſt Reccaredum uſque Rodericum longè ſuperaverint, juxta id, quod S. Iſidorus jam jam moriturus, poſt prophetatam Hiſpaniis imminentem cladem, in Synodo Toletana vaticinatus fuerat,

Gloria major erit vobis, & gratia Chriſti
Extollet Gothos uberiore bono;

quis non utrumque titulum, *Glorioſiſſimus*, & *Religioſiſſimus*, jure avitæ ſtabiliſque poſſeſſionis, jure defenſæ propagatæque Religionis, jure facinorum, omnem priſcam Catholicæ nationis gloriam pietate, zelo, conſtantiâ, magnitudine, multitudine, ſplendore ſuperantium, Regibus

F 5 Hiſpa-

a *Chartuitius in vitâ S. Stephani Regis Hungariæ.*
b *Ita vocatus fuit à Concil. ut ſuprà.*

Hiſpaniarum debitum eſſe fateatur ? Sed nimirum factis præcellere malunt, quàm nominibus; modeſtiâ morum, quàm titulis honorum : ut, quod religioſius eſt atque glorioſius, non minùs mihi gloriam contempſiſſe, quàm gloriæ meritum appetiſſe videantur. Et hæc de titulis ſufficiant, ad inſulſam jactantiam hominis iſtius retundendam, qui ex titulo *Chriſtianiſſimus*, qui meritò Chriſtianis venerationi eſt, rebuſque pro fide geſtis, neſcio quam ſupremæ ſuper omnes Reges poteſtatis prærogativam, juſtioremque bellandi cauſam ſomniavit.

CAPUT XXIX.

Mens Arroyi exorbitans de Lege Salicâ *proponitur. Inanitas conatûs ejus.*

VEniamus nunc ad Legem Salicam, Scriptoris hujus Palladium, vi cujus Regum Franciæ auctoritatem, ſupremamque poteſtatem tuetur a majorem eſſe, quàm cæterorum Regum, juſtioremque ſuſcipiendi belli cauſam effici. Nam iſta duo ſunt, quæ vinculis adamantinis ex Lege Salicâ ſequi ac dependere profitetur. Hinc nullius Hiſpanicæ Metaphyſicæ ſubtilitate vim argumenti, quod ex hac Lege petitur, enervari frangique poſſe putat. Lex enim Salica, ut ipſe citat b, ex titulo de matrimonio, iſta eſt : *De terrâ verò Salicâ nulla portio hereditatis mulieri veniat, ſed ad virilem ſexum tota terra, & hereditas perveniat* c. Quâ lege ſancitur, ut Regia au-

a FOL. 69. Tant y a, on ne peut ſe defendre de cet argument : i'en deffie tous les Eſpagnols, qui ſont ſi grans Metaphyſiciens, ſi on n'apporte une loy ſuperieure, &c.

b *Apud Arroyum fol*, 67, c *Vide fol*. 67, & 68.

auctoritas, inquit *a*, ad ſucceſſores maſculos, majoris firmitatis ergò, tanta tranſmittatur, quanta in prædeceſſoribus fuit, excluſis omnibus extraneis, propter quos excludendos lex iſta eſt condita. Cùm igitur Ludovicus decimus tertius Carolo Magno, cæteriſque Regibus, maſculinâ ſerie ſuccedat; *eadem eſt in ipſo auctoritas*, ſeu *idem jus*, quod in Carolo Magno fuit: ſed hujus auctoritas ſive jus in univerſam Germaniam, Italiam & Hiſpanias ſe porrigebat: igitur & Ludovici decimi tertii. Hanc igitur Legem, tamquam ex quâ tota Regum Francorum auctoritas & jus pendeat, immutabilem, omnibus telis inconcuſſam, omnibus tormentis inexpugnabilem, reddere conatur, utpote quam *b naturalem*, *divinam*, *æternamq;* legem ſine tergiverſatione agnoſcere debeamus, omni lege *connubiali*, *teſtamentariâ*, *donatione*, *apochâ*, *præſcriptione* ſuperiorem. En tibi, Lector, myſteria Salicæ Legis arcana, abſtruſa, hactenus nec fando quidem Politicis aut Theologis audita. Lex iſta naturalis, divina, æterna: hinc auctoritas Regum Franciæ ſuper omnes Reges, hinc poteſtas in omnia penè Europæ Regna, hinc belli paciſque jura religata ſunt. Hæccine monſtra cogitationum, Arroye, aſcendunt in cor tuum, & non perturbant frontem tuam?

Sed antequam de præclaris illis tuæ Salicæ Legis elogiis, natura, vi, ut ea tu depingis, quid-

a FOL. 68. L'auctorité de Charle Magne, qui a eſté ſur l'Alemagne, ſur l'Italie, & ſur les Eſpagnes, doit eſtre en Louis le Iuſte. Ie le monſtre clairement par la vertu de la loy Salique, &c.

b FOL. 70. On ne trouvera jamais une loy ſuperieure à la noſtre, qui l'ait ruinée: car elle eſt divine, eternelle, naturelle, & juſte, ſelon le droit des gens.

ET FOL. 73. Doncques la *loy* Salique n'eſt pas ſeulemẽt juſte, mais eternelle.

ET FOL. 81. Or ces loix humaines ne ſont pas au deſſus de celle qui eſt ſi divine & eternelle.

ET IBID. D'ailleurs ces loix humaines, deſquelles nos ennemis ſe peuvent prevaloir, ſont loix de mariage, teſtamentaires, de donations entre vifs, de preſcriptions: tout cecy ſont de petites toilles d'aragnée,

quam dicam, attende, quæſo, quàm levi impulſu univerſa machina tam operoſa, quam ſtruxiſti, tota irrita & caſſa corruat, nec aliud niſi crepundiorum inſtar puerilium, inanem ſtrepitum excitet. Ecce nego ex Lege Salica tua majorem Regi Franciæ auctoritatem, ſublimiorem poteſtatem, jus prægnantius in ulla Regna, vel Provincias accedere, quàm ſi citra Salicam Legem, jure ſucceſſionis aliis Regnis uſitato, etiam feminæ ſuccederent. Veritas iſta tibi ipſi, Arroye, velis nolis ineluctabilis eſt, niſi Regum tuorum auctoritatem, & poteſtatem, & jura, quæ tu Coronæ Franciæ indiſſolubili vinculo unita eſſe putas, uno ictu letali interempta velis. Quid enim? quando priſci Franciæ Reges maſculâ prole deſtituti, non jure Salicæ ſucceſſionis, ſed adoptionis Regna ſua tranſtulerunt, ut Guntranus, Rex Aurelianenſis, in Childebertum, iſtâ verborum formulâ, a *Peto, ut hic nepos meus mihi ſit filius: una nos parma protegat, unaq; haſta defendat*; an auctoritas, poteſtas, & jura Regia, ſi nulla fuiſſet Lex Salica, diminuta tranſiviſſent? Et quando Odo b, non heres ſanguinis, electus & conſecratus fuit Rex, contra Salicam ſanctionem; ideóne auctoritas, poteſtas, & jura Regia decolorata tranſierunt? Et quando Pipinus c, ſuppreſsâ penitùs ſtirpe Merovingicâ, adhuc vivente, & Capetus Carolinâ, non jure ſucceſſionis, ſed electionis, Regno cum conſenſu omnium inaugurati ſunt; ideóne minori auctoritate, poteſtate aut jure regnarunt? Quid, ſi etiam omnes rami ſanctæ arboris Ludovici, ut Valeſius nuper, ita & Bor-

a *Greg. Tur. lib. 5. cap. 18.* b *Otto Friſing. lib. 6. cap. 10.*
c *Aimoin, lib. 5. c. 42.*

Borbonius, exareſcerent, quod de Merovingica familia & Carolina experti ſumus; ideóne auctoritas Regum languidior, poteſtas depreſſior, jura Regia in aliquo labefactata cenſerentur? Non arbitror, Arroye, nec arbitrabitur in Frãcia, quiſquis tantillo acutiùs, quàm tu, ſapit. Nimis pingue de rebus iſtis philoſopharis. Auctoritas, & poteſtas, & jus in Regna extranea, quod Regibus tamquam Regibus competit, non à maſculinæ ſerie ſucceſſionis pendet. Nam ſive maſculi, ſive feminæ, ſucceſſione, adoptione, electione, vel aliâ quâcumque legitimâ tranſmiſſione Regnorum ſceptra ſuſcipiant; eâdem auctoritate, & poteſtate, & majeſtate, & juribus regnat, quiſquis regnat, ac ſi ex Salica Lege ſuccederet. Quaſi verò in Romano Imperio, & in Regno Poloniæ, ubi electio Imperatores & Reges facit; vel in Regno Hiſpanicò, & Anglicano, ubi & feminarum ſucceſſio locum habet, non eâdem prorsùs auctoritate, & poteſtate, & alio quocumque in exteras Provincias jure potirentur, quo majores eorum potiti ſunt; haud ſecùs atque ea ad Reges Franciæ integra à majoribus illibataque transferuntur. Regni, Arroye, non Regis jura ſunt, maximè juxta te, quæ ſucceſſoribus majores tradunt. Coronæ, quæ nec oritur naſcente Rege, nec moriente moritur, auctoritate, poteſtate, majeſtate ac juribus fruitur, quiſquis quacumque legitimâ ſubſtitutione, maximeque ſucceſſione, ſive maſculus fuerit, ſive femina, ad illum apicem dignitatis admovetur. Quâ enim poteſtate primi populorum Rectores à Republicâ in illo majeſtatis, & poteſtatis, & auctoritatis culmine, juriſque plenitudine, ſive in Rempublicam, ſive in alias etiam exteras plagas ei con-

junctas, conſtituti ſunt; eâdem etiam quâcumque probatâ, ſive maſculinâ, ſive femininâ ſucceſſione, ſive etiam electione, Regnorum auctoritas ſuis numeris abſoluta tranſmittitur. Sic Abbates, ſic Antiſtites, ſic Pontifices, non minùs nunc electione, quàm olim carnali maſculorum ſucceſſione, totâ præcedentium auctoritate, poteſtate, jure potiuntur. Quæ cùm ſint plana, lippiſque & tonſoribus nota, quid opus neſcio ex quibus abſtruſis Salicæ Legis antris tantâ falſitatis admixtione tenebroſis, Principalem auctoritatem in ſucceſſores, perpetuaque coronæ jura proferre? Nimirum, ut imperiti ad Salicæ Legis nuncupationem attoniti, neſcio quam myſterioſam præ cęteris Regibus poteſtatem, & jura in vicinorum Regna Provinciaſque ſomniarent, & quaſi pro tuendis aris & focis præcipites in arma ruerent. Huc enim tota iſta ambitioſa & inſidioſa ſpectat oratio: huc illi aculei, in Francorum animos hìc illic ſparſi, quibus ad recordandum Salicæ Legis, & unctionis, & oblitorum rancidorumque jurium ſtimulantur.

CAPUT XXX.

Deteguntur errores ac deliria Arroyi de Lege Salicâ.

CVm igitur tam inaniter lacertos tuos exſerueris, ut neque ſtante Lege Salicâ, quæ ſolis maſculis ſceptrum defert, Francorum jura in extraneas terras juventur, neque cadente lædantur, ſed potiùs, feminis in Francia ſceptrum hereditantibus, roborentur; quidquid illâ de lege diſputaſti, tamquam ſomnium ægrotantis contemni poterat.

Sed

Sed ne infirmitate te potiùs, quàm judicio prӕteritum conqueraris, non gravabor nonnulla capita in tui gratiam perſtringere, ut, quid de te ſentire debeas, vel ipſi tibi, ſi aliquid luminis tibi reliquum eſt, vel certè aliis elucescat.

Primùm itaque, quòd tamquam Legem Salicam illa verba profers *a*: *De terra verò Salica nulla portio hereditatis mulieri veniat, ſed ad virilem ſexum tota terra, & hereditas perveniat*; vi cujus maſculi ſoli Franciӕ ſceptra moderentur, perſpicuè falleris. Lex illa non de Regno, & juribus ejus, ſed de privatorum ſucceſſione tractat. Loquitur enim, ut ex ipſo titulo liquet, de *allodiis*, quӕ juxta Iuriſperitos cum jure Coronӕ commune nihil habent. Itaque non ignobiles Galliӕ Scriptores *b crassam ignorantiam* eorum, *erroremq; popularem* vocant, qui legem illam Salicam putant pro Coronӕ ſucceſſione ſancitam. Excute univerſum Salicarum Legum Codicem, ſive à primis illis Conſiliariis, VViſogaſto, Bodogaſto, Salogaſto & VVidogaſto conditum, ſive à Clodovӕo, ut volunt, correctum, & à ſucceſſoribus ejus, Caroloque Magno, meliori ordine digeſtum; nullam invenies conſtitutionem, quӕ de Coronӕ ſucceſſione quidquam, vel de juribus ejus ſanciat. Ipſe Legum prologus ſatis oſtendit, eas ad privatos in officio, pace & concordia continendos, latas eſſe. Quamobrem quòd maſculis maſculi in Regnum Francię ab initio huc uſque ſucceſsêre, potiùs conſuetudini, vim legis obtinēti, quàm legi Salicӕ; vel certè legi Salicӕ à privatis, quos illa cōſtringebat, per

a FOL. 67. b DV PLAIX PROLOG. 5. Leur ignorance eſt bien plus groſſiere en ce, qu'ils ont creu que la loy Salique fuſt eſtablie pour la ſucceſſion de la Couronne, &c.

ET PLVS BAS: Partant c'eſt un erreur populaire de rapporter à la loy Salique la preference des maſles aux femelles en la ſucceſſion du Royaume.

per ſimilitudinem ad Regni ſucceſſionem tranſlatæ, tribuendum eſt; utpote quæ multò potiorem in Regno, quàm in allodiis, vel feudis, rationem habere videbatur.

Secundò, quòd hanc legem latam eſſe dicis *a, ut extranei* ſeu *allophyli à ſceptro arcerentur*, falſum eſt, & à te cõfictum. Extranei ſæpenumerò in Franciæ Regno rerum potiti ſunt. Teſtis eſt Ægidius Romanus, qui Francis non invitis octo annos, fugato Childerico, præfuit. Teſtis Pipinus, qui, auctoribus *b* Galliæ Scriptoribus, ex Senatorio Romanorum ſanguine per Anſbertum Principem Auſtraſium oriundus fuit. Teſtes Odo, & Robertus, conſecrati Reges. Teſtis denique Hugo Capetus, viginti octo Regum parens, quos tres Saxonici generis fuiſſe, vel certè ex priſca Gallorum ſtirpe, non Francorum, Scriptores multi tradunt: ut ſanè, ſi allophyli Reges eſſe nequeant vi Salicæ Legis, Regibus legitimis à nongentis ferè annis, contra tuam Salicam Legem, carueritis. Itaq; non extranei ſeu allophyli à Regno, ſed feminæ vi Salicæ iſtius Legis excluſæ ſunt, quemadmodum ex ipſis verbis perſpicuum eſt. Vera legis ratio duplex fuit. Una, quòd ſexus maſculinus majori prudentiâ, fortitudine, auctoritate polleat, ad Rempublicam adminiſtrandam neceſſariis. Altera, quòd primi Franci, cùm Galliam ſubegiſſent, maſculâ ſibi virtute opus eſſe cernerent, ad tuendum armis, quod armis comparaverant. Quòd ſi non alia fuiſſet legis ad feminas arcendas ratio, quàm ne allophyli ſceptro potirentur; quid expeditius, quàm

a FOL. 66. Si cette loy n'a pas voulu, qu'un eſtranger regnaſt dans l'Empire des François.

b *Paul. Æmil, lib. 1. De Sainčte Marthe, Scipion du Plaix.*

quàm ut eâdem lege ad nubendum Francis homophylis feminæ cogerentur?

Tertiò, quòd Salicam Legem infringendam dicis, ſi alienigena ſceptrum obtineret, falſum eſt. Non eſt apiculus in iſtâ Salicâ, quam retuliſti, ſanctione, quæ maſculum alienigenam Regem Franciæ eſſe vetet, ſi Rex Francorum fortè ſine liberis defungatur, vel liberos habeat, deficiente Regiâ ſtirpe Francorum, ad ſceptrum regendum inidoneos.

Quartò, alienigenam Francis imperare *a Moyſaicæ legi contrarium*, ideoque cavendum eſſe tradis. Error eſt, vel delirium. Quis ita peregrinus eſt in Ieruſalem Chriſtianâ, qui neſciat, neque Francos, neque Hiſpanos, neque ullos omninò Chriſtianos judicialibus Iudæorum legibus adſtringi: multaque à Chriſtianis Regibus rectè uſurpari, quæ Judaicis vetabantur? Niſi fortè libertatem Chriſtianam in veteris legis abolitam redire ſervitutem velis. Quaſi verò lex Moyſaica Reges illos Chriſtianos premat, qui aliâ, quàm Salicâ, utuntur ſucceſſionis lege: vel ſanctionibus ejus Francorum Reges premantur, ne uxores alienigenas ducant; vel, ne *multiplicent ſibi equos* b, ut Deuteronomium jubet; vel, ut ſibi *deſcribant Deuteronomium, legantq́ omnibus diebus vitæ ſuæ*, aliaque ſexcenta, quæ Judaicis Regibus præſcribebantur.

Quintò, Legem Salicam ais eſſe *naturalem* c. Nihil falſius. Omnium Theologorum ſenſus eſt, legem naturalem ab humana diſtinctam eſſe. Ipſe ſanctus Thomas te retundat, quem toties iniquiſſimè

a FOL.68. Vn eſtranger regneroit ſur l'autre (partie du Royaume) qui eſt contre la loy Salique, & la loy de Moyſe.

b *Deut.* 17.

c FOL.70. Elle eſt divine, eternelle, naturelle, & juſte, ſelon le droit des gens.

ſimè vaniſſimeque Doctorem tuum nuncupas *a*: *Ex præceptis legis naturalis, quaſi ex quibuſdam principiis communibus & indemonſtrabilibus, neceſſe eſt ratio humana procedat, ad aliqua magis particulariter diſponenda. Et iſtæ particulares diſpoſitiones adinventæ ſecundùm rationem humanam dicuntur leges humanæ.* Quis enim niſi inſipiens dicat, legem Salicam eſſe principium commune, & indemonſtrabile? aut quis neſciat, eam, ſi aliqua talis eſt, ſecundùm rationem humanam à primis Regibus, vel ſapientibus eorum Conſiliariis, adinventam eſſe? Nec ipſe negas, quando dicis *b*, *Priſcos Francorum legiſlatores ita ſanxiſſe*. Quomodo ergo naturalis eſt, ſi homines eam ſanxerint? Nónne omnium doctorum judicio, lex naturalis, inſtar proprietatis naturæ rationalis, cum ipſa, & viſceribus ejus impreſſa naſcitur? Unde Auguſtinus *c*: *Furtum certè punit lex tua, Domine, & lex ſcripta in cordibus hominum, quam ne ipſa quidem delet iniquitas.* Et libr. 2. de ſerm. Dom. in monte *d*: *Quis ſcribit in cordibus hominum naturalem legem, niſi Deus?* Deinde, nónne, quòd iſta terra mea vel tua ſit, maſculorum vel feminarum, lege humanâ factum eſt? *Vnde quiſque*, inquit Auguſt. *e* *poſſidet, quod poſſidet? nónne jure humano? Tolle jura Imperatorum: & quis audet dicere, Mea eſt iſta villa, aut, Meus eſt ille ſervus,* &c? *f* *Per jura Regum poſſidentur poſſeſſiones.* Quomodo ergo Lex Salica, quâ terra maſculis tribuitur, poteſt eſſe naturalis? An & illa Salica Lex naturalis eſt, quâ feminis res familiares, ſupellex, &

ET FOL. 74. Elle eſt naturelle, puis que naturellement, &c.

a 1. 2. *q.* 91. *art.* 3.

b FOL. 66 La raiſon, pourquoy les anciens ſages legiſlateurs des François l'ordonnerent ainſi, fuſt, &c.

c *Auguſt. libr. 2. Confeſſ.* d *Auguſt. de ſerm. Dom. c. 9.* e *Tract. 6. in Ioann.* f *Ibid.*

& hujuſmodi conceduntur? Cùm verò nemini dubium ſit, naturalis legis violationem eſſe peccatum, an ceteras Reſpublicas & Monarchias, quotquot non utuntur Salicæ ſucceſſionis lege, contra legem dices peccare naturalem? Perge porrò, Arroye, addé & hoc paradoxis tuis, ut, abſolutâ comœdiâ, cum ſibilo pueri poſſint plaudere.

Sextò addis, eam eſſe *a legem gentium*, eò quòd lex gentium ſit, quæ ad *ſolos homines*, inquis, *pertinet*, non ad cætera animantia. & ad illam inſulſam abſurditatem tuam comprobãdam etiam D. Thomam obtorto collo trahis. S. Thomas *b* ad ſolos quidem homines jus gentium pertinere teſtatur: ſed non ita ineptus eſt, ut quamcumque legem, ad ſolos homines pertinentem, legem gentium eſſe putet. Nam in eodem loco exſertè adducit ex Cajo Juriſconſulto *c*: *Quod ratio naturalis inter omnes homines conſtituit, id apud omnes homines, ſive gentes, cuſtoditur, vocaturq́ jus gentium.* Legémne Salicam inter omnes natura conſtituit? apud omnes homines illa cuſtoditur?

Septimò, eſſe *d legem divinam*, eò quòd *ſit naturalis*, inquis, *& ſingulariter à divina derivetur:* tum quòd Sapientia dicat, *Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt:* tum quòd eam *Deus ipſe per os Moyſis inſtituerit.* Quot ſententiæ, tot lapſus, Theologe miſerabilis. Lex Salica non eſt naturalis, non eſt à Deo per os Moyſis inſtituta. Alia lex eſt, quã Deus per Moyſem, ac de ſolis Iudæorũ Regi-

a FOL. 74. Partant eſtant naturelle & des hommes, elle eſt des gens.
FOL. 72. Elles ſont dites loix des gens, quand elles appartiennent ſeulement aux hommes.

b 2.2.q.57.*art* 3. c *l.9.D.de juſt & jure.*

d FOL. 74. Elle eſt divine, en tant qu'elle derive particulierement de la divine providence, & qu'elle eſt naturelle: elle derive de la divine providence, 1. Parce que les Rois regnent par icelle. 2. Parce que Dieu meſme l'a eſtabli par la bouche de Moyſe.

Vide & alia verba paulò antè citata.

Regibus tulit. Ipſe faſſus es, & omnes unanimiter auctores, qui de Salicis Legibus aliquid litteris mandaverunt, humanum inventum eſſe, ab hominibus, Deum verum ignorantibus, Paganis, idololatris inſtitutum. Quid hîc te juvat, quòd per ſapientiam conditores legum juſta decernunt? Nónne omnes leges juſtæ, quibus vel populo, vel Optimatibus, vel Regibus, electione, adoptione, ſucceſſione, ſive maſculorum, ſive etiam feminarum, gubernacula committuntur, iſto modo à divina lege derivantur? Humana quippe ratio ſcintilla quædam divinæ lucis eſt, quâ ſuper homines fulgente conſtituitur, quidquid æquum & juſtum humanâ legiſlatoris cujuſcumque lege ſancitur.

Octavò, eſſe a *legem æternam*. Adjice, eſſe Deum; ut nemo imperitorum vim legis æternæ fortè neſcientium dubitet, *multas te litteras ad inſaniam convertiſſe* b, erroreſque te ſeverâ Sorbonæ cenſurâ dignos eructare. Quid enim eſt lex æterna, niſi ipſe Deus? Omnium namque Theologorum conſenſu, S. Thomę concinentium c, *lex æterna eſt ratio divinæ ſapientiæ, ſecundùm quod eſt directiva omnium actuum & motionum*. Ratio verò divinæ ſapientiæ nihil eſt, niſi ſapientia Dei, atque ipſe Deus. Quamobrem S. Auguſt. *Lex æterna eſt*, inquit d, *ratio divina, vel voluntas Dei, ordinem naturalem conſervari jubens, perturbari vetans*. Quantæ igitur demētiæ eſt, Legem Salicam etiam æternam perſpicuis verbis appellare; & quidem excogitatis argumentis probare e, *quòd æterna eſſe debeat?*

Nam

a FOL. 78. La loy Salique n'eſt pas ſeulement juſte, mais eternelle. *Vide ſuprà.*

b *Act.* 26. c 1. 2. *q.* 93. *a.* 1. *in corpore.* d *lib.* 22. *cont. Fauſt. c.* 27.

e FOL. 75. Que la loy Salique doive eſtre eternelle, il ſe preuve, parce qu'elle derive de l'eternelle, divine, &c.

Nam quòd lex Salica nonnihil in ſuo genere de æterna lege participat, adeoque data eſt, ut publicum bonum perſeveret, nemo, niſi inſigniter delirare velit, ſatis eſſe dixerit, ut propterea etiam æterna nuncupetur, ac ſit. Etenim omnibus juſtis legibus convenit, ex æterna lege, ſicut radios à Sole fluere, & commune bonum perpetuâ, quantum fieri poteſt, ſtabilitate munire. Quibus tamen cùm nihil vetet, per novas leges, & conſuetudines, & contractus, & præſcriptiones, & hujuſmodi, fieri præjudicium, ut vel certis caſibus fortiori cedant, vel etiam hominum voluntate prorſus intereant: ita nihil accidet impoſſibile aut inuſitatum, ſi & lex Salica ſubinde multas patiatur exceptiones, quemadmodum ſecundùm principia tua nonnullas paſſa eſt, legibuſque aliis & conſuetudinibus fortioribus paulatim irrepentibus concedat locum, juſtis præſcriptionibus cedat, aliâ humanâ poteſtate aboleatur. Quidquid enim humanâ poteſtate conſtitutum eſt, nihil abſurdum, ſi humanâ poteſtate deſtruatur.

Cùm igitur tantâ dexteritate atque ſoliditate, quantâ vidimus, argumentum tuum ex *unctione* Regum Franciæ, ex *curatione ſtrumarum*, ex elogio *Chriſtianiſsimi*, ex *Lege Salicâ*, tam ſcilicet naturali, tam divinâ, tam æternâ, texuiſſes, concludis acutiſſimè ſolidiſſimeque *propoſitionem tuam*, quâ dixeras *a*, *Supremam Regum Francorum poteſtatem majorem eſſe, quàm cæterorum Regum totius orbis, eſſe indubitatæ veritatis.* Cùm quilibet potiùs, cui eſt mens ſana in corpore ſano, concludendum eſſe videat, penè totum, quod illis de rebus incomparabili

a FOL. 83. Ma propoſition doncque eſt indubitable, par laquelle je diſois, que l'autorité ſouveraine des Rois de France eſt plus grande, que celle des autres Rois du monde, &c.

rabili abſurditate & cæcitate diſputaſti, non eſſe niſi ſentinam fœdorum errorum, & mentis hallucinationum: propter quę quilibet ingenuus Theologiæ ſacratioris tiro loquacitatem ſuam ſeptennii ſilentio, vel temeritatem atque inſcitiam ſuam totius vitæ rubore damnaret. Quod eò juſtiùs tibi faciendum eſſe veritas clamat, quòd tota illa theatralium fallaciarum ſcena non aliò tendat, quàm ut ex iſtis parergis capitibus juſtiores bellandi cauſas adverſus vicinos Reges proficiſci, turba militum imperita & vulgus credat, quemadmodum tu ipſe, neſcio quâ mentis vacillantis impotentiâ, credidiſti.

CAPVT XXXI.

Tranſitur ad ſecundam Quæſtionem Arroyi, de juſtitia armorum Franciæ. Prima ratio juſtitiæ eſt Salica Lex. *Oſtenditur eam, juxta ſenſum Arroyi, ſæpè in Francia eſſe violatam.*

NVnc ſecundam Quæſtionem aggrediamur, quâ Arroyus quærit a, Utrùm Rex Franciæ juſtas inferendi belli rationes habeat. Loquitur autem ſine ulla quæſtionis limitatione, cui, vel propter quid peculiariter bellum inferri poſſet: ut intelligamus, omnibus penè Europæ Chriſtianæ Principibus, Britanniæ Rege excepto, Pontifici Maximo, Imperatori, Hiſpaniarum Regi, Polono, Hungaro, Dano, omnibus Imperialibus civitatibus, Dynaſtiſque Germaniæ atque Italiæ bellum hoc intentari: omnibus eſſe metuendum, ſi ſors Francis adſpiraverit, omnibus eſſe de defenſione cogitandum. Nam rationes, quibus auctor iſte nititur,

a FOL. 34. Queſtion 2. Les raiſons juſtes, que les Rois de France ont de faire la guerre.

nititur, Salicâ videlicet ſucceſſionis lege, in omnia omninò, quæ majores Francorum armis ſibi ſubegerunt; unio iſtorum omnium ad Coronam Franciæ; jus gentium, quod ipſe prædicat, aliaque ſingularia in ſingulos quoſque exiſtimata jura, neminem iſtorum ſinunt eſſe ſecurum. Videamus igitur, quibus cardinibus vertatur vaſtæ & inauditæ prætenſionis hujus immanitas.

Prima & capitalis ratio eſt *a Salica Lex:* vi cujus maſculi ſoli majoribus ſuis in omnia ſibi tranſmiſſa jura ſuccedunt. Quæ lex ſemper, inquit, in uſu Francorum fuit, quàm diu memoria eorum in monumentis reperitur: atqui Ludovicum XIII. *b* maſculinâ ſerie ex Carolo Magno propagatum eſſe, ex auctoribus liquet: ergo in omnia Caroli Magni & ſucceſſorum jura ſuccedere debet. Ecce totam argumenti vim breviter comprehenſam. Sed nonnulla iſtorum tot difficultatibus implexa ſunt, vel potiùs tam perſpicuè falſa, ut, ſi cauſa ex illo principio religata pendeat, nihil proclivius ſit, quàm ingentem illum promiſſoris hiatum ſolidâ veritatis demonſtratione fruſtrari, totamque prætenſionum ſegetem uno ictu ſuccidere.

Et quamvis non multum interſit ad hujus cauſæ victoriam, ut Scriptor iſte putat, utrùm maſculi, an etiam feminæ in ſceptrum Franciæ jure ſuccedant, omniumque bonorum paternorum heredes ſint, ut jam ſuprà ſatis ſuperque declaravimus; operæpretium tamen eſt oſtendere, legem illam ſucceſſionis, quâ maſculos terræ Salicæ à majoribus relictæ heredes eſſe cõſtituitur, eo ſenſu (ſicut

a *Fol.* 86: 87. 88. & 89.
b Louis le Iuſte aujourd'huy regnant vient de tous les Rois ſes predeceſſeurs par la voye maſculine ſelon la meſme *loy*, &c. FOL. 87.

(ſicut iſte ſentit) ut non ſolùm feminæ, ſed etiam maſculi extranei per illam excludantur, non ita ſemper inter Francos obſervatam fuiſſe, quin quoties vel Regno vel Proceribus potentioribus uſu venerit, legem iſtam formamque ſucceſſionis immutaverint. Argumento ſunt exempla manifeſtiſſima. In ipſis Regni exordiis, jam inſtitutâ Salicâ Lege, Childericus maſculus Regno pellitur, &, prætermiſſis omnibus conſanguineis ejus, hoc eſt, filiis Clodionis, patris ejus, in quos, vel poſteros eorum, poſtea Clodovæus ſæviit, Ægidius Romanus Procerum conſenſu ei ſubſtituitur, nullâ Salicæ Legis habitâ ratione, multoſque annos Francis præfuit, & in hunc fortè diem in poſteritate ſua præfuiſſet, niſi domeſticorum proditione periiſſet *a*. Quid? Childericus III. & Carolus Dux Lotharingiæ, nónne veri ex illâ Salicâ lege heredes erant? Nónne alter, non exſpectatâ ampliùs liberorum propagatione, tonſus ac depoſitus, alter etiam liberis florens præteritus fuit? Cauſas ſi probas, poſſunt ergo heredes maſculi, cùm Proceribus Regni viſum eſt, Salicâ illâ ſucceſſione dejici, ſi parens diſſolutior, ut Childericus primus; ſi ignavior, ut ille tertius; ſi Francis inviſus, ſicut Carolus fuit. Si non probas, jam prima familiarum veſtrarum capita uſurpationis & tyrannidis labe afficis. Et ubi jam illa præclara tua diſputatio de *æternitate*, *divinitate*, *naturalitate*, *immutabilitate* Salicæ Legis, adversùs quam nulli cõtractus, nulla donatio, nulla præſcriptio, utpote futiles atque fragiles, *tamquam aranearum tela* b, prævalere queant? Nam, quod deterius eſt, ſecundùm principia

a *Abbas Vrſp. Greg. Turon. in Epiſt. c. 18. & lib. 2. c. 42.*
b. FOL. 12. Tout cecy ſont de petites toilles d'aragnée, &c.

cipia tua, utrique & Childerico & Carolo ſucceſſerunt Principes, quorum neuter Salicus heres erat, & proſapiam ſuam, ut acceptiores eſſent Francis, ad Merovingicam & Carolinam ſtirpem ex ſola feminarum propagatione referebant.

Quòd ſi ad aliorum Principatuum ſucceſſionem oculos convertamus, quæ non minùs, quàm ipſius Regni, Salicâ illâ Lege gubernari debet; non raró etiam feminæ terrarum hereditatem, contra præſcriptum Salicæ, quam protuliſti, Legis adierunt. Ducatum Normandiæ per Mathildem, matrem ſuam; per Leonoram veró Guilielmi Aquitaniæ Ducis heredem, uxorem ſuam, Ducatum Aquitaniæ, & Comitatum Pictavienſem, Rex Angliæ Henricus accepit. Frater S. Ludovici Carolus, cùm duxiſſet Beatricem Comitis Provinciæ filiam, Comitatum illum adeptus eſt: alter frater ejus Alphonſus Comitatum Tholoſanum, uxore ductâ Raymundi filiâ. Comitatus Burgundiæ filiæ Ducis Othelini Ioannæ tamquam heredi ceſſit, quâ nuptâ Philippo Philippi Pulchri filio, Coronæ unitus eſt; rurſumque avulſus, ac Ioannæ Philippi Longi filiæ in dotem datus. Ioanna Henrici Navarræ Regis filia, tamquam heres patris, Philippo Pulchro nupſit, Comitatumque Campaniæ & Brienſem in dotem attulit, qui ex illo tempore Coronæ affixi manent. Quæ ſatis perſpicuè probant Legem Salicam, prout illam explicuiſti, tam in capite, quàm in membris, hoc eſt, tam in Regno, quàm in terris inde dependentibus, ſæpenumeró eſſe violatam.

CAPVT XXXII.

Ludovicus decimustertius non eſt ortus ex ſtirpe Clodovæi maſculinâ ſerie, & ita non ex omnibus Regibus prædeceſſoribus ſuis.

SEd quia parum ad præſentem cauſam intereſſet, dum conſtaret, Ludovicum XIII. reverâ præcedentibus Regibus maſculinâ procreatione ſuccedere, ad alterum caput accedamus, quo Arroyus confidenter dicit, eum *ex omnibus Regibus prædeceſſoribus ſuis maſculinâ ſerie propagatum eſſe* a.

Ubi mihi ſine temeritate multò confidentiùs dicere poſſe videor, duobus ex capitibus hoc perſpicuè eſſe falſum; idque tantâ certitudine, quantâ in rebus hiſtoricis jure à pervicaciſſimo quoque poſtulari poſſit. Ludovicus enim decimustertius Clodovæo ſuccedit; ex cujus tamen progenie maſculina conſtat eum nullo modo eſſe procreatum. Nam Hiſtorici uno ore teſtantur, Regnum Francorum ex Merovingica ſtirpe, cujus erat Clodovæus, ad Carolinam eſſe tranſlatum: neque tamen Carolus Magnus, neque Pipinus Brevis, pater ejus, ex illa ſtirpe procreati ſunt; multò minùs Ludovicus decimustertius, cujus proſapiam in Carolum Magnum uſque ſubvehere conaris. Hanc Regni ex unâ familiâ in aliam tranſlationem diſertis verbis aſſerunt Annales Francorum b: *Hildericus Rex, qui ultimus Merovingorum Francis imperavit,*

a FOL. 87. *Vide verba paulò antè citata.*
b *Annal, Franc.*

peravit, depoſitus; & in Monaſterium miſſus eſt: Pipinus verò Regni honore ſublimatus, &c. Hoc idem teſtatur iiſdem ferè verbis Marianus *a* Scotus. Hoc Otto Friſingenſis *b*: *Pipinus, detonſo Hilderico, & in Monaſterium detruſo; poſtmodum in Regem ungitur. Hic Merovingorum Regno finito, Carolinorum*, &c. *cœpit*. Hoc Andreas Sylvius *c* in Synopſi Merovingica, quam à quadringentis annis ſcripſit: nam ad Pipinum veniens, *Hic*, inquit, *eſt finis Regni Merovingorum*. Hoc VVernerus Rollevvinck *d*, de Zacharia Papa loquens: *Regnum illud famoſiſſimum tranſtulit de veris heredibus ad genus Pipini*. Hoc Paulus Æmilius *e*, qui Pipinum *de Regno transferendo à magni Clodovei ſtirpe*, apud Pontificem verba feciſſe ſcribit: *unumq́ Childericum Regem, aliquam fuiſſe magni Clodovei ſobolem, ſine liberis*, cùm Pipinus Rex renuntiatus fuit. Hoc ante omnes iſtos profitetur Eginhartus, Caroli Magni Scriba, Pipino coætaneus *f*: *Gens Merovingorum, de qua Franci ſibi Reges creare ſoliti erant, uſque ad Hildericum Regem, qui juſſu Romani Pontificis depoſitus, ac detonſus, atque in Monaſterium truſus eſt, duraſſe putatur. Quæ licet in illo finita poſſit videri, tamen jam dudum nullius vigoris erat*. Ubi quòd languidis illis utitur vocabulis, *putatur*, *finita videri poſſet*, cauſa eſt, quòd Pipinus, ut populo Francorum eſſet gratior, videri vellet ſaltem per feminas ex illorum Regum ſtirpe ſatus. Nam

a *Marianus Scotus in Chronic.*
b *Otto Friſingenſ. libr. 5. cap. 23.*
c *Andreas Sylvius, libr. 1. Synopſ.*
d *VVernerus Rollevvinck. in Faſcic. tempor.*
e *Æmilius libr. 2.* f *Eginhartus in vitâ Caroli Magni.*

alioquin ſanguine maſculino Romanus erat, ex ſtirpe Senatoria, ut Galli quidam *a* Scriptores notant. Hoc denique magno conſenſu tradunt recentiores, Ioannes Tilletus *b*, qui dicit hoc neceſſariò eſſe confitendum; Claudius Fauchetus *c*, Belleforeſtus *d*, du Haillan *e*, Ioannes de Serres *f*, Scipio *g* du Plaix, aliique plurimi: quorum plerique magnum aliquid ſe Pipino tribuere putant, quòd eum femininâ ſaltem ſerie ex Clodovæo deſcendiſſe commendent. Nam ſcriptor *h* Vitæ S. Arnulphi, Andreas Sylvius *i*, itemque vetus quoddam Chronicon *k* ſancti Martialis Lemovicenſis, quo fortè Nangius adjutus fuit, proſapiam ejus ex Blithilde filia Clotharii, nempe ſecundi, vel rectiùs primi, trahit. Hæc enim ex marito ſuo Anſberto genuit Arnoldum, Arnoldus Arnulphum, qui, mortuâ uxore, Epiſcopus Metenſis fuit, Arnulphus Anchiſum, hic Pipinum cognomine Groſſum, Pipinus Carolum Martellum, Martellus Pipinum, primum Carolinæ familiæ Regem: quam genealogiam & Paulus Warnefredus *l* in ſerie Epiſcoporum Metenſium agnoſcere videtur. Vides igitur, Arroye, quantâ temeritate contra antiquorum Scriptorum fidem dicas, Ludovicum XIII. ex omnibus Regibus, prædeceſſoribus ſuis, maſculinâ ſerie deſcendere. Hoc itaque eſt primum, quod dixi, falſitatis caput.

CA-

a *De Sainӗte Marthe.* b *Ioannes du Tillet.* c *Claud. Fauchet lib.6.* d *F. Bellefor. in Pipino.* e *Bernard. du Haill. in Pipino.* f *De Serres.* g *Du Plaix.* h *Geneal. S. Arnulphi.* i *Andreas Sylvius in Synopſi.* k *Chronic. Lemovic.* l *VVarnefred. de Epiſcop. Metenſ.*

CAPVT XXXIII.

Scriptores tam antiqui quàm recentiores tradunt, Hugonem Capetum, & Ludovicum XIII. non eſſe ſatum ex progenie Carolinâ per maſculos.

ALterum falſitatis caput eſt, quòd non minùs perſpicuè falſum ſit, eum ex Carolo Magno, quemadmodum tu maximè contendis, maſculorum procreantium ſerie eſſe propagatum. Sed ut nubem quamdam denſiſſimam teſtium, paradoxam illam aſſertionem tuam jugulantium, à te avertas, aliquos eſſe dicis *a*, qui ſeriem illam, in Hugone ſcilicet Capeto, interruptam eſſe tradant; ſed celebriores eſſe, qui tecum ſentiant. O fidem qualiumcumque Theologorum! Itáne verò aliqui ſunt, qui catenam propagationis Carolinæ per maſculos fractam ſcribant, & celebriores, qui tecum negent? Veniam mihi dabis, Lector, ſi ſuis verbis loquentes antiquos novoſque auctores proferam, qui uno ore Carolinum genus in Ludovico V. defeciſſe, & in aliam familiam Francorum Regnum tranſlatum eſſe, teſtantur. Quid enim aliud ſignificat ſcriptor perantiquus Glaber Rodulphus, Capeto pænè coætaneus, quando de Lothario & Ludovico, Capetum præcedentibus, dicit *b*, *In his duobus Regale ſeu Imperiale illorum genus regnandi finem fecit*? Et rurſum, cùm alibi dicit *c*, *Finitum eſſe tam regnandi, quàm imperandi apud Italiam & Galliam magnorum Regum genus, ac ſui generis cæterorum Regum*? Quid aliud ſigni-

a FOL. 87. Il eſt vray, qu'il y en a des Hiſtoriens, qui ont eſcrit, que la loy a eſté interrōpue; mais auſſi en y a il, & des plus celebres, qui ſouſtiennent, & teſmoignent le contraire.

b *Glaber libr. 1. c. 2.* c *cap. 3.*

ſicat antiquus quoque ſcriptor, Continuator Aimoini *a*: *Eodem anno unctus eſt in Regem in Remenſi civitate Hugo Dux. Hic defecit Regnum Caroli Magni?* Et adhuc clariùs, quando Robertum, Hugonis Capeti avum *b*, *virum Saxonici generis* vocat: Quid aliud ſignificant Geſta Francorum, ab Ivone Carnotenſi in Epiſtolis introducta, in quibus ſimiliter dicitur *c*, *Robertum Comitem Andegavorum*, ex quo Hugo Capetus propagatus eſt, *fuiſſe Saxonici generis?* Quid aliud ſignificat ipſemet Ivo Carnotenſis, quando dicit *d*: *Ludovicus captus à Francis Lauduni interiit; ſicq; progenies Caroli Magni defecit. Hugo filius Hugonis Capeti* (fortè Capetus) *Rex Francorum* XXIX. *regnavit annis decem?* Quid aliud ſignificat auctor Genealogiæ S. Arnulphi ex Metenſis ſcholæ membranis erutæ, quando dicit *e*: *Hoc* (Ludovico) *mortuo ſine liberis, tranſlatum eſt Regnum ad Hugonem Capet, filium Hadevvidis?* Quid aliud ſignificat Fragmentum quoddam hiſtoriæ ex antiqua membrana Floriacenſis cœnobii in lucem à Pithœo editum, quando dicit *f*: *Ita*, mortuo ſcilicet Ludovico V. *Francorum Regum ſecundâ deficiente lineâ, Regnum in tertiam eſt tranſlatum?* Quid aliud ſignificat Andreas Sylvius in Synopſi ante quadringentos annos exaratâ, quando dicit *g*: *Eodem anno unctus eſt Hugo Dux in Regem: & hic deficit progenies Caroli Magni?* quod paulò ſuperiùs etiam pluribus declaraverat. Quid aliud ſignificat Fragmentum hiſtoriæ de vita Ludovici VIII. ab Anonymo quodam antiquo ſcriptum, quando

a *Continuat. Aimoini lib.* 5.*c.*44. b *c.* 41.
c *Apud Ivonem epiſt.*70. d *Ivo Carnot. in Chronico.*
e *Geneal S. Arnulphi.* f *Fragmen. hiſtor. Flor. cœnobii.*
g *Andr. Sylv. in Synopſi Merovingica.*

quando dicit *a*: *Hugone Caputio, Comite Pariſienſi, & Duce Francorum Regnum invadente, tranſlatum eſt de genealogia Carolorum in progeniem Comitum Pariſienſium; qui de genere Saxonum proceſſerunt?* Quod iterum iterumque ibidem repetit. Quid aliud ſignificat Platina, quando in Gregorii V. vita dicit *b*: *In Ludovico, Lotharii filio, genus Caroli Magni defecerat, Regnumq́; illud ad Hugonem Ducẽ, cognomento Caputium, venerat?* Quid aliud ſignificat VVernerus Rollevvinck, quando dicit *c*: *Carolina ſtirps ejicitur de Regno Franciæ, & Comes Pariſienſis arripuit Regnum circa hæc tempora?* Quid aliud ſignificat Hermannus Scheidelius in Chronico, ante ſeſquiſæculum circiter conſcripto, quando dicit *d*: *Ludovicus IV.* (alii quintum eſſe volunt) *ejus nominis Francorum Rex, & ultimus ex Caroli Magni genere natus, &c. Hugoni ſtrenuiſſimo militi ex teſtamento Regnum & uxorẽ donat?* Quid aliud ſignificat Ioannes à Leydis, Trithemio Abbati Spanheimẽſi coætaneus, quando dicit *e*: *Ludovico poſt tres annos Regni ſui ſine liberis defuncto, terminatâq́; in eo lineâ Caroli Magni, quantũ ad Regnum Franciæ, &c. uſurpat iterum Regnum Francorum Hugõ Capetus?* Hoc ipſum tradunt & alii unanimiter; Nauclerus, quãdo dicit *f*, *tranſlatum eſſe Regnum* à Ludovico *ad Capetum*; nimirum quia à ſtirpe in ſtirpem Regnũ tranſlatum fuit. Hoc ipſum tradit Sabellicus *g*: *In Ludovico, Lotharii filio, Caroli Magni gens defecerat, Regnumq́; ad Hugonem venerat, cognomento Caputiũ.* Et paulò inferius de Roberto, Capeti filio, addit; *Robertus primus bonis artibus Gallorum & cætera-*

a *Fragment. hiſt. Ludovici VIII.* b *Platina in Greg. V.* c *VVerner. in Faſc temporum.* d *Herman. Scheidel. in Chronico.* e *Ioan. à Leydis lib. 7. Chron. Belgic. c. 14.* f *Nauclerus Gen. 33.* g *Sabellicus Ennead. 9. libr. 2.*

rum gentium ſtudia de Caroli Magni ſtirpe ad novitatem ſui generis traxit. Et cœperant non tantùm novum in Rege genus pati, ſed novorum etiam virtutes mirari. Hoc ipſum tradit Chronicon magnum Belgarum *a*: *Cùm Ludovicus ultimus de ſtirpe Caroli Magni uno anno regnaſſet in Francia, veneno mortuus eſt. Et ſic Regnum Galliæ à Caroli Magni familia poſt annos 237. ad familiam Comitum Pariſienſium transfertur.* Hoc ipſum tradit Maſſæus in ſua multiplici Chronicorum hiſtoria *b*: *Defuncto Ludovico, patruus ejus Carolus debebat ſuccedere: ſed Hugo Capetus Comes Pariſiorum uſurpavit Regnum. Et hic primus à ſtirpe Caroli Magni alienus.* Et infrà: *Quam ſtirpẽ Carolinam omninò abolere ſtuduit Hugo.* Hoc ipſum tradit Paulus Æmilius *c*: *Ludovicus, Lotharii filius, ultimus, qui ex agnatione Caroli Magni Regium nomen geſſerit.* Et paulò inferiùs: *Ita tertium ſtemma* (Hugo Capetus) *in ſolio locatur, haudquaquam Francis pœnitendum.* Hoc ipſum tradit Ioannes Aventinus in Annalibus Bojorum *d*: *Hugo nepos ex ſorore Imperatoris Ottonis primi, paternam quoque originem ex Saxonia trahens, Galliam Romanam invadit.* Et aliquantò pòſt: *Progenies Caroli Magni, dum pro Germania Imperio decertat, Celtarũ quoque Regno excluſa eſt.* Hoc ipſum tradit Volaterranus in ſua Geographia *e*: *Ludovicus poſtremus ſanè in Caroli familia*: cui *Hugonem Capetum*, tamquã *tertii generis ſeu progeniei* caput, ſucceſſorẽ ſubjicit. Hoc ipſum tradit Ioannes Tillius *f*: *Ludovicus Rex generis Caroli Magni & Francorum poſtremus.* Et ad Hugonem Capetum tranſiens, *Tertium*, inquit, *Regum Franciæ genus, quod uſque ad noſtra tempora regnat.*

a *Chronic. magnum Belgic.* b *Chriſt. Maſſæus lib.* 15. c *Paulus Æmil. lib.* 3. d *Ioan. Aventin. lib.* 5. *Annal Bojorum.* e *Raphael Volater. lib.* 3. *Geograph.* f *Ioannes Tillius in Chronico.*

regnat. Hoc ipſum uno conſenſu volunt recentiores Franciæ Scriptores. Belleforeſtus *a*: *Iſte*, Ludovicus, *poſtrémus ex ſtirpe optimi Regis & Imperatoris Caroli Magni fuit: nullos enim liberos habuit, qui ſuccederent, atque ita Regnum Franciæ extra ſtirpem Caroli Magni in genus Hugonis Magni tranſlatum fuit.* quem ex antiquis Gallis oriundum eſſe declarat. Bodinus in ſua Republ. *b Hugo Capetus, intermortuâ Caroli Magni ſtirpe, cùm Præfectus Prætorio opibus & gratiâ plurimùm valeret, Carolum, Lotharingiæ Ducem, qui unus cum Ottone filio ex omnibus Caroli Magni nepotibus reſtabat, de Imperio dejecit.* Ioannes du Tillet in Ludovico V. *c Ludovicus ultimus fuit ſtemmatis Caroli, quod non duravit niſi ducentos trigintaquinque annos.* Et mox maſculinũ Capetiorum genus ex Saxoniâ accerſit. Claudius Fauchetus *d*: *In ipſo* (Ludovico) *defecerunt Reges Francorum ex ſtemmate Carolino, 235. annis, poſtquam Pipinus fuiſſet coronatus Rex à Bonifacio.* Stephanus Paſchaſius, antiquitatum Franciæ explorator curioſus *e*: *Hugo Capetus Coronam Franciæ ex familia Caroli Magni ad ſuos tranſtulit*; prolixeque demonſtrat eum ex Saxonica familia propagatum eſſe. Bernardus du Haillan *f*: *Hugo Capetus ſacratus & unctus fuit Remis: atque ita Regnum Franciæ à ſtemmate Caroli Magni diſtractum eſt, & in novum ſtemma tranſlatum.* Et infrà, cùm dixiſſet, aliquos

G 5 velle,

a BELLEFOREST EN LOVYS V. Ceſtuy-cy fuſt le dernier de la lignée du bon Roy & Empereur Charle Magne: car il n'euſt nuls enfans pour luy ſucceder, & par ce fuſt le Royaume de France hors de la lignée du dit S. Charle Magne, &c.

b *Bodin. lib. 4 de Rep.*

c DV TILLET EN LOVYS V. A eſté le dernier de la lignée des Charliens.

d FAVCHET. En luy defaillirẽt les Roys François de la lignée Charliẽne, &c.

e PASQVIER LIV. 6. DES RECHERCHES CHAP. 1. Hugo Capet tranſmit aux ſiens la couronne de France de la famille de Charle Magne.

f DV HAILL: Et ainſi fuſt le Royaume de France diſtrait de la lignée de Charles le Grand, & transferé à une nouvelle race ET PLVS BAS: Tant y a, que la couronne de France fuſt oſtée de la droitte & maſculine ligne de Charles le Grand.

velle, quòd ex parte matris è Carolo Magno procreatus eſſet, ſubnectit iſta: *Corona Franciæ ſaltem ex recta & maſculina linea propagationis Caroli Magni ablata fuit*. Gilbertus Genebrardus, ſcriptâ Chronologiâ celebris *a*: Carolini *etiam ipſi Monarchiam perdiderunt, & in alienam familiam Hugonis Capeti tranſmiſerunt*. Unde *novam & tertiam progeniem* vocat *Comitum Pariſienſium*. Michael Nauclerus in ſua Monarchia *b*: *Vltimus Regum Franciæ de generoſiſſima religioſiſſimaq; Caroli Magni ſtirpe Ludovicus hujus nominis quintus fuit*. Et ſequenti capite Capetum inducit tamquam *c primum fontem Regum tertiæ radicis atque proſapiæ*: cujus ſtemma tantùm *maternum*, ſecutus Nangii Chronicon, ex Carolo Magno deducit. Ioannes de Serres in Inventario ſuo *d*: *Vt progenies Pharamundi, quæ Romanos pepulerat, à Pipino pulſa fuit, ita Hugo progeniem Pipini expulit*, &c. *Quid enim ad oſtendendum, legitimum Regem fuiſſe Capetum, juvat, quòd ex ſanguine Caroli Magni, ex parte matris Haigondæ filiæ Ottonis, Ducis Saxoniæ & Imperatoris, procreatus dicitur? Nam iſtâ conſideratione illa non potuit eſſe ex ſtirpe Caroli Magni, quæ citra dubium in Ludovico quarto Arnulphi filio defecerat.* Iacobus Gordonius in Opere ſuo Chronologico *e*: *Obiit*

a *Genebrard. libr. 4. Chronolog.*
b *Naucler. de Monarch. parte 4. lib. 7. c. 12.*
Idem cap. 13.
d DE SERRES EN SON INVENT. Comme la race de Pharamont fuſt depoſſedée par Pepin, ainſi Huges Capet chaſſa celle de Pepin. &c.
Car à quoy ſert pour legitimer la royauté de Capet, de dire, qu'il eſtoit du ſang de Charle Magne, du coſté de ſa mere Avoye fille de Ottho, Ducq de Saxe, & Empereur? Elle en cet egard ne pouvoit pas eſtre du ſang de Charle Magne ui ſans doubte defailliſt en Louis IV. fils d'Arnoul.
q
e *Iacob. Gordon. in opere Chronol. ad annum 987.*

Obiit Ludovicus Carolinorũ Rex ultimus ſine liberis. Hugo Capetus, fortunâ, viribus, & mortalium ſtudiis ſuperior (Carolo Lotharingo) *evaſit primus Gallus Gallorum Rex*; hoc eſt, ex ſtirpe priſcorum Gallorum, non Francorum, procreatus. Scipio du Plaix in ſuis Annalibus *a*: *Ecce ſecundas vices, quibus Franci fundamentalem Monarchiæ ſuæ legem infregêre, Regum ſceptrum ex manibus naturalium ſucceſſorum in extraneos transferendo.* Dionyſius Petavius, in hiſtoriis perquàm eruditus *b*: *Poſtremus è Caroli genere Ludovicus, Lotharii filius. In eo Caroli progenies, ac ſecunda Regum familia deſiit; anno poſt inaugurationem Pipini ducenteſimo triceſimoquinto.*

Sed omnium, quos produxi, teſtium, & omnium, quos produxiſti, tamquam adverſantium, auctoritatem ſuperat Venerabilis ille Fulco, Archiepiſcopus Remenſis, coætaneus tam Carolo Simplici ex Carolinâ ſtirpe Francorum Regi, quàm Roberto & Odoni, fratribus germanis, ex eodem Roberto Forti natis: quorum Robertus, pater Hugonis Magni, avus Capeti, Odo propatruus ejus fuit. Teſtis eſt enim iſte Fulco, Odonem, qui tamquam tutor impuberis Caroli, ut majori polleret auctoritate, Rex Franciæ cum ſolemnibus unctionis ceremoniis conſecratus fuerat, à Regiâ Francorum proſapiâ, quæ tunc inter Francos in ſolo Carolo Simplice remanſerat, alienum fuiſſe. Nam ſe excuſans apud Arnulphum Tranſ-

G. 6. Rhenenſem

a SCIPIO, DV PLAIX TOM. II. Voicy là ſeconde fois que les François ont enfraint la loy fondamentale de leur monarchie, en traduiſant le ſceptre royal de la main des ſucceſſeurs naturels en une eſtrangere.

b *Dionyſius Petavius in Rationar, temp, lib. 9. cap, 16.*

Rhenenſem Regem, quòd Carolum Simplicem tractandis Regni habenis admoviſſet, inter cætera dicit, ſe, cùm nullum ab Arnulpho, tamquam Caroli conſanguineo, conſilium vel conſolationem accipere potuiſſet, coactum Odonis iſtius dominatum ſuſcepiſſe a, *qui ab ſtirpe Regiâ exiſtēs alienus, Regali tyrannicè abuſus fuerit poteſtate.* Hinc poſtea ſe hoc ſolùm, quod reſtabat, egiſſe, ut eligeret *eum Regem habere, quem ſolum poſt ipſum* (Arnulphum) *de Regiâ ipſius habebant progenie, & cujus prædeceſſores & fratres extiterunt Reges*, hoc eſt, Carolum Simplicem. Repetit iterùm, quòd, cùm *Regalis culminis ſucceſſio ſemper huc uſque viguerit, tunc verò ille tantùm Princeps, & hic parvus propinquus ejus Carolus de totâ Regali ſtirpe remanſerint.* Addit denique, *tot jam de alienâ ſtirpe Reges exiſtere, & adhuc eſſe plures, qui ſibi Regium nomen affectent.* Ad extremum ſupplicat, *ut hi, qui ex alieno genere Reges extabant, vel exiſtere cupiebant, non prævalerent contra eos, quibus ex genere honor Regius debebatur.* Quibus verbis aliquoties iteratis perſtringuntur Odo & Robertus, qui ſibi & poſteris jam tum, cùm exareſcere Carolinum ſtemma cernerent, ad Regium thronum viam ſternebant. Siquidem utrique conſecrationem Regiam adepti ſunt, & ſceptrum Francicum partim rapuerunt, partim tyrannicè moderati ſunt. Quòd ſi Robertus, Capeti avus, & Odo propatruus ejus, germanus Roberti, *à Regia Francorum ſtirpe alieni* fuerunt, ſoluſque Carolus Simplex in Francia ex illo ſtemmate ſuperſtes erat, quod Fulco Regii ſanguinis & juris ſtudioſiſſimus, & inter primos Regni Proceres, ignorare non potuit; profectò Capetū ex Regiâ

a *Fulco in litteris ad Arnulphum apud Flodoard. lib. 4. hiſt. c. 5.*

Regiâ Carolinâ ſtirpe per maſculos propagatum eſſe, impoſſibile eſt. En tibi ultimas, Arroye, Carolinæ proſeminationis fibras radicitùs exciſas, ex quibus germen aliquod Capeto, aut ejus poſteritati, pullulare potuiſſet: en jús omne ſanguinis ei extinctum, cauſamque damnatam, antequam naſceretur.

Sed quid opus pluribus? Plerique auctores etiam Hugonis genealogiam texunt, & ad Magnum uſque VVitikindum Saxonem perducunt, quem Carolus Magnus vix tandem multis præliis domuit. VVitikindus enim, inquiunt, filium genuit VVitikindum, cui quidam tertium ejuſdem nominis adjungunt; VVitikindus Robertum Fortem, iſte Robertum ſecundum Regem vel tyrannum Franciæ, Robertus Hugonem Magnum, Hugo Magnus Hugonem Capetum. Quæ latiùs tradunt Ioannes Tilletus, de Serres, Paſchaſius, du Plaix, locis citatis; ac breviter attingit du Haillan, Franciſcus Haræus in Annalibus ſuis: itemque ex antiquis, Geſta Francorum apud Ivonem Epiſtolâ ſeptuageſimâ, Continuator Aimoini, Fragmentum hiſtoriæ Ludovici Octavi, dum Robertum, Hugonis Capeti avum, *Saxonici generis virum* appellant, Andreas Sylvius in Synopſi, Aventinus, alii.

Vides, arbitror, ex iſtis, Arroye, quanto conſenſu tum veteres tum recentiores, præſertim rerum Francicarum Scriptores, qui res iſtas ex profeſſo indagarunt, & nihil intactum reliquerunt, ut familia Caroli Magni perpetuata videretur, tradant Carolinam proſapiam in Ludovico defeciſſe, & Regnum ad novam ſtirpem in Hugone tranſlatum. Cujus rei conſtantiſſima veritas ita omnium

Francorum animis hæret, ut inter eos nil ſit celebratius, quàm tres hactenus Regum familias Regni habenas tenuiſſe. Nónne iſtud cantant & in montibus paſtores veſtri, & in theatris poëtæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magiſtri in ſcholis, & ipſæ mutæ picturæ in parietibus veſtris? Ad me quod attinet, neminem hactenus Hiſtoricum, vel Scriptorem antiquiorem, qui hoc cum aliquo fundamento inficias iverit, vidiſſe memini. Quid verò tibi, Arroye, ſi quid ſupereſt, poſt iſtos Hiſtoricorum flores, quos recenſuimus, niſi fæces, reliquum eſſe poteſt? Videamus interim, quid tanto Scriptorum exercitui opponere, vel, quod mirabilius eſt, etiam præponere audes.

CAPVT XXXIV.

Tranſitus ad objectiones. Non adverſatur nobis Ioannes Papa VIII.

S*Vnt*, inquis a, *ex celebrioribus, qui contrarium ſuſtinent ac teſtantur: uti probatur duorum Pontificum teſtimonio, Innocentii III. & Ioannis VIII. nec non atteſtatione magni Cardinalis Baronii, qui non ſolùm iſtud aſſerit, ſed etiam probat. Habemus pro nobis magnum illum Cuiacium, Guilielmum Nangium, antiquum Chronicum Senonenſe.* Hæc ex Caſſano malâ fide rapuiſti. Ipſe vera dixit, tu falſa: ipſe, ut probet Capetum eſſe ex ſtirpe Caroli Magni ſatum, nihil illo loco de maſculina vel femini-

na:

a FOL. 87. & 88. Mais auſſi en y a il, & des plus celebres, qui ſouviennent & teſmoignent le contraire, comme on verifie par le teſmoignage de deux Papes Innocent 3. & Ioan. 8. par l'atteſtation du grand Cardinal Baronius, qui ne le dit pas ſeulement, mais qui le preuve. Nous avons ce grand homme Cuias, pour nous, Belleforeſt, Guillaume de Nangis, l'ancienne Chronique de Sens.

na definiens, quod aliquorum Scriptorum teſtimonio probari poteſt; tu ſubſtituis ſolitâ temeritate maſculinam, vel, ſi fortè uterque maſculinam intelligit, cæcus cæcum in foveam præcipitavit. Singulos preſſo pede exploremus.

Primus igitur, ut eum, qui tempore præceſſit, præponamus, *Ioannes Papa Octavus* eſt. Verba, quibus niteris, ex inſcriptione quarumdam litterarum ad Hugonem Abbatem petita ſunt a: *Hugoni ſtrenuo, nobili, Regali proſapiâ edito, atque excellentiſſimo Abbati.* Præclara baſis, cui tanta moles, jus in maximam Europæ partem, imponatur. Sed multiplici reſponſione facillimè everti poteſt.

Prima eſt, Hugonem illum Abbatem non eſſe Hugonem Magnum, patrem Hugonis Capeti; ſed alium longè ſeniorem, qui defunctus eſt anno octingenteſimo octogeſimo ſeptimo, centum annis ante Regnum Capeti. Teſtis eſt Regino in Chronico iſtius anni b: *Eodem tempore Hugo Abbas, magnæ pietatis vir, & magnæ prudentiæ, Aurelianis moritur.* Cujus Ducatus traditur patruo Hugonis Magni Odoni, poſtea Regi Franciæ, qui in tutorem Caroli Simplicis aſſumptus fuit. Hugo verò Magnus vixit facilè ſeptuaginta annos poſteà. nam mortuus eſt circa annum 956. Itaque quamvis ille Hugo Abbas Regalis eſſet proſapiæ, non continuò etiam Hugo Magnus, vel Capetus, filius ejus. Utrùm homonymia nominis (*Hugo Abbas*) te non fefellerit, ut, quemadmodum proclive eſt, id, quod de primo illo Hugone à Papa dictum eſt, tamquam de ſecundo Hugone, patre Capeti, prolatum arripueris, equidem neſcio. Hoc ſcio, utrumque illorum, imò & Hugo-nem

a *Ioan. Papa ad Hugon. Abb. ep.* 305. b *Regino ad an.* 887.

nem Capetum, Abbatem fuiſſe nuncupatum. De Hugone illo ſeniore res eſt vulgatiſſima, de quo ſic Continuator Aimoini *a*: *Robertus ſupradictus Princeps cupiditate magis ductus, quàm curâ animarum ſollicitus, Abbatiam S. Germani accepit, ſeq; Abbatem poſt ſupradictum Hugonem Abbatem vocari fecit.* De Hugone Magno, patre Capeti, ſic ibidem *b*: *Sub hoc etiam Rege Rodulpho, Hugo Magnus Abbatis nomen poſt obitum patris ſui Roberti ſupradicti ſumpſit.* Qui Hugo Magnus, cùm jam defunctus eſſet apud *Dordingam villam*, ſepultuſque Pariſiis, ſic loquitur de filio ejus Hugone Capeto *c*: *Anno 4. Lotharii Regis ſub Abbate Hugone, & Duce Francorum, Galtherius Archicuſtos exſtitit Decanus cœnobii S. Germani.* Ex hac ergo nominum *Hugonis* & *Abbatis* homonymia fortaſſe contigit, ut Hugo Abbas, qui *Regalis proſapiæ* fuiſſe dicitur à Ioanne Papa, à te exiſtimatus fuerit fuiſſe Hugo Magnus, itidem Abbas, pater Capeti.

Nam quòd aliqui putant iſtum ſeniorem Hugonem Abbatem fuiſſe fratrem Roberti primi, qui Hugonis Magni avus fuit, hoc nonnihil fluctuat. Etenim Regino & Aimoinus, qui ſæpè iſtius Hugonis Abbatis meminêre, numquam eum fratrem Roberti nominant, cùm tamen in Roberti genealogia deorſum pertexenda ſatis accurati ſint.

Secunda eſt. Etiamſi Hugo ille primus Abbas eſſet Roberti frater, illius, unde Capetus natus eſt, nòn tamen idcirco *ex proſapia Regali* Caroli Magni fuiſſe, rectè probaretur. Poſſunt enim & alii eſſe, qui Regiâ vel dignitate, vel titulo fruerentur, vel ſanguine nati eſſent extra ſtirpem Caroli, ad quos Hugonis iſtius ſtemma referretur. Sic enim vide-

a *Contin. Aimoini lib. 5. c. 41.*
b *Ibid. c. 42.* c *Ibid. cap. 44.*

videmus nepotem Hugonis iſtius Rodulphum ſe *Regem Burgundiæ* vocaſſe, de quo Regino *a*: *Coronam ſibi impoſuit, Regemq́ appellare ſe juſſit.* Eodem ferè tempore Berengarius & Guido, Lamberti filius, Principes Italiæ, ſe *Reges*, eodem Reginone teſte, vocaverunt; cùm ille eſſet Dux *Forojulienſis*, hic *Spoletanus.* Ioannes verò Papa, quia Berengarii in Italia, non minùs quàm Hugonis Abbatis operâ in Galliis indigebat, utrique *proſapiam Regalem*, ſive reverâ, ſive quodam fortaſſis honorificentiæ magis exceſſu, quàm veritate, tribuit. Sic enim ſcribit ad Berengarium *b*: *Dilecto filio Berengario, glorioſo Comiti, Regiâ proſapiâ orto*; quem nemo tamen ex Caroli Magni proſapia procreatum ſtatuit. Antiquo uſu non tantùm provinciarum, ſed etiam urbium Domini, ſubinde Reges ac Reguli dicebantur, ut Gundebaldus Rex Burgundionum, Ragnacharius *c Rex apud Cameracum*, Charaicus, Sigebertus, & ſimiles à Clodovæo devicti, Reges vocantur.

Tertia eſt, nihil mirum eſſe, ſi Hugo Magnus, ipſeque adeò Hugo Capetus, *Regalis proſapiæ* diceretur. Conſtat enim, nonnullis antiquis atteſtantibus, Hugonem Capetum ex Hatuide, (alii *d* Aigundem vocant) natum *ſorore primi Ottonis Imperatoris*, ut ait Sigebertus *e*. Nam Hugo pater ejus tantæ erat auctoritatis, ut nomine Magnus, connubiis major, duas Regum filias duxerit, Iſabellam filiam Eduardi Regis Angliæ, eâque ſine liberis mortuâ, Hatuidem filiam Henrici primi Imperatoris, quam Sigebertus ſororem Ottonis dixit. Quid ergo mirum, ſi Hugo Capetus, vel Hugo

a *Regino l.2.ad an.888.* b *Epiſt.85.* c *Greg.Turon.lib.2.c.32.* 41.42. d *Gaguinus.* e *Sigebertus.*

gō Magnus, vel Hugo Abbas, vel alius quiſpiam majorum, vel agnatorum ejus, *ex Regali proſapia*, ſtirpe ſcilicet femininâ, propter matrem, aviam aut proaviam, à Papa dictus ſit? Nam hinc proficiſcitur, quod nonnulli tradunt, Hugonem Capetum ex Carolo Magno per feminas, Mathildem ſcilicet, tamquam filiam Ludovici, Carolini generis, eſſe procreatum, Nangius, Belleforeſtus, du Haillan, Paſchaſius, & alii. Cùm ergo tot modis objectio tua ex Ioanne Papa evaneſcat, contemptu potiùs, quàm refutatione operosâ, digna eſt: ut mirum ſit, hujuſmodi ludibria ad univerſam Germaniam & Italiam abſorbendam à prudentibus proferri.

CAPVT XXXV.

Nec Innocentius III. nec Baronius.

SEcundus teſtis tuus eſt *Innocentius Tertius*. Tantummodo ille dicit de Philippo Auguſtō, Rege Franciæ *a*, *quod Carolus* (Magnus) *innovavit, de cujus genere Rex ipſe* (Philippus) *noſcitur deſcendiſſe*. Sed non dicit, utrùm materno an paterno genere. Ex quo fit, ut Guilielmus Nangius *b* de maternâ ſtirpe loqui Innocentium, quem iſte in illum finem citat, apertè tradat. Quid igitur generalia hujuſmodi verba torquentur ad ea comminiſcenda, quæ nemo vetuſtiorum graviorumque auctorum attigit, relictis iis, quæ certiſſimâ veterum novorumque conſenſione firmantur?

Tertius eſt, *Magnus ille*, ut ais, *Cardinalis Baronius*, *qui non ſolùm hoc dicit, ſed etiam probat*. Næ tu magnus es imperitorum illuſor, ut nil deterius dicam.

a *Innocentius 3. cap.* Novit ille, *de judiciis*.
b *Nangius in Chron. ad ann. 987.*

dicam. Baronius expreſſiſſimis verbis in eodem, quem citas, loco dicit a: *Ludovicus Francorum Rex noviſſimus Carolinorũ moritur, anno vix uno Regno potitus.* Audis *noviſſimum Carolinorum?* Et rurſum in eodem loco: *Cumq́ ſine liberis deceſſiſſet, Regnum Francorum non collatum eſt Carolo Lotharii Regis defuncti fratri, ſed magis, eo contempto, ad extraneos eſt delatum, nempe ad Hugonem, Ducem Pariſienſem.* Audis, *extraneos?* Quod igitur Baronius inferiùs adducit, progeniem Carolinam non defeciſſe in Ludovico, Capetumque ex eâdem eſſe ſatum, de materna intelligit. Nam in probationem adfert Chronicon Guilielmi Nangii, & genealogiam ſancti Arnulphi: in quibus ex profeſſo maternum Hugonis genus, non paternum, ad Carolum uſque perducitur, eâ ſcilicet ratione, quâ ſuprà dictum eſt. Innocentius, quem allegat, eodem Nangio interprete, de materna ſtirpe loquitur. Quis credat hominem Sacerdotem, Theologum, Doctorem imperitis tanta cum licentia abuti velle, ut peritorum oculos non vereatur? Sed nondum eſt impoſturarum finis.

a *Baron ad an. 987. Tom. 10.*

CAPVT XXXVI.

Nec Belleforeſtus, nec Guilielmus de Nangis.

QVartus eſt, inquis, *Belleforeſtus.* Nimis enormiter iſtud falſum eſt. Verba ejus jam ſuprà dedimus. Vin' clariora? b *In iſto* (Ludovico) *finita atque*

b BELLEFOREST EN LOVYS 5. A ceſtuy Roy, comme dit eſt, fuſt finie & terminée la lignée du grand Roy Charle Magne.

ET PLVS BAS: Et ainſi, comme dit l'annaliſte Flamend, le royaume de Gaules fuſt remis entre les mains des vrays Gaulois: en tant que Hue Capet eſtoit deſcendu non des Merovinges ou Pepins, ains de la vraye race ancienne des Seigneurs de Gaule, & des Princes d'Anjou: rendant la gloire de la Couronne aux Gaulois, que les François & Allemans leur avoyent uſurpé.

ET PLVS BAS: Mais il m'eſt advis, que celuy Hue Capet peut eſtre, & fuſt en aucune maniere d'aucun coſté, non pas directement en ligne maſculine, du lignage de Sainct Charle Magne, ſi comme vous oirez cy apres dire.

atque terminata fuit proſapia Caroli Magni. Et ne relinqueretur ullus controverſiæ locus, mox uberiùs: *Sicut loquitur Annalium Belgicorum Scriptor, Regnum Galliæ in manus verorum Gallorum rediit. Hugo enim Capetus non ex Merovingicis, aut Pipinis, ſed ex vera antiquaque ſtirpe Gallorum, & Principum Andegavenſium ortus eſt.* Et quia dixerat, Hugonem ex Regali proſapia deſcendiſſe, ſtatim explicat hoc de materno latere accipiendum eſſe: *Videtur mihi Hugonem iſtum Capetum eſſe poſſe atque fuiſſe aliquo pacto, ex aliqua parte, non tamen directè per lineam maſculinam, ex proſapia Caroli Magni, ut ſtatim audies.* Quod infrà exponit contigiſſe, quatenus Hugo Magnus, pater Capeti, filiam Ottonis Hatuidem, vulgò Avide vel Haygunde, uxorem duxit.

Quintus eſt *Guilielmus de Nangis.* Æquè falſum eſt. Nangius a perſpicuis verbis deducit genus Capeti ex Carolina ſtirpe per feminas, hoc eſt, per Mathildem, uxorem Henrici Imperatoris, & matrem Ottonis primi: quæ cùm eſſet, ut ipſe ſentit, filia Ludovici junioris adhuc ex ſtirpe Carolina Imperatoris, peperit primum *Ottonem Imperatorem, & duas,* inquit, *filias, Gerbergam, uxorem Ludovici Regis, patris illius Ludovici, ſine herede mortui; & Haovidam, matrem iſtius Hugonis Capucii. Per quæ patet, quòd ipſe deſcenderit de progenie Caroli Magni.* Sed quomodo patet, niſi quia ex Ludovici junioris ſtirpe per filiam ejus Mathildem propagatus eſt? Eodemque ſenſu addit de Innocentio: *Hoc etiam atteſtatur Innocentius Papa,* &c. Vidéſne uno eodemque teſtimonio Nangii, & Nangium & Innocentium tibi eſſe ſubtra-

ctum,

a *Guilielmus de Nangis in Chron. ad an. 987.*

ctum, & te erroris, vel impoſturæ redargutum?

CAPVT XXXVII.

Nec Chronicon Senonenſe, nec Cuiacius.

SExtus eſt *Chronicon*, ut ais, *antiquum Senonenſe.* Hoc nondum ad manus meas venit. Fides verò tua nimiùm proſtrata eſt, ut mihi fas ſit acquieſcere nudæ aſſertioni tuæ. Juxta Caſſanum, Chronicon Senonenſe tantùm dicit, Hugonem Capetum ortum eſſe ex Carolo Magno. Idem Innocentius III. Nangius, Belleforeſtus, aliique nonnulli tradunt. Sed quid hoc ad cauſam noſtram? De latere feminino ſe hoc intelligere plerique eorum palàm profitentur. Aliud quære, quo ſtringas eos, qui maſculinâ propagatione ex Carolo fluxiſſe Capetum negant. Itaque ubique hallucinatio, & fallacia.

Septimus eſt *Cuiacius*. Falſum eſt. Non dicit aliud, quàm Innocentius, cujus verba refert: *Notandum interim*, inquit Cuiacius *a*, *quod in hoc Cap. obiter ait Innocentius; Philippum Auguſtum (qui ſcilicet Auguſtus appellatus eſt, non quòd eſſet Imperator) deſcendiſſe ex genere Caroli Magni. Nam ex eo ſequitur neceſſariò, Hugonem Capetum, cujus Philippus fuit trinepos, ex Carolo Magno originem genuſq; traxiſſe: quod & verius eſſe hodie plerique autumant, tum Franci, tum Itali.* Quid hîc Cuiacius novi dicit, quod nos non ſuprà diximus, auctoribus nonnullis ſuffragantibus? Sed ubi dixit, Hugonem ex Carolo Magno maſculinâ procreantium ſerie traxiſſe genus? Quod ſi Cuiacius ſine teſte antiquo & gravi, de re facti, à ſexcentis annis præ-

a *Cuiacius ad cap.* Novit. *tit. de judiciis, in opere Paralipom.*

præterita, nobis diceret, adversùs unanimem tot tantorumque Scriptorum veterum & novorum auctoritatem, daret veniam, ſi non crederem. Vides, Arroye, ſi non oculi tibi exſtincti ſunt, quanto errore vel fallaciâ ſeptem teſtes iſtos pro te produxeris: quorum nec unus quidem tibi favet, plerique damnant exſertiſſimè. I nunc, & gloriare de tua Caſuiſtarum regula, quâ ridiculo, plus quàm dici poteſt, modo jactas in hac materia, *Plauſibilius eſſe jus poſſidetis*; ideoque, quia Ludovicus XIII. eſt in poſſeſſione iſtius ſeriei maſculinæ progenitorum Carolinorum, jus ejus eſſe firmius.

CAPVT XXXVIII.

Hugo Capetus, & poſteritas ejus, ne quidem ex maternâ ſtirpe, proſapiæ Carolinæ eſt.

ET hactenus quidem ita rem iſtam egimus, ut ſaltem ex materno latere Capetum Carolinæ ſtirpis fuiſſe fateremur: non tamen deſunt, qui hoc ipſum firmo fundamento niti negant. Nam Scipio du Plaix diſertè aſſerit, falli eos, qui propter Hatuidem, filiam Henrici Imperatoris, Capetum Carolino ſanguine procreatum volunt, propterea quòd Henricum Saxonici ſanguinis fuiſſe certum ſit. Sed alii fortaſſe Scipionem redarguerent. Nam etſi Henricus pater Hatuidis eſſet ſtirpe Saxo; uxor tamen ejus, inquient, Mathildis, avia materna Capeti, ex Ludovico juniore, ſtemmatis Carolini Principe, propagata eſt. Sed iſtis meritò opponi poſſent Scriptores graves, qui omnes, quotquot ea de re citavimus, ætate æquant aut ſuperant. Teſtatur enim Sigebertus, Mathildem ſeu Mathildam, Henrici Imperatoris

ratoris uxorem, matrem Hatuidis, ex qua Capetus natus eſt, non fuiſſe Ludovici junioris filiam, ſed Theodorici ſeu Thiaderici, ex ſtirpe Magni VVitikindi Saxonis a: *Poſt quem* (Henricum) *Otto filius ejus ex Mathilda, filia Theodorici, Regis Saxonum, imperavit.* Nam iſte Otto frater erat Hatuidis, matris Capeti. Et ante Sigebertum hoc tradidit Continuator Reginonis ejuſdem ſæculi, cujus Mathilda, Scriptor: *Henricus Rex ſexto nonas Iulii diem clauſit extremum, cui filius ſuus Otto ex Mathilde filia Theodorici, ex ſtirpe Magni VVitikindi Saxonis, conſenſu primorum Regni ſucceſſor eligitur.* Quibus verbis auctorem iſtum citat Franciſcus Haræus. Quamquam aliis exemplaribus Reginonis uſus fuiſſe videatur, quàm vulgatę editionis Francofurtenſis, in qua iſta verba citata non reperio. Et paulò ante Continuatorem Reginonis, vel certè eodem tempore, Luitprandus Diaconus Ticinenſis, ac poſtea Cremonenſis Epiſcopus, vir propter conditionem ac prudentiam magnæ auctoritatis, patri Hugonis Capeti & Mathildæ coætaneus, cùm corpus Henrici defuncti in Saxoniam deportatū, & in ipſius Regis prædio Quintelingaburch repoſitum eſſe narraſſet, mox ſubjungit b: *Vbi & venerabilis ejus conjux, Regniq́ conſors,* EX EADEM GENTE *nomine Mathildis, ultra omnes quas viderim & audiverim matronas, pro delictorum expiatione celebre exequiarū officium, vivamq́ Deo hoſtiam offerre non deſivit.* Audis hîc ex *eadē gente* fuiſſe, quâ Henricum? quem ſtirpe Saxonem fuiſſe unanimiter auctores tradunt. Et eâdem ætate VVitichindus Saxo, Scriptor gravis, Mathildæ itidem contemporaneus, ſub cujus filio Ottone primo Imperatore, adhuc

a *Sigebert. ann. 937.* b *Luitpr. lib. 4. cap. 7.*

huc vivente Mathilda, floruit, & Saxonum hiſtoriam ejuſdem iſtius Imperatoris filiæ dedicavit, diſertiſſimis verbis iſti veritati teſtimonium reddit. Nam cùm de liberis Mathildæ præmiſiſſet *a*: *Aliam quoque filiam genuit, quæ nupſerat Hugoni Duci*, patri Hugonis Capeti, de cujus ſtemmate diſputamus. de proſapia ejus rem ita definit: *Erat namque ipſa domina Regina* (Mathilda) *filia Thiaderici*, hoc eſt, ut recentiores loqui malunt, Theodorici: *cujus fratres erant VVidekind, Ionmet, Reginbern. Reginbern autem ipſe erat, qui pugnavit contra Danos, multo tempore Saxoniam vaſtantes, vicitq; eos, liberans patriam ab eorum incurſionibus uſque in hodiernum.* ET HI ERANT STIRPIS MAGNI DVCIS VVIDEKINDI, QVI BELLVM POTENS GESSIT CONTRA MAGNVM CAROLVM PER TRIGINTA FERME ANNOS. Quid in re hiſtoricâ evidentius & certius poſtulari poſſit ignoro. Exprimit enim & patrem & fratres Mathildæ ſibi coætaneæ; geſta eorum deſcribit; nomina ipſa clamant eſſe Saxones. Quàm pudendę eſſet imperitiæ & impudentiæ, imò ſtoliditatis non ferendæ, proſapiam Mathildæ matris, cum qua vivente vixerat, ſub cujus filio florebat, cujus nepti genealogiam ejus nuncupabat, ex Saxonia accerſere, ſi ex Gallia fluxiſſet! in vaſallum rebellem & victum terminare, ſi ex ejus victore Imperatore prodiiſſet! Itaque talium, tam gravium, tam veterum, imò oculatorum, ut ita dicam, teſtium, res ſui temporis enarrantium *b*, auctoritate nixus, fidenter aſſeruero, falli quotquot eis poſteriores Capetum ex Carolina matre, Mathilda tamquam Ludovici filia, geni-

a *VVitich. Saxo lib. 1. de geſtis Saxon.*

b *Luitprandus dicit ſe explicare narranda, quibus interfuit. lib. 4. cap. 1.*

genitum tradunt. Primis enim iſtius auctoribus opinionis, Capetianę ſtirpi fortaſſe blandientibus, (cui nihil gratius fieri poterat, quàm Gallis ſuis Carolini ſanguinis propagatione commendari) non erat difficile fucum apud imperitos proſapiæ Germanorum jam ab uno aut altero ſæculo defunctorum facere. Cæteri recentiores bonâ fide præcedentium iſtorum veſtigiis inſtiterunt.

Ex his, arbitror, luce meridianâ clariùs liquet peſſima fides Scriptoris hujus, quâ in auctoribus citandis uſus eſt; animus quoque haud ſcio an ſatis Chriſtianus, qui per tot fraudes ad victoriam, animoſque popularium ſuorum in arma concitandos nititur; cauſa denique deſperata, in qua nec unus auctor, contra torrentem Scriptorum omnis generis & ætatis, ab eo inveniri potuit, qui cum aliquo colore Capeti genus per maſculos ad Carolum uſque Magnum ſubvexiſſe doceretur. Ita inflati iſtius montis parturitio, qui totius Europæ Imperiis gravidus erat, ridiculi muris, imò inanis ludibrii, nativitate detumuit. Ut illis mihi ſimilis eſſe videatur, qui multâ febre inſanientes, coronas & ſceptra totius orbis terrarum ſomniant, de quibus mirum in modum ſibi delirando blandiuntur: ſed mox univerſa, redeunte ſanitate, velùt inania furoris domeſtici ſimulacra diſparent. Quid enim inanius, quid inſipientius, imò verò quid inſaniæ vicinius, quàm totius Imperii, prout omnia penè Europæ Regna comprehendit, ſucceſſionem, tamquam hereditario maſculorum ſuccedentium jure Ludovico XIII. debitam, aſſerere, ambitioniſque magnitudine omnium ferè Chriſtianorum Principum ſtatus abſorbere: cùm verò ad rem venitur, totam hujuſmodi

ſucceſſionis excogitatæ ſcenam, tamquam inani mentis ludificatione confictam, evaneſcere?

Cùm ergo nihil omninò juris Ludovico XIII. ex iſta ſola carnali per maſculos Carolini ſtemmatis propagatione competat in Europæ Regna vel Imperium; videamus, utrùm ſolidius erit jus, quod ex Unione aliorum Regnorum & Imperii cum Corona Franciæ proficiſcitur.

CAPUT XXXIX.

Secunda juſtitiæ ratio eſt Unio ſubactarum Provinciarum cum Corona Franciæ. Oſtenditur, nec omnia uniri ſolere, nec Imperium ei unitum fuiſſe.

SEcunda igitur juris ratio ex iſtâ unione petitur. *Quidquid enim*, ut ais a, *à Regibus Franciæ acquiſitum eſt, Coronæ ipſorum unitum fuit; uti teſtantur ea, quæ Clodoveus & Carolus Magnus armis pepererunt.* Titulus iſte latior atque firmior eſt. Jus enim parat Regibus, non ſolùm illis, qui maſculi ex maſculis prædeceſſoribus propagantur, ſed omnibus, quotquot legitimè ſibi tradita capeſſunt ſceptra, ſive maſculi, ſive feminæ, Principatum, ſive naturali propagatione, ſive adoptione, ſive electione, conſequantur. Hoc igitur juris patrocinium ut ad occupandas Chriſtianorum Principum ditiones tibi ſervire poſſit, hanc velut baſin ei collocas, Omnia, quæ ſibi Francorum Reges armis aliquando ſubegerunt, ſub Coronæ ambitum nexu indiſſolubili eſſe comprehenſa, nec eſſe fas ut inde divellantur. Næ tu mihi perperitus ratiocinationum architectus videris. Nam ubi alii

a FOL. 90. Tout ce qui a eſté acquis par les Rois de France, a eſté uny à leur Couronne: teſmoin les conqueſtes de Clouys & de Charle Magne.

alii certis perſpicuiſque ad incerta demonſtranda principiis uti ſolent, tu perſpicuè falſa ſumis, ut paradoxis hallucinationibus tuis concilies fidem. Nam ſive hiſtorias ab orbe cóndito, bellorúmve primordiis, luſtremus univerſas, ſive Francicis viciniſque contenti ſimus, victis victores provinciis quas voluerunt leges impoſuiſſe comperiemus; ut victoriæ ſuæ præmio ad arbitrium uterentur, conjungendo, divellendo, alienando, donando, aliiſque utendo, ut viſum eſſet, modis. Populus Iſraël ſubegit Regem Arad, delevit Moäbitas, nec tamen hereditati ſuæ eorum Regna univit, ſed ſuis eos Regibus uti permiſit. Saul univerſam Amalecitarum regionem ſubjugando vaſtavit; quam tamen non eſſe coronæ Iſraëlis unitam, poſteriora teſtantur Amalecitarum latrocinia. David quarumdam gentium Reges vicit, urbeſque cepit, quas non eſſe in unum Regnum redactas, ſatis manifeſtum eſt. Quis neſciat Regnum Iſraël à Salmanaſſar eſſe ſubjugatum, Regnum Iuda ab Aſſyriis ſub Manaſſe, ab Ægyptiis ſub Ioachaz, qui alio Rege conſtituto, in Ægyptum captivus ductùs eſt; à Chaldæis ſub Joakim, & iterum ſub Joachin, filio ejus? Nec tamen Regna iſta toties devicta, Regnis Aſſyriorum, aut Ægyptiorum, aut Chaldæorum, hoc ipſo unita ſunt, ſed ex victorum Regum voluntate propriis legibus ac Regibus uti ſinebantur. Non omnia in provinciam Romanos confeſtim redegiſſe notum eſt. Nam &, victos licet, eſſe tamen permiſerunt Reges, novoſque creaverunt, in Judæa Herodem & Agrippam, alios alibi; terraſque gentibus integris habitandas, Regibuſque propriis ſuo jure poſſidendas regendaſque donaverunt. Alexander

nonne quidquid armis decennali bello pepererat, non Regno univit Macedonico, ſed in quatuor vaſtas Monarchias *a diviſit Regnum ſuum, cùm adhuc viveret?* Cujuſmodi exempla, quibus & Romana & barbara hiſtoria plena eſt, perſpicuè oſtendunt, in libera victorum poteſtate plerumq; conſtitutum eſſe, ut vel Regnis ſuis provincias bello partas uniant, vel Regibus, ſive tributariis, ſive liberis, uti ſinant, vel denique Principatus earum plures ſolâ in unam Regis perſonam, non in unam Regni coronam, aſſociatione cõjungant: quos iterum à ſe invicem divellant, cùm vel plurium liberorum ſucceſſio, vel regia munificentia, vel alia publica privatáve ratio poſtulaverit. Nullibi teſtatior, quàm in Francorum Regibus, hujus rei fides: qui Regna plura, tam armis à ſe primùm parta, quàm à parentibus tranſmiſſa, multorum ſæculorum decurſu non aliter partiendo diſtraxerunt, quàm privati homines relictum à parentibus patrimonium: ut ſanè per primos quingentos annos non ſit ullum hujuſce unionis, neque Imperii cum Corona Franciæ, neque provinciarum potiſſimarum ipſius Franciæ inter ſe, veſtigium.

Quantum ad Imperium, hoc ſatis perſpicuè declarat, quòd Carolus Magnus ipſum Regnum Galliæ veluti provinciam Romano Imperio annectere meditatus ſit, ut ſic unum ex utriſque Regnum fieret. *Carolus Auguſtus*, inquit Æmilius *b*, *Imperium virtute bellicâ longè lateq; propagatum, legibus ab ſe conditis firmare ſtatuebat, & quàm proximè poterat, ad antiquam urbis Romæ gloriam magnitudinemq; pervenire. Pulchrum eſſe, in terris exſtare* Unum

a 1. *Macʜab.* 1. b *Paul. Æmil. lib.* 3. *in Carolo Magno.*

Unum *ſummum regimen rerum, quod mortalibus jura reddat; cui Reges omnes genteſq́ peræquè pareant, quod ſupra cætera emineat; quod* Unum *ſecundùm Deum optimum maximum rerum arbitrium moderetur; ad quod* Unum *mortales omnia referant; quod ſanctum ſit, unde cuncta petantur. Et ut cæteras gentes Imperio venerando aſſuefaceret, primos Frances Auguſtorum legibus teneri volebat, eaſq́ ipſe novas condere* Sed Francię Proceres unionem iſtam averſati, *Cur*, inquiunt, *milites tuos, Regnũ tuum, Franciam tuam, Imperii provinciam facere ſtudes, Imperioq́ ſubjicere?* Argumento profectò perquàm evidenti, non exiſtimaſſe Carolum, unum ex omnibus provinciis ſubactis, ipſaque adeò Francia, Regnum coaluiſſe, utpote quod adhuc unire cogitabat. Quid enim opus erat iſtâ cogitatione, ſi jam unum Regnum, ex unione cum Corona Franciæ coagmentatum?

CAPVT XL.

Olim Provinciæ, etiam Franciæ, non ita fuerunt Coronæ unitæ, quin in liberos Regum diſtraherentur, ita ut ſinguli ſummo jure regnarent.

QVantum verò ad ipſam Franciam attinet, etiam Provincias ejus divelli à ſe mutuò in diverſa Regna, & à Coronæ unitate, quæ præceſſiſſe videbatur, alienari potuiſſe, evidenter probat prima illa partitio filiorum Clodovæi. Nam illo *defuncto*, teſte Gregorio Turonenſi a, *quatuor filii ejus, id eſt Theodoricus, Chlodomeris, Childebertus atque Clotharius, Regnum ejus accipiunt, & inter ſe æquâ lance dividunt.* Hoc probat ſecunda partitio filio-

a. *Greg. lib. 3. hiſtor. Franc. cap. 1.*

filiorum Clotharii, de quâ idem dicit *a*: *Sic inter ſe hi quatuor, id eſt, Charibertus, Gunthramnus, Chilpericus atque Sigebertus diviſionem legitimam faciunt: deditq́ ſors Chariberto Regnum Childeberti, ſedemq́ habere Pariſios: Gunthramno verò Regnum Chlodomeris, ac tenere ſedem Aurelianenſem: Chilperico verò Regnum Clotharii patris ejus, cathedramq́ Sueſſionas habere: Sigeberto quoque Regnum Theodorici, ſedemq́ habere Remenſem.* Hoc probat tertia partitio, quam inter filios ſuos fecit Dagobertus, de qua Aimoinus *b*: *Rex ſuggerentibus iis, qui utilitatibus Regni conſulere videbantur, æquâ lance inter hos duos filios Regnum dividere ſtatuit. Sigebertum itaque ſeniorem ex liberis, Auſtraſiæ, ut prælibatum eſt, Regem inſtituit; Clodovæum verò minorem natu pari dignitate Neuſtriæ ac Burgundiæ præfecit.* Ecce etiam Regno utilem talem partitionem Conſiliarii putant. Nempe quia tunc ſtabilis videtur fuiſſe lex, ut omnes filii Regum ex æquo Regnum, & omnes parentũ opes, partirentur. Hac enim de cauſa cùm Clodovæus iſte jam dictus Dagoberti filius, omnes patris theſauros occupaſſet, Sigebertus nuntios ad fratrem miſit *c*, *qui debitam ſibi portionem ex paternis poſcerent theſauris.* Cui petitioni tamquam juſtæ tantum Clodovæus detulit, ut *omnis theſaurorum Dagoberti ſupellex in ſpeciebus variis, inter fratres æquâ lance diviſa ſit*; tertiâ parte *ex omnibus, quæ acquiſiverat* Dagobertus, Reginæ viduæ reſervatâ. Hinc etiam duæ præcedentes partitiones filiorum Clodovæi, itemque Clotharii, nõ tam à patre, quàm ab ipſis filiis, tamquam ex lege ſucceſſionis ordinariâ, peractæ ſunt. Ex Germania quippe cùm originem traxiſſent, Ger-

a *Idem lib. 4. cap. 22.* b *Aimoin. lib. 4. c. 27.* c *Cap. 36.*

Germanica ſucceſſionis ratio inter eos, & poſteros eorum, aliquot ſæculis obſervata eſt. Hoc rurſus probat quarta partitio filiorum Pipini, qui vivente patre Reges à Stephano Papa *a* uncti & conſecrati ſunt: & poſt mortem ejus ſuam quiſque portionem diviſæ hereditatis accepit. de qua Regino: *b* *Pipinus diem clauſit extremum octavo Idus Auguſti. Et dominus Carolus* (Magnus) *& Carolomannus elevati ſunt in Regnum, Carolus in Noviona civitate, Carolomannus in Sueſſiona ſeptimo Idus Octobris.* Cui *c* Sigebertus & *d* Aimoinus concinit. Hoc probat quinta partitio, quam fecit Carolus Magnus multis annis antè quàm eſſet Imperator Occidentis, de qua Adelhelmus Continuator Aimoini *e*: *Baptizavit Pontifex* (Adrianus) *filium ejus Pipinum, unxitque eum in Regem: unxit etiam & Ludovicum, fratrem ejus, quibus & coronam impoſuit. Quorum major, id eſt Pipinus, in Longobardia; minor verò, id eſt Ludovicus, in Aquitania Rex conſtitutus eſt.* Hoc probat ſexta partitio, quam idem Carolus diu ante mortẽ ſuam, defuncto jam Pipino, fecit *f*: *Habito generali conventu evocat ad ſe apud Aquaſgrani filium ſuum Ludovicum, Aquitaniæ Regem, coronam illi impoſuit, & Imperialis nominis conſortem fecit, Bernardumque nepotem ſuum, Pipini filii ſui filium, Italiæ præfecit, & Regem appellari juſſit.* Hoc probat ſeptima partitio, quam idem Carolus Magnus teſtamento jam antè fecerat, de qua Adelhelmus & Regino *g*: *Imperator cum Primoribus & Optimatibus Francorum de pace conſtituenda, & conſervanda inter filios ſuos, & de partitione Regni placi-*

a *Ado, Regino, Sigebertus in Chronicis & Aimoin.* b *Regino ad an.* 768. c *Sigebertus ad an.* 768. d *Aimoin. Contin. ad an.* 768. e *Adelhelm. apud Aimoin. ad an.* 781. f *Adelhel. ad an.* 813. g *Idem ad an.* 806. *Regino eodem an.*

placitum habuit, Et diviſione factâ in tres partes, Imperium ſuum partitus eſt inter tres filios, ut ſcilicet unuſquiſque ſciret, quam partem tueri & regere debuiſſet, ſi ille patrē ſuperviveret. De hac diviſione teſtamentū fecit, & ſacramentum interpoſitū à Francis confirmatū eſt, & Leoni Papæ tranſmiſſum, ut hæc decreta manu ſuâ firmaret; quod & factum eſt. Porrò diviſio iſta in tres partes talis fuit, ut, ſi quis trium filiorum ſine liberis ante cæteros duos decederet, portio ejus rurſum in duas partes à duobus ſuperſtitibus divelli juberetur. Exſtat ipſum teſtamentum apud Nauclerum *a*, Baronium *b*, & Hulricum *c* Mutium, in quo limites primùm trifariàm, deinde ſeptifariàm, factę diviſionis accuratè deſcribuntur. Hoc probat octava partitio, quam Ludovicus Pius, Caroli Magni ſucceſſor, inter filios ſuos fecit; de qua Aimoinus, ſeu Continuator ejus *d*: *Imperator æquo, ut ſuis ſibiq; viſum eſt, libramine omne ſuum diviſit Imperium: præter Bajoariam, quam Ludovico reliquit, atque ideò in partem eorum nemini ceſſit. His peractis, & filiis univerſoq; populo evocatis, datâ ſibi optione, Lotharius à fluvio Moſa Auſtralem ſibi tenendam delegit partem, Occiduam verò Carolo fratri habendam reliquit, & ut haberet, coram cuncto populo ſe velle, verbo ſignavit. Imperator verò lætabatur in his, & cunctus populus talibus factis applaudens, omnia ſibi placere dicebat.* Poſt quam diviſionem, cùm inter ſe contenderent fratres, aliâ, quæ nona eſt, diviſione Regna partiti ſunt *e*. *Carolus* enim, *qui appellabatur Calvus, Regnum Francorum, & poſtmodum Imperium Romanum, obtinuit; Lotharius verò partem Franciæ ſibi vindicavit, quæ uſque in hodiernum diem, ex ſuo nomine,*

a *Nauclerus gener.* 28. b *Baron. an.* 806. c *Hulric. Mutius lib.* 8. *Chron. German.* d *Aimoin. lib.* 5. *c.* 18. e *Idem lib.* 5. *c.* 19.

mine, Lotharii Regnum appellatur; Ludovicus autem Burgundiam ſibi vindicavit, unctuſque eſt in Regem: Pipinus autem Aquitaniam poſſedit. Hoc probat decima partitio, quam idem iſte Lotharius, filius Ludovici Pii, fecit, antequam in Prumienſi Monaſterio ſæculi vanitatibus valediceret: *a Lotharius Imperator*, inquit Sigebertus, *partito inter filios Regno, abrenuntiat ſæculo.* In qua partitione Ludovico *b* Italia, Lothario Lotharingia, Carolo obtigit Provincia, omnibus Regio nomine ac dignitate imperantibus. Cùm verò Lotharius iſte corpore & ſanguine Domini ad innocentiæ ſuæ probationem irreligiosè ſumpto periiſſet, Carolus Calvus & Ludovicus fratres undecimâ partitione *c æqualiter inter ſe Regnum fratruelis*, hoc eſt Lotharingiam, *diviſere*, cujus diviſionis limites apud Aimoinum accuratè deſcribuntur. Hoc denique probat illa duodecima partitio, quâ Ludovicus & Carolomannus, filii Caroli Calvi, Regnum Franciæ inter ſe ita partiti ſunt Ambiani *d*, *ut Ludovicus, quod de Franciâ reſiduum erat ex paterno Regno, ſed & Neuſtriam cum Marchiis ſuis haberet, & Carolomannus Burgundiam & Aquitaniam cum Marchiis ſuis obtineret.* Quæ poſtrema diviſio non niſi centum circiter annos *e* ante Hugonem Capetum contigit. Quæ toties iteratæ diviſiones cuilibet, quantumvis pervicaci, ad oculum probant, nullam omninò Provinciarum ſive Regnorum, quæ Clodovæus jure vel injuriâ belli occupaverat, & Carolus Magnus multùm auxerat, eſſe factam unionem: ſed eos de omnibus, tamquam de patrimonio, propriâ virtute & armis parto, ſum-

a *Sigeb. ad an.* 855. b *Du Tillet.*
c *Sigeb. ad an.* 871. d *Aimoin. lib.* 5. *c.* 25. *&* *c.* 40.
e *Anno* 880, *Hugo verò ſucceſſit an.* 987.

ſummâ poteſtate tractaſſe; ſummo jure filios quoque velut propriam hereditatem, conſuetudine ſucceſſionis ordinariæ diviſiſſe.

Quid enim refert, quòd iſtæ partitiones inter filios contigerunt? Coronæ unitas *a* nec in filios diſtrahi poteſt, quemadmodum ex uſu Francorum hodierno perſpicere potes, quo ſubſidium quoddam fiduciarium Reges filiis ſecundògenitis, cum Coronæ recognitione, ſine Majeſtatis læſione, largiuntur. Olim verò jus Regni ex æquo dividebant, & quilibet eorum in limitum ſuorum ſorte ſummâ auctoritate regnabat, ſine ulla ab altero dependentia; Imperiique majeſtatem, quoad poſteritas deficeret, ad filios filiorum, & qui naſcerentur ab ipſis, tranſmittebat, perinde ac ſi noſtrâ ætate duo fratres Regum Galliæ caſu aliquo in ſceptra diviſa Daniæ, Bohemiæ, Angliæve ſuccederent. Quis igitur neget Germaniam, Italiam, cæteraque externa Regna, imò ipſas quoque nobiliores Galliæ Provincias, manſiſſe etiam ſub eodem Rege ſeparatas, vel certè pro libitu divelli potuiſſe, niſi qui neſciat quid loquatur? Nam in ipſo ſtatim exordio per multos annos diſtinctis Regibus ſervierunt; Italia Pipino & Bernardo; Aquitania Ludovico; Germania filiis Ludovici Pii, eorumque ſucceſſoribus. Quòd enim uno fratre defuncto pars hereditatis ejus ad ſuperſtitem redibat, non ex unionis, ſed uſitatâ ſucceſſionis lege naſcebatur; quemadmodum & inter privatas perſonas conſanguineas uſu venit. Quantumvis enim ſingulorum patrimonia ſeparata ſint, nulloque unionis vinculo in unum corpus nexa, pars tamen morientis ſine liberis ad ſuperſtitem redit. Quod ergo quingentorum annorum conſuetu-

a Appennage.

ſuetudine à Francorum Regibus, & Proceribus probatum fuit; id extra Franciam jam indè à primis Monarchiarum exordiis, jam tandem velle, novo potiùs vanitatis quàm ſubtilitatis impetu, tamquam injuſtum reprehendere, hominis eſſet contentioſi magis, quàm religioſi, qui ad perſpicuam hodieque in Europa lucentem veritatem claudit oculos, ut, quando ejus ſplendore victus fuerit, quaſi in tenebris viciſſe videatur. Quaſi verò quemquam, qui ultra paterni agelli limites tantillum ſapiat, latêre poſſit, quot Regna & Principatus unus Monarcha, nullâ Coronarum confuſione, vel Principatuum unione, poſſideat atque regat; quos à ſe divellere, liberiſque vel conſanguineis conſignare, citra injuriam cujuſquam poteſt. Quod enim Philippo ſecundo in Belgio ab Hiſpaniis nuper diſtrahendo licuit, & in Legione à Caſtella divellenda à quingentis penè annis Alphonſo Imperatori dicto, & à ſexcentis Ferdinando; hoc in Caſtella ab Aragonia, Luſitania, Belgio, aliiſque nonnullis Principatibus abſtrahendâ, quoties libet, licet. Ut ſic intelligamus, ſi Principatus, naturali ſucceſſione in Reges devoluti, non propterea ſtatim Coronis eorum, ſed perſonis dumtaxat, uniuntur, quantò rectiùs hoc de Provinciis illis Regniſque ſentiamus, quæ ſibi Reges virtute ſuâ, vulneribus ſuis, ſceleribus ſuis parricidiiſque pepererunt.

Cujus ſanè rei evidentia tam luculenta eſt, ut Scriptores Galliæ prudentiores, etiam qui ex profeſſo jus Francorum in Imperium ſtabilire conati ſunt, utrumque caput, hactenus à nobis aſſertum, ingenuè verum eſſe fateantur. Iacobus enim Caſſanus, Chriſtianiſſimi Regis Conſiliarius,

 duos

duos errores in Imperii inauguratione à Carc
Magno commiſſos eſſe tradit *a*. *Vnus eſt* , inqu
quòd Carolus Magnus, cùm ei ſatis eſſet, quòd Im
rium eſſet hereditarium familiæ ſuæ , non unierit
annexuerit illud Coronæ , vi fundamentalis alicu
legis. Hoc enim fuiſſet vinculum perpetuum,& inv
labile , quo duæ iſtæ Coronæ conglutinatæ numqu
divelli potuiſſent. Alter in partitionibus filior
commiſſus eſt, quòd ſtatus ſuos ſine ullâ reſervati
poſt mortem ſuam obtinendos ita diviſit , ut quiſ
partem ſibi relictam ex æquo, ut propriam, poſside
Conſuetudo iſta peſſima , in prima ſecundaq; ſt
obſervata fuit.

a CASSAN lib. 2. DE LES RECHERCHES DES DROITS, &c. I
(faulte fuſt)que Charle Magne ſe contentant, que l'Empire fuſt heredita
ceux de ſa maiſon , maucqua de ne l'avoir uni & annexé à ſa Couronn
une loy fondamentale : car ce fuſt eſté un lien perpetuel & inviolable,qu
roit tousjours joint ces deux Couronnes ſans pouuoir eſtre ſeparées,&c.
L'autre faulte fuſt au partage, qu'il fiſt à ſes enfans , ayant diviſé ſes
entre eux apres ſon decés,ſans aucune reſervation,chacun poſſedant égale
& en proprieté ce que luy avoit eſté laiſſé. Couſtume treſmauvaiſe praſt
en la premiere & ſeconde race:qui a failli en demembrant cette Monarch
mettre tout l'eſtat en pieces, &c.

CAPVT XLI.

Reges Franciæ etiam Provincias Regni extraneis dederunt.

QVæ ſanè ratio videtur eſſe , ut priſci Re
Franciæ, qui meritò nemini niſi Deo &
dio ſuo Regnum ſe debere gloriantur, non ſol
provincias in liberos cum ſummæ Majeſtatis
perio diſtrahendo, ſed etiam exteris largien
aliiſque modis teſtati ſunt,in Regni non ſolùm
miniſtratione,ſed etiam ipſius alienatione,nul
cujuſquam lege conſtringi. Hinc enim eſt, q
nonnulli, de quibus diximus, etiam adopti
ſibi heredes cooptarint, alii in magnificentiæ

te

teſtimonium Duces exteros, vel etiam Reges, quamvis cum Coronæ recognitione, creaverint. Carolus enim Calvus Boſonem, uxoris ſuæ fratrem, Ducem; ut alii, Regem Provinciæ; Balduinum, Comitem Flandriæ conſtituit. Quod enim ad hodiernam normam, Arroye, cuncta vis exigere, quâ Regnum indiviſum ad primogenitum tranſmitti vides, nec inde quidquam licet, niſi formularum multarum obſervatione, diſtrahi, non animadvertis, vel poſteriorum iſtud ſæculorum conſuetudine, vel Principum ſanctione eſſe conſtitutum. Capetus enim prudens Princeps, cùm Imperii firmitatem ac majeſtatem iſtis partitionibus infringi cerneret, inteſtiniſque bellis & cladibus Regni vires atteri, tranquillitatem turbari; primus, ut multi *a* volunt, auctor fuit, ut indiviſum Imperium primogenito, cæteris excluſis, & fiduciariâ quâdam ſorte contentis, traderetur. Quod etiam à Roberto, filio ejus, quamvis uxore Conſtantinâ in favorem alterius renitente, uſurpatum, & in hunc uſque diem inviolabili lege obſervatum fuit. *Sed ab initio non fuit ſic.* Ut enim Paponius obſervavit, nemoque niſi imperitus rerum antiquarum diffiteri poteſt *b*, *antiquo uſu Regnum inter filios dividebatur: poſtmodum fiduciaria ſors introducta fuit.* Ex quo uſu Coronam, & ejus jura, quatenus à prædeceſſore unita, quantum ad ejus perſonam ſaltem, poſſidebantur, dividi neceſſe erat, ſingulaſque tamquam hereditatis diviſæ partes in perpetuum alienari, haud ſecùs atque

 priva-

a *Carolus le Bret. libr. 1. de la ſouveraineté des Rois c. 4. Du Plaix in Childebert. Caſſan. lib. 2. c. 1.*

b *Papon. libr. 4. titulo 20. arr. 1. in fine.*

Convient noter, qu'anciennement le decez du Roy advenant, le Royaume ſe diſtribuoit entre les enfans, depuis a eſté introduit l'appennage.

privatorum patrimonia; nullo ampliùs manen
unius Coronæ jure, ad quam redintegrandam pa
tes deberent coaleſcere.

Quæ quidem alienandi poteſtas, quamvis
Capetianis Regibus reſtrictior propriâ volu
tate fuerit, in aliis tamen Coronæ juribus d
trahendis, priſcorum Regum licentiam in
tata eſt. Nam ipſi, Belleforeſto *a* auctor
magna multaque feuda ex dominiis ſuis div
lerunt: cùm pleræque familiæ Francorum p
tentiores ortum ſuum ex Regum liberalita
traxerint, quemadmodum ex ea, quam pr
ſtant Regibus, fide, ex reunione, quæ mu
tis caſibus accidit, iterataque ſubinde divi
ſione, perſpicuum eſt. Quod munificentiæ g
nus poſteriores Reges non rarò in ſubditos e
ercuêre, ut faciliſſimo negotio pluribus exer
plis demonſtrari poteſt. Quid arctiùs Reg
junctum eſt, quàm jus, quod *Regalium* vocar
hoc tamen nonnunquam à Regibus alienatu
eſſe ferunt. Quæ quidem quamvis minora ſin
hoc tamen evincunt, Reges Galliæ non ſ
lùm priores, ſed etiam poſteriores, non ta
tùm in liberos ſuos, ſed etiam in extraneos, pa
tes Regni ſæpiùs validâ alienatione diſtraxiſſ
ita ut novâ unione eſſet opus, per quam, e
ſtinctis heredibus, rurſum cum Corona necte
rentur.

a in Hug. Capeto.

C

CAPVT XLII.

Arroyi principia convincunt, omnia donaria, quibus Pontifices à Regibus Franciæ affecti ſunt, eſſe nulla, & armis repetenda.

DE donariis verò, quæ Reges Franciæ Romanis Pontificibus largiti ſunt, quid, Arroye, dicere, quid obtendere potes? Si donatio eorum rata fuit, quidquid de lege Salica, de unione cum Corona, de alienationum nullitate, de conſcientiæ Regum præjudicio protuliſti, totum inſtar pulveris à facie venti diſſipatum eſt. Jam enim non minuta quædam jura, non feudatarias Baronias & Comitatus, ſed urbes, terras, provincias integras in perpetuum jure Regio alienare poſſunt. Nec mirum ſanè. Nam ſimile quid jam olim in aſſignato etiam divinitùs Regno fecit Salomon, qui Regi Hiram dedit *viginti oppida in terra Galilææ* a.

Sed quis credat animum, totius Europæ Imperiis gravidum, propter Pontifices omnibus principiis ſuis velle valedicere; omnes ambitionis ſuæ machinas diſſolvere; vaſtiſſimas nationis ſuæ prætenſiones interimere; conſequentiarum ſcilicet inſuperabilium ſuarum nervos ſuccidere? Arroyus enim ſic adſumit *b*: *Reges Franciæ non poſſunt*

a 3. *Reg.* 9.

b FOL. 92. Cette loy d'inalienation eſt ſi juſte, que les Rois de France qui y contreviennent, pechent, &c.

FOL. 97. Les eſtrangers retenants ces biens, ſoit par uſurpation, ſoit par cette injuſte alienation, retiennent le bien, qui eſt deu à autruy, & ne luy rendent pas: donc les Rois qui ont injuſtement donné, & ceux qui ont injuſtement receu, pechent contre la juſtice.

FOL. 93. Les Rois de France en leur Sacre jurent d'obſerver, & de faire obſerver les loix du Royaume; ils pechent doncques contre la religion de leur ſerment d'y contrevenir, &c.

poſſunt bona ſemel acquiſita, quia Coronæ unita ſu
alienare : peccant contra juſtitiam , jurisjurandi
ſanctitatem violant; tenentur poſſeſſores ea reſtitue
tenentur Franci animo, manu , armis ea repete
Franci ſubſumunt: Reges noſtri Romam, Rave
næ Exarchatum , magnamque Italiæ partem
ſubegerunt, Coronis univerunt, Pontificibus
derunt . Non ego, ſed ratio inſuperabiliter co
cludit, præmiſſis illis poſitis : Ergo Roma , Ex
chatus , Italia per Francos armis repetenda ſu
Suſpicor Romanis non tam fungeum eſſe ce
brum, vel obeſas nares, quin ſyllogiſmi iſtius vi
odorentur, cujus concluſionem jam ſentire cœ
runt, cujus executioni jam in Italia, Lotharing
Alſatia palàm, in reliqua Germania per cunicul
viam ſterni vident : ad quam promovendam
royus Francorum animos tam ardenter ciet , t
diſertè buccinat . Hæ namque ſunt voces ej
quibus egregius iſte tubicen , poſtquam nihi
Regibus Franciæ, Pipino, Carolo Magno, & ſu
ceſſoribus, alienari potuiſſe probaviſſet, unive
penè Principibus Europæis bellum indicit; & p
actâ quaſi legatione claſſicum canit *a*: *Bona* ,
nobis exteri detinent , *ô generoſa ſoboles Francoru*
noſtra ſunt: vis hoſtilis, ne repetamus, impedit.
neque natura, neque ratio ſinit, ut occaſiones recu
ra

a ARROY FOL 98. Le bien que les eſtrangers nous retiennent , gene
François, nous eſt deu; la violence de l'ennemy nous empeſche de le recon
rir : mais la nature , ny la raiſon ne nous doit point faire perdre le cour
ny les occaſions de le r'avoir. Dieu, la nature, le droict des gens, & la ju
meſme ſont les grands, qui autoriſeront nos juſtes entrepriſes: & il y va de
ſtre conſcience ne l'entreprenant pas, ſi nous le pouvons : car nous ſommes
gligens ou imprudens , & en l'un & en l'autre contraires à la juſtice , qu
une liberté de l'ame, rendant à un chaſcun ſes honneurs , ſes biens, & ſe
gnités Ce n'eſt pas tout de ne nuire à perſonne, il faut empeſcher, qu'o
nous nuiſe, & qu'on nous ſatisface du dommage. Car ne nuire à perſonne
pas juſtice, mais abſtinence du bien d'autruy. Or le bien, qui n'eſt pas bien
quis, n'eſt pas à celuy, qui le tient, mais à autruy La guerre doncques eſt
ſte , quand elle eſt faite pour oppreſſer une nation , qui neglige de repar
tort, que ſes predeceſſeurs ont fait, ou de rendre ce qui a eſté injuſtement o

randi negligamus. Deus, natura, jus gentium, ipſa juſtitia cœpta noſtra tuentur, & probant. De conſcientiis noſtris agitur, niſi, quando poſſumus, aggrediamur. Vel enim negligentiæ, vel imprudētiæ rei ſumus, quarum utrâvis juſtitia violatur: quæ cùm ſit libertas animæ, ſuos cuique honores, ſua bona, ſuas dignitates tribuit. Aliis non nocere non eſt ſatis; impediendum eſt, ne noceatur nobis: nemini nocere non eſt juſtitiæ, ſed abſtinentiæ. Bona injuſtè parta aliena ſunt, non poſſidentis. Iuſtum igitur bellum eſt, ſi ſuſcipiatur ad opprimendam nationem, quæ injurias à majoribus factas reſarcire detrectat, vel quæ injuſtè ablata ſunt, reſtituere. Hæ tuæ inſanæ voces, quæ ex commentitiâ tuâ maſculorum ſucceſſione, confictâque alienationis injuſtitia, ac donationis nullitate, fluunt, non minùs Pontificum, quàm aliorum Principum, caput petunt.

Quid enim Pontificum cauſam juvat, quòd, cùm adversùs ſæculares Principes bacchareris a, *Imperator, aut prædeceſſores ejus, nobis Imperium rapuēre: quidquid parvorum Principum in Europa reliquum eſt, nihil poſſident, niſi quod, inteſtinis in Francia ſævientibus diſſidiis, contra nos uſurparunt:* ſtatim tuis rationibus & clamoribus æquè Pontifices ſtringi videns, eorum capita demulcendo, *Non hîc*, inquis b, *Summos Pontifices comprehendo. Vt enim eos Reges noſtri magnis bonis auxerunt, & auctoritatem eorum armis propugnarunt, ita nihil ſpectamus, niſi ut fides fiat auctior, & Eccleſiæ ſplendor glorioſior*; quemadmodum videlicet Gravia, Sylvaducis,

a FOL. 100. & 101. l'Empereur ou ſes predeceſſeurs nous ont ravy l'Empire. Tout le reſte des petits Princes de l'Europe n'ont que le bien qu'ils ont envahy ſur nous pendant les troubles & diviſions inteſtines de la France.

b FOL. 101. Icy je ne comprends point les ſouverains Pontifices, parce que, comme nos Roys leur ont donné de grands biens, & conſervé leur autorité par leurs armes, ainſi n'avons nous autre pretenſion, que de travailler à l'augmentation de la foy, & de conſerver, & d'accroiſtre le luſtre de l'Egliſe.

ducis, Venlona, Ruræmunda, Trajectum in l
gio, præſertimque Germania locuples teſtis
Si ſeriò Pontifices tutos eſſe cupis, dele; q
ſcribis, non potuiſſe Reges ditiones armis pa
alienare; retracta, quod clamas, eos jam ab oc
gentis ſcilicet annis peccaſſe, juſtitiam viol
pejeraſſe. Sin iſtud ratum ac fixum eſſe putas,
putidam & adulatoriam inconſtantiam tu
Dexterâ quippe armatâ rapis, quidquid ſini
lenocinio porrexiſti, ut & Pontificum ſis a
tator, verbo tenus dando; & Regum tuor
rationibus repetendo. Utrobique perduellis
nocentiſſimæ veritatis, quam & ficto Regiæ
nationis patrocinio, & ſeriâ Coronæ defenſi
atrociter lædis. Jam enim oſtendimus, inſu
tuos de lege Salica errores nihil omninò ad
præſentem facere, neque Ludovicum XIII.
omninò Carolini ſtemmatis, qui provincias F
cicæ olim dominationis juſtè hereditarunt,
ſculinâ propagatione ſuccedere, ut heres eo
eſſe poſſet; neque provincias bello partas Cor
Francorum unitas fuiſſe; conſtantiſſimum d
que priſcorum Regum uſum, quo provin
non ſolùm extraneas, ſed ipſa viſcera quo
Francicæ, tamquam nullo populi ſuffragio a
delata, ſed ſuâ induſtriâ, bellicâque virtute c
parata conjunxêre, diſtraxêre, alienavêre, do
vêre, quibus, quandó, quoties videretur, nem
non ſolùm reſiſtente, ſed neque querimoniam
ſe ferente, vel injuriam ſuſpicante, quâ vel Co
na, vel quiſquam mortalium læderetur. Fund
ergo corruit omne jus Coronæ, quod in Im
rium, & exteras Provincias, tamquam ſibi uni
numquam habuit; omne quoque jus maſcul
ſuc

ſucceſſionis, quod poſt Ludovicum V. Carolini ſanguinis poſtremum, in Francia nuſquam fuit. Arbor quippe Carolina ramorum omnium præciſione, ipſiuſque adeò radicis exſtirpatione, mortua eſt. Si eſſet, qui redderet, non eſſet, qui vi ſucceſſionis maſculæ reciperet. Quid ergo Arroyus, niſi magnarum venditor præſtigiarum erit, ad inſigne plebis & omnium imperitorum ludibrium?

CAPVT XLIII.

Provinciæ Coronis unitæ, integraq; Regna præſcriptione aliiſq; modis legitimè retineri poſſunt à poſteris, etſi à majoribus illegitimè occupata ſint. Oſtenditur id ex multorum Regnorum exordiis.

SEd ut rationum tuarum infirmitas luculentiùs innoteſcat, ſtatuamus aliquem, diſcutiendæ veritatis ergò, liberaliter tibi largiri, quidquid poſtulas. Eſto, inquiet, Italia, Germania, Europaque adeò univerſa, ſicut ſatagis, Coronæ Francorum per Carolum Magnum unita fuerit, quid promovebis, quid obtinebis? An inde numquam ullo fortunæ vel providentiæ caſu, excidere potuiſſe? Nimiùm te imperitum rerum humanarum arbitrum peritior quiſque demirabitur. Etiam gemmæ coronis excuſſæ in alienas ſubinde deferuntur manus. Nónne Theologorum atque Juriſperitorum calculo, quæcumque tandem hominum vocantur bona, etiam ſacratiſſima, præſcriptionis beneficio transferuntur? Quidquid enim tu de tuæ Salicæ legis (quæ ad hoc negotium nil omninò pertinet) æternitate divinitateque

contra

contra præſcriptionem diſputaſti, Juriſprudent non minùs quàm Theologiæ Myſtæ, tamqu cerebri ægrotantis delirium, rident. Etiam Urb Provinciæ, Regna, non minùs quàm Romanæ E cleſiæ patrimonia, præſcriptionis, quamvis pro xioris, aleam ſubeunt. Non eſt difficile in tanta ſtrahendarum Provinciarum licentia, quâ pri Reges uſque ad Capetum uſi ſunt, bonam ſube fidem, titulum ſive verum, ſive probabilem, te poris longitudinem. Quæ ſi concurrerint, fruſ de injuriis queritur, quiſquis ſe poſtea tritavoru ſuorum, primorumque Francorum bonis exutu videt. Cùm enim ſæculum dictum ſit, *quòd ſit te pus longiſsimum ſeneſcendorum hominum*; nihil ctius eſt, nihil æquitati naturali magis conſen neum, quàm ut ſæculo ſaltem, ſi non temp breviori, omnes hominum inquietudines, & co troverſiæ de rebus tranſitoriis nugatoriiſque piantur.

Sed quid ego hîc temporum lapſum, bona que fidem, ac titulos coloratos memoro? Omniu penè Regnorum legitimorum exordia intuere: debis hujuſmodi ſcrupulos Theologicos, nec ſomnium in mentem veniſſe primis Monarch rum fundatoribus. An ideo ſucceſſores eoru priſcos Provinciarum poſſeſſores heredeſc quæſituri ſunt, ut hereditarii peccati, quo majoribus aliena rapientibus perpetratum eſt, ligione liberentur? Nec uſus habet, nec mores h minum ſinunt, nec Theologia poſtulat, nec ve tas jubet. Non quòd Chriſtianam doctrinam i quitatum patronam rapinarumque faciamus; quòd nihil vetet, iniquam parentum occupat nem in legitimam detentionem tranſire poſte

ru

rum, longâ ſerie in avitorum bonorum poſſeſſionem ſuccedentium. In privatorum patrimoniis hoc quotidie fieri, quis, niſi rerum humanarum hoſpes & ignarus, neget? rectè fieri, quis, niſi veritatis? Doctorum virorum conſenſus probat, ratio ſuffragatur. Quæ in Provinciis Regniſque transferendis eò exploratior eſt, quò pluribus hoc modis, & fortaſſis expeditioribus, longeque brevioribus ac ſolidioribus contingere poteſt. Quâ de re uberiori ſermone diſſererem, ſi argumenta tua poſtularent. Unum dico, miſeram eſſe, ac ter miſeram Regum ſortem, niſi vitia majorum, quibus Regnorum ſuorum fundamenta locaverunt, Coroniſque unita excuſſerunt bona, nullis legitimis detinendi rationibus, ſive præſcriptione longâ, ſive alio breviori compendio, de ſucceſſorum conſcientiâ deleantur. Quis enim Regum ſe cor caſtum habere gloriabitur, ſi Regnorum penè omnium prima exordia repetamus? Quo jure Childebertus & Clotharius filios fratris ſui Chlodomeris trucidarunt *a*, *& ejus Regnum æquâ lance* diviſerunt? Quo jure Clodovæus tot miſeros Principes vicinos, & ſanguine junctos, interfecit, ut eorum terras occuparet? Quo jure Gothos *b* pepulit Aquitaniâ, quæ multis nominibus erat eis obnoxia, quaſi proprium gentis iſtius patrimonium? Nam eam Alarico Gothorum Regi Honorius Imperator ex pacto ceſſerat *c*. *Cui* (Honorio) *ad poſtremum ſententia ſedit*, inquit Iornandes, *quatenus provincias longè poſitas, id eſt, Gallias Hiſpaniaſque, quas jam penè perdidiſſet, Gizericique VVandalorum Regis vaſtaret irruptio; ſi valeret, Alaricus* *ſua*

a *Gregor. Turon. l. 3. c. 18.* b *Idem l. 2. c. 41. & 42.*
c *Iornand. de rebus Geticis.*

ſua cum Gente, TAMQVAM LARES PROPR VINDICARET; DONATIONE SACRO ORAC CONFIRMATA. *Conſentiunt Gothi, hac ordinati & ad traditam ſibi patriam proficiſcuntur.* Et P lus Diaconus *a*: *Poſt hæc autem* (Alaricus) *Ital ingreſſus, cùm ab Honorio ſedes, quò cum exer conſiſtere poſſit, expeteret, Honorius deliberato co lio* GALLIAS EISDEM CONCESSIT. Cumque cem iſtam, ſive Stiliconis perfidia, ut aliqui lunt, ſive alia cauſa turbaſſet; vaſtatâ Româ, cidiâque Honorii ſorore captâ, & in uxorem ctâ, Ataulphus blandimentis ejus & prudentiâ linitus, pacem ultrò ab Honorio expetiit, Gal que ſuis conceſſas, tamquam dotem videlicet cidiæ, conſentientibus Romanis adiit. *Mariti mum acerrimo ingenio*, inquit ibidem *b*, *ſubtil blandimentis inflexit, ut ultrò à Romanis pacem peteret. Qui ad Gallias proficiſcens, deinde ad Ba nonem fraude ſuorum occiſus eſt.* Et poſt At phum Vallia rurſus novo contractu ſibi Aqu niam, & quaſdam vicinas urbes ab Honorio do tas accepit. *Hoc in tempore*, ut idem Paulus *c*, *fo firmiſſimum cum Rege Gothorum Vallia pepi tribuens ei ad habitandum* AQVITANIAM PROV CIAM, EIVSDEMQVE PROVINCIÆ ETIAM QV DAM CIVITATES VICINAS; quas fuiſſe Ar nam, Maſſiliam, & ſimiles vicinas civitates, p pòſt ab Eurico occupatas, non abludit à vero S. Iſidorus Hiſpalenſis Antiſtes in Chronico thorum *d*: *Qui* (Vallia) *per Conſtantium Roma patricium ad Gallias revocatur*, DATA AB EO THIS OB MERITVM VICTORIÆ AD HABIT

a *Paul Diacon. lib. 13. Miſcell.* b *Ibidem.* c *Idem lib. 14.* d *S. Iſidor. Hiſpal. in Chron. Gothor.*

DVM SECVNDA AQVITANIA VSQVE AD OCEANVM, *cum quibuſdam civitatibus confinium provinciarum.* Et rurſum poſt Valliam *Theudoricus* Gothorum Rex, ut idē ipſe S. Iſidorus tradit *a*, *pro eo, quòd Imperatori Avito ſumendi Imperialis faſtigii cū Gallis auxilium præbuiſſet*, AQVITANIAS *cum ingenti exercitu*, ET CVM INGENTI LICENTIA EIVSDEM AVITI IMPERATORIS INGREDITVR. Toties igitur iteratâ Imperatorum donatione munitus Euricus Gothicæ nationis Rex Aquitaniam, & quaſcumque potuit ei vicinas urbes, tamquam ſuis majoribus donatas, ſuo jure occupavit. quod aliquoties teſtatur Iornandes ſcriptor perantiquus *b*: *Euricus Veſegetarum* (ſeu Viſigothorum) *Rex crebram mutationem Romanorum Principum cernens*, GALLIAS SVO IVRE *niſus eſt occupare.* Cumque occupatam Arvernam, Arelatum, Maſſiliam, quarum antè meminimus, expoſuiſſet, iterum adjicit: *Quod Euricus c grato ſuſcipiēs animo, totas* HISPANIAS GALLIASQVE SIBI IAM IVRE PROPRIO TENENS, *ſimul quoq; & Burgundiones accepit.* Hinc ergo fluxit, quòd Gallia Narbonenſis aliquot ſæculis à Gothis poſſeſſa, adeoq; Gallia Gothica nūcupata eſt: cujus Antiſtites uſq; ad irruptionē Saracenicā Conciliis Hiſpaniæ, ad quā Gallia iſta pertinebat, intereſſe conſueverant; quemadmodum in Conciliis Toletanis, tertio ſub Reccaredo, quarto ſub Siſenando, quinto ſub Cinthillano, octavo ſub Receſuindo, decimotertio ſub Ervigio, decimoquinto ac decimoſeptimo ſub Egicano, partim ex præfationibus, partim ex quibuſdam Canonibus, partim ex ſubſcriptionibus Præſulum Narbonenſis, Carcaſſonenſis, Nemauſenſis, Agathenſis, Maga-

a *Ibidem.* b *Iornand. de rebus Geticis.* c *Ibidem.*

Magalonenſis, &c. perſpicuè patet. Ut ſanè, ſi p
cipia Gallicana ab Arroyo prodita defenſaque
ra ſunt, nihil profectò juſtius ſit, quàm ut H
niarum Rex Galliam Narbonenſem, Aquitan
vicinaſque civitates Maſſiliam atque alias r
tat, recuperataſque non reſtituat, quas Antec
res ejus diverſis contractibus ac fœderibus c
tas, ſecutâque multorum annorum poſſeſſ
tamquam proprias tenuerunt. Quid enim ine
ac ſtolidius, quàm Francis, aliena rapiendi, C
niſque ſuis indivulsè nectendi privilegium a
re; exteris verò ſpoliatis ſua repetendi aditu
tercludere? Quo igitur jure Gothos pepulit A
taniâ Clodovæus? Eodem nempe, quo ma
ejus homines vagi, terrarum indigi, Tun
Tornacum, Cameracum, Galliam Belgicam
reliquam, cædibus & incendiis omnia vaſta
pulſis Romanis, quadringentorum circiter a
rum poſſeſſoribus, invaſerunt. Eodem Goth
mùm Græciam, Macedoniam, Illyricum, dep
lati ſunt: inde Aquitaniam & Hiſpaniam, V
dalis, Romanorumque reliquiis fugatis, oc
runt: ſic VVandali Silingi Bæticam, quam A
louſiam quaſi VVandalouſiam dicunt, d
Africam; Suevi Galiciam; Longobardi Ita
Burgundiones Tranſrhenanam; vagabunda
lorum confuſaque manus Adriatici inſulas r
Scoti Pictique Britanniam, ut florentiſſim
Regnorum ac Principatuum primordia naſc
tur. Quid horum initiis injuſtius fuit? qui
greſſu, tempore in pleriſque raptæ poſſeſſio
tium purgante, juſtius? inſpectantibus lice
manis Imperatoribus, quorum purpuram l
verant, & ex laciniis, vicina quæque conſu

novas Regnorum togas concinnaverant, quæ ſimiles injuriarum ſubirent rapinarumque vices. Omnium quippe rerum viciſſitudo eſt. Ludit in humanis curis Deus. a *Ipſe mutat tempora, & ætates, transfert Regna, atque conſtituit*. Hanc providentiæ divinæ rotam nemo Regum aut Pontificum ſiſtere poteſt. Altior eſt, qui eam torquet, quàm omnis humana cogitatio; fortior, quam ut eam ulla Salicæ legis vis, ulláve Coronarum unio remoretur. Nam ſi antiquiora repetamus, etiam alia vetuſta Regna ſuas habuerunt immobilis ſucceſſionis leges, ſuaſque cum Coronis uniones, & nexus adamantinos, quos eodem jure, quo nationes illæ barbaræ, quas jam diximus, quaſi plexas aranearum telas diruperunt. Eodem jure Nemrod b *cœpit eſſe potens in terra, robuſtuſq; venator* populorum *coram Domino fuit*. Cujus, ut putatur, filius Ninus *primus*, inquit ille c, *intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad reſiſtendum populos, ad terminos uſque Lybiæ perdomuit; quæſitaq; dominationis magnitudinem continuâ poſſeſſione firmavit*. Eodem Chaldæus Aſſyrios evertit, Perſa Chaldæos, Macedo Perſas: qui novis etiam inhiabat mundis, quos eâdem juris æquitate ſubjugaret. Nam, ut rectiſſimè Auguſtinus d, *inferre bella finitimis, & inde in cætera procedere, ac populos ſibi non moleſtos ſolâ regnandi cupiditate conterere, & ſubdere, quid aliud quàm grande latrocinium nominandum eſt?* Hoc jure Reſpublica Romana, proſtratis protritiſque cæteris Imperiis, ſucceſſit. Nam ex facinoroſorum hominum manu, quam e *contra civitates, quarum leges timebant, mercede impunitatis*

I *arma-*

a *Daniel*.2. b *Geneſ*.10. c *Iuſtinus.lib*.1. d *Aug.lib*.4.*de civit,cap*,6. e *Auguſt.lib*.1.*de conſen.Evang.cap*.12.

armaverant, veluti torrente proxima quæq
cum rapiente, maximam effecerunt. Quî
ſine injuriis vaſtum illud ſibi imperium pe
tiat, qui nec prima mœnia ſua, niſi fratri
nec prima conjugia, niſi raptu, nec prim
ptias, niſi ſocerorum ſanguine, nec primu
gni conſortium, niſi Tatii amici Regis n
nec primam Albanorum ſocietatem, niſi
matris ſuæ deletione, dedicarunt? nimiru
Romulus atque Roma ſine cujuſquam, au
tris, aut Regis, aut Urbis æmulatione & c
tio, latiùs ſecùriuſque regnarent. Cauſa
dicatur Albæ, cur deleta ſit, ſicut Troiæ a
rium dicebatur. Nulla talis, nulla ſimilis.
tùm ut deſides moveret

Tullus in arma viros, & jam deſueta trium
Agmina.

Libidine videlicet dominandi Roma vić
bam ſe viciſſe geſtiebat, ſuique ſceleris l
gloriam appellabat. Hoc vitio Romanis p
Regnum iſtud inchoatum, Reſpublica d
fuit: iiſdem quippe artibus, quibus cœp
crevit; iiſdem, quibus crevit, & ſtetit
quamdiu ſub idololatria ſtetit. Erat en
cùm populis, Regibus, Rebuſpublicis una
que bellandi cauſa, cupido profunda Ir
quam vehementer in eis culpavêre Chriſ
Sed peritiſſimi amplificandæ Reipublicæ a
dextrè noverant bellum ex bello ſerere,
deratis infirmiſque ſociis, ſive jure, ſive
laceſſitis, opitulando, ſternere fortiores
rum ruinis ipſi creſcerent. Hac prurigin
rantes Deæ *Quietis* Ædem extra portam

a *Auguſt. libr. 5. de civit.*

nam conſtituerant, nec eam publicè recipere voluerunt. Quamvis igitur hoc Imperium non ſine magnis latrociniis in tantam ſurrexiſſet magnitudinem, non ſolùm tamen à piiſſimis poſteà Imperatoribus ſine conſcientiæ noxâ adminiſtratum, ſed etiam cùm adhuc falſos Deos coleret, à Chriſtianis militibus defenſum, & Sanctorum orationibus ſtabilitum fuit. Nam hinc illa Dionyſii apud Æmilianum Præfectum oratio *a*: Καὶ τούτῳ διηνεκῶς ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτῶν, ὅπως ἀσάλευτος διαμείνῃ, προσευχόμεθα. *Huic etiam ſine intermiſſione pro eorum* (Valeriani & Galeni Cæſarum) *regno, ut ſtabile & firmum maneat, preces adhibemus.* Et illa Tertulliani *b*: *Precantes ſumus ſemper pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, Imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes.* Sciebant vitia Regnorum ingentia, ſine quibus effici magna vix poſſunt, non ſolùm temporis ac præſcriptionis, ſed etiam alio forſan, ut ſuprà indicavimus, breviori fortiorique beneficio obliterari poſſe; ut quod patres, uvam acerbam comedendo, comparaverant, hoc filii filiorum ſine dentium ſtupore retinerent. Quaſi verò Capeti ſucceſſores, Franciæ Reges, Regnum adversùs Carolum Lotharingum, & proles ejus uſurpatum, conſcientiæ religione reſtituerent, niſi ille cuncta regnandi obſtacula removendo, legitimum hæredem occidiſſet. Fallunt me Principum mores, ſi facerent; fallit me ratio, ſi facere debuiſſent. Hugonem enim contra legitimos Carolinæ ſtirpis ramos Franciæ Regnum uſurpaſſe, non ignobiles Francorum Scriptores tradunt.

I 2 *Hugo*

a *apud Euſeb. l. 7. Hiſt. c. 10.*
b *Tertull. in Apolog. c. 30.*

Hugo Capetus, inquit Gaguinus *a*, *animi ma*
dine & rebus potens, cùm ejus conatus nemo re
ret, vi atque armis ſe diademate inſigniri ob
jactans ad eam rem ſe à ſanctis VValerico & R
per quietem fuiſſe admonitū. Et infrà: *Hugo M*
hunc Regni uſurpatorem Capetum ex Aigund
Ottonis Imperatoris ſorore tulit. Et ante Gag
Continuator Aimoini, qui non ita multùm
Capetum vixit *b*: *Cui* (Ludovico Regi Fr
ſucceſſit Carolus, frater Lotharii Regis. Eode
rebellavit contra Carolum Hugo Dux Franco
quòd accepiſſet Carolus filiam Herberti,
Trecarum, &c. Itemque Sigebertus *c*: *L*
Francorum Rege mortuo, Francis Regnum tr
volentibus ad Carolum Ducem, fratrem Loth
gis, dum ille rem ad conſilium defert, Regnum
corum uſurpat Hugo filius Hugonis Pariſienſi
cinit Andreas Sylvius, ſcriptor antiquus,
opſi Merovingicā *d*: *Hugo Caputius, Com*
ſienſis, & Dux Francorum contra dominum ſ
conſobrinum Carolum, Ducem Lotharingiæ,
Francorum, contra præceptum Romanæ Eccle
omnes invaſores Regni anathematizaverat,
invaſit. Ubi reſpicit ad illud interdictum S
Papæ, qui cùm conſecraret Pipinum, teſt
none *d*, *Francorum Proceres auctoritate ſan*
à Chriſto traditâ obligavit, & obteſtatus
numquam Regem niſi ex ſtirpe Pipini ſcep
moverent. Quam Hugonis uſurpationem
& antiquus ille Anonymus, cujus de L
co VIII. fragmentum ſepereſt *f*: *Hugone*

a *Gaguin. lib. 5.* b *Continuat. Aimoini lib. 5. c. 44.* c
Chron. ann. 986. d *Andr. Sylv. Marchian. in Synopſi.*
in Chron. f *Fragmentum vitæ Ludovici VIII.*

Comite Pariſienſi, & Duce Francorum Regnum invadente, tranſlatum eſt de genealogia Carolorum. Ubi etiam iſtius anathematis à Stephano interpoſiti mentionem facit.

Nec meliori jure Pipinus, ſecundæ familiæ caput, Regnum aſſecutus eſt, ſi Scriptoribus recentioribus Francorum credimus, vivente adhuc hærede legitimo Childerico. Ex quibus Scipio du Plaix apertè a *uſurpationem Pipini adversùs Merovingicam ſtirpem* nuncupat: cumque ſupplantaſſe Childericum ambitu ſuo tradit, contra *fundamentales monarchiæ iſtius leges.* Quod utrùm verum ſit, alia quæſtio eſt; de qua nonnihil juxta ſenſum noſtri alibi locuti ſumus: propterea tamen commemoratum volui, ne quis Francus impoſſibile judicaret, ut injuſtitiæ & apertæ uſurpationis nota, quæ parentibus inoleverat, in poſteris, quaſi exſtinctâ originali labe, deleatur. Nam etiam heredes legitimi iſtius Caroli poſt Capetum ſuperſtites fuerunt. Quòd ſi igitur & contractibus, & præſcriptione, ſive cum titulo, ſive ſine titulo, à poſteris continuatâ, & aliis remediis efficacioribus atque brevioribus, uſurpationes majorum, legitimæ poſſeſſiones poſterorum fieri queunt; etiamſi ſanè & progenies maſcula Carolina ſupereſſet, & Coronæ ſuæ Franci Germaniam, totamque Europam nexuiſſent, nihil omninò efficeres, niſi etiam ceteros omnes juris titulos, quibus Regna transferri ſolent, omni ex parte defeciſſe conſtaret. Et hactenus de iſtius duabus primis

I 3 Quæ-

a SCIPIO DV PLAIX: La Royauté du Pipin uſurpée ſur la race Merovingienne, &c. FOL. 294. Tom. 1.
Et FOL. 285.
Eſtant faite directement contre les loix fondamentales de la monarchie Françoiſe,
Vide dicta ſupr. c. 19, ex Regin. & Annal. Franc.

Quæſtionibus. Nunc, præteritâ tertiâ, qu
juribus ſingularibus in ſingulas Provincia
Regna tractat, eò quòd à diverſis hiſtori
Scriptoribus, vel Juriſperitis, ad quos pr
ſpectat, delibata eſt; ad quartam, de f
rum cum infidelibus & hæreticis paciſce
rum naturâ, tranſeamus, tamquam quæ T
logiæ fines irrumpat, & ex ejus principii
cidenda ſit.

Finis libri primi.

AI

ALEXANDRI PATRICII ARMACANI, THEOLOGI,

De Iuſtitia Armorum & Fœderum Gallicorum cum infidelibus,

LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO.

INter *alia Reipublicæ Chriſtianæ mala non illud poſtremum eſt, quòd nihil in ſacratioris ejus doctrinæ ſanctionibus ita ratum fixumq́; ſit, quod non pruriente quâdam ingeniorum petulantiâ, novandiq́; libidine, in dubium revocetur. Nam ex iſto fonte hæreſes ſcaturiunt, ſectiſq́; ſubnaſcentibus Eccleſia in fruſta ſcinditur: dum infrenis diſputantium animoſitas ſuo ipſius arbitrio ſtatas à Deo regulas Chriſtianæ fidei vult figere & refigere; atque inſtar torrentis impetuoſi nullis Eccleſiaſticæ auctoritatis repagulis coërceri poteſt. Quem animi laſcivientis impetum ſi qua ſcintilla pietatis intra limites fidei compeſcuerit, non deſinit tamen indiſciplinatis argutandi motibus vellicandiq́; quidlibet, quod non palàm Scripturarum, aut Traditionis auctoritate*

munitum ſit, intra ipſa Eccleſiæ ſepta tumult
Cui malo ſi qua placendi Magnatibus, eorumq;
ſpectis cupiditatibus blandiendi pestis acceſſeri
hil eſt poſt fidei decreta ita in moribus uſu, do
naq; tritum, quod labefactare, vel tentare no
deat; nullum ita manifeſtum, inſolens, & alie
ab omnium verè Chriſtianorum ore & corde p
doxum, quod non veriſimilibus ratiunculis aſ
moliatur. Hinc alii damnatas à Scriptura for
tiones in Eccleſia palliare auſi ſunt; alii omnem
ris fœditatem detrahere, ut pulſa foro vix n
palæstris diſputantium vivat; alii Sacrament
ceſſitatem auferre; alii penè nova condere; alii
moniis Eccleſiaſticis characteres affingere: u
ſæculum Philoſophorum, de omnibus omninò
innumerabilium opinionum varietate diſcep
tium, in Eccleſia Christiana revixiſſe vide
Quòd ſi exquiſitior veritatis ratio nonnihil a
ſa lateat, vel phantaſmatum, velut atomorum
lis obvolitantium, ſimilitudine in popularibu
mis obumbretur, ut non ita facilè vultum ver
à falſitate diſcernere queant, quos non trium
ridentibus eruditis, & lugentibus piis, erroribus
quaſi de victoria parta canunt? Sufficit eni
imperitorum quoquo modo aſſenſum rapuiſſe
potiùs oculis illuſiſſe, quorum aciem rerum ſimi
diſcrepantia, & veriſimilium diſcretio fugere

In quo ſanè Scriptorum genere auctor iſte

non injuriâ reponendus videtur, qui fœdera cum infidelibus, non quæcumque, ſed in interitum Religionis ac virtutis armata, non ſolùm à labe purgare auſus eſt, ſed etiam velut juſta, & recta, & laude digna defendere. Cujuſmodi fœderum patrocinium in nullo, fateor, Catholico, bonæq́ notæ Scriptore, à condita Chriſti Religione in hoc uſque ſæculum, quo refrigeſcente, prô dolor, multorum charitate fervere cœperunt, & abundante paucorum aſſentantium iniquitate laudari, me vel vidiſſe, vel legiſſe, vel audiviſſe memini. Quid igitur? ideóne ſolidioris doctrinæ, Chriſtianæq́ diſciplinæ amatores receptui canere debebunt; & ſilentio contumelias veritatis ulti, de conſcientiæ portu errantium ridere naufragia? Non hoc benignitas patitur, atque charitas, quam generi humano debent: non fiducia, quam in Deo fixam gerunt, ut qui fecit de tenebris lumen ſplendeſcere, gratiæ ſuæ beneficio candeſcere faciat veritatem: cujus luce adjuti, rectum à pravo, verum à veri ſimili, pium ab impio, judicii ſanitate diſcernant. ut cognitâ fœderum iſtorum certâ fœditate, pacem Eccleſiæ reddere, ſuæ ſaluti conſulere, piorum lacrymas abſtergere, omnium Catholicorum gemitus de tanta Religionis deſolatione lugentium, pacare dignentur.

CAPVT I.

Quarta Quæſtio de fœderibus, & ſenſus ejus proponitur.

HAc igitur ſpe bonâ pleni, quartam A Quæſtionem aggredimur, quam ipſe ponit his verbis a: *Vtrùm Rex Franciæ fœdus poſſit cum infidelibus & hæreticis?* Quæſtio quamvis generalibus verbis per modum theſ preſſa, vim tamen hypotheſis valde ſingular bet, ex factis orta, quæ in murmura & repre ſiones Catholicorum incurrerunt. Non enim tur de quacumque confœderatione, quam poſſet cogitandi libertate comminiſci, ſed d particulari, quâ Rex Chriſtianiſſimus Hollà Palatino, Proteſtantibus Germaniæ, Suec illa bella, quibus Religio Catholica vaſtat peſſumdatur, gerenda, fœderatus eſt, & Turcis fuit. Quidquid igitur hîc ab Arroy alia quacumque confœderatione profertur; infidelibus fidelis jungitur; ſive ut habitet tè inſtar peregrinantis in terris ejus, ne illi vel ipſe illis noceat, ut Abraham cum Ab lech, Iſraëlitæ & Ioſeph cum Ægyptiis; ſi infidelem fidelis interficiat, ut Joſue cum baonitis, tamquam ſervis futuris ac ſubditis ſive ut in civilibus officiis infideles fideli viant, ut Moyſes cum Hobab, ut per deſer ca ductor eſſet exercitûs ejus; ſivè ut vita terris infidelium à perſecutionibus tutam ſe ut David cum Achi; ſive ut fidelis cum inf

a FOL. 190. q. 4. Sçavoir ſi le Roy de France peut s'allier avec les inf heretiques.

ſine bellorum tumultibus, pacem atque fraternitatem colat, ut Judæi cum Spartiatis: nihil ad illa ſpectat fœdera, de quibus nata eſt iſta controverſia. Solùm ideo ab Arroyo coacervata ſunt, ut tanto fœderum diverſorum ſtrepitu, ad rem præſentem non pertinentium, nihil dicendo, aliquid imperitis dixiſſe videatur.. Quamobrem cuncta exempla fœderum, ex Scripturis petitorum, quibus tamquam baſi præcipuâ totius probationis Arroyi moles niti videbatur, ſicut machina ſuccisis nervis, ſolâ quæſtionis explicatione, jacent inutilia. Unus inde dumtaxat fructus in Lectorem redundabit, ut ex eorum veluti colorum antitheſi clariùs videat, quanto intervallo fœdera Francorum à fœderibus iſtis, quibus ſe tegunt, pietate ſuperentur.

CAPVT II.

Prima ratio adversùs fœdera Francorum, quia quemadmodum rebellio, ita favor, & fomes ejus grave crimen.

QVapropter ne ſuper arenam ædificando, lubricis incertiſque probationibus Lectoris animum diſtineam, hoc immobile fundamentum orationi meæ ſubſterno: Humanis diviniſque legibus damnatum eſſe ſubditorum adversùs legitimum Principem rebellionem. Hoc nemo mihi Principum, neque Chriſtianorum, neque hæreticorum, neque Turcarum inficiabitur. Omnes enim Monarchias & Reipublicas funditùs everſas cupit, qui obediendi præcipiendique ſubordinationem inter Principem ac ſubditos tollit, illáque vincula incîdit, quibus membra capiti ad

motum gubernationemque ſubnectuntur. H
illa tam ſollicita Apoſtoli inculcatio a: *Omnis*
ma poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt
poteſtas, niſi à Deo. Itaq; qui reſiſtit, Dei ordina
reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnatio
acquirunt. Et vim talis obligationis expon
Ideò, inquit, *neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm*
pter iram, ſed etiam propter conſcientiam. H
acerba illa Moyſis contra Iudæos increpati
Audite rebelles, & increduli. Ut verò iſtius crim
execrabilis magnitudinem Propheta patefac
ait c: *Quaſi peccatum ariolandi eſt, repugnare*
quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere d, non
lùm imperanti Deo, ſed etiam, qui per Deum
gnant, Regibus, & per ipſum imperãt, Principi
Etenim ipſe per os incarnatæ Sapientiæ de vic
ſuis præfectis dixit e: *Qui vos audit, me audit; &*
vos ſpernit, me ſpernit. Quam ob cauſam Aug
nus inter cetera belli injuſti mala, rebellandi fe
rem graviter culpat f: *Nocendi cupiditas, ulciſ*
crudelitas, impacatus atq; implacabilis animus,
tas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſimilia
ſunt, quæ in bellis jure culpantur. Sed quid in re
ſpicua, Chriſtianæque religionis ac pacis fu
mento capitali, opus pluribus ſatagere? R
Principes, Rectores rerum quarumcumque p
carum, utiliſſimam iſtam, ſanctiſſimamque do
nam eſſe, uno omnes ore clamant; eamq; Chri
niſſimi Reges præcipuè probant: adversùs q
neſcio quo ſuo vel gentis fato, rectus ille jub
& ſerviendi ordo, crebriùs, quàm vellent, r
landi levitate ac feritate turbatur.

a *Rom*.13. b *Num*.20. c 1.*Reg*.15. d *Proverb*.8. e *Lu*
f *Auguſt*.*l*.22.*cont*.*Fauſt*.*c*.74.

Sed non moleſtè, obſecro, ferant etiam reliquam Chriſtianiſſimæ doctrinæ partem, ut pleniſſimâ Regni ſui tranquillitate potiantur. Quemadmodum rebellare legitimis Principibus, injuſtiſſimum eſt; ita rebellibus opitulari perverſiſſimum, & eâdem humanâ, & divinâ, & æternâ lege damnatum. Perverſiſſimum eſt igitur, ac divinis humaniſque legibus contrarium, Batavis, Palatino, Proteſtantibus Germaniæ, Principi ſuo legitimo pertinaciſſimè rebellantibus, opem ferre, rebellionemque conſiliis, armis, fœderibus, pecuniis, incitare, fovere, roborare. An fortè aliquis diffitebitur, ſcelerum apertorum cooperationem eſſe ſcelus? Non arbitror. Nefarium ſcelus eſſe rebellionem nemo Principum prudentum negat. Eamdem ergò ſuſcitare, fovere, roborare, graviſſimum profectò fateatur, neceſſe eſt. Nam, ut Apoſtolus de *contentione* & *inobedientia*, & aliis criminibus, rebellione longè mitioribus, dicit a: *Qui talia agunt, digni ſunt morte:* ita de conſentientibus, multoque magis incitantibus, ac foventibus ſubnectit b: *Et non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Quâ Apoſtolicâ veritate nihil ſanctius eſſe ſentiunt, dicuntq; Reges, quando eorum Imperium rebellione ſubditorum quatitur, quorum audaciam extraneorum Principum opes, favor, ac miles muniat. Tunc enim occultiùs in cordibus Principum ſcripta veritas indigniſſimum facinus eſſe vociferatur, adversùs legitimum Regem, quem Deus populis ac natura præfecerit, rebelliones machinari; nec multò inferius eſſe crimen, conſiliis, armis, nummis, fœderibus rebellantium ferociam accendere, & nutrire pervicaciam. Rectiſſimè. Sed quid tibi veritas fecit, Chriſtianiſ-

a *Rom.* 1. b *Ibid.*

ſtianiſſime Rex, ut eam cauſæ tuæ patrocinant probes, exoſculeris, in cœlum feras; teipſum rò redarguentem reſpuas, & æquiſſimam ejus cem averſeris? Memento immobilis oraculi æ næ Veritatis: *Quod tibi non velis fieri, nec alter ſe faciendum.* Rebellionum fautores damnas, qu do premeris; damna, cùm premis. Amas luc tem tibi veritatem; ama pungentem. Ipſa ſem innocentiſſima, & blandiſſima eſt, ſine fuco re ſimam æquitatis regulam proferens: ſed cui mus gloriæ, vel invidiæ facibus incitatus ardet li moleſta eſt veritas, quæ omnes omnium re liones cum omnibus earum incentoribus & toribus damnat. a *Palato* enim *non ſano pœn panis, qui ſano ſuavis eſt: & oculis ægris odioſa quæ puris amabilis.* Sed ita juſtus & miſericors D eſt, ut, qui nullis internis externiſque clamor æquiſſimæ veritatis erudiri potuerint, factis e eventiſq; doceantur. Reddere enim ſolet in ca eorum id, quod aliis ipſi reddidêre. Conjurati bus, hæreſibus, rebellionibus injuſtitiam eo diſtortam contundit, & animoſitatem frangit vel ſic diſcant rebellium patrocinio non pertu re alienæ Reipublicæ tranquillitatem, qui in pacem & obedientiam quærunt. Non animad tunt, quid populis ſibi ſubjectis, quid Princip extraneis propinent imitandum. Nam qui reb bus opitulatur, ſubditos ſuos rebellare, extero opitulari docet. Si tunc domeſtici, ſi vaſalli Pri pes, ſi populi adversùs hujuſmodi Reges tun tuentur, non eſt, quòd de ſummi Dei conque tur injuſtitiâ. b *Amen dico vobis, receperunt m dem ſuam.* Hoc enim juſtum, hoc æquum, hoc mutabilibus Dei legibus conſentaneum eſt

a *Aug. l. 7. confeſſ. c. 16.* b *Matth. 6.*

ſubditi doctrinę tyrocinium in ejus Regno faciant, à quo illam didicerunt: quique rebelles in alieno Principatu fecit, aut juvit, in ſuo viciſſim rebelles ipſe patiatur. Quam inculpabilem juſtitiæ regulam, in plectendis criminibus intuebatur Auguſtinus, quando dicebat *a*: *Injuſtum erat, ut, qui non crediderat Deo vero, non deciperetur à falſo.* Et propinquiùs alibi *b* ad rem præſentem: *Injuſtum erat, ut obtemperaretur à ſervo ſuo ei, qui non obtemperaverat domino ſuo.* Ecce & ego dico, nec vereor, ne redarguar: Injuſtum eſt, ut, qui rebelles adjuvat, non ſubditos quoque ſuos rebelles, & extraneos rebellium adjutores ferat. Non quòd cujuſquam crimina, ſed juſtitiæ æquitatem defenſam velim; cujus immutabili normâ ſancitum eſt, ut, *per quæ peccat quis, per hæc & torqueatur.* Sed quis ſapiens, & intelliget hæc? Scio equidem, rariores in Principibus ſunt, quorum oculi in illam juſtitiæ cynoſuram ita fixi ſint, ut non foveant ſeditiones ac rebelliones, quas pati nolint. Sed cur de illo deſperemus, qui præclarum ſui cognominis decus à juſtitiâ trahit? Veniet, ſpero, annis labentibus ætas, quâ remotis perverſorum conſiliorum flabris, quibus à ſtatu illius æquitatis dimovetur, vel, ut aqua ab igne circumſtante liberata, ad naturalem juſtitiæ ſplendorē redeat, & omnes hujuſmodi praviſſimorum fœderum nexus, non ſibi minùs, quàm exteris Principibus pernicioſos, abrumpat.

a *Aug. lib. 5. cont. Iul. cap.* 4. b *lib.* 1 *de nupt. c.* 6. c *Sap.* 11.

CAPVT III.

Batavi perfectiſſimè rebelles Regi ſuo.

SEd jam diu tacitum quorumdam murmur mihi audire videor, nō eſſe rebelles Batavos Principi

cipi ſuo, non Palatinum, non Proteſtantes. Ut p
inde percuſſa cum eis, & cum Sueco, propter i
adjuvandos, fœdera, nullâ rebellionis partici
tione maculentur. Nam omnibus rebellium a
toribus & fautoribus iſtam fœdiſſimam labem
hærere tam perſpicuum eſt, ut nec ipſe Arro
hoc voluerit aut potuerit diffiteri. Cùm enim
tuiſſet, neminem ſubditum, quiſquis fuerit, p
adversùs Principem ſuum arma capere; ſic d
bellium patronis loquitur *a*: *Quod ad bellum*
net, quotquot ſequuntur eum (rebellem Princip
Ducem) *ſive milites, ſive tribuni arma ferant,*
dem criminis rei ſunt, cujus auctor: nec enim e
ſcire fas eſt, arma contra Principis ſui obſequium
ri, ſi ejuſdem ſint nationis: ſin verò extranei,
debent, eum, cui ſerviunt, non eſſe ſupremum Pr
pem. Itaque quiſquis in bello Domini cujuſpiam
ſupremi ſtipendium facit, ſcire debet, illum, qua
quidem ſubditus eſt, arma ferre non poſſe. Et
adhuc luculentiùs *b*: *Omnes, qui rebellioni ma*
tis, ſive verbo, ſive ſcripto, favent, licet fortè ali
reprehenſione dignum ex parte Principis invenir
eodem peccant crimine, quo rebellis. Turbant enim
cem Reipublicæ, nam, ut ſanctus Thomas ait,
etiam injuſtæ Principum ſupremorum ſubditos

a FOL. 205. Pour la guerre, tous ceux qui le ſuivent, ſoient ſoldats o
taines, portant les armes, ſont coulpables du meſme crime, que leur
parce qu'il ne peuvent ignorer, qu'on ne porte les armes contre le ſe
leur Prince ſouverain, s'ils ſont nationaires: & s'ils ſont eſtrangers,
vent ſçavoir, que celuy qu'ils ſervènt, n'eſt pas ſouverain. Or qui ſert e
re un Seigneur, qui n'eſt pas ſouverain, doit ſçavoir (qu'eſtant ſubjec
peut lever les armes.

b FOL. 212. Tous ceux qui favoriſent la revolte d'un Seigneur par
ou par eſcrit, quand meſmes il y auroit quelque choſe à redire du
ſouverain, pechent du meſme crime, que le rebelle, parce qu'ils trou
repos publicq: parce que, dit S. Thomas, les loyx meſmes injuſtes de
rains obligent les ſubjects, quand elles ne peuvent eſtre meſpriſées ſa
dale, & ſans trouble, excepté celles, qui obligeroient à ſuivre l'idolol
à quiter la vraye religion. Si tels fauteurs ſont homagers & tributai
ſont felons: & s'ils ſont ſouverains, ils pechent contre les loyx des g
peuvent eſtre attaquez comme ennemis, par ce qu'ils font injure, & fa
la brutalité des revoltes.

gant, quando ſine ſcandalo ac perturbatione ſperni nequeunt; illis exceptis, quibus ad idololatriam, vel veram religionem deſerendam cogeremur. Si tales fautores vaſalli ac tributarii fuerint, majeſtatis rei ſunt: ſi ſupremi, jus gentium prævaricantur, & hoſtiliter tractari poſſunt. Injuriam quippe inferunt ac rebellionum brutalitati favent. Ita Arroyus aſſerit iſtius criminis injuſtitiam; cujus nos radices paulò clariùs detegere conati ſumus. His ergò in hunc modum conſtitutis, paulò attentiùs ponderemus, quo loco Batavi, Palatinus, Proteſtantes, haberi debeant, ut, quod par eſt, de fœderibus Francorum, ſubſidiiſque ſtatuamus.

Batavos perfectæ rebellionis reos eſſe, nemo, quantumvis expers Theologiæ, vacuus Juriſprudentiæ, ac tardus ingenio, infitias ire poterit, ſi animi æquitatem ponderibus lancis afferre velit. Rerum tantummodò geſtarum cognitione imbutum eſſe oportet, ut quis abſque fluctuatione & erroris periculo judicium ferat. Duo omninò ſunt, quæ rebellionis naturam abſolvunt: ut legitimum quis habeat Principem ſeu ſuperiorem, cui pareat; &, ut ab ejus fide deficiat, detrectando imperium ejus: quod Græci appoſito vocabulo ἀφηνιάζειν, hoc eſt, *franum excutere*, vocaverunt, quemadmodum contumaces equi ſolent. Regem Hiſpaniarum legitimum fuiſſe Principem confœderatarum Provinciarum, nec ipſi Batavi negant. Numquam eò adhuc erupit inſolentia, ut iſtud vel dicerent initio tumultuum Belgicorum, vel etiam nunc dicant. Habet enim nonnumquam veritas vocem ita manifeſtam, ut eam cujuſcumque frontis impudentia diſſimulare non poſſit. Quis enim neſciat, Philippum Secundum, Belga-

rum

rum Principibus eſſe ſatum ? Nec enim eis b
Belgium parta præda eſt, ubi novum jus arma
rumque cudere ſolent ; ſed longâ progenito
ſerie tranſmiſſa indubitatæ ſucceſſionis hered
Quod ita perſpectum iis fuit, qui telam iſtiu
bellionis orſi ſunt, ut in illo temulento co
vio *a*, quo Bruxellæ trecenti fœderati nobiles
nuè publicarum rerum curam, atque conſilia,
pocula, in ædibus Culenburganis, agitabant,
clamarent vehementiùs, quam, *Vivat Rex, vi*
Geuſii. Nam & numiſma cudi *b* curarunt, in c
uno latere effigies Principis his verbis circum
pta, *Fideles Regi :* in altero duabus fœderatis
nibus quaſi ſymbolo conſpirationis impl
mantica, cum hiſce characteribus, *Vſq; ad man*

Quid, quòd per multos annos, quibus jam
vebat rebellio, ſub obſequii Regis prætextu
tabantur omnia ? Nam Regis abdicatio non
quindecim integros annos poſt inchoatam
tionem, anno 1581. ſeptimo Kalendas Au
proclamata eſt. Tunc enim, creſcente rebus
firmatis audaciâ, detracta larva eſt, & fronte r
ctâ Regem ejurantes, publicum Edictum H
Comitis affixerunt, cujus inſcriptio promitteb
Regem Hiſpaniæ excidiſſe Præfecturis ac Dom
Provinciarum inferiorum : & prohibebat, *ne*
deinceps ejus Nomine, aut Inſigniis, in dictis Prov
uteretur. Batavos ergo & fœderatas eis Provi
Regem Hiſpaniæ, legitimum Belgarum Pr
pem, agnoviſſe, extra controverſiam eſt.

Quid igitur ? Dubitabimus fortè, an à fid
Principis defecerint, atque ejus imperium d
ct

a *Anno 1566. menſe Aprili.*
b *Floren. vander Haer lib. de initiis tumult. Belgic.*
c *Edictum datum Hagæ-Comitis 26. Iul. 1581.*

ctaverint? quod erat alterum rebellionis conſtituendæ caput. Sed eò inſaniæ necdum ab ipſis Batavis ventum eſt. Vela prætexerunt facinoribus ſuis, ut ſub iis, tamquam ficuum foliis, quemadmodum à primo rebellionis auctore factum noverant, impudentia deliteſceret. Nec enim exiſtimo, ſi omnes hiſtorias revolvamus, expreſſior idæa, & iniquior cauſa rebellionis ſeſe offeret, quàm ea, cujus effigiem in ſcænam orbis terrarum Batavi protulerunt. Etenim ut majeſtatis læſæ, ita & rebellionis, gradus ſunt. Teterrimus ille eſt, quando non temporalis cujuſpiam commodi aſſequendi cupiditate arma capiuntur, ut ſæpè fieri ſolet, quo obtento, ſalva manet aut redit ſubjectionis erga Principem fides; ſed quando ipſa in univerſum obedientiæ Principalis fides horretur, impugnatur, evertitur, & ſeditionum rabies in odium ipſius Monarchici Principatûs erumpit. Hoc verò ipſiſſimum hujus rebellionis Belgicæ malum fuit. Nam cùm factio illa popularis primùm in Religionem execrandis modis, excuſſo Magiſtratuum Regiorum & municipalium jugo, ſæviiſſet; mox credendi libertate in licentiam rebellandi verſâ, armis impietatem tueri conati ſunt. *a* Nobilium quippe conſpiratione & *b* Conventibus, Magnatumque *c* freti conniventiâ, nihil inſolentiæ non ſibi audendum conſueverunt. Hinc *d* urbium occupatio, *e* delectus militum, *f* præſidiorum recuſatio, *g* Regiorum Legatorum contumelia & captivitas, antequam ullus cum

a *An.* 1565. *&* 1566. b *Bredæ menſe Martio an.* 1565. *& Bruxellæ Nonis Aprilis.* c *Orangii, Hornani, Egmundani, &c.*
d *Valencenæ, Buſciducis, &c. an.* 1566. *& initio* 1567.
e *à Bredenrodio, Tholouſio & aliis.* f *Valencenæ, Buſciducis.*
g *Sylvæducis per Bombergiū: Amſtelodami per Bredenrodianos.*

cum Albano Duce in Belgium appuliſſet m
Hinc legati in Gallias, Angliam, Germaniam
miſſi; hinc conſilia turbandæ Reipublicæ qui
cum videretur, ſuſcepta; hinc ſubſidia ab ex
poſtulata.

Cùm verò, creſcente ſucceſſu cum inſoler
impunitatem ſibi ex auctis viribus polliceren
publicis Edictis *a* abjurarunt Regem ſuum, ac
turbatis Inſignibus ejus, Diplomata lacerarun
que à ſe nova, tamquam ſummis rerum moder
ribus, petenda curaverunt. Nimirum non ſo
perſona Principis, ſed, quod culmen rebellio
Principatus ipſe diſplicebat. Hoc enim ipſu
Gubernatoribus ſibi adſciſcendis, hoc in Prin
novo deinceps diligendo ſpectavit rebellant
furor. Nam Archiduci Matthiæ, quem in Gu
natorem adſumpſerant *b*, tot articulis atque
ditionibus circumſcripsêre poteſtatem, ut t
quam ſtatua nomen Gubernatoris quaſi front
inſcriptum gereret, ipſi totâ agendi auctor
pollerent. Hinc pertæſus ignominioſæ poteſt
& ludibrium ſe Belgarum ratus, in German
unde venerat, ſe proripuit. Id ipſum Lyceſ
Comes & litteris *c* ad Junium datis, & pecu
libello graviter adversùs Ordines queſtus eſt.
cioſior, non melior, Ducis Andegavenſis, que
Alenſonium dicunt, conditio fuit: *d* quem
cem Brabantiæ & *e* Comitem Flandriæ, ſed p
ſtatis expertem, inauguraverant. Itaque p
coram Ordinum Legatis queſtus eſt *f*, *Ipſos tu
ſe pupillum: ipſos legumlatores, ſe circumſcri*

e

a *Anno* 1581. *Hagacomitis* 26. *Iulii.* b *An.* 1577. 17.
c *Litteræ datæ* 10. *Iunii an.* 1587. 7. *Sept. ejuſdem anni.*
d *Menſe Ianuario anno* 1582. e 25. *Auguſti ejuſdem an*
f *In Oratione ad Deputatos Ordin. Antverpiæ anno* 158

earum executorem eſſe. Quamobrem, ut ſibi ſecuritatem pararet, auctoritatemque Duce dignam, præcipuas Belgii civitates occupare conatus eſt. Quâ ſpe poſtquam cum jactura militum ſuorum, & nobilitatis excidiſſet, in Franciam reverſus eſt; reipsâ edoctus, quod ſpargebat, *Non Principem Belgas, niſi cui imperarent: non veritatem ejus, ſed umbram poſtulare.* Nempe hactenus ignoraverat, non Principes, non Gubernatores, haud ſecus Gallos, Angloſque, quàm Hiſpanos, eos quæſiviſſe, ſed fulcra rebellionis, perſonata ludibria poteſtatis, larvas auctoritatis: ut ipſi dominatum ſibi aſſererent, tragœdiamque, quam jugi Regii excuſſione auſpicati fuerant, omnis odio Principatus, præterquam ſui, ſe agendam ſuſcepiſſe teſtarentur. Quâ calumniarum impudentiâ non lacerarunt Principem ſuum? quas conjurationes ei non concinnarunt? quos æmulos ei hoſteſque non excitarunt? Ab oriente in occidentem totum terrarum orbem terrâ mariique luſtraverunt, ut aliquem ei Satanam, tempeſtatemque commoverent. Hæc ſi Rex Chriſtianiſſimus probat, ſi violatæ fidei damnatæque rebellionis notâ carere putat, quam portam ſubditis ſuis aperiat, profectò videt. Exemplū enim illuſtre præ oculis habent; ſucceſſum fœdera Francorum conciliarunt optatiſſimum; animum audendi facilè occaſio proclivis dabit. Et quid nō meritò audeant ſub tanto fœderum Chriſtianiſſimorum adversùs legitimos Principes patrocinio? ſub tanto rebellium Batavorum magiſterio? Ad inflammandam ſeditionis rotam paratiſſimi ſunt: odio eſt ipſis, quiſquis ubique locorum Princeps, aut Principatus eſt, niſi fortè, qui ipſis adversùs Proprium opituletur. Jam ſpiritus eorum ſenſit

ipſe

ipſe Francorum Rex in clandeſtinis eorum
Hugonottis contra ſe machinationibus. Et qu
Europa Princeps non eorum expertus eſt in d
cultatibus inteſtinis pervicaciam? Emdanus, B
ſuicenſis, Brandenburgenſis, Anglus, Cæſar in
rogentur. Quid enim niſi rebellionem rebelli
riat? Inde nutritur unumquodque, unde naſcit

Sin verò nemo, quantumvis humani, divini
juris imperitus, dubitat, execrabiles iſtiuſ
conjurationes factioneſque ſubditorum adve
legitimum Principem, omnium tam fidel
quàm infidelium judicio, illicitas, omnium
tium legibus proſcriptas, omnium jurium, civ
Eccleſiaſtici, diviniq́ue ſanctionibus damn
eſſe; illicita igitur, proſcripta, damnata fœ
ſunt, quibus Chriſtianiſſimi Reges rebellibus
ad eumdem Principem amicum terris ſuis ar
dum, conſiliis, pecuniis, armis, militibus ſuppe
ferunt, omnibuſque modis id unum agunt, n
niora capiant, depoſitâ rebellione, conſilia.

Quæ quidem eò magis in Chriſtianiſſimo
gè miranda ſunt, quòd neque plenæ pacis ven
tio, neque *a* pactorum religio, quæ à majoribu
rata ſunt, fœdera iſta cum rebellibus retar
potuerunt. Nam inter cæteras Pacis Vervini
leges una capitalis fuit, ut illo tractatu *renunti*
omnibus fœderibus, commerciiſq́, quæ quoquo m
in præjudicium Regis Hiſpaniæ redundare
ſent, *neque cuiquam favorem* in ejus detrimen
præſtaret. Adversùs quæ jam inde ab initi
hunc uſque diem ſubſidia militum atque pecu

a ARTICLE SECOND DE LA PAIX DE VERVIN : Ils ne fo
dront ni favoriſeront perſonne, quel qu'il ſoit au prejudice l'un de l'au
ITEM : Ils renonceront par ce preſent traicté à toutes les practicqu
gues, & intelligences, qui pouroient en quelque maniere reſulter au pre
de chacun d'iceux, &c, en l'an 1598.

rum Batavis deſtinata ſunt, quibus diu ante inducias Belgicas ex pacto ad bellum adversùs Regem conferendis Henricus Quartus ſe devinxerat: quemadmodum & auctores *a* Galli, & ipſæ *b* pactorum leges, & effecta inde conſecuta teſtantur. Nam non ita multò poſt initam pacem, duæ legiones Francorum in Ordinum confœderatorũ exercitu militabant: quorum operâ Gravia Catholico Regi extorta in hæreticorum poteſtatem venit. Ita ipſe Pontifex *c* Clemens VIII. Henrici IV. Legato graviter de fœderibus iſtis, ſuppetiiſque queſtus eſt, ut quæ nõ minùs initæ juratæq; pacis pietate, quàm fotę rebellionis impietate, damnarētur.

a SCIPION DV PLAIX EN HENRY IV. Il eſtoit bien aiſe de faire condeſcendre les Eſtats de ces Pais Bas à une bonne paix ou à une longe treve avec l'Hiſpagnol, afin de ſe decharcher luy meſme DE LA CONTRIBVTION A LAQV'ELLE IL S'ESTOIT OBLIGE EN LEVR FAVEVR DVRANT LA GVERRE.

b L'ARTICLE 4. DE L'ALLIANCE FAICTE AVEC LES ESTATS L'AN 1608. PARLE AINSI: En recognoiſſance de quoy, & des autres grandes faveurs & aſſiſtences, que les dicts Sieurs Eſtats ont receu de ſa Majeſté, ils ont promis & seront tenus, &c.

c *Apud Oſſatum Cardinalem epiſt.* 327.

CAPVT IV.

Libertas nova Religionis appetita non purgat maculam rebellionis.

QVid enim ad maculam rebellionis eluendam facit, quòd de novis Religionibus repreſſis, Edictiſque ſanguinariis tam invidiosè Batavi conqueruntur? Hæc enim Princeps Orangius & *d* Reſponſo ad citationem Regis, & poſtea in *e* Apologia ſua, & ipſi Ordines confœderati in *f* Edicto, quo Regem ſuum abdicarunt, præcipuè & vehementer inculcant. Quaſi verò non

d *Edita eſt anno* 1567. e *Edita eſt an.* 1580. *&* 17. *Septemb. in Ordinum conventu exhibita.* f *Editum eſt an.* 1581. *Hagæ-Comitis* 26. *Iulii.*

non ante omnem Albani ſeveritatem univerſ
nè Belgii templa ſpoliaſſent, calcataque avitâ
gione, Deo ac Regiis Magiſtratibus rebella
In circulis hæreticorum aliquid loci & pon
habeant iſtæ querimoniæ, quibus licentia no
dæ Religionis lapis Reipublicæ condendæ a
laris eſt. Nam iſto obtentu & Hugonottæ in
ciâ egregiè purgant cauſam ſuam: qui ſeverit
Franciſci I. & Henrici II. & Caroli IX. m
naſque Pariſienſes invidioſiſſimè canunt. Sed
Chriſtianiſſimos Reges quis talia nugament
bari credat? Chriſtiani ſunt, Catholici, ac R
ni ſunt: duodecim ſæculorum uſu ſciunt hæ
Regibus, & à Cæſaribus compreſſas eſſe, leg
mulctis, gladio. Nihil actum à Belgarum P
pe, quod non duriùs antiquiſſimis tam civ
quàm Canonicis legibus præſcriptũ fuerit. S
eaſdem difficultates majores ſuos eſſe paſſo
centiam concionum hæreticarum primò rep
ſe, deinde Edicta [a] laxaſſe, ſicut ea & in Bel
ipſis initiis relaxata ſunt. Quid in hac tota re
ſtianiſſimi Reges culpent, quod non à majo
eorum vel factitatum ſit, vel juſtiſſimè ab
aut ſeipſis factitari poſſe concedant? Quis
Catholicus, ſive Belga, ſive Francus, non om
numeris abſolutam iſtam rebellionem fate
niſi qui velit capitalem legem atque ſente
adversùs Regem etiam ſuum, antiquoſque
res, ipſiuſque adeò Eccleſiæ Catholicæ di
nam ſcribi?

a *An. 1565. 24. Martii pro Brabantia: & poſtea menſ*
li pro omnibus Provinciis.

CAPVT V.

Diluitur objectio ex Induciis petita, quibus Provinciæ confœderatæ liberæ *declarari videntur.*

SEd alia eſt in ore Francorum frequens tergiverſatio, Regem Hiſpaniarum liberas agnoviſſe, vel feciſſe Provincias fœderatas. Nam Induciarum primus articulus, ab Hiſpaniarum quoque Rege probatus, fuit a: *Sereniſſimi Archiduces profitentur, tum ſuo, tum Catholici Regis nomine, ſe paratos agere cum Ordinibus Generalibus Provinciarum fœderatarum, ſub qualitate, & tamquam eas liberas agnoſcentes, in quas nullum dominii jus prætendant; & cum iis inducias tranſigere, iiſdem nominibus & qualitate; uti his præſentibus ſcriptis tranſigunt in hunc modum.* Objectio iſta popularis eſt, ex ignoratione non ſolùm phraſeos iſtius, alioquin per ſe perſpicuæ, ſed etiam juris ſummi imperii, & ſubditorum, & rerum geſtarum profecta. Quo efficitur, ut eam viri in Republica tantillum verſati, non ſolùm extranei, ſed etiam ipſi Batavi, velut frivolam prætereant. Nam verborum formula per ſe ipſa clamat, non Provinciis abſolutam libertatem adſeri, ſed perſonis tractantibus certam ad tractandum qualitatem tribui; quam niſi induerent, ne paciſci quidem cum Principibus ullâ ratione potuiſſent. Nam Ordines fœderatarum provinciarum eſſe jure ſubditos ſuos, Belgarum Principes, tamquam rem luce meridianâ clariorem, ſemper ſtatuerunt. Hoc eſt autem imperii ſummi, Principumque ſupremorum jus,

a *Artic. I. Induciarum pactarum ann.* 1609. 9. *Apr. Ant.*

ut cum eis vel paciſci de propriis eorum urb
provinciis, atque Religione, ſubditis capita
niſi ultrò ipſi Principes ſuo jure decedant.
tur enim imperium unius in multos, Majeſta
que Principis lædit, quiſquis ei ſubditus con
nes ponit: nam hoc ipſo vel ſubjectum P
pi, vel Principem ſubjecto parem facit. P
pi verò ſubditos dominatu ac potentiâ æq
aut Imperij ſocios adjungere, criminis gr
mi loco ſemper habitum fuit. Nam iſta pa
aut adjunctio Monarchicum principatum
atque in Ariſtocratiam vel Democratiam
nerare facit. Unde nata illa uſitata ſent
quam à Themiſtocle & Catone, principibu
publicæ ſuæ viris, profectam volunt, Nec
tales adversùs Deum immortalem, nec pr
adversùs Rempublicam, hoc eſt, adversù
mum imperium, præſcribere poſſe. Et qu
privatus aut ſubditus quâcumque poteſtate
Majeſtatis involaverit *a*, capitali fraude obli
Irritum eſt igitur ipſo jure, quidquid ſu
cum ſuo ſummo Principe de urbibus eius,
vinciis, & juriſdictione, & ſimilibus, p
tur, niſi expreſsâ vel tacitâ Principis conſe
vel renuntiatione ratum fiat. Subditi eſt
conditiones accipere, non Principi ſuo dare
dire, non præſcribere; multoque magis à
ſtatis ac Sceptri juribus temperare manus.
fit, ut non cum Principe ſuo tantùm de jur
cipatûs, ſed neque cum exteris quidem ju
poſſit, ſine Principis veniâ, propriæ ſecu
fœdus. Quam ob cauſam cùm Dux Aurel
ſis, is, qui Lutetiæ cæſus eſt, multorum cal

a *l.* Sacri affatus, *Cod. De diverſis reſcript.*

premeretur, nihil graviùs cæſi manibus obiectum ferunt, quàm quòd fœdus cum Duce Lancaſtrio clàm percuſſiſſet. Quod quidem ſi quibus, cum ſint ſubditi, licet, hoc ipſo erga illos jus ſupremæ majeſtatis relaxatum eſt.

Quapropter, ut omnis ſuſpicio fraudis, de qua ex iſto fortaſſis etiam capite ſolliciti erant Ordines confœderati, trepidantibus omni ex parte tolleretur; conceptis illis pactorum verbis Principes expreſſerunt, ſe (quantum ad illum tractatum attinet,) ex Principibus ſe feciſſe pares, hoc eſt, ſe jus majeſtatis exuiſſe, & conditionum pactarum ultrò ſubiiſſe jugum. quod nemo ſubditorum ſine crimine eis injicere potuiſſet. Nam *æquum fœdus*, ut loquuntur, numquam inter Principes, tamquam tales, atque ſubditos coaleſcere poteſt. Numquam ergo ex Principibus Belgarum auditum eſt, ſe Provincias fœderatas *abſolutè liberas agnoſcere*, ſe *nullum dominii jus prætendere*: numquam dictum, numquam ſcriptum eſt: cujuſmodi renuntiatio in re tanta, multò majori profectò ſolemnitate fieri debuiſſet. Ubi enim hîc ceſſio juris? ubi reſignatio? ubi abdicatio proprietatis? ubi donatio? ubi tranſlatio dominii? ſine cujuſmodi formulis ex ordine conſueto juris, nec privatorum prædia & hereditates, quantumcumque coram publicis pactorum perſcriptoribus, quos Notarios dicimus, atque teſtibus ſtipulationes conſignentur, in poſſeſſores novos tranſeunt. Quanto minùs Dominia, Ducatus, Principatus, Coronæ? Nudè igitur & ſolertiſſimè dixerunt, ſe cum Ordinibus Provinciarũ fœderatarum paratos agere, *ſub qualitate*, itemq; *tamquã* eas liberas agnoſcentes, in quas nullũ dominii jus prætenderent:

 & rur-

& rurſum, cum iis tranſigere inducias *iiſdem* *minibus, & qualitate.* Si de induſtria cavill nibus Batavorum occurrere ſtuduiſſent, non tuiſſent accuratiùs abſolutam renuntiatio Provinciarum à perſonarum paciſcentium ter rariâ qualitate ſecernere, utpote quas iſtis ſulis, tamquam quâdam ſummi Imperii volun depreſſione, habiles ad paciſcendum ſecum clarare, ſecuraſque de conditionum pact præſenti obligatione, & futura obſervatione dere voluerunt.

Enimverò, ſi vim verborum ipſorùm ponderibus trutinemus, quis neſciat, *tam* plerumque ſimilitudinis, non veritatis, eſſ tam? *Hic error*, inquit Sapiens *a*, *tamqua* *cuſtoditus eſt, & tyrannorum imperio coleb* *figmenta.* Et Apoſtolus *b*: *Tamquam purga* *hujus mundi facti ſumus, omnium peripſema* *adhuc.* Et ipſe Chriſtus de ſe *c*: *Tamquam* *tronem exiſtis.* Quemadmodum igitur his nec error iſte *lex*, nec Apoſtolus *purgament* *peripſema*, nec Chriſtus *latro* conſtituitur: i Provinciæ confœderatæ agnoſcuntur liber *tamquam libera, tamquam* in quas nullum nii jus prætendant: hoc eſt, eo, quantum ad convehtionem, habentur loco, ut, quamv atque hominum prudentum judicio rebell cum Dominis tamen ac Principibus ſuis *aq* *dere* paciſci poſſint, de illis ipſis urbibus, p ciis, ſtatibus, dominiis, juribus, quæ Princ ſuis per fas & nefas rapuerunt; nec eis fraudi jectio propriæ conditionis, quæ non ex ęqu Dominis ſuis loqui, ſed dignitati eorum

a *Sap.* 14. b 1. *Cor.* 4. c *Matth.* 26.

ſtiam, majeſtati verecundiam, juſſis obedientiam debet. Hinc ergo proficiſcitur, ut iſta agnitio libertatis, ſicut propter tractatum illum inchoandum & peragendum præfractis ingeniis indulta fuit, ita etiam non niſi ad præfixum induciis tempus protendatur: quo præterlapſo, in eumdem cuncta redeunt, quo ante pacta conventa fuerunt, ſtatum; jus Principale quaſi nubibus tectum rurſus emicat; radii Majeſtatis ſupremæque poteſtatis iterum ſubditorum ſuorum vultum feriunt; nota Rebellionis tantiſper quaſi ſopita reviviſcit.

Verùm enimverò Belgarum Principibus numquàm in mentem veniſſe, ut Provincias fœderatas illâ ſolâ induciarũm pactione à ſuo domino abdicarent, tot indiciis ex ipſis actis manifeſtum eſt, ut vel maligniſſimos eſſe neceſſum ſit, vel rei geſtæ prorſus imperitos, qui ex verbis commemoratis libertatem Provinciis illis aſſertam volunt. Nam in primis, cùm à ſexta Februarii ann. 1608. quæ primæ ſeſſioni deſtinata fuit, uſque ad vigeſimam Auguſti, crebrò inſtantiſſimeque Ordines confœderati poſtulaſſent, ut Rex Hiſpaniæ & Archiduces *ſummo imperio* a Provinciarum iſtarum renuntiarent, cum quibus jam *tamquam* cum liberis Provinciis tractare cœperant, eamque clauſulam mandatis aliquoties inſeruerant; tandem accepto reſponſo ex Hiſpaniis, denuntiatum eis fuit, Regem Archiducemque paratos eſſe, dummodò & Catholicæ Religionis uſum publicum, jam diu abolitum, in Provinciis ſuis reſtituerent, & ab Indica navigatione temperarent. Quâ lege non acceptâ operoſus ille tractatus abruptus eſt. Si illa *tamquam* liberarum Provinciarũ agnitio & confeſſio, & cum eis *tamquam talibus* tractatio,

a *la ſouveraineté.*

& induciarum octimeſtrium ſub tali clauſula c
ventio, abdicationem Provinciarum libertat
que continebat; quid ulteriùs de renuntiati
ſummi imperii ſatagebant? Retinebant igitur
huc Principes, ipſorum Ordinum judicio
ſuum in Provincias, utpote cui adhuc renunt
dum eſſe putabatur.

Sed illud multò luculentius, quòd, cùm Le
Regum Franciæ & Angliæ vehementiſſimè
fœderatos Ordines premerent, ut ſaltem indu
in annos aliquot paciſcerentur, trigeſimo Aug
reſponſum eis fuerit, ſe conſentire, hac tame
ge, *ut ſimpliciter & abſolutè ſtatus eorum liber,*
juris pronuntietur, neque poſtea, ceſſantibus indu
eorum libertas in dubium revocetur: hoc eſt, qu
admodum Præſes Janninus, Chriſtianiſſimi R
Legatus, eorum petitionem exprimit, caver
luerunt, ut Provinciæ declararentur liberæ, nō
induciis tantùm, ſed *a in perpetuum*. Quæ dec
tio ut à Rege Hiſpaniarum fieret, per eoſde
los Regum Legatos petendum urgendumqu
raverunt, ſicut *b* Janninus ipſe locuples teſti
Sed ab Archiducum Delegatis tertiâ Septen
reſponſum eſt, ſe nihil de paciſcendis hac leg
duciis in mandatis habere: cæterùm ſe Leg
rum Franciæ & Britanniæ Regis poſtulata Bru
las miſiſſe, atque intra quatriduum reſponſun
ſpectare. Quo ad ſeptimam Septembris acce

I

a Pour tousjours: *le Preſ. Iannin en la Remonſtrance*
nuſcritte aux Eſtats Generaulx le 14. *Oct*. 1608.

Item en un autre eſcrit, où il deduit les raiſons pour en
ſer cette Treve, dreßé un peu au paravant.

b LE MESME: Mais nous ayant eſté dit lors, qu'on pouvoit eſperer
ciſſement, & voyans auſſi, que pluſieurs le deſiroient avec ardeur, con
euſt eſté neceſſaire pour la ſeureté publicque, il nous ſembla, qu'on le
xepter.

Principum ſuorum mentem aut conſilium nequaquam eſſe dixerunt, ut his conditionibus induciæ cum fœderatis Provinciis coaleſcerent. Cumque Ordines efflagitarent, quid cauſæ eſſet, cur Rex & Archiduces illam *neceſſariam declarationem* addere detrectarent, *reſpondent*, inquiebat Legatus Regis Chriſtianiſſimi *a*, *ſe ad nihil amplius obſtringi : hoc eſſe totum, quod nomine Regis Hiſpaniæ ſpoponderunt, & ab ipſo extorquere magnâ cum difficultate potuerunt ; cùm Concilio ejus, potiùs omnia abrumpenda, quàm concludenda ſub illis poſtulatis conditionibus, videretur.* Hæc ille. Nónne iſta libertatis perpetuæ declaratio, tam ſollicitè inſtanterque poſtulata, & Regis Archiducumque tam abrupta recuſatio, omni tubâ ſonoriùs clariuſque proclamat, diſcrimen inter perpetuam ac momentaneam iſtam libertatem, inter veram & umbraticam, utrimque optimè intellectum fuiſſe, magnoque judicio, unâ conceſsâ, alteram flagitatam & negatam ?

Sed quamvis nihil iſtorum perſpicuæ ſuffragaretur veritati, ipſa induciarum ratio totam vim iſtius tergiverſationis evertit. Nam induciæ quid aliud ſunt, quàm inter hoſtes à bello ad certum tempus pacta pax ? ita nimirum dictæ, quòd in diem certum à pugnando otium præbeant, atque, ut Agellius *b*, ex tribus dictionibus, *Inde uti jam*, quòd elapſo tempore ceſſationis, deinceps omnia, ſicut antè, jure belli agantur. Quid verò ineptius, imò quid inſanius fingi poteſt, quàm jus pro-

a LE PRESIDENT IANNIN AV MESME ESCRIT : Pourquoy les Deputez des Archiducs font difficulté d'y adjouſter cette condition requiſe ? ils reſpondent, qu'ils ne ſont tenus ny obligez à rien de plus : que c'eſt auſſi tout ce qu'ils ont promis au nom du Roy d'Eſpaigne, & peu obtenir de luy, encore avec treſgrande difficulté. ſon Conſeil eſtant pluſtot diſpoſé à rompre aux conditions par vous requiſes, qu'aider à les conclure.

b *Lib. 1, Noct. Attic. cap. 25.*

provinciarum tuarum bello petere; deinde p
ducias abſolutè, & in perpetuum abdicare, u
finitis, idipſum reſtaurato bello repetas?
enim induciæ ipſo ſuo nomine profitentur,
paciſcentes jure quemque ſuo cedere, de quo
tenditur, ſed, cùm tantiſper dumtaxat reſpi
rint, redintegratis viribus cauſam velle proſ
& belli aleam experiri. Si enim alteri peditu
de quo eſt controverſia, jam profectò pax eſt
nis belli & victoriæ finis. Quid enim bello
petat, qui renuntiando nihil ſuum eſſe profit
vel, ſi quod ſuum eſt, ſibi ſeriò poſt inducias
dicatum cupit, cur renuntiat? cur alienum eſ
clarat? An ut ante inducias juſtè, poſt eas in
ſtolideque ſe arma movere, peritis juxtà atqu
peritis probet?

Vides igitur, quàm inanis illa ſit & fucat
villatio, quâ inolitam rebellionis notam ver
Regis, & ſincerâ, & tractantibus neceſſariâ
perperam intellectâ, declaratione dealbar
nantur. Sed, ut antè monui, non tam Ord
confœderatorum eſt iſta, quàm Francorum
liatio; ne à fœderibus illis, quæ diu ante ind
& iſtam larvam obtentæ libertatis pepigeran
cedere ipsâ rei indignitate ac turpitudine
rentur. Ordines *a* enim, ſicut & Legatus
Angliæ *b*, & ferè novatores fidei, ſæpè prot
ſunt, Batavos propter conſcientiæ libertatem
rendam, Edictorumque violentiam fugien
arma cepiſſe, vindicaſſeque libertatem

a *in Edicto ann.* 1581. 26. *Iul.*
Orangius in Apologia adversùs litteras Regis.
b *Rudolphus VVinwood Ambaſſadeur du Roy d'Ang*
en une remonſtrance faite aux Eſtats pour embraſſer la
20. *Octobr.* 1608.
La liberté de vos conſciences a eſté le premier ſubject, que les armes
priſes,

Quam cauſam cùm Catholici Franci ex Catholicæ fidei ſenſu injuſtiſſimam eſſe ſentiant, fucum falſæ libertatis fœditati veræ rebellionis inducunt. Sed veriſſima manent, quemadmodum ante inducias, ita multò magis poſt expertam Principis humanitatem, illa Clementis VIII. verba *a*: *Galli adversùs Regem Hiſpaniæ & Archiduces, ad Hollandos ſe Zelandoſq; conferunt, Deo & Principi ſuo rebelles: cùm tamen Francorum Rex expertus ſit, quàm ſit Principibus moleſtum ac durum, quando ſubditis adversùs ſe arma capeſſentibus ſubſidium datur.* Et illa Cardinalis Aldobrandini *b*: *Manifeſtum eſt Hollandos ac Zelandos rebelles eſſe, neque legitimum Reipublicæ corpus poſſe conſtituere.*

Sed agedum, demus amantibus idolum libertatis ſuæ, ut ſibi ſomnia fingant: humanum eſt. Concedamus naufragantibus tabulam illam in tantis mortis impendentis anguſtiis, ut iſtâ tamquam juris Principalis renuntiatione liberi facti ſint. Quid moribundi iſto conatu obtinebunt, niſi ut certiùs pereant, & ſtigmate rebellionis indelebili poſteritatis monumenta conſignent? Quis enim eò veniat hebetudinis, ut non advertat, hujuſmodi renuntiationem, quâ ſibi, tamquam de manumiſſione ſervi, blandiuntur, antecedentem quadraginta annorum contumaciam purgare non poſſe? Hæc enim cum illis, quas factioſorum animoſitas ei affricuit, notis tranſiit; nec futurâ Principum ceſſione, ſed ſubditorum pœnitentiâ deleri poteſt. Quapropter ſi,

 poſt-

a LE CARDINAL d'OSSAT EN LA LETTRE 276. Les François vont contre eux pour les Hollandois & Zelandois rebelles à Dieu & à leur Prince, tellement que la meilleure Cavallerie & Infanterie qu'ayent leſdits rebelles, eſt des François: & toutefois le Roy a experimenté en ſoymeſme, combien il faſche à un Prince, quand on donne ſecours à ſes ſujets, qui luy font la guerre.

b LE MESME: C'eſt une choſe manifeſte qu'ils eſtoyent rebelles, & que ce n'eſtoit point un corps & potentat legitime.

poſtquam ſeditionibus ſuis Belgicam pacem
bavêre, adverſus Principem ſuum arma
ſivére, cœlum factionibus terramque miſ
nunc tandem aliquando legitimi Domini ſ
nuntiatione facti ſunt liberi; quis non vide
facinora, quæ libertatis indulgentiam præ
re, nefandæ rebellionis eſſe rea? Niſi fortè i
laborioſâ nobis diſputatione ſatagendum
arbitretur (quod jam ſuprà ſatis egimus) ne
cipi avitum jus in terras ſuas, & hereditari
minationis auctoritatem adhunc retinent
ut antè retinuit, ſi nunc ceſſit) ſubditos ſi
lere rebellionis tantâ pervicaciâ obluctari
tiuſque mundi arma concitare poſſe, cre
Ingeſſit eis hoc opprobrium Præſes Jannin
Chriſtianiſſimi Regis Legatus, cùm eos ab i
petrandæ libertatis aviditate revocaret:
tamen, inquit, *vobis contingeret* (quòd vi
Regi ſubditi, eique rebelles in præteritum
cenſeremini) *ſi ab Archiducibus ambire &*
nere deberetis non ſimplicem confeſſionem ac de
tionem, quòd vos agnoſcant liberos, ſed titu
bertatis veſtræ integrum atque abſolutum:
lo caſu initium capere non poſſet, niſi ab ipſa
dultæ conceſſionis Sed filiis tantus ardor fuit
dæ in poſterum fœditatis propriæ, ut pat
ac præteritam taciti prætermiſerint.

Quàm verò præclarè ſibi conſuluerint,
pretium eſt porrò videamus. Induciarum p
ne ſibi libertatem indultam jactitant: jure
inq

a EN LA REMONSTRANCE MANVSCRITTE FAITE AVX
SVR LE FAIT DE LA TREVE : Ce que toutefois aviendroit
vous qualifieroit ſubjets & rebelles) s'il falloit rechercher & obte
non une ſimple confeſſion & declaration, qu'ils vous tiennent pour li
le titre entier & abſolu de voſtre liberté: lequel ne pourroit com
ce cas, qu'au jour de la conceſſion, qui vous en auroit eſté faite,

inquiunt, liberæ Provinciæ ſumus. Eadem prædonum omnium ratiocinatio eſt, poſtquam vi armatâ viatorem ſpoliaverint; eadem lex, idem jus. Nihil enim eis promptius atque juſtius, quàm ſicarum intentatione alienorum bonorum, & libertatis, & vitæ dominium ſibi obnoxium ſtipulari, & arreptæ poſſeſſionis titulo mox defendere. Jus iſtud in Codice Batavorum capitalibus exaratum eſt characteribus, quo per Oceanum quaquà patet univerſum, cædibus rapiniſque ſua compendia cumulando, utuntur ſtrenuiſſimè. Quò fit, ut ſua repetentes, velut importunos, imperitos, injuſtos occupatæ poſſeſſionis jure retundant. Nam hujuſmodi pacta ex parte latrocinantium eſſe infamia, Jüriſperitorum ſuffragio proſcripta, turpia, nulla, jure gentium ac naturæ damnata, auribus Batavis incompertum eſt: quibus exiguum eſt hujuſmodi facinora perpetraſſe, niſi etiam remuneratione Principali, orbis terrarum judicio, digna cenſeantur. Ecce quàm præclaro vinculo Principem ſuum vinctum tenent, qui tamquam ad pileum vocati iſtâ tam immobili libertatis conceſſione gloriantur. Et audent homines fideliſſimi fractæ fidei notam Principibus inurere, quòd exſpirantibus induciis Provincias ſuas repetiverint. Excidit eis præclariſſimum propriæ fidelitatis teſtimonium, Ultrajectina confœderatio, Edictumque Hagæ-comitanum, quo, abjectâ Domini ſui auctoritate, ſuam ſubſtituerunt; deturbatis inſignibus ejus, ſua ſuffecerunt; ejurato ejus homagio, ſuum ſubditis obtruſerunt. Itáne miſeri non veſtri ipſorum tantùm, ſed & naturæ obliti eſtis, quæ adamantino ſtylo in rationis humanæ libro

ſcripſit a: *Fruſtrà ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat?*

Sed nulla eis fides à Principe violata eſt, quia nulla data eſt. Sciunt hoc, & ſcientes prudenteſque illudi populo, Batavi & Galli in ſinu rident. Quod ex ipſis cardinibus, quibus Gallicana politia vertitur, & jam aliquot ſæculis utitur, ubi poteſt, liquidò perceperis. Docent enim, & praxi probant, ſponſiones Principum, quibus alienant partem Regni ſui, multoque magis totum, non adſtringere ſucceſſores ejus, imò verò nec ipſum Principem. Quâ lege Ducatus Burgundiæ, quem Franciſcus I. pactis Madritenſibus ſe redditurum receperat, in hodiernum uſque diem non reſtituitur. Quâ lege cùm tabulis nuptialibus Carolus VIII. irrevocabiliter reſignaſſet omnia jura, quæ in Ducatum Britanniæ ei competebant, quantumvis Anna Britannica viciſſim in Regem omnia jura ſua reſignaſſet; nihilominus Galli Scriptores b non potuiſſe hoc Regem aſſeverant. Non erant ignari hujuſce conditionis Batavi. Nam idem iſte Præſes Janninus & iſtam pacti Archiducalis naturam eis explicaverat: *Non debetis*, inquit c, *poſtulare, ut Archiduces vobis aliquid ſuum dimittant, aut cedant. Principes enim ſupremi non niſi nudi Statuum ſuorum adminiſtratores ſunt; nec illis eos fas eſt diminuere cum ſucceſſorum ſuorum præjudicio, cujuſcumque tandem tractatûs obtentu: cùm non niſi vis potentior eis, quod ipſorum eſt, auferre queat.* Ut ſanè mirũ ſit, Francos hodiernos

a *Cap.* Fruſtra 75. *de reg. Iuris, in* 6.

b *Scipio du Plaix in Carolo VIII.*

c EN LA REMONSTRANCE SUSDITE: Vous ne leur debvez non plus demander, qu'ils vous quitent, cedent, & remettent quelque choſe du leur; pource que les Souverains ne ſont que ſimples adminiſtrateurs de leurs Eſtats, & ne leur eſt loiſible de les amoindrir au prejudice de leurs ſucceſſeurs par quelque traicté que ce ſoit, n'y ayant que la ſeule force, qui leur puiſſe oſter & faire perdre ce qui leur appartient, &c.

diernos tam impotenter de tam cariosâ reſignatione geſtire, quam prudentiſſimus iſte ſenex, ex prudentioris adhuc Regis mente loquens, tantâ ſecuritate contempſit. Quod eò rectiùs in iſto præſenti caſu fecit, quòd Juriſperitorum communem calculum firmaſſe non ignoraret, donationes ac privilegia, quibus enormiter læditur Reſpublica, ſucceſſorum arbitrio poſſe revocari. Poteſtas enim Principibus in ædificationem, non in deſtructionem, data eſt. Quod exemplis & Hiſpaniæ, & Angliæ, & Galliæ non difficile eſſet confirmare.

Quæ profectò ſi uſpiam locum habent, in iſta libertatis, quam ſibi ſomniant, conceſſione multò maximè; idque propter diverſas cauſas ſponſioni, de qua tractamus, omninò ſingulares. Nam jus Archiducum in Provincias confœderatas tot conditionibus circumſeptum erat, ut quidquid quàm maximè ſeriò ipſi cederent, & ipsâ ſuâ naturâ eſſet irritum, & Philippum IV. nequaquam ſtringeret. Nam iſti limites erant, cum quibus Archidux Iſabella dominium earum in ſe tranſlatum acceperat. Primus quidem a, *quòd ſucceſſores ex matrimonio cum Archiduce Alberto naſcituri, heredes eſſent omnium pariter Provinciarum, ita ut inde nihil detrahere aut decidere queant*. Secundus b, *ut, ſi prole careret iſtud matrimonium; prædicta donatio & conceſſio eſſet nulla, nulliusque valoris.*

 Ter-

CONDITIONS DE LA DONATION FAITE PAR PHILIPPE SECOND .. A SERENISSIME INFANTE ISABELLE.

a Que les enfans & ſucceſſeurs ſeront de main én main heritiers en meſme degré de toutes les dites Provinces unanimement, ſans rien en pouvoir repartir ny eclipſer.

b Item à condition, & non autrement, qu'au cas qu'il n'y euſt ne fils ne fille de ce mariage, &c. la dite donation, conceſſion & tranſport ſera nulle, & de nulle valeur.

Tertius a, *ut herede deficiente, Provinciæ ad Regem Hiſpaniarum redirent, uſque adeò, ut jam partum donatio ei ceſſiſſe cenſeretur.* Ex quibus perſpicuum eſt, Provincias iſtas tam arctè conſtrictas fuiſſe, quàm bona gravata fideicommiſſo, quæ in præjudicium legitimi heredis diſtrahi non poſſe, certum eſt. Unde proficiſcitur, ut, quidquid Archiduces in præjudicium Philippi IV. ſtipulati ſunt, actionem ſi quam dederunt Batavis, perſonalem profectò, quæ cum morientibus moreretur, in ſe ſtipulantes pepererint, Philippum verò IV. heredem nihil obligarint. Nam quòd Philippus III. exiſtimari poſſet in illa pacta conſenſiſſe; ille pro ſe conſenſit quidem, cui tempore conſenſus nil aliud quàm jus reverſionis, ſi caſus in donatione expreſſus accidiſſet, competebat; pro illo verò, qui de ſe natus eſſet, herede, conſentire, eique jus ipsâ donatione partum auferre non potuit. Quæ ſi vel Batavi vel Franci ſedatiore paululùm animo ponderare dignarentur, non iſtis inanibus crepundiorum ludificationibus ſe prudentioribus ridendos propinarent.

a Item, à condition & non autrement, qu'advenant que tous les deſcendans viennent à defaillir, &c. en tel cas ils auront à retourner tous enſemble au Roy d'Eſpaigne, qui ſera deſcendu de nous. Et ſuivant cette donation & conceſſion, en tel cas nous le faiſons des maintenant donataire, comme luy eſtans donnez. Donné à Madril le 6. jour de May 1598.

CAPUT VI.

Origo belli Germanici declaratur.

NEc ſanè honeſtius, ſed forte fœdius atque dirius, illud cum Sueco fœdus eadem rebellionis labes efficit. Nam toti Europæ notũ eſt, ex qua ſcintilla funeſtum illud bellũ, quo Germania

flagrat,

flagrat, excitatum fuerit. Matthias, Romanorum Imperator Auguſtus, cùm ſe prolibus deſtitutum cerneret, conſentientibus Archiducibus Maximiliano & Alberto, totâque Auſtriacâ domo, filium adoptavit *a* Ferdinandum, Archiducem, patruelem ſuum; quem etiam Regni Bohemiæ, & poſtea Hungariæ, ſucceſſorem deſignavit. Electio illa tribus Ordinibus Bohemiæ in Comitiis perplacuit, magnoque applauſu poſt triduum confirmata eſt. Paucis diebus elapſis, ornamenta Regalia Carloſtenio Pragam allata ſunt; in cujus æde Cathedrali *b*, præſentibus Regni Ordinibus, Ferdinandus Rex Bohemiæ, omnibus adhibitis cæremoniis, nemine diſſentiente, vel tergiverſante, ab Antiſtite Pragenſi coronatus, unctus & conſecratus eſt. Sequenti anno *c*, menſe Majo, quidam ex Ordinibus Bohemiæ, qui ſe vocabant *Euangelicos*, contra Imperatoris Matthiæ vetitum, Pragæ coëunt, Collegium Carolinum occupant, tamquam de Republica deliberaturi. Prætextus erat, ſed commentitius, quòd eis libertas Religionis, quam ſub utraque communicantes colunt, à nonnullis factioſis auferretur; quam tamen Cæſar eis ſemper ſartam tectamque conſervaverat. Præmiſſâ concione, Pſalmorumque modulis, velut œſtro perciti, capita factionis Euangelicæ ad caſtrum ſclopis armati tendunt *d*, ubi Concilium Status Regii, quam Cancellariam vocant, habebatur. Burchgravius & plerique Conſiliarii ſeditione territi, partim tacent, partim in ſpeciem annuunt querimoniis. Præſes Concilii Slabata & Conſiliarius Smeſantius, unà

a *In Comitiis Pragæ habitis 6. Iun.* 1617. b 19. *Iun.* 1617.
c 21. *Maii* 1618. d 23. *Maii.*

unà cum Philippo Fabritio, à Secretis Concilii, cùm facinus iſtud reprehenderent, extemplo è feneſtris in profundiſſimam arcis foſſam præcipitati, multiſque ſcloporum ictibus ſalutati ſunt: ſed Deò tuente innocentiam, nec fracti, nec læſi, incolùmes evaſerunt. Hinc ad aliorum Conſiliariorum, Præfectorumque Regiorum ædes circuire, terroreque ſemimortuos ſpoliare officiis ac dignitatibus, ornamenta occupare Regalia, coronam auream, ſceptrum, pomum, gladium, quæ velut ſacratiſſima jam inde ab erecta in regni dignitatem Bohemia ſervabantur. Poſtridie fervent iterum Comitia, creantur triginta, quos *Directores* nuncupant; ut ſummo imperio Regnum Bohemiæ adminiſtrarent, ne quòd res publicæ detrimentum caperent. Pecuniæ indicuntur, miles conſcribitur, equitum peditumque exercitum cogunt, quibus, ut ajebant, *inimicos Dei, Regis, atque Religionis oppugnarent*. Quid interim Ferdinandus? Matthiâ Cæſare ad meliorem vitam tranſlato, monet, hortatur, inſtat, ut ſanioribus auſcultent conſiliis; offert Privilegiorum confirmationem, Religionis libertatem, impunitatem, quidquid denique vel æquitas ipſa poſtularet; ſed in caſsùm omnia. Regnum impletur armis, ſollicitantur ad defectionem Moravi: Brinum aſtu occupant, interfectis Centurionibus ac Præfectis omnibus; vi Olmutium: Magiſtratus Præfectoſque Catholicos abdicant, rebelles creant, templo Catholicam Religionem pellunt, urbe Eccleſiaſticos, exutos bonis ac dignitatibus; Monachos, ſacraſque Virgines depoſito Religionis habitu ad concubinatum cogunt. Hinc in Auſtriam pergit tumultuantium furor: Laam oppidum limitaneum vi ſuperant, tranſi-

tranſitoque Danubio, Viennam uſque metropolim Archiducatûs populando graſſantur. In cujus caſtrum ac mœnia explodunt tormenta ſua, ut aliquod relinquerent poſteris argumentum contumaciæ ſuæ.

His ita geſtis, in Matthiæ Cæſaris defuncti locum Ferdinandus omnium Electorum conſentientibus ſuffragiis, in Comitiis Francofurtenſibus, ſuffectus eſt. Citatus eò fuerat litteris *a* Electoris Moguntini tamquam legitimus Rex Bohemiæ, & uti talis, legitimè inveſtitus, coronatus, publicatus, denique agnitus & admiſſus ab ipſo Electore Palatino, quemadmodum eum omnes Imperii Principes agnoviſſe manifeſtum eſt. Ipſe Palatinus Ferdinandi elector, litteras ſigillatas *b* ad Ferdinandum dedit, quibus eum de cooptatione in Imperatorem certiorem fecit, & peculiari ſcripto tranſmiſit ei ſui conſensûs teſtimonium.

Interim Bohemi, Regis ſui indulgentiâ contumaciores, & iſtâ novâ electione duriores, Duci Saxoniæ, deinde Duci Bavariæ, Bohemicam Coronam offerunt: quibus temeritatem deteſtantibus, Comitem Palatinum Regem eligunt. Accipit ille conditionem, Pragam advolat *c*, ac more Huſſitico in fronte ungitur, & coronatur. Paulò pòſt *d* à ſacrilegio Regni reformationem auſpicatur. Miniſtro ejus adversùs idololatriam intonante, juſſu ipſius omnes cruces & imagines fractæ *e*, omnia altaria deſtructa ſunt. Hinc arma Cæſaris ad repetendam Coronam ſuam, & Palatini ad tuendam uſurpationem ſuam. Hinc Bethlehem in ſubſidium

a 18. *Aug.* 1619. b *Imperator in Edict Viennæ dato* 17. *Febr. anno* 1620. c 26. *Aug.* 1619. d *Eodem anno* 4. *Novembr.* e *Menſe Decemb. ejuſdem anni.*

dium adſcitus; hinc Proteſtantes unione fœderati; hinc Palatinus, ut rebellis, poſt multas monitiones à Cæſare proſcriptus, Palatinatu & Bohemiâ exutus; hinc denique excitus ex ultimo Septemtrione Suecus, ut inſtar Heliæ reſtituat omnia. Hæc eſt genuina origo ac ſtatus Bohemicæ ſeditionis, prout à nobis quàm fideliſſimè ex eorum potiſſimùm ſcriptis, qui rem tractarunt, Ducum, Electorum, Imperatoris, paulò fuſiùs concinnata eſt, ut Lector de omnibus majori facilitate ac ſinceritate judicaret.

CAPVT VII.

Suecicum fœdus iniquiſſimæ rebellionis maculâ fœdiſſimum.

NVnc in ipſam cauſam, quiſquis is fuerit, ſive Chriſtianus, ſive Mahumetanus, ingrediatur velim. Quid eſt exordium tragœdiæ, niſi inſolentia? quid progreſſus, niſi furor? quid epilogus, niſi rapina & ſacrilegium? quid denique totus à capite ad calcem uſque contextus ejus, niſi contumaciſſimæ inſolentiſſimæque rebellionis inſania? In toto corpore non eſt ulla ſpecies alicujus, vel color ſimulatæ æquitatis. Rex Angliæ, de cujus genero & filia agebatur, palàm proteſtatus eſt *a*, *Se numquam conſilio auctorem fuiſſe genero ſuo, ut Regnum Bohemiæ ſibi delatum acceptaret, ſed quotieſcumque ſe offerret occaſio, diſſuaſiſſe.* Ipſe Rex Franciæ rei inſolentiam, & exempli perniciem averſatus eſt, quando per Ducem Angoliſmenſem Legatum ſuum Principibus Proteſtantibus Ulmæ

a Declaratio Regis Angliæ coram Concilio, & habetur in litteris Bucquingam ad Comitem de Gondemar, ſub finem anni 1620. datis.

Ulmæ congregatis ponderandum inculcavit a, *Hic agi de Corona ex capite Principis rapta, quam jam poſſidebat. In iſto cardinem rei verti; hinc dependere pacem Germaniæ; hinc portas profeſſo inimico Chriſtianæ fidei aperiri. Hîc ſano judicio de progreſſu rerum eſſe ſtatuendum, uter aggreſſor ſit, uter origo mali. Oculos æquitatis, non perturbationis, in fontem iſtorum motuum conjiciendos eſſe. Nam quamvis dici poſſit, Palatinum abſque prenſatione ſua electum eſſe à Bohemis Regem, non continuò tamen juſto titulo carere Cæſarem, quo malis, quibus premitur, remedium afferre velit, id reddendo Palatino, quod ab eo perpeſſus eſt, malum. A ſola Palatini voluntate pependiſſe, ut Coronam ſibi delatam acciperet, aut repudiaret, quemadmodum ab aliis repudiata fuit. Ipſum Tranſilvaniæ Principem Gaborem plus modeſtiæ præſtitiſſe*, &c.

Hic tunc Chriſtianiſſimi Regis ſenſus, hæc oratio fuit, quando, ſolâ adhuc oculos feriente æquitate, omnis ab animis exulabat perturbatio. Etiam victoriam Cæſaris optaſſe dicitur; vidiſſe eam, externiſque lætitiæ teſtimoniis gaviſum eſſe. Sed ſimulatque proſcriptio Palatini, & arma Cæſaris juſtam perduelli vindictam intulêre, omnis confeſtim rerum facies in Francia mutata eſt. Pro ſuppetiis per Cæſarem expetitis, verba reddita, pro amicitia, hoſtes exciti toti Europæ formidabiles; pro favore, fœdera cum rebellibus. Ita monſtratum, non Cæſaris cauſam, ſed fortunam diſplicere; affectibus, non æquitate negotiorum rotam rapi. Cauſam enim neque Tartarus, neque Turca damnare potuiſſet. Etiam probavit,

a *Ex orat. Legati Regis Franciæ ad Princip. Proteſt. initio Iun. anno* 1620.

bavit, & ſubſidia crebrò à rebellibus flagitata in hunc uſque diem conſtanter negat. Juſtificata nimirum eſt Sodoma præ Jeruſalem. Nam quia non uſque adeò in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, ut nulla in ea velut lineamenta remanſerint; tantam vim habuit rebellis illius enormitas impietatis, ut etiam horrorem & execrationem animabus illis tenebroſis incuſſerit. Hæreſis ipſa Palatini, quamvis Chriſtianiſmi profeſſione blandior, hoſtilitate tamen acerbior paganiſmo, fœditatem præ religione deteſtata eſt. Rex enim Angliæ affinitate ſocer, ſuperſtitione conſanguineus, rationes improbatæ rebellionis iſtas dedit: primam a, *propter conſcientiæ religionem*; alteram, *propter exemplum. Quod ad conſcientiam attinet, ſibi conſtare* dixit, *non ſinere religionem, quam profitetur, ut obtentu religionis Coronæ transferantur. Obedientiam in ea Regibus & ſuperioribus temporalibus præſtandam, commendari etiam Turcis aut infidelibus. Exemplum verò eſſe omnibus Chriſtianis Regibus periculoſum, ſi ſubitam iſtam Coronæ tranſlationem, populi ſuſceptam auctoritate, probent. Et quamvis ipſe ſit monarcha hereditariæ ſucceſſionis, fingi tamen imaginatione non poſſe, quantum hoc malum, ſi ſemel egerit radices, gliſceret. Pupillam oculi Regis Daniæ ſoceri ſui in hoc exemplo tangi, qui electione regnum adeptus eſt*, &c. Non ſit, obſecro, honeſtior & religioſior hæreticorum Turcarumque Philoſophia, quàm Chriſtianorum, ut, quod illa ſolius naturalis ductu æquitatis improbat, hoc Chriſtiana pietas probet. Probat autem, quiſquis perduellibus, in tam iniqua rebellionis cauſa, favet, quiſquis fovet, quiſquis fœderibus

a *Ex litt. Bucquingam ad Comit. de Gondemar ſub finem anni* 1620.

ribus jungitur, opitulatur. Quem verò alium habet fœdus initum cum Sueco ſcopum? Verba fœderis iſta ſunt a: *Fœdus iniri pro defenſione omnium amicorum qui oppreſſi ſunt, pro ſecuritate commercii maritimi, & ut reſtituantur in ſtatus ſuos omnes Principes atque Ordines Imperii, quemadmodum ante Germanicum bellum fuerant*, &c. *Denique ut omnia reſtituantur in eumdem locum, quem ante tumultus Germanicos habuerunt.* Ubi ante omnia reſtitutio Palatini, & omnium rebellium Bohemorum Germanorumque comprehenditur. Injuſtè ergo à ſuo Principe damnati ſunt, ſi juſtè ab alieno reſtituti. Nullius ergo rebellionis, læſæque Majeſtatis rei ſunt; rectè Coronam domino ſuo rapuerunt; armis eum Bohemiâ, Moraviâ, cæteriſque terris hereditariis juſtè pepulerunt; meritò Turcas Chriſtianæ fidei hoſtes acciverunt; jure necem Cæſari machinati ſunt. Quod ſi nec Chriſtianiſſimus, nec Chriſtianus, nec Lutheranus, nec Turca, nec Barbaries ipſa dixerit; rebelles ergo ſunt, divinæ humanæque majeſtatis læſæ rei, bonis, terris, honoribus, ſtatibus juxta divinas humanaſque leges exuendi. Talíne cauſæ Chriſtianiſſimos Reges, Juſtos cognomine, præbere patrocinium? Excitētur à rebellibus Proteſtantes, Suecus, Turca, Tartarus, inferi; ferendum eſt. Quis furioſos furere vetet, aut à domeſticis perfidiæ ſubſidium flagitari? Sed quæ Chriſtiana ferat æquanimitas, Chriſtianiſſimos Reges cauſam rebellionis iniquiſſimam,

a ALLIANCE DE SA MAIESTE TRES-CHRESTIENNE AVEC CELLE DE SVEDE, FAITTE L'AN 1631. 13. IAN. STILE ANCIENNE ART. 1. Premierement que l'alliance qui ſe fait preſentement entre leur Majeſtés, eſt reſpectivement pour la defenſe de tous leurs amis oppreſſez, & pour la ſeureté des commerces ſur mer: comme auſſi pour remettre en eſtat tous les Princes & eſtats de l'Empire, comme ils eſtoyent devant la guerre d'Allemagne, &c. & en ſomme, pour remettre tous les affaires en eſtat, ainſi qu'ils eſtoyent avant les troubles d'Allemagne.

quiſſimam, omnium ſanorum hominum cenſurâ damnatam, barbarorum evocatione, hæreticorum fœderatione, a *annuâ pecuniarum contributione, militum ſupplementis* facere ſuam? Suam enim omninò ut cauſam, ita & reatum facit, quiſquis tanto molimine adverſus legitimum ac naturalem dominum, rebellium ſubditorum, eorumque Coryphæi partes agit. Ille fax, iſte fomes rebellionis; ille auctor, iſte fautor. Uterque delicti, forſan paris, reus. Plerumque enim dediſcit rebellare, quem nemo juvat; quemadmodum hæreſes ſeminare, quem nemo probat. Rebellem igitur facit, qui ſic affecto arma rebellionis præbet. Quâ, quæſo, juſtitiâ Bironius, & alii nuper; olim *b* Ioannes Comes Armagnaci, Ioannes Dux Alenſonius & omnibus ſæculis in Franciâ multi damnati, terræ Fiſco mancipatæ, vel Regum Coronis affixæ ſunt? Læſæ ſunt, inquis, Majeſtatis rei. Non repugno. Sed an innocens Palatinus? Quid iſtorum facinora ad iſtud grande Palatini latrocinium? Nondum illi ex capite Principis Coronam rapuerunt, nondum Turcas concitarunt, nondum Batavos, Gabores, Suecos, ipſi Reipublicæ Chriſtianæ formidoloſos, in Regnum immiſerunt. Si ſic læſiſſe, meritò tibi capitale eſt; Coronam domini ſui rapuiſſe, terris exturbaſſe, omni inſolentiæ & hoſtilitatis genere inceſſiſſe, erit innocentiæ? Rebelles ſunt tibi vaſalli tui: clamas injuriam, perduellionem, læſam Majeſtatem, ſcelus bonorum omnium confiſcatione, Coronæ unione, ipsâ morte plectendum. Non reprehendo:

a ART. 2. Le Roy de France promet auſſy de ſon coſté de contribuer tous les ans pour l'entretien de la ditte armée quatre cent mille eſcus.
ART. 3. Permet la levée des ſoldats en ſon Royaume, & au contraire l'interdit aux ennemis du Roy de Suede, &c.

b *Sub Ludovico 11.*

do: annuo, laudo. a *Sed non ſit juſtitia labiorum, ſit & factorum.* In rebus humanis es, Rex magne, in ſocietate humana Principum Regumque detineris. Noli facere injuriam, quam non vis pati. Diſplicet rebellio patienti; diſpliceat & fulcienti, atque facienti. Facis enim injuriam, dum tueris: crimen contrahis, cujus ſemper audendi, & contumaciter proſequendi, auctoritatem & vires præbes. Quidquid enim in iſto bello latrocinii, quidquid hoſtilitatis adverſum Cæſarem dominum ſuum, quidquid exercitus ejus inſolentiæ, quidquid criminum execrandorum adversùs innocentes, virgines, Monachos, Sacerdotes, Antiſtites, altaria, Eccleſias, Sacramenta, rebellium, Proteſtantium, Suecorumque deſignat furor; hoc armis ac fœderibus Chriſtianiſſimi Regis Catholici Germaniæ jam per tot annos, & veritas ipſa acceptum ferunt. Fœdera, pecunias, arma ſubtrahe rebellibus iſtis Chriſtianiſſima, totius factio perduellionis ſine ſpiritu, ſine nervis, ſine unguibus trunca jacet. Quis igitur cunctorum criminum iſtorum Deo rationem redditurus eſt, niſi qui cunctorum criminum iſtorum in radice conſiliis ſuis ſuaſor eſt, ærario ſuo incentor, fœderibus ſuis auctor, militibus ſuis executor?

a *Auguſt. in Pſalm. 57.*

CAPVT VIII.

Non ſufficit, eſſe fœderatos, quibus dantur ſuppetiæ.

SEd tritus uſu fucus huic veritati prætexi ſolet, Sociis atque fœderatis eſſe ſuccurrendum.

Fateor

Fateor & ego; ſed injuriâ affectis. Sic Philoſophus iſtam belli ſuſcipiendi regulam fixit *a*: Δεῖ τοὺς ἀδικουμένους ὑπὲρ ἑαυτῶν πολεμεῖν, ἢ ὑπὲρ συγγενῶν, ἢ ὑπὲρ εὐεργετῶν, ἢ συμμάχοις ἀδικουμένοις βοηθεῖν. *Oportet injuriam paſſos pro ſeipſis arma capere, ſive pro cognatis & beneficis, itemq́; ſociis injuriâ affectis auxiliari.* Sic Auguſtinus *b*: *Nihil homo juſtus præcipuè cogitare debet in his rebus, niſi ut juſtum bellum ſuſcipiatur.* Nec juſtum definit, quod pro fœderatis geritur, ſed quod *ulciſcitur injurias*. Unde Iephte adverſus Regem Ammon querebatur, non quòd ſe bello laceſſeret; ſed injuſto *c*: *Non ego pecco in te, ſed tu contra me malè agis, indicens mihi bella injuſta.* His igitur æquitatis cancellis circumſcripta illa pro fœderatis opitulandis regula, plana, ſana, ſancta eſt; ſecùs, omnium ſcelerum rebellionumque patrocinium. Nam quemadmodum inter privatos homines conſenſus animorum ad quælibet amicis concedenda, non amicitia, ſed conſpirantium factio eſt: ita inter Principes pacta ſocietas ad ferendas invicem quomodolibet ſuppetias, non fœdus, ſed conjuratio eſt, Dei legibus, quas ab ipſa natura hauſimus & expreſſimus, proſcripta. Quid ſi enim fœderati noſtri bellis injuſtis vicinos premant? quid ſi Oceanum latrociniis infament, Principem rebellione, Deum ſacrilegiis petant; an adhuc fœderatis opitulandum? Quis non videt, criminibus fœderatorum cooperari, ac præbere ſatellitium, graviſſimum eſſe cooperantis crimen? Nec opitulari tantùm, ſed ipſum cum hujuſmodi criminoſis fœdus, eſſe criminoſum? Miſerabilis profectò, & tamen frequens, larva Principum; ſub qua jam

a *Ariſtot. in Rhetor. ad Alexand.* b *Aug. q. 10. in Ioſue.*
c *Iudic. c. 11.*

jam olim ambitio Romana latuit, & quorumdam in Germanicis illis ſuppetiis ferendis etiamnum latet. Gaudent bellis ſocialibus, incitant ea, fovent, promovent, ut lacinias, alienæ veſti detractas, in iſta rerum perturbatione aſſuant ſuæ. Veſtigia nempe Romana ſolerter premunt, quorum Tullius induſtriam ingenuè patefecit a: *Noſter*, inquit, *populus ſociis defendendis terrarum jam omnium potitus eſt*. Sed hæc juſtitia, Romana fuit, qui maximam gloriam in maximo imperio poſuerunt. Juſtitia Chriſtiana cæleſtes leges intuetur, juxta quas maximum non eſt ſemper optimum. b *Nec de regni latitudine gaudere pertinet ad viros bonos*. Quapropter juſtitia in fœderatis adjuvandis unicè ſpectanda eſt. Ut enim noſtra, ita & ſociorum bella, iniqua eſſe poſſunt. Non igitur ſatis eſt, Palatinum, Batavos & Proteſtantes eſſe fœderatos, niſi injuriis priores laceſſiti ſint. Etiam Francorum Hugonottis nonnulli fuerunt fœderati: an & illis ſuppetias latas cupis? Non arbitror quidem: huc tamen ducit iſta vulgò jactata ſententia. Juſtiſſimum eſt enim ſubſidium, quod Hugonottis ac Rupellenſibus Anglus præbuit; ſi juſtum, quod Germanis Hollandiſque Francus præbet. Ille & fœderatis, & in eamdem Religionem ſecum conſpirantibus, iſte diſſonantibus: ille tot urbium ſecuritate, quæ à Regibus ipſis conceſſa fuerat, ſpoliatis, iſte ſpoliantibus: ille Orthodoxis, ut putat, fideique, cujus ſe defenſorem gloriatur, columinibus, iſte hæreticis: ille fidem ſuam laborantem tuentibus, iſte expugnantibus ſuam. Quòd ſi Religionis conformitas, ademptæque ſociis civitates, non eluunt in Anglo ſocietatis initæ, latarumque

L ſuppe-

a *lib. 3. de Republ.* b *Auguſt. 4. de Civit. cap. 55.*

ſuppetiarum labem, quomodo Religionis diffor-mitas in Franco eluet? An ita fortè miſcuit ima ſummis ſera dies, ut ruptores Coronarum, faces rebellium, ſuſcitatores Turcarum, fax hæreſum, in interitum fidei conſpirantium, etiam injuriam ab iis pati dicantur, quorum ſceptra, honorem, majeſtatem, vitam, barbarâ immanitate perſecuti ſunt? Nimirum huc tandem veniendum eſſe video, ut Circumcellionum vox ab inferis revocetur *a*, *Quod volumus, ſanctum eſt*. Longè hoc abeſt, ſcio, à Chriſtianiſſimi Regis animo. Novit ipſe, non voluntatem ſuam, ſed incommutabilem Veritatem eſſe normam æquitatis, non Leſbiam, ſed cæleſtem; non plumbeam, quæ ſe Principum aptet libidinibus, ſed *ferream*, hoc eſt inflexibilem, cui curvari debeat omne collum, & flecti genu. Ipſa eſt enim Veritas æterna Deus noſter, qui de ſe dixit *b*: *Ego ſum veritas*: cui cantamus *c*: *Virga directionis, virga regni tui*. Novit ergo Rex Chriſtianiſſimus, id eſſe ſanctum, quod Veritas æterna vult, quæ ſubditorum rebelliones, magnatum conſpirationes, Coronarum raptus, Majeſtatis vilipendia, machinata parricidia, incorruptâ damnat æquitate. Illorum igitur iſta vox eſt, *Quod volumus, ſanctum eſt*, qui indignâ Chriſtianis, & indecorâ Regibus ipſis adulatione dicere & ſcribere nuper inter Francos auſi ſunt: *Rex fœdus iniit, quia ſic voluit: bellum hujuſmodi juſtum eſt, quia ſuſcepit*. Quibus reſponderet Tertullianus *d*: *Magnus eſt, quia cælo minor eſt*. Siquidem in cælo, hoc eſt in Deo, non in Regum voluntate, eſt norma juſtitiæ. Quamobrem cùm Antigono Aſiæ Regi aſſentator diceret *e*: ὅτι πάντα καλὰ καὶ δίκαια τοῖς βασιλεῦσι: quòd

a. *Apud Aug. epiſt.* 48. b *Ioan.* 14.
c *Pſ.* 44. d *In Apol. c.* 30. e *Plutarch. in apophtheg.*

quòd omnia honeſta & juſta eſſent Regibus; ſubjecit: Καὶ μὰ Δία, τοῖς τῶν βαρβάρων ἡμῖν δὲ μόνα καλὰ, τὰ καλὰ. καὶ μόνα δίκαια, τὰ δίκαια. *Omninò barbarorum quidem Regibus; nobis ſola honeſta pro honeſtis, ſola juſta pro juſtis habenda ſunt.* Primus omnium Anaxarchus, opinor, exſtitit, qui Alexandro mœrenti blandâ oratione perſuaſit *a*: ὅτι τὴν δίκην ἔχει πάρεδρον ὁ Ζεὺς, καὶ τὴν θέμιν, ἵνα πᾶν τὸ πραχθὲν ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος θεμιτὸν ᾖ καὶ δίκαιον: *aſſeſſorem Iovi juſtitiam & fas eſſe, quò quidquid actum ab dominante fuerit, id jus & fas ſit.* Dignum profectò Anaxarchus monſtrum, quod crudeliſſimo ſupplicii genere ex rebus humanis tolleretur, atque illam Principum dominantium juſtitiam in ſe ipſo dedicaret. Itaque cùm in poteſtatem Cypri Regis Nicocreontis, cui omniũ infeſtiſſimus erat, incidiſſet, Rex illũ *b* εἰς ὅλμον βαλὼν, ἐκέλευσε σιδηροῖς ὑπέροις τύπτεσθαι, *in ſaxum concavum injecit, juſſitq́ue ferreis malleis tundi.* At quantò veriùs ille: *Cæſari cũ omnia licent*, inquit, *propter hoc minus licet.* Et Auguſtinus *c* Reges humanæ conditionis commonens, *Felices*, ait, *Reges dicimus, ſi inter linguas ſublimiter honorantium, & obſequia nimis humiliter ſalutantium, non extolluntur, ſed ſe homines eſſe meminerunt.* Nam ex eo, quòd Reges homines ſunt, pleræque bellorum tempeſtates, quibus orbis terrarum jam inde ab initio jactatur, flatu ambitionis eas concitante, proruperunt. Nemo igitur eò aſſentationis prolabatur, ut *bellum juſtum* definiat, *quia Rex ſuſcepit*: nemo Regum eò vanitatis, ut fœdus juſtum licitumque ſibi putet, *quia ſic voluit*. Etiam voluntas ejus voluntate potentiori, hoc eſt, præpotentis Dei legibus, quas radio,

a *Idem in Alexandro.* b *Diogen. Laërt. in Anaxarcho.*
c *Aug. lib. 5. de Civit. cap. 24.*

veritatis in viſceribus rationalis naturæ ſcripſit, frenari ac regi debet. Quod illæ vetant, nec Plebiſſcita, nec Senatuſconſulta, nec Regum juſſa, nec Cæſarum voluntas antiquaverit.

Hæc ergo vera fœderum paciſcendorum norma eſt, ut, quemadmodum olim Romani Magiſtratus in rogationibus, quas ad populum ferre conſueverant, hanc clauſulam ad extremum adnectebant: *Si quid jus non erit*, a E. E. L. N. R. ut ſignificarent, ſi quid juſtum non eſſet, id populum rogari jus non eſſe: ſic neque Reges fœdera, quantumcumque ſtabiliendis rebus ſuis utilia, ferire fas ſit, quæ antiquiori & firmiori naturæ lege damnantur. Damnantur autem, quemadmodum rebelliones ſubditorum adverſus Principem ſuum, alieni ſceptri rapinæ, violentæque Principatuum uſurpationes, ita & fœdera, & ſuppetiæ, quibus hujuſmodi facinoroſa conjuratio, & injuſta quælibet cauſa fovetur, defenditur, adjuvatur.

Nam quod fœderibus iſtis purgandis velum oppreſſæ Germanicæ libertatis obtenditur, nihilo plus ponderis apud prudentes habet. Quid enim? an etiam rebellandi, Coronaſque vitamque Principum appetendi, licentia illâ libertatis prærogativâ comprehenditur? an Eccleſiam opprimendi, bonaque ſacra, contra Imperii ſcita, rapiendi ſine reſtitutionis onere privilegium? Cur non & latrocinii, adulterii, ſacrilegii cujuſcumque libertatem tueamur, ſi quâ fortè neceſſitate præfractis ingeniis aliquid indulgentiæ, impunitæque licentiæ conceſſum fuit? Quòd ſi in compeſcenda hujuſmodi libertate duriorem ſortem ſuam caſti-

gati

a Ejus eâ lege nihilum rogatur.

gati ſentiant, non illa oppreſſio fœderatorum, ſed compreſſio eſt: non libertatis, ſed licentiæ jactura, quæ non ſolùm legibus divinis & Eccleſiaſticis, ſed etiam ipſis Imperii ſanctionibus proſcripta eſt.

CAPVT IX.

Secunda ratio; Quia in bello Religionis, ſeu, quod ad hæreſis patrocinium geritur, arma ferre illicitum.

ALterum caput, ex quo fœdera Francorum cum infidelibus illicita ſunt, eſt ipſa ad infidelitatem cooperatio, etſi nullâ fulte rebellionis labe turparentur. In quo quia capitalis, ipſoque Chriſtianiſſimo nomine indigna turpitudo includitur, pauló fuſiùs res iſta diſtinctiuſque pertractanda eſt.

In primis igitur, non arbitror quemquam verè Chriſtianum ita malè de Chriſto Catholicæ Religionis auctore ſentire, ut fœdera Chriſtianos cum infidelibus percutere poſſe putet, ad illa eórum bella pecuniis, armis, militibus contra Principes Catholicos promovenda, quæ ex propoſito eorum ad everſionem veræ fidei, ſacrorum, dignitatum, ac cæremoniarum ejus ſuſcepta ſunt, quæ ad ſalutem humani generis Chriſtus inſtituit. Hoc enim nihil profectò aliud eſt, quàm hoſtes veræ Religionis ad excidium Religionis armare, & ſacrilegiis ipſorum cooperatrices miſcere manus. Quod tunc præcipuè verum eſt, quando citra hujuſmodi Catholici Principis ſuppetias audacia eorum adverſus Religionem exarmata, ſuccumberet. Tunc enim perſpicuum eſt, iſtiuſmodi perpetrandi ſceleris cooperationem, non minùs

quàm ipſam perpetrationem ſeu operationem infidelium, graviſſimi delicti eſſe ream. Etenim ejuſdem rationis eſt facinus, ſive iſtud ipſe committas, ſive committentibus, aliâ licet intentione tuâ, coopereris. Non enim ipſe tantùm, qui manu ſuâ deſignat homicidium, ſed qui alteri ad ſcelus inflammato arma ſuggerit, vires addit, animum ſecuritatemque præbet, & ſicarios ſubmittit adjutores, homicida eſt. Sic ſacrilegus non ille tantùm, qui ſacros theſauros, hoſtiaſque conſecratas diripit; ſed etiam qui vectes & manus foribus effringendis admovet; qui claves pyxidibus ſacris aperiendis ſubminiſtrat, aut ſatellitium præbet, quò tutiùs deſignet ſacrilegium. Quòd ſi ſine tali ſubſidiaria cooperatione, vel ſubſidii pollicitatione, non auderet aut poſſet facinoroſus ipſum ſuſcipere ſcelus; auſim dicere, paris aut gravioris iniquitatis adjutorem, quàm auctorem, eſſe reum. Tunc enim ſubſidii ſubmiſſio, ipſaque ad ſuppetias ferendas pactio eſt, præter auxilium, tacita ad ſacrilegium exhortatio; per quam fit, ut facinoroſus animo viribuſque deſtitutus, ad ſacrilegium animetur, ipſumque in manibus ejus per adjutorem fœderatumque perpetretur. Hâc enim conſideratione non eſt veritus Auguſtinus dicere a: *Saulus, cùm S. Stephanus lapidaretur, omnium veſtimenta ſervabat. & tamquam manibus omnium lapidabat.* Et alio in loco, veſtimenta lapidantium eum cuſtodiiſſe profitetur b, *ut tamquam in manibus omnium ipſe lapidare videretur, qui ad lapidandum omnes exſertos*, id eſt, expeditos, *reddebat*. Unde ex magni iſtius Doctoris ſententia, Saulus eos, qui S. Stephanum manibus interficiebant ſuis, crudelitate

a *Aug. ſerm, 5. de Sanctis c. 4.* b *Serm, 1. de Sanctis c. 3.*

litate ſuperavit a: *Sic*, inquit, *aderat lapidantibus, ut non ei ſufficeret, ſi tantùm ſuis manibus lapidaret: ut enim eſſet in omnium lapidantium manibus, ipſe omnium veſtimenta ſervabat, magis ſæviens omnes adjuvando, quàm ſuis manibus lapidando*. Quid ſi quâcumque tandem, & cujuſcumque temporalis boni intentione, etiam lapides ſuggeſſiſſet, impotentibus præſidium, trepidantibus ſatellitium, pœnam timentibus ſecuritatem præſtitiſſet, denique defenſorum Stephani, ipſiuſque Chriſti ad paſſionem tracti, vires diſtraxiſſet, quò minùs innocentiam eorum tueri potuiſſent? Quæ non ſententiarum fulmina, verborumque tonitrua contra hujuſcemodi impietatem Veritas ſubminiſtraret? Non enim exquiſitis rationibus opus eſt, ad apertam illam impietatis cooperationem convincendam, ſed orationis vehementiâ ad deteſtandam; quam ipſe ſenſus qualiſcumque Chriſtianæ pietatis exhorret. Enimverò nihil minus, imò & deterius faciunt, qui infidelibus in interitum Religionis, & ſacrorum ejus armatis, per fœdera ſua, hoc eſt, virium ſociandarum pollicitationes & ſubſidia, animum trepidis, milites armaque impotentibus ſuppeditant, defenſorum arma diſtrahunt, vires minuunt; urbium denique propugnacula, mœnia, portas, cunctaque Religionis tuendæ munimenta ita disjiciunt, ut ad vaſtandas Eccleſias, & ſacra polluenda, ipſamque fidem ex mentibus imbecillium exſtirpandam, hæreticis aditus liber pateat. Quid enim, niſi talem ſcelerum ſocietatem improbabat Propheta, quando minitabundus dicebat b: *In die, cùm ſtares adverſus eum* (Iacob, id eſt, filios Iſraël) *quando capiebant alieni exercitũ ejus,* &

a *Aug. ſerm.* 14. *de Sanctis*. b *Abdias*.

& extranei ingrediebantur portas ejus, & ſuper Ieruſalem mittebant ſortem, tu quoque eras quaſi unus ex eis. Rectè dixit, *quaſi unus ex eis*: nam unus ex ſacrilegis eſt, qui cum ſacrilegis committit ſuis manibus ſacrilegia; *quaſi unus*, qui cùm impiis ad ſacrilegia fideiq; oppreſſionem anhelantibus viam armatâ manu ſtraverit, cunctiſq; prçſidiis Religionẽ nudaverit; fidem, ſacraria, monaſteria, Sacerdotes, virgines Deo ſacras (uti nuperrimè Thenis *a* vidimus) infidelium relinquit contumeliis. & frigidâ neſcio cujus intentionis bonæ cavillatione, ſe innocentem eſſe gloriatur. Quaſi verò Fulco Rhemenſis Archiepiſcopus intentionis impietatem, & non ipſum nudum fœdus Francorum hoſtibus fidei ſe jungentium execratus ſit, quando contra Carolum Simplicem exclamavit *b*: *Quis non expaveſcat, vos inimicorum Dei amicitiam velle, ac in cladẽ & ruinam nominis Chriſtiani pagana arma, & fœdera deteſtanda ſuſcipere?* Nihil enim Carolus, niſi eorum adverſus hoſtes ſuos ſuppetias ambiebat, fidei cæteroquin integer, intentioniſque purus. Sed quia *clades & ruina Chriſtiani nominis* ſequebatur, quò peſtis illa Normannicæ impietatis irruebat; hinc Fulco illa fœdera, armorumque ſocietatem tam vehementer deteſtatus eſt *c*, *ut nihil diſtare* aſſereret, *utrùm quis ſe Paganis ſociet, an abnegato Deo idola colat*. Alienis quippe manibus Religionẽ excindit, quiſquis eas hoſtilitatem illam factis profitentes, vel in bellis ſuis ſibi adminiſtras adverſus fideles adhibet, vel in bellis eorum, fidei perniciem ſpectantibus aut afferentibus, quâcumque tandem temporalis commodi intentione, ſuppetiis juvat.

CA-

a Vulgò *Tillemont*, Teutonicè *Tienen*.
b *Fulco apud Flodoard. l. 4. c. 5*, c *Ibidem*.

CAPVT X.

Bellum Ordinum confœderatorum adverſus Regem Hiſpaniarum, initio, medio, fine, Religionis eſt; & per hoc, fœdus cum eis & adjutorium, illicita.

QVæ cùm ita manifeſta ſint, ut à nemine negari poſſe videantur, niſi à Machiavelli diſcipulo, vel patrono, apud quem Religio ſtatui, anima corpori, æternitas tempori cedere jubetur; videndum ſupereſt, utrùm bellum infidelium, de quo tractamus, Batavorum ſcilicet adverſus Regem ſuum, Suecorumque & Proteſtantium adverſum Cæſarem, ad veræ quoque Religionis oppreſſionem, vel falſæ patrocinium geratur, ſuſceptumque ſit. Nam quamvis, ut ſuprà diximus, rebellionis fœtus ſit; nihil tamen vetat, uno eodemque bello aliquem jugum Eccleſiæ, & ſimul Regis, excutere, ut pariter ſit perduellis Regi, ac Deo. Quiſquis enim ex animo damnatos errores fovet, omnes odiſſe ſolet, qui vel docendo jubendoque animum ab impietate revocare, vel ſuppliciis compellendo corpus excruciare poſſunt. Unde efficitur, ut plerumque contumacia contra revelatorem veritatis Deum, rebellionem adverſus homines ſecum trahat, cum fide Chriſti obſequium Regis exuens, ut plenâ ſentiendi faciendique quidlibet libertate impunè perfruatur. Vulgo itaque Francorum perſuaſum eſſe video, utrique bello, in primiſque Batavico, nihil cum Religione eſſe commune: politicas eſſe tantùm inter utroſque controverſias, quibus quoquo modo arma ſua Rex Franciæ interponat, nihil ad

Religionis cauſam referat. Perſuaſio iſta ex ignoratione rerum hactenus geſtarum, & ex affectu vulneribus ſuis lenocinante, proficiſcitur. Sic enim ſive naturâ, ſive potiùs naturæ vitio comparatum eſt, ut, cùm ſe, præter normam Chriſtianæ juſtitiæ, carnali affectu temporalibus bonis arctè colligatam ſentit, à quibus avelli nolit aut nequeat, plauſibilibus prætextibus unicè gaudeat, quibus conſcientiæ ſuæ aut dolorem ſedet, aut fœditatem tegat: ut, quod ſe perperam coram Deo feciſſe cernit, coram hominibus etiam rectè feciſſe videatur.

Bellum igitur Religionis in Belgio à primis initiis in hunc uſque diem geri, ſolos Belgicarum rerum impetitos latêre poteſt. Si enim belli cauſas jam inde à capite arceſſere velimus, Religio profectò paci Belgicæ tumultuum faces intulit; Religio pacis reparatæ fœdus fregit; Religio pacis reſtaurandæ tractationem abrupit; Religio calamitatum omnium duriſſimarum, quibus etiamnum Belgium atteritur, ſcaturigo eſt.

Et quidem ſi tumultuum exordium memoriâ repetamus, tota mali labes à Germania Franciáque Belgis affricta eſt. Cùm enim ex commercio cum Francis ac Germanis novæ fidei odorem concepiſſent, & jam ab anno 1562. Tornaci, Valencenis, aliiſque locis ex concionibus clancularijs pruriginem animus eorum imbibiſſet; audaciores facti palàm jactitare cœperunt a, *Deum tandem votis eorum reſpondiſſe, qui binos ſibi infenſos Galliarum Reges, Henricum & Franciſcum, è medio ſuſtuliſſet; Regnis Angliæ & Scotiæ Euangelium dediſſet; Cæſarem Carolum emotâ mente decedere de Imperio*

a *Vander Haer lib. 1. de Init. tumult. Belg. Hara. tom. 3. Annali*

Imperio coëgiſſet; Cardinali Granvellano, Papiſtarum per Belgium principi, fortiſſimos hoſtes opponeret: deeſſe itaque ſe rebus tantis, tam præclaris, non debere. Indignum, cæteris locis eluceſcere Euangelium, ſolo Belgio impunè Cardinalem dominari: novos Epiſcopos ad Euangelii perniciem conſtitui: Academiam Papiſtis Duaci novam procurari: Ieſuitas, novæ ſuperſtitionis inviſum hominum genus, in Belgium veniſſe: Tridentinum ad rem Papiſticam ſtabiliendam Conventum, Rege procurante, à Pontifice reſtitutum. Illud poſtremò, quod ferre diutiùs non oporteret, crudeliſſimis ſuppliciis in fideles animadverti. Animis jam ſic propenſis in Religionum novitatem Miniſtri Hugonottæ, Francica peſtis, calcar addiderunt. Occaſione namque captatâ ex colloquio *a* Regis Chriſtianiſſimi & Reginæ Catholicæ Elizabethæ, in primiſque ex conventu Reginæ matris, ac Ducis Albani, tamquam in perniciem ſuam conſpirantium, Belgarum hæreſim rebellione cumulandam eſſe cenſuere; ut domi occupatus Rex Catholicus foris Chriſtianiſſimo ſubſidio eſſe non poſſet. Itaque perſuadent Belgis jam novitate prurientibus *b*, *Reges Franciæ atque Hiſpaniæ, ſuſcitante Papâ, conſpiraſſe non modò ad Religionem reformatam ſtirpitus evellendam, ſed ad eos, quotquot eam profiterentur, crudeli morte mulctandos. Vnam tantummodò ſupereſſe rationem avertendi tempeſtatem illam, ut primi pro tuenda Dei cauſa ſuaq; ſalute, ad arma proſilirent. Iuſtiſſimum eſſe, vim tyrannorum vi repellere. Arma ad tuendam vitam capere eſſe naturæ conſentaneum; ad Euangelium verò tuendum tam eſſe gratum Deo, quàm genuinis Eccleſiæ filiis glorioſum.*

a Scipion du Plaix in Carolo 9. ann. 1565. *b Scipio ibidem.*

His & hujuſmodi magis magiſque concitati, lectioniſque iſtius Gallicanæ de rebellione propinatæ memores, fœdus inter ſe multi percuſsêre de tollenda Inquiſitione, quâ libertas credendi infringebatur: à quo fœdere ſi decederent, vel ſociis laborantibus ope conſilioque deeſſent, iratum ſibi Deum atque homines precabantur. Hinc chartulæ *a* in vulgus ſparſæ, quibus ad facinoris ſocietatem quoſque animabant: hinc libellis ſupplicibus Religionis libertas poſtulata: hinc denique, Præfectis nonnullis Regiis ad novas doctrinas conniventibus, in apertam toto Belgio iconomachiam itum, antequam vel Albani Ducis, vel ullius militiæ aut juſtitiæ ſeveritate compreſſi fuiſſent. Quantâ rabie in ſacra debacchatum ſit, vix ipſi Franci, quantumvis gravia in iſto genere perpeſſi, credituri ſunt. Nam uno anno, uno ferè menſe, & pluribus in locis uno eodemque die S. Bartholomæi *b*, quaſi ex condicto, Caſſeti, Bellioli, Ipris, Gandavi, Tornaci, Valencenis, Trajecti ad Moſam, Haſſeti, Maſeicæ, Mechliniæ, Ultrajecti, & in pleriſque opidis Hollandiæ, Zelandiæ, Ditionis Ultrajectenſis, Friſiæ, Groeningæ, Zutphaniæ, Geldriæ, & ferè in omnibus dictarum provinciarum pagis, templa monaſteriaque invaſerunt; tanto quidem furore, ut omnes imagines, Crucifixi ſigna, altaria, baptiſteria, Euchariſtiæ ædiculas, organa, ſedilia, ſacella, ſuggeſtus, candelabra, codices, confringerent: ornamenta omnis generis, theſauros, calices, ampullas, thuribula, aut fruſtatim comminuerent

&

a *Vander Haer & Haræus ſuprà citati.*
b *Anno* 1566, *menſe Aug. die* 10, *uſque* 25.

& incenderent, aut diriperent. Horrendum dictu, ſacroſanctam Euchariſtiam, ubi ſceleſti poterant, pedibus conculcare, confodere, ignibus iniicere; reliquias Sanctorum diſſipare, ſacro oleo & chriſmate calceos inungere, mitiſque ludibriis Chriſti è cruce pendentis effigiem & Sanctorum imagines exagitare: Si Chriſtus, ſi Filius Dei es, aut aliquid tu Sancte potes, dic ſodes, *Vivent les Gueux*, & ſtatuam tuam non confringemus.

Quid non, ocelle Belgii Antverpia, perpeſſa es? Omnem horrorem ſuperant, quæ in illo tuo celeberrimo Europæ theatro perpetrata ſunt, in quibus, veluti typo compendioque, totius Belgicæ Eccleſiæ clades cerni poteſt. Nam XIII. Kalendas Septembris, cùm quidam poſt preces veſpertinas inſanis clamoribus B. Virgini, cui ædes ſacra eſt, inſultaſſent, eique ſe parcituros dictitaſſent, ſi ſibi acclamaret, *Vivent les Gueux*; occluſis templi foribus, præeunte quodam centurione, voceque ad numeros Genevenſes ſublatâ, Pſalmum auſpicantur, eo eventu, ut, carmine velut motis mentibus, in effigiem Deiparæ, cæteraſque furibundi irruerent, Chriſtum unà cum cruce funibus detractum, intactos relinquendo latrones, in fruſta comminuerent, ſacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum horrendis afficerent contumeliis, præſtantiſſimorum pictorum monumenta confringerent, defunctorum ſepulchra, jure gentium religioſa, violarent, ſupellectilem omnem ſacram diriperent. Ita tres integros dies in univerſa civitatis templa bacchati ſunt. Metrius *a* Calviniſta, domeſticorum ſcelerum teſtis omni exceptione major, poſterorum fidem non permiſit de rei veritate fluctuare.

a *Emman. de Metere in annal.*

ctuare. Tradit enim, illâ primâ nocte tanto furore ſævitum eſſe, ut ante noctis medium *a* omnia ſacella effracta, altaria dejecta, ſtatuæ & ſimulacra deturbata ac fracta, clauſtraque omnia reſerata fuerint, in hoc ampliſſimo ſanctæ Mariæ Virginis templo, altaribus plus minùs ſeptuaginta decorato, & pretioſis picturis, regalique luxu tam ſplendido, ut ſimile vix inveniri queat. Quæ ſimulatque ſic peracta, ingentes adoleſcentium catervæ, mixtis viris quibuſdam nebulonibus atque meretricibus, circumcurrunt, inquit, idem aliis in locis perpetraturi. Franciſcanorum, Clariſſarum, S. Jacobi, Andreæ, Georgii, Michaëlis, Petri Potſii, Burgi, Fakenarum ſororũ, Albarum, Nigrarum, Tertianarum, Nonnarum, Bogardorum, Dominicanorum, &, ut verbo abſolvam, totius Antverpiæ civitatis templa ſacellaque omnia feſtino inſanoque tumultu vaſtant, ita ut ante clarum ſolis orientis jubar, præcipua quæque diruta deturbataque fuerint. Totos tres dies, ut idem refert, in omnia ſacra totâ urbe, mox etiam extra urbem in pagos quoſque, & monaſteria, rabiem effuderunt: ita ut nihil ſupereſſet, quod non incredibili furore confringerent. Eadem penè totius Belgii, paucis urbibus exceptis, ubi Catholicorum vires eos à conatu revocaverant, ſors & facies. In quo furore multæ bibliothecæ *b*, vetuſtis codicibus inſtructiſſimæ, inprimiſque Blandinienſis, exciſæ ſunt: eo videlicet conſilio, ut non tantùm fides ex templis & animis hominum, ſed etiam ejus aſſerendæ monumenta ex ipſo mundo evaneſcerent. Quæ quidem omnia anno integro ante adventum Ducis Albani & Hiſpano-

a *Vide Haræum to.3. Annal. & Surium ad an.* 1566.
b *Surium ad an.* 1566.

norum militum deſignata ſunt, menſe Auguſto anni 1566. cùm ipſe non niſi anno ſequenti, eodem menſe, Bruxellam appulerit. Hæc enim fœda & univerſalis Catholicæ Religionis profanatio externum militem, Albaniq́ue ſeveritatem, provocavit; ut nemini dubium eſſe poſſit, quin Religionis bellum ſit, quod in Belgio exarſit. Etenim non hæreſis ex rebellione, ſed rebellio ex hæreſi, novandæq́ue ſtudio Religionis, non minùs inter Belgas, quàm Francos nata eſt, crevit atque conſenuit. Inde proſcriptiones quorumdam, inde militum delectus, inde urbium occupatio, inde denique novæ Reipublicæ excitatio.

Quod ut accuratiùs tibi, Lector, conſtet, intuere progreſſum belli iſtius luctuoſi, quo etiamnum Belgium flagrat. Poſtquam decennio ſurſum deorſum tempeſtatibus bellicis jactatum eſſet, pax tandem *a*, quam *Gandenſem Pacificationem* dicunt, certis legibus coaluit, quibus Religioni Catholicæ utcumque cavebatur. Pacem iſtam Ordines novâ *Vnionis* pactione ſequenti anno *b* roborant, in qua jurejurando ſe devinciunt, Religionem ſe Catholicam ſartam tectamq́ue ſervaturos. Sciebant enim non aliter ſperandum eſſe conſenſum Regis. Nam & poſtea, cùm Coloniæ coram Cæſaris Legatis pax tentaretur, expreſſiſſimè Rex Religioni Catholicæ proſpectũ voluit, uſq; adeò, ut articulo primo, Religionem ſpectante, dicat: c *Religionem quod concernit, quæ piis & Chriſtianis omnibus Principibus quàm maximè cordi eſſe debet, prætermittere Rex nullo modo poteſt, inſiſtẽdo veſtigiis ſuorum majorum Catholicorũ Regum; quin imò petit,* *ac*

a *An.* 1576. 8. *Novemb.* b *An.* 1577. 9. *Ianuarii.*
c *In articulis pacis tractatæ Coloniæ ann.* 1579. *à Majo uſque ad Novemb.*

ac jubet, ut in hereditariis ſuis Provinciis maneat & exerceatur Catholica, Apoſtolica, Romana Religio, ab initio ibi ſemper obſervata, in quo tot annos Provinciæ floruerunt, quam & ipſe Rex, ſuiq́ʒ majores in ſua inauguratione jurarunt. Quæ Religio, aliis omnibus excluſis, ibi liberè & ſine impedimento exercebitur; ſicut & Ordines olim ſe obligarunt, & ſolemniter in generali Vnione, perpetuo Edicto, & variis litteris ad Regem, tam poſt has turbas, quàm antea, addixerunt.

Sed vide jam, quomodo ſtatim, vix concluſis Pacificationis Gandenſis, Unioniſque ſubſecutæ conditionibus, à Religionis, quam omnium maximè peroſi erant, violatione novas turbas Orangius, & fœderatæ Provinciæ auſpicatæ ſint. Nam cùm Ordines Belgii Gaſparem Schetzium, D. de Grobbendonc miſiſſent ad Orangium, & ad cohærentes ei Batavos Zelandoſque, ut Unionem illam reciperent, negaverunt eam ſe recipere poſſe, quòd iſta Unio *Religioni, quam profitebantur, repugnaret*. Deinde miſſus ad Orangium ad Montem Sanctæ Gertrudis Dux Arſchotanus, unà cum Villervallio, aliiſque Deputatis, ut *Edictum perpetuum*, quod apud Marcam Faminam inter Ordines & Joannem Auſtriacum coaluerat, in Hollandia admitteretur, inter alia reſponſum ab Orangio tulerunt, Se Calviniſticam doctrinam colere, quam numquam eſſet relicturus: quòd ſi etiam Ordinum Generalium conventus cogeretur a, *Fruſtrà de Religione aliquid à quindecim Provinciis ſtatutum iri: Hollandos enim Zelandoſq́ʒ numquam ab ea, quam amplexi ſemel erant, fide diſceſſuros, neque fugaturos Eccleſiæ ſuæ miniſtros, ut in eorum locum Catholici concionatores ſubintrarent.* Denique ſimulatque externus miles, juxta Pacificationis

a *Anno* 1577.

Gan-

Gandenſis legem, Belgio diſceſſiſſet, illo ipſo tempore celeberrimum monaſterium Carthuſienſium *a*, & Eccleſiam in Monte S. Gertrudis, præter alia in Bevervviick, Leerdam, Goudę, Dordraci, quæ hactenus integra perſtiterant, funditus Orangius cum ſuis diruit, & ex lapidibus domum in præfato Monte ſtruendam curat, paſſimque alibi ſtructuræ materiem in ſuos uſus vertit: decimas Religioſorum, prædia, fundos quibuſvis licitatoribus vendit: negat ſe poſſe Religionem in Hollandia Zelandiaque reſtituere. Mox Amſtelredamum, Catholiciſſimam civitatem, occupant, pactis conditionibus, quas Ordines Hollandiæ, Zelandiæ, atque Ultrajectini ſuis ſigillis *b* munierunt, ut Catholica Religio liberè exerceretur: quod & Harlemenſibus addictum fuit. Sed quid? vix paucis elapſis menſibus, Harlemi in templum irruunt, ſtrictiſque gladiis Sacerdotes partim fugant, partim vulnerant, partim occidunt, ſupellectilem ſacram diripiunt. Amſtelredami menſe Junio ineunte crudeliùs in ſacra ſæviunt. Nam Monachos Franciſcanos partim pulſatos, partim vulneratos, urbe pellunt, Magiſtratum Optimateſque Catholicos cum furore abreptos ad mare trahunt, & in naves conjectos exportari jubent. Inde cum impetu in reliqua monaſteria, templa, ſacella, locaque alia ſacra irruunt, altaria exſcindunt, Sanctorum effigies deturbant, frangunt, conterunt, exurunt, Sacramẽta polluunt, ſacra diripiunt. *c* Ita Gandavi menſe Majo, & rurſum cõtra pacta anno ſequenti: ita *d* Ultrajecti bis térve, & in tota *e* diœceſi

a *Hareus in Annal. ad an.* 1577. b *Surius in Comment.*
c An. 1578. menſe Majo, & rurſum ann. 1579.
d 15. Aprilis 1578. & 1579. feriis Pentecoſt.
e Anno 1580. menſe Martio.

ceſſi ejus: ita *a* Antverpiæ bis, ubi Calviniani inito cum Lutheranis *b* fœdere contra hoſtes ſuæ Religionis invicem juravêre: ita *c* Aldenardæ, Teneramundæ: ita *d* Daventriæ, Svvollæ, Campis, in territorio Groeningenſi, aliiſque opidis atque pagis, quocumque vis eorum penetravit. Ipſa Bruxella impudentem inſolentiam evadere non potuit. Nam & ibi *e* proſcriptus Catholicæ Religionis uſus, templorum omnium ac ſacellorum imagines fractæ, & altaria diſturbata, ipſi denique ſanctiſſimo Sacramento, miraculis quotidianis celeberrimo, impiiſſimis blaſphemiis inſultatum. Cujuſmodi invaleſcentes Religionis profanationes cùm Hannones & Arteſii, aliique multi verè Catholici, ferre non poſſent, conditioneſque *Pacis* f, quam *Religionis* vocitabant, cujus ſecuritati nullo pacto ſatis proſpectum erat, generosè reſpuerent, relictis Ordinibus & Orangio, ad Regem ſuum rediêre: quibus hâc de causâ *Malecontentorum* nomen impoſitum fuit.

Quæ quidem omnia luce meridianâ clariùs patefaciunt, ſolas novas Religiones uti peperiſſe, ita foviſſe, auxiſſe, induraſſe rebellionem; novas Religiones, fractâ pace illâ primâ, bellum Albani provocaſſe; fractâ Pace Gandenſi, ſopitum revocaſſe. Nam quemadmodum pacem Gandenſem, multis nominibus iniquam, Rex amplexus eſt, quòd Religio & auctoritas Regia utcumque ſalva videretur: ita Cæſari *g* poſtea per litteras

a Anno 1579. in Aſcenſ. Domini, & rurſum an. 1581. Kalend. Julii. *b* Anno 1581. 24. Julii. *c* Ann. 1579. poſt tumultum Gandenſem. *d* Anno 1580. 7. & 8. Martii.
e Anno 1581. Kalend. Maii. *f* Anno 1578. 22. Julii promulgatæ. *g* Anno 1579. quæ pax Coloniæ per multos menſes tentata eſt.

litteras ampliſſimam tranſigendi cum Provinciis ſuis poteſtatem dedit, hâc ſolâ ſalvâ conditione, quam jus divinum ac naturæ poſtulat, *Religione Catholicâ*, & *Principis auctoritate*. Hanc enim nemo reſpuere poteſt, niſi qui ſpiritum hæreſeos, & individuum ejus comitem rebellionis induit.

Quòd ſi reliquum rerum geſtarum, bellique Belgici curſum attendere libet, nihil manifeſtius, quàm Religionis Catholicæ everſionem, & hæreſis propagationem, quarum utrique Rebellio velut miniſter hactenus militaverat, jam etiam forſan imperat, eſſe confœderatorum Ordinum ſcopum. Nam & Princeps Orangius in ſuâ contra Regis querimonias, & proſcriptionem ſuam Apologiâ profitetur *a*, *ſe jam tum à puero reformatæ, quam vocant, Religioni faviſſe.* Et cùm poſt Gandenſem Pacificationem querelis Catholicorum obtunderentur aures ejus, Hiſpanicè ſubridens reponere ſolebat: *Yo ſoy calvo de cabeça, y muy mas calvo tengo el coraçon*; quo ſignificabat, toto ſe corde *Calvinum* imbibiſſe. Ipſi Ordines confœderati in Edicto *b*, quo Regem ſuum abdicant, unam ex potiſſimis cauſis proferunt, in hæreticis comprimendis ſeveritatem: quæ quamvis juribus divinis humaniſque, totâ Europâ ante multa ſæcula receptis, conſentanea fuerit; Novatoribus tamen omnibus juſtiſſima rebellionis & arma capeſſendi cauſa eſt. Quidquid ultrà contra Regem inſidiosè in Edicto jactitant, vel frivola ſunt ad tantæ rei pondus, vel in Religionis innovatione & Religione fundata. Denique cùm nuper anno 1608. laborioſâ multorum menſium tractatione diſceptatum eſſet Hagæ-Comi-

a Orangius in Apolog. edita an. 1580. menſe Decemb.
b In Edicto Haga-Comitis promulgato anno 1581. 26. Iulii.

mitis, unaq; cum Archiducibus declaraſſet *a* Rex, ſe ſummo imperio fœderatarum Provinciarũ paratos in perpetuum renũtiare, dummodò viciſſim Catholicę Religionis uſum & publicũ exercitium in ſuis ditionibus reſtituerent, atq; ab Indicâ navigatione temperarẽt, ſtatim totus tractatus iſte diſſiluit. Unde in induciarũ pactis tranſigendis, Religionis Catholicæ in Provincias ſuas admittendæ mentionẽ nec auribus quidẽ admittere voluerunt.

Sed quia nihil manifeſtiùs occultos animi cardines, ſuper quos actionum ſeries volvitur, quàm perpetua factorum conſtantia proteſtatur; omni profectò mentis luce caſſus ſit neceſſe eſt, quiſquis adhuc ambigit, utrùm pro tuendis propagandiſque Religionibus novis, exſtinguendaque vetere, bellum Batavicum hactenus geſtum ſit. Circumfer, quæſo, oculos per univerſas Belgii plagas, quæ ferreum atque tyrannicum Batavorum ſuſceperunt jugum, & faciem Religionis intuere. Jam inde à primis rebellionis exordiis uſque ad poſtremam expeditionem, quâ Silvaducis Francorum armis capta fuit, non eſt civitas, oppidum, municipium aut pagus, à celeberrimo orbis emporio Amſtelredamo uſque ad noviſſimum vicum, unde liberum Catholicæ Religionis exercitium non ſit fugatum. Fracta jacent ubique altaria, Sanctorum imagines deturbatæ, Crucifixi effigies pedibus conculcatæ, Monachorum occupata & peſſumdata monaſteria, pulſi undique Religioſi, exſtincta Catholicorum Canonicorum collegia, quibus aditus ad illa Edicto interclusus eſt, reditus Eccleſiaſtici ad bella converſi: Sacrificium juge, Angelicis tremendum exercitibus, publicè exu-

a Ita declaratũ an. 1608. 13. Jan. ſeſſ. 4. & rurſum 20. Aug.

exulat ab omnibus eorum ditionibus. Ut ſanè ſexaginta annorum experientia planum feciſſe videatur, eos eſſe veros præcurſores illius poſtremæ abominationis ac deſolationis, de quâ Daniel Propheta myſticè vaticinatus eſt, quòd impij a *polluent ſanctuarium fortitudinis, & auferent juge ſacrificium.* Hoc enim Batavi jam ab initio Edictis, mulctis, carceribus, contumeliis ſacrificantium Sacerdotum egregiè præſtiterunt, quotidieque præſtant: ut non alio opus futurum eſſet Antichriſto, qui Danielis vaticinium per totum terrarum orbem impleret, ſi armis Hollandorum, quibus eum ab Oriente uſq; ad Occidentem territant, ſucceſſum deſideratum Deus largiretur. Nam unicum eorum votum eſt, Miſſam velut abominationem pellere: ut, quemadmodum quà tyranni Turcici tranſivit equus, nõ ampliùs herba creſcit (quod dici ſolet,) ita non ampliùs offeratur ſacrificium, quâcumque Batavorum victoriæ tranſierunt. Hæc enim impietas, tamquam immobilis Reipublicæ confœderatæ baſis, tam altè mentibus eorum fixa eſt, ut Chriſtianiſſimus Rex nullis legationibus aut machinis extorquere potuerit, ut Catholicæ Religionis publicam libertatem ditionibus ſuis indulgerent: quò ſic ſaltem nefaria illa fœdera, quibus Catholici Belgæ oppreſſi gemunt, & avitæ Religionis exilium plorant, aliquo adſcititię pietatis colore imperitorum hominum oculos fallerent. Sed quid ego publicam Religionis libertatem ſperem? Res poſteris incredibilis, attamen vera & certa eſt. Nec iſtud quidem à Chriſtianiſſimo Rege tot beneficiis Chriſti Eccleſiæ luctuoſis impetrari potuit, ut milites Franci, quorum vulneribus portæ civitatum,

a *Daniel.* 11.

unde

unde fidem Catholicam fugaverunt, reſeratę ſunt, vel Confeſſarium in caſtris haberent, quò matri Eccleſiæ, cujus viſcera lancinaverant, & ſacra hæreticis polluenda abrogandaque proſtituerant, reconciliari poſſent. nempe *a*, *Iuſtus es, Domine, & rectum judicium tuum.* Juſtum eſt enim, ut Religionis beneficiis careant, quam hoſtium prædæ & contumeliis prodiderunt.

a *Pſal.* 118.

CAPVT XI.

In perniciem animarum ſuarum mittuntur ad bellum Franci milites. An Regis Doctorumq; conſcientia tutò acquieſcere poſſint.

EX hoc judicio Dei proficiſcitur, quòd plerique Catholici milites Franci, quemadmodum oculati teſtes faciunt fidem, cùm ſe omni ſuæ Religionis exercitio & exhortationibus deſtitutos eſſe cernunt, ad Calviniſtarum templa Dominicis diebus confluunt, ut vel ſic Deo ſcilicet ſeptimi diei otium tribuant, qui cæterorum negotia in fidei perniciem contulerunt. Nimirum ipſi pro ſua ſapientia bonum à malo diſcreturi, juſtas iſtius temeritatis, commiſſæque impietatis, pœnas luunt, dum perfidiam etiam corde imbibunt, cui corpore militaverant: & ex Catholicis Calviniſtæ, vel athei, ad patrios revertuntur lares. Quorum perditio cui, niſi Chriſtianiſſimo Regi, & Proceribus ejus Purpuratis, in ſingultum erit?

Ex eodem judicio Dei fluit, quòd, cùm iidem milites, ægritudine ſubinde de vita periclitantes, latitantem quempiam in Hollandia Sacerdotem quærunt, nullum inveniant; vel, ſi fortè invenirent,

rent, ut ſubinde factum eſt, ſine abſolutionis beneficio ad eum, cui ſanguine ſuo in expugnandis urbibus litaverant, migrare cogerentur. Hæc enim Eccleſiaſticæ diſciplinæ lex in latitante Clero hactenus ſervata eſt, ut nemo eorum, qui Religionis perduellibus ad expugnādas Catholicas urbes militant, ſine militiæ talis renuntiatione, poſſit abſolvi. Ita periti Belgarum, Cleruſque judicant; quibus abominationes, quæ in fidei Catholicæ injuriam perpetrantur, exordia, progreſſus ac jura belli Belgici haud paulò propiùs & accuratiùs, quàm Francis, perſpecta ſunt.

Nihil hîc juvat, obedientiæ inculcare leges, quibus Regum juſſa etiam dubia exſequi ſine diſceptatione ſubditi compelluntur. Sunt enim nonnulla tam perſpicuæ pravitatis, ut nullis Regum præceptis, nullis Doctorum ſuffragantium calculis ab impietate purgari queant. In quibus iſtud Nazianzeni locum habet *a*: πιςοὶ μένετε τοῖς βασιλεῦσι, θεῷ δὲ πρότερον, *Fidem Imperatoribus ſervate, ſed primùm Deo.* & illud Apoſtolicum *b*: *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* Scimus enim de Doctorum etiam judiciis judicaturum Deum; & eſſe divinæ benignitatis, humanæque felicitatis, in veraces Doctores incidere. Nam ut Regum delicta plerumque populus, ita Doctorum errata diſcipuli luunt: ut aſſecla cum ductore, diſcipulus cum doctore, obtemperans cum jubente, ſimul in foveam cadant. Ex alto deſpicientibus vertigo naſcitur: in moribus è contrario, alta nimiùm ſuſpicientibus. Illis ipſa terra; his etiam immobiles certiſſimæq; veritates verti videntur. Quorum regulæ ſunt: Reges fecerunt, igitur juſtum eſt, igitur

a *Nazianz. orat.* 27. b *Act.* 5.

tur quâcumque Theologiæ ſubtilitate defendendum. Sed in quibuſdam facinoribus condemnandis tam altâ voce Veritas æterna in perpetrantium cordibus clamat, ut, quemadmodum fremitus maris nullâ vociferatione ſuperari poteſt, ita nullis Conſiliariorum lenociniis, Doctorumque ſuffragiis, conſcientia Regum jubentium, aut militum perpetrantium, in tuto collocari. In talibus enim non hominum opinio, ſed Veritas judex erit, quæ de hujuſmodi factis arbitrabitur, non ex his, quæ ille vel iſte Doctor exiſtimavit, ille vel iſte credidit, ſed ex æternæ & immutabilis Æquitatis regulis, & *a ex his, quæ ſcripta erunt in libris.* Niſi fortè Martyrum carnifices, & Chriſti interfectores, quia Doctorum conſulta, Præfectorumque juſſa ſequebantur, de innocentia putemus poſſe gloriari. Ordo enim jubendi atque parendi incertam de veritate conſcientiam excuſare poteſt, perſpectam iniquitatem purgare non poteſt. Oculis ſuis perſpiciunt milites, & in hoc poſtremo excidio Thenarum, adeoque totâ expeditione Brabanticâ, quâ Batavi etiam libertatem inviſæ ſibi Religionis præferebant, ſatis ſuperque perſpexerunt, quis ſit in Provinciis confœderatis militiæ ſtatus, quid contumeliæ templis, altaribus, Chriſtianiſque ſacris ſuo ſanguine hæreticorum poteſtati traditis, quæ perfidiæ labes Catholicis infirmis Paſtorum præſidio deſtitutis inferatur: quorum non ſatis periti Doctores Franciæ, ex principiis generalibus neſcio quibus, ſub quibus non niſi falsò ſubſumi poteſt, leviùs quàm oportet, de re, peritis circumſtantiarum perſpicuâ graviſſimâque, decernunt. Affectus etiam, quo diſtorta Regum facta quoquo modo fucari ſolent, non mediocri-

a *Apocalyp.* 20.

diocriter hac in re partes ſuas agit, præſertim in illis, quibus Belgicarum Provinciarum ſtatus, jura Regia, tumultuum cauſæ, Religionis facies, abominationum commiſſarum inſolentia, vix niſi Gallicanis rumoribus de induſtria plerumque, ut quotidie cernimus, adulteratis, perſpecta eſt. Sed quorum oculi, deterſo fallaciarum fuco, res ipſas intuentur, juſtioribus eas ponderibus metiuntur. Vident clariùs, quàm ut ullo vel Regis juſſo, vel Doctorum conſultatione obſcurari queat, illicitam eſſe damnatamque Religionis Catholicę proditionem, & operam illam, quam in urbibus expugnandis collocant; utpote quâ nihil aliud fiat, quam ut omni præſidio ſacra myſteria, & infirmorum animæ denudentur, quo impunè hæreticorum contumeliis, atque ſeductioni pateant. Vidi ipſe oculis meis, cùm in Belgio Germaniaque peregrinus agerem, Francos milites, qui deſertâ militiâ ingenuè fatebantur, numquam ſecurâ conſcientiâ ſe ad expeditiones prodire potuiſſe. Scio alios eo propoſito in ſuſcepto temerè Sacramento perſtitiſſe, quòd, cùm ad manus veniendum eſſet, in terram ſe tormenta manuaria exploſuros pollicerentur. Unde non pauci quotidie ſigna deſerunt, & in Galliam ex abominandâ illâ militiâ ſe proripiunt. Nimirum & vulgo hominum ſine litteris de rebus planiſſimis judicantium perſpicuum eſt, Religionis atque rebellionis, non politiæ, bellum eſſe; perfidiæ, non juris patrocinium, cui miſeri mancipantur. Cui profectò non minùs abſurdum eſt, Catholicos Reges atque milites poſſe auctoritatem præbere aut manus, ac ſi cum latronibus latrocinandũ, cum ſacrilegis Eccleſias effringendas, cum adulteris lenocinandum eſſe doce-

remus. Nihil hîc intereſt, Purpurâ veſtitos eſſe, infulis, ſacco, cilicioque præferre pietatem, qui iſta ſuadeant, niſi ut ſeverius judicium ſubeant; quòd ſublimiſſima Religionis ornamenta, cui debent quidquid ſunt, in Religionis præjudicium præpoſterâ pietate converterint.

CAPVT XII.

Bellum Proteſtantium, & Suecicum eſt iidem bellum Religionis; & conſequenter fœdus cum eis illicitum.

PAr quoque, ſi non fœdior, eſt Germanici belli macula, quod in præſentiarum Suecus & Proteſtantes cum Imperatore gerunt. Eſt enim notorium, totâque Europâ divulgatum, bellum illud poſtremum ex Edicto Cæſaris profectum eſſe, quod ipſe anno 1629. ſextâ Martii Viennæ promulgavit, & mox per univerſum Imperium, portis urbium, Eccleſiarumque valvis, etiam Proteſtantium, affixum, & à Deputatis Imperatoriis, diverſis in locis, executioni mandatum fuit. Duo potiſſimùm iſtud Edictum continebat, quemadmodum ex ejus exemplo manifeſtum eſt. Primum, ut Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Prælaturæ, Monaſteria, Hoſpitalia, Fundationes, aliaque bona Eccleſiaſtica, quorum Catholici ante tractatum Paſſavienſem pacificâ poſſeſſione fruebantur, & poſt illum tractatum injuſtis modis inde deturbati ſunt, Catholicis reſtituerentur, ut juxta Eccleſiaſticos Canones à legitimis idoneiſque perſonis adminiſtrari poſſint. Secundum, ut juxta Edictum de Pace Religionis jam olim conditum, ſola Catholica Religio, & Confeſſio Augusta-

guſtana in toto Imperio exerceretur publicè, excluſis omnibus contrariis ſectis atque doctrinis. Uterque articulus ex una parte juri divino, ac naturali; ex altera Eccleſiæ ſanctionibus, & Edictis Imperii conſentaneus eſt. Nemo enim Catholicus, quibuſcum nobis diſceptatio eſt, dubitare ſinitur, quin Eccleſiaſticæ Præfecturæ, & conſequenter annexa Præfecturis bona, non hæreticis, ſed Catholicis Antiſtitibus, tamquam legitimis poſſeſſoribus, cõmittenda ſint; qui, cùm Eccleſiæ Catholicæ vera ſanæque fidei membra ſint, populum, excluſis errorum venenis, pabulo veritatis paſcere, & ad vitã ęternam regere queant. Hoc ipſum verò jam olim in Edictis Imperialibus, pro Pace Religionis conditis, in quæ pars utraque tam Proteſtantes quàm Catholici conſenſerant, expreſſum ſancitumque perſpicuè fuerat, ut & ipſi Proteſtantes hoc faterentur. Quapropter cùm injuriæ contra Catholicos, & Epiſcopatuum, Monaſteriorum, aliorumque bonorum Eccleſiaſticorum uſurpationes, effreniſque libertas novarum Religionum, in Imperio pullulantium, contra Imperialia utriuſque partis pacta edictaque quotidie creſcerent; multis Catholicorum Principum, Electorumq; Mulhuſii congregatorum, querimoniis compulſus Imperator, ut fidei magis magiſque fatiſcenti, & illis Eccleſiæ deprædationibus mederetur, tandem illud Edictum, ſanctionibus Imperialibus, & Eccleſiæ Germanicæ reſtituendæ maximè conſentaneum, promulgavit. Sed quia reſtitutio illa multis Principibus durior, quàm injuſtior videbatur, ut quorũ ſtatus ex illis bonis præcipuè coaluerat, conſiliũ, quod olim cuidam datũ feliciter ſucceſſerat, imitari placuit. De rationibus

enim reddendis perplexo ac ſatagenti, cùm ſe expedire non poſſet, ſuggeſtum fuit, prudentiùs acturum, ſi de non reddendis cogitaret. Quod cùm feciſſet ſtrenuè, ab onere ſe tam reddendæ rationis, quàm reſtitutionis liberavit. Hanc rationem expeditiſſimam Principes Urbeſque Proteſtantium ratæ, adversùs Edictum Imperatorium conſpirare, & reſtitutionem Epiſcopatuum atque Cœnobiorum, quibus multis jam locis Clerus legitimus frui, populuſque ad Catholicam Religionem reduci cœperat, impedire ſtatuerunt. Hinc conſpiratio *a* Principum Proteſtantium Lipſienſis, quæ ſcriptis ad Imperatorem litteris vehementiſſimè contra illud Edictum proteſtatur, & omnia, quæ contra Ducem VVirtebergenſem, alioſque Principes, & civitates, præſertimque Auguſtam Vindelicorum, in ejus executione commiſſa fuerant, in integrum reſtitui petit. Hinc Suecus, hinc Batavus, & quidquid undique Provinciarum Imperialium prędis inhiabat, adversùm Cæſarem ſubſidio invocatum. Hinc & illud Gallicum cum Sueco fœdus: cujus auctoribus Catholicæ Religionis ſtragem, ſuamque deſolationem Germania acceptam refert. Jam enim religioſiſſimus Imperator provinciis Imperii magna ex parte Catholicam fidem, fidei templa ac Cœnobia, Cœnobiis templiſque Clerum ſuum, Clero bona ſuſtentationi neceſſaria, ipſam denique Eccleſiam Germanicam Chriſto ſponſo ſuo aſſeruerat: jam ritus Eccleſiaſticos ſplendori ſuo, Antiſtites deſertis ſedibus reſtituerat, & animas innumeras erroribus ereptas auctori Religionis Deo: jam Academias veteres, evocatis undique Profeſſoribus, ab

a *Litteræ ex Congreg. Leipſich, datæ anno* 1631, 28. *Martii.*

ab interitu erigere cœperat, novaſque meditabatur, unde fides orthodoxa in univerſam Germaniã ſe diffunderet; cùm ecce à Proteſtantibus, ſplendorem reviviſcentis fidei non ferentibus, & Infulas, redituſque ſacros, quos devoraverant, evomere detrectantibus, ab ultimo Septemtrione Suecus excitur, Gallicoq; fœdere, ad diſturbandos omnes religioſiſſimos Imperatoris conatus, animatur, accingitur & juvatur. Hoc enim fœdere jam per triennium non ſolùm Eccleſiaſticarum dignitatum, Monaſteriorum, bonorumque Eccleſiæ inchoata reſtitutio penitùs intercepta & ſuppreſſa, omniumq; hæreſum libertas ſtabilita eſt; ſed ipſa quoque Catholica Religio tam infami modo proſtrata, ut nihil ab Attilis fœdius expectari potuiſſet. Lugenda horrendaque ſunt, quæ oculati teſtes referunt. Undique vaſtitas Eccleſiarum, ſquallor altarium, fuga Antiſtitum, Religioſorum, ſacrarumque Virginum, profanatio myſteriorum execrabilis. Jacent paſſim Cœnobia ſemidiruta, diſperſa Canonicorũ Collegia, Antiſtites in diverſa profugi, Eccleſiæ Clericis ubiq; viduatæ, populus orbus Paſtoribus ſuis: qui in ipſa Gallia latitantes, ne quidẽ Dei ac ſuas injurias audent queri; ne fortè ab iis etiam læſæ Majeſtatis accerſantur humanæ, qui divinam talium fœderum pietate coluerunt.

Cùm igitur tam perſpicuè Proteſtantium Suecorumque inſignia contra Catholicam Eccleſiam ex profeſſo volitent, cujus aras eruunt, cujus templa profanant, cujus imagines frangunt, cujus Cœnobia evertunt, cujus Præſules fugant, cujus ſacra, quemadmodum litteræ Germanicæ teſtantur, nefariis profanant modis, cujus exſtirpant fidem, cujus diſciplinam jam jamq; refloreſcentem armis

 impe-

impediunt, cujus reditus ac bona in damnatæ hæreſis munimenta convertunt; quis ſanâ mente dubitaverit, quin illicitum ſceleratumque ſit, tam ſacrilegis conatibus arma Chriſtiana ſociare? Niſi fortè etiam Turcis & Saracenis, ex profeſſo Eccleſiam perſequentibus, & fidem exſtirpantibus, ſuppetias tutò mitti poſſe arbitremur, dummodò ipſi ſuo ſua, nos noſtro ſcopo noſtra proſequamur. Nec enim ulla ratio dari poteſt, cur minùs Turcis ac Saracenis, quàm hæreticis, quando utrique Eccleſiam, ejuſque ſacra hoſtiliter premunt, & bonis inhiant; fœdere, armis, milite, quibus conatus eorum fulciantur promoveanturque, copulemur. Auſim dicere, majorem eſſe belli Germanici contra Cæſarem, quàm Turcici impietatem; fœdiorem in Chriſtiana ſacra profanitatem, effreniorem in Eccleſiaſticos ac Cœnobia licentiam. Turca cæcus avaritiâ libertatem Religionis, quam invenerit, ſervat. Lucrum odoratus, in palatio penè ſuo pretium redemptionis noſtræ offerri ſinet. Nullibi majus, quàm ſub ipſo, adversùs hæreſes præſidium. In Religione enim jam recepta ſub pœna pali quidquã innovari vetat; ne fortè cum Religione etiam ſtatus innovetur. Quo fit, ut in Hungaria, quæ tyrannidi Turcarum paret, longè mitiùs hæretici, atque pauciores, quemadmodum periti ſcribunt, quàm in Hungariâ Catholicâ, graſſentur. a *Ad officium enim hæreticos compelli, non illici; dignum eſt. Duritia vincenda eſt, non ſuadenda.* Hanc eorum duritiam ſeveriſſimè Turca tundit, & vincit: nullam enim timet crudelitatis invidiam, dum ſtatus nullâ novitate perturbetur. Sub Regibus verò Chriſtianis, manſuetudinem Chriſti

ſti

a *Tertull, in Scorp. cap. 2.*

ſti æmulantibus, nihil tam profanum atque ſacrilegum in Catholicos, quod non audeant: nihil tam exitioſum fidei, quod non blandiente occaſione moliantur. Odio quippe flagrant acerbiſſimo in Eccleſiam, à quâ damnati ſunt; in fidem, cujus deſertæ rei; in Præſules, quorum diras & fulmen experti. Nihil illis ad veritatem averſandam obterendamque obſtinatius, nihil ad falſitatem perſuadendam vigilantius, ac malignius. Sunt enim, quemadmodum ſanctus Clemens ait *a*, Ἰουδαίων ἀσεβέστεροι, καὶ Ἑλλήνων ἀθεώτεροι, *magis impii quàm Iudæi, magis athei quàm Gentiles*, & uno verbo παμπόνηροι, *toti improbi*: ut Nazianzenus *b*, δαιμόνων ἀπιστότεροι, *dæmones incredulitate ſuperant*; ut Auguſtinus, etiam *c contendendi pervicaciâ*. Hoc omnibus ſæculis experta eſt Eccleſia, tolerabiliorem longè ſub Paganis atque Gentilibus, quàm ſub hæreticis eſſe Chriſtianorum imbecillium ſortem. Longè enim faciliùs fucatâ veritate, quàm apertâ Gentilium Turcarumque profanitate ſeducuntur. Quamobrem non Paganorum, ſed hæreticorum commercia Apoſtoli & Eccleſia vetuêre. Nimirum ubi plus periculi, ibi cura vehemẽtior. Semper verò imbecillibus Chriſtianis, quorũ pars multò maxima eſt, periculoſiſſimi ſunt; tum verò potiſſimùm, quãdo ab ipſis Chriſtianis Regibus conatuum ſuorũ impietatem, quam ſuo ſatellitio muniunt, quodammodò probari vident. Rebus enim, nõ verbis, improbitatẽ probat, quiſquis eam Eccleſiæ inſultantem, ejuſq; ſacra impugnantem, fœderibus amplectitur, & armis juvat. Nam, ut optimè Tuba Græciæ *d*, ἔργον λόγου ἰσχυρότερον, *opus*

 ſermo-

a *Clem. lib. 6. Conſtit. Apoſt. cap.* 18. b *Nazianz. orat.* 42.
c *Auguſt. epiſt.* 48. d *Nazianz. orat.* 27.

ſermone fortius. Quapropter ſi tam juratos Eccleſiæ perduelles, in ipſis conatibus, quibus Eccleſiæ Catholicæ diſciplinam, dignitatum ejus bonorumq́ue redditionem ſe profligare, omniumq́ue hęreſum libertatem, ſub Libertatis Germanicæ fuco, tueri velle profitentur, pecuniis, armis, militibus adjuvare licet; nulla profectò ratio quâcumque Theologię politicæ ſubtilitate dari poteſt, cur non etiam Turcis ac Saracenis Chriſtianam Religionem aperto Marte vaſtantibus, liceat opitulari. Attoniti ſtant admirationis magnitudine, quotquot pietatem blandâ linguâ inferiùs, & fulgentibus oſtro veſtibus interiùs habent, quì fieri poſſit, ut ſacci cœnobitici, infulæ, purpura, quidquid, inquam, ſacratius Eccleſia Chriſti colit, nefariis iſtis infidelium conatibus ſuffragetur: quibus id unum ex profeſſo agitur, ut omnis purpura, infulæ, Monachatus, & auguſtiſſima quæque Eccleſiaſticæ Hierarchiæ decora ex ipſo mundo auferantur. Nimirum huc tandem in ſæcùlorum finibus veniendum erat, ut Chriſtianiſſimus Juſtuſq́ue Princeps hujuſmodi Curionum conſiliis circumventus, non ſine inſigni Chriſtiani nominis probro, unà cum impiis, quorum ut fœderibus innectitur, ita & facinoribus jungitur, Matrem ipſam ſuam oppugnaſſe diceretur, cujus ſe filium primogenitum eſſe gloriatur.

CAPVT XIII.

Vtrùm Religionis Catholicæ exſtirpatio fiat à Rege Chriſtianiſſimo indirectè *tantùm.*

ET hactenus quidem de fœderum illorum fœditate ex eo capite diſſeruimus, quatenus divino,

vino humanoque jure illicitum eſt, infidelibus ſuppetias ad illud bellum ferre, quod in Religionis præjudicium, & ad Eccleſiæ Chriſti fidem diſciplinamque deſtruendam ſuſcepêre. Nunc, quia uſitata Politicis, & ad imperitorum incantationem excogitata cantilena eſt, ſtatum à Religione, Rempublicam ab Eccleſia ſecernendam eſſe; ſuppetias iſtas ajunt non ferri erroribus hæreticorum, ſed ſtatui; non adversùs Eccleſiam, ſed Rempublicam. Quidquid ergo ſacrilegii contra Religionem ab impiis committitur, quo Eccleſia Chriſti perit, hoc non Regi Chriſtianiſſimo, temporalem ſcopum intuenti, ſed Hollandis, Sueco, Proteſtantibus, Religionis oſoribus, adſcribendum eſſe: præter enim voluntatem Regis ea, & proinde indirectè tantùm, & per accidens contingere. Hoc ergo accuratiùs videamus, ne qua fortè ſub iſto diſtinctionis obſcuro vel amplectenda veritas lateat, vel reſpuenda falſitas inſidietur.

Fateor igitur, iſta duo, ſtatum temporalem, atque Eccleſiam, eſſe ſeparanda. Hoc Chriſtus ipſe docuit, a quando *quæ ſunt Cæſaris Cæſari*, *& quæ ſunt Dei Deo* reddenda eſſe præſcripſit. Fateamur etiam, inter directè & indirectè malum facere, magnam eſſe differentiam. Hoc enim *directè fieri* dicitur, quod voluntas, tamquam ſcopum intentionis, vel in ſe conſideratum facit. Hoc *indirectè fit*, quod in alio tantùm, ſeu alteri rei conjunctum accidit, quam voluntas directè intuetur. Non dubitamus igitur, quin præter ſcopum voluntatis Chriſtianiſſimi Regis Eccleſiarum ruina, & peſſumdatæ Religionis labes ex fœderibus ejus conſequatur. Nam eam deſtinatâ directâque voluntate appetere, hæreticorum eſt proprium: à quibus

a *Matth. 22.*

bus utinam Chriſtianiſſimus Rex tam actionibus, quàm ſcopo voluntatis diſcreparet. Præter directam igitur voluntatem ejus, adeoque indirectè, contingere perniciem illam Religionis, forſan admitti aliquo ſenſu poteſt. Quamquam & iſtud conſideratione perquam dignum eſt, non omnia nos, quæ voluntas averſatur, indirectè tantùm operari. Nam & fures crebrò in effringendis foribus non alienum damnum appetunt, ſed commodum ſuum, vel etiam proximi, ſi benigniori peccant mente, miſericordiam; nec latrones mortem, ſed ſpolia viatoris, quem reſiſtentem perimunt; nec venator jacturam colonorum, quorum ſegetes proterit canibus ſuis, ſed feram, quam perſequitur. Nec tamen iſti directè rei ſequentium damnorum eſſe deſinunt. Eſt enim tam arcta inter malum, quod fit, & bonum temporale, quod intenditur, ſocietas, ut utrumque etiam directè fieri cauſarique dicatur, quantumvis unum ab altero mentis præciſione, & voluntatis explicitâ intentione ſeparetur. Ita quiſquis ignem admovet ſegetibus, aut pulveribus, directè incendit meſſem, aut domum; quiſquis venenum propinat innoxio, quiſquis in eum canes immittit furioſos, directè interficit, etſi aliud quàm mortem ejus quærat, vel etiam per alium fortè impediri poſſit; quiſquis aggeres objectos aquis rumpit, directè diluvium facit, damnique dati directè reus eſt, quidquid ipſe tandem temporalis inde commodi aut voluptatis venetur aut ſperet. Perſpicua eſt iſta veritas, in qua Philoſophia non minùs, quàm Theologia concinit. Quid ſi ergo etiam directè Rex Chriſtianiſſimus perditionis Eccleſiæ, deſtructæque fidei Chriſtianæ in Belgio

Germa-

Germaniaque reus ſit, quamvis illam impietatem perſpicuâ directâque voluntate deteſtetur? Nam in illis circumſtantiis, quibus hactenus Batavorum & Proteſtantium armis opitulatus eſt, conatuſque ſecundavit, tam arcta eſt colligatio inter rem, quam facit, & malum, quod contra Religionem fit, ut auctor unius neceſſariò etiam auctor alterius eſſe videatur. Fallacia rerum tegmina, deceptoriaſque facinorum dealbationes, quæſo, rebus auferamus, ut nudo inſpiciantur examine. Quid eſt quod Rex Chriſtianiſſimus fecit, quando, exempli gratiâ, Silvam-Ducis manibus Hiſpaniarum Regis extorſit? nempe murorum defenſores occidit, mœnia dejecit, portas aperuit, omnia munimenta diſſipavit, quibus ſe Antiſtes, Sacerdotes, Monachi, Virgines, Paſtores plebis, ipſe denique Chriſtus Dominus in Auguſtiſſimo Sacramento præſens templa ſua, imagines ſuas, ſacrificium ſuum, Sacramenta ſua, cultum ſuum, infirmorumque fidem in iſta urbe, totaque diœceſi ejus, ab hæreticorum rabie ignominiiſque tuebatur. Quibus ſublatis, omnia eorum furori & petulantiæ, nemine ampliùs reſiſtere valente, patuerunt. Templa continuò, ſpectantibus adhuc Francis, quorum ſanguine occupata, traditaque Calviniſtis fuerant, partim in Principis Orangii ſtabulum, partim in armamentaria, alioſque profanos uſus converſa; omnia, fractis aris, disjectis imaginibus Chriſti, ſanctiſſimæque Virginis, veluti ſphæriſteria nudis parietibus relicta ſunt; fugata ſtatim in oculis Francorum omnia Religioſorum ſodalitia, qui exules ac profugi toto Belgio vagabantur; Virginum clauſtra reſerata, & ad ſacrilegas nuptias ſollicitatæ animæ

deſponſatæ Deo; orphani minis, promiſſis, injuriis, ad ejurandam Catholicam fidem compulſi, quorum integra & innocens puerulorum cohors exilio patrios mutare lares, & alimentorum ſecuritatem deſerere maluit, quàm ſacrilegiis conſentire. Parva iſta, niſi quotidie diriora ſequerentur. In univerſa civitatis illius diœceſi, quæ octoginta plus minùs parochias complectitur, omnes Eccleſiæ Catholicis ritibus publico Edicto *a* clauſæ ſunt, interdictum juge ſacrificium, Catholica concio, Sacramentorum adminiſtratio. Omnes Eccleſiaſtici reditus, juſſu Ordinum totâ ditione annotati, ut ad hæreſim ſtabiliendam convertantur; ſingulis Paſtoribus morte vel tædio decedentibus Miniſter hæreticus ſubſtituitur, ut doctrinæ verſutiâ ſimplicitatem imbecillium circumveniat. Fœdiùs immaniuſque Thenis nuper in ſacratas Deo virgines, in templa, in auguſtiſſimum Religionis Chriſtianæ pignus, quo Chriſtianiſſimus Rex redemptus eſt, graſſatum fuit: quod tum in ipſo opido, tum foris in pagis, igne torruerunt, pedibus conculcarunt, & ignominioſiſſimis ludibriis, atrociùs quàm Judæi, proſciderunt. Hæc ſunt ex aliqua parte illa mala, quæ, expugnatis per Francorum arma Thenis ac Sylvâ-Ducis, Calviniſtiſque traditâ, velut ruptis aggeribus, quibus arcebantur, inundarunt. Quorum omnium, & ſimilium fortaſsè magis horribilium, quæ in Germania committuntur, quis tandem, niſi Chriſtianiſſimus, etiã directè reus eſt? Ille namq; non tam fieri ea indirectè, ſeu per accidens permiſit, quàm directè & vi actionum iſtarum fecit, qui omnia pro-

a *Edictum datum Sylvæ-Ducis* 20. *Octob.* 1629. *ſignatum*, De Jonge. *Edictum datum Hagæ-Comitis* 12. *Novemb.* 1629.

propugnacula Religionis expugnavit, qui civitatem hoſtibus Religionis tradidit, qui hæreticorum furori munimenta Religionis patefecit. Directè enim & per ſe interficit innocentem, qui fores aperit, & armatum, furentemque iracundiâ inimicum in conclave immittit, ubi jugulum inermis præbeat. Sic directè illi Chriſtianos Martyres occiderunt, qui venenum eis præbuerunt, qui urſis objecerunt, canibus lacerandos tradiderunt: ſic Danielem, qui in lacum leonum compulerunt: ſic viatorem, qui in latronum implacabilium prodiderunt manus. quamvis in iſtis omnibus exemplis, damnorum ac mortis executio alienis manibus vel actione peragatur. Quis ergo profanatæ Sylvæ-Ducenſis diœceſis, deſtructæque Eccleſiæ, & ſacrilegiorum omnium, perditarumque animarum per ſe, directeque vi actionum illarum, reus erit, niſi qui omne defenſionis ejus præſidium, ac robur armis abſtulit, mœnia ſubvertit, portas vi aperuit, defenſores ejus occidit, & furioſorum impiorumque hæreticorum poteſtati ac voluntati Eccleſiam atque Religionem tradidit? Hoc eſt enim innocentem in lacum leonum mittere, vel in innocentem leones immittere, ut alieno ore laceretur.

Huc denique accedit, id quod iſti ſententiæ non parum roboris ac lucis affundit, quòd copiis ſubſidiariis colligendis ducendiſque, quas ad urbes provinciaſque Catholicorum Principum expugnandas Chriſtianiſſimus Rex ſuppeditat, eos paſſim ſupremo cum imperio præficiat, quos in Regno ſuo noverit ad Eccleſiæ atque Religionis perniciem anhelare, Duces Rohanenſem ac Bullionium, Mareſchallos de la Force & Chaſtillo-

nium, hæreticos videlicet ſpirantes minarum ac cædis in diſcipulos Domini. Etenim iſti ſive ſuis, ſive militum ſuorum, quibus directè præſunt, manibus, tamquam ſatellitum ad exequendas inviſæ Religionis contumelias, haud ſecùs fidei Romanæ depreſſionem, ſacrorumque Catholicorum ſtragem de induſtria connivendo animandoque moliuntur, atque ipſi hæretici confœderati, quibus pro Rege ſuo miniſterium præbent. Quid igitur aliud agit Chriſtianiſſimus Rex, dum tales tali animo concitatos, tali affectu, obſtinatione, odio adversùs veram Religionem flagrantes, quos ipſemet totuſque mundus tales eſſe novit, non ire permittit ſolùm, ſed etiam aſſumit ac mittit ad hujuſmodi expeditiones cum aliis ejuſdem erroris furoriſque ſociis exequendas; quid, inquam, aliud agit, quàm quòd directè canes furioſos in innocentes immittit? Dum enim hujuſmodi duces plerumque deligit, quibus etiam Tribunorum, Centurionum, cæterorumque minorum præfectorum creandorum poteſtas datur, quos etiam ſibi ſimiles plerumque creant; profectò ſatis perſpicuè convincitur, eum hæreticis placere velle cooperando per hujuſmodi belli præfectos, quos hæreſi atque hæreticorum ſcopo cooperaturos novit, non ad urbium tantùm, ſed etiam Religionis expugnationem; atque adeò ſceleris hujuſmodi perpetrationem directè eligere, ſi non ut finem ultimò concupitum (quod hæretici ſolent) certè ut medium quoddam, quo potentiùs hæretici ad Catholicorum Provincias occupandas incitentur & adjuventur, atque ad peſſumdandam Religionem animentur. Paris enim perfidiæ ſunt in Deum, paris odii in

Eccleſiam, paris acerbitatis in Dei fidem Eccleſiæque Sacramenta, tam Ordines confœderati & Proteſtantes, quibus fidem exſtirpantibus ſubſidium datur, quàm illud ipſum ſubſidium, quod moribus eorum congruentiſſimum ſeligitur, ac de propoſito deliberato datur. Quid igitur vetat, quo minùs facinorum Rex Chriſtianiſſimus etiam directè reus habeatur.

CAPVT XIV.

Etiam indirecta *Catholicæ Religionis violatio reum facit. Fundamentum ex doctrina S. Thomæ, & communi Theologorum.*

SEd, ut jam ſuprà dixi, nolo de iſto unico vocabulo (*directè*) contentioſum funem trahere. Ad animum Chriſtianiſſimi Regis ab odio Religionis tuendum, aliquid indirecta voluntas facit; innocentiam verò, nihil. Verum eſt enim, quando directè ſpectat animus Religionis contumeliam, ut in hæreticis fieri amat, ſacrilegium ab ipsâ hæreſeos, vel deterioris impietatis labe proficiſci. Non tamen propterea violatæ Religionis non eſt reus, quiſquis aliâ ex causâ indirectè Eccleſiam atque Religionem lædit. Nam ea, quæ indirectè volumus atque facimus, bifariam dividuntur. Quædam *per ſe*, hoc eſt, plerumque, aut perpetuò ſequuntur actionem, quam directè facimus; quædam *per accidens*, hoc eſt, plerumque non ſequuntur, ſeu ita raro, ut meritò non vi actionis noſtræ, ſed fortunâ, aut caſu, ex alterius videlicet actione, accidere videantur. Quando igitur ex factis noſtris indirectè graviſſima

ſequun-

ſequuntur, vel ſemper, vel plerumque mala, actionem cæteroquin de ſe indifferentem, reddunt illicitam, perinde ac ſi directâ voluntate appeterentur; ſecùs verò, ſi per accidens, hoc eſt, rarò tantùm, & quaſi caſu aliquo conſequantur. Mens iſta unanimis Theologorum, inter quos D. Thomas chorum ducit. Sic enim ait in quæſtionibus de malo a: *Aliquando accidens alicujus effectûs conjungitur ei, ut in paucioribus, & rarò: & tunc agens, dum intendit effectum per ſe, non oportet, quòd aliquo modo intendat effectum per accidens. Aliquando verò hujuſmodi accidens concomitatur effectum principaliter intentum ſemper, vel ut in pluribus: & tunc accidens non ſeparatur ab intentione agentis. Si ergo bono, quod voluntas intendit, adjungitur aliquod malum, ut in paucioribus, poteſt excuſari à peccato; ſicut ſi aliquis incidens lignum in ſilvâ, per quam rarò tranſit homo, projiciens lignum interficiat hominem. Sed ſi ſemper, vel ut in pluribus adjungatur malum bono, quod per ſe intendit; non excuſatur à peccato, licet illud malum non per ſe intendat.*

Cujus quidem doctrinæ ratio attentè ponderantibus perſpicua eſt. Mala namque, quæ actionem, ſive malam, ſive indifferentem per ſe, ſeu plerumque conſequi ſolent, ad ipſam naturam ejus quodammodò videntur pertinere; ut in expendendâ actionis malitiâ bonitateque meritò eorum ratio haberi debeat. Quod non ita in iis, quæ per accidens raroque conjunguntur, locum habet. Judicium enim de rebus non ſecundùm accidentes ei fortuitò caſus, ſed ſecundùm ea, quæ naturam ejus plerumque comitantur, pronuntiari debet. Hanc ipſe S. Thomas doctrinæ ſuæ rationem diverſis locis expreſſit, ubi eam etiam ad nocumenta,

a q. 1. a. 3. ad 15.

menta, quæ animus nec directè intendit, nec prævidit, extendit *a*. *Quandoque*, inquit, *nocumentum nec eſt præviſum, nec intentum; & tunc, ſi per accidens ſe habeat ad peccatum, non aggravat peccatum directè, &c. ſi verò nocumentum per ſe ſequatur ex actu peccati, licet non ſit intentum, nec præviſum, directè peccatum aggravat. Quia quæcumque per ſe conſequuntur ad peccatum, pertinent quodam modo ad ipſam peccati ſpeciem; putà, ſi aliquis publicè fornicetur, ſequitur ſcandalum plurimorum: quod quamvis ipſe non intendat, nec fortè prævideat, directè per hoc aggravatur peccatum*. Et alio in loco adhuc accuratiùs eamdem doctrinam deducit *b*. *Eventus ſequens aut eſt præcogitatus, aut non. Si eſt præcogitatus, manifeſtum eſt, quòd addit ad bonitatem, vel malitiam. Cùm enim aliquis cogitans, quòd ex opere ſuo multa mala poſſunt ſequi, nec propter hoc dimittit, ex hoc apparet voluntas ejus eſſe magis inordinata. Si autem eventus ſequens non ſit præcogitatus, tunc diſtinguendum eſt: quia ſi per ſe ſequitur ex tali actu, & ut in pluribus, ſecundùm hoc eventus ſequens addit ad bonitatem vel malitiam actûs. Manifeſtum eſt enim meliorem actum eſſe ex ſuo genere, ex quo poſſunt plura bona ſequi; & pejorem, ex quo nata ſunt plura mala ſequi. Si verò per accidens, & ut in paucioribus, tunc eventus ſequens non addit ad bonitatem vel malitiam actûs. Non enim datur judicium de re aliqua ſecundùm illud, quod eſt per accidens, ſed ſolùm ſecundùm illud, quod eſt per ſe*. Nihil luculentius formandiſque moribus ſecurius tradi poteſt. Quam ob cauſam iſti doctrinæ, uti diximus, communis Theologorum conſenſus ſuffragatur. Nonnulla ſolùm diſceptatio eſt, Utrùm malitia eventuum plerumque conſequentium in voluntatem actio-

a *S.Thom.* 1.2.q.73.*art*.8. b *Idem* 1.2.q.20.*a*.5.

actionemque indirectè tantùm, an etiam directè refundatur, quemadmodum S. Thomas quibuſdam voluiſſe viſus eſt. Sed ecce cedimus, & indirectè tantùm refundi, certioris veritatis fundandæ causâ, concedimus.

Quid ergo hìc reſpondebitur, ut violatæ nota Religionis abſtergatur? An fortè non eſſe malum, quòd Eccleſia Romana vaſtatur? Hæc eſt hæreticorum communis & inveterata blaſphemia. Catholici norunt, in malefactis nulla eſſe graviora, quàm quæ adversùs ipſum Deum Religionemque perpetrantur; nulla nocumenta hominibus diriora, quàm quibus fidei veritas ſubtrahitur, cultus Dei, myſteriaque profanantur. Quid igitur? An cauſam eſſe juſtam Regi, ut ſtragi Religionis Chriſtianæ civilem Galliæ ſuæ ſtatum præferat? Hoc neſcio, an quiſquam Chriſtianus dixerit: de quo tamen uberiùs paulò pòſt. An fortè Chriſtianiſſimum illa magna nocumenta non prævidiſſe, quæ ex fœderibus & ſuppetiis iſtis conſecuta cernimus? Sed, ut hìc S. Thomas dixit, etiam nocumenta non prævisâ perpetrantes maculant, ſi *per ſe ſequuntur ex tali actu, & ut in pluribus: manifeſtum eſt enim, meliorem actum eſſe ex ſuo genere, ex quo poſſunt plura bona ſequi; & pejorem, ex quo nata ſunt plura mala ſequi.* Sed quis hìc prævißionis defectum cauſari poteſt? Sexaginta annorum experientia ſatiatiſſimum documentum eſſe potuit, quid Catholica ſacra in urbibus occupatis ſub Batavorum poteſtate paterentur. Si vel unus in univerſâ eorum ditione ſuperſit pagus aut vicus, in quo non ſit abolitum publicum Catholicæ Religionis exercitium (loca poſtremò capta excipio) Chriſtianiſſimos Reges innocentes eſſe cõcedam.

Sin

Sin autem omnia undique per univerſas Provincias fœderatas, contra pacta etiam expreſſa, non tantùm olim, ſed etiam toto tempore, quo Rex Henricus IV. & ſucceſſor ejus, uſque ad poſtremas urbium obſidiones, ſubſidia ex fœdere ſubmiſerunt, in Francorum oculis profanata ſunt; quid niſi ludibrium eſt, iſtud innocentiæ Gallicanæ patrocinium?

Sed eſto, ignoraverint, quæ toti mundo, ipſiſque Francorum legionibus in Batavia Germaniaque militantibus nota ſunt: non eſt idonea ignorantiæ excuſatio, ubi ipſum ignoraſſe vitioſum eſt. Nam, ut optimè S. Thomas dicit, Ad ipſam quodammodo peccati ſpeciem pertinent, quæcumque per ſe conſequuntur actionem. Speciem autem actionis, hoc eſt, id ipſum quod agitur ignorare non licet, quia ſtertentis imprudentiæ eſt; nec in præſenti caſu ea ignorari poteſt. Eſt enim totâ Europâ vulgatiſſimum, Ordines confœderatos nullum exercitium Religionis in publicis templis ſuis pati, niſi quo hæreſim profitentur. Ex quo fit, ut iſtas urbium expugnationes, quæ Regi Hiſpaniarum extorquentur, ut Hollandorum poteſtati pareant, ſuppetiaſque Gallicanas, Catholicæ Religionis exterminatio, hæreſiſque propagatio, in iſtis circumſtantiis non per accidens, aut caſu, aut rarò, ſed per ſe, & neceſſariò, & ſemper conſequatur. Perſpicuum eſt igitur, indirectam illam Catholicæ Religionis profanationem, fideique interitum non minùs ad reatum Chriſtianiſſimis Regibus imputandum, quàm ſi directâ voluntate Chriſti Eccleſiam cum hæreticis devaſtarent.

BIBL. ... ROMA VITTORIO EMANUELE

CAPVT XV.

Vberiùs diſſeritur, quâ voluntate Chriſtianiſſimus Rex Catholicæ Religionis cladem velle cenſeatur, expreſsâ *an* interpretativâ.

SEd ut iſtius effugii futilitas clareſcat magis, paulò preſſiùs latebris ejus explorandis inſiſtendum eſt: ut & illi, quibus principia moralis Philoſophiæ atque Theologiæ minùs perſpecta ſunt, manibus quodammodo ſuis palpent veritatem.

Itaque ſciendum eſt, non ſemper ita planè ſumi directam atque indirectam rei cujuſpiam voluntatem, quemadmodum nos jam jam uſurpavimus: ſed ita ſubinde, ut voluntas ſeu volitio directa ſit eadem, quæ *expreſſa*; & indirecta, quæ *interpretativa*. Voluntas expreſſa verus, realis, atque, ut loquuntur Scholæ, φυσικὸς actus eſt, quo rem hanc iſtámve reverâ concupiſcimus. Interpretativa non eſt actus appetendi reipsâ & φυσικῶς elicitus, ſed hominum interpretatione, hoc eſt, æſtimatione præſumptus. Quæ diviſio voluntatis à diverſo exiſtendi modo videtur eſſe ducta, reali, ac purè morali. Homines enim ea ſubinde velle, & conſequenter etiam facere cenſentur, quæ nullo vero volendi actu cupiunt, imò quæ expreſſo voluntatis actu nolunt: idque non temerariâ fingendi licentiâ vel ludibrio, ſed ex legitimis rationibus, quas ex profeſſo Theologia moralis veluti prima ſcientiæ iſtius rudimenta explicare & inculcare ſolet.

Quamobrem iſtud in eadem ſcientia receptiſſimum eſt, hujuſmodi indirectam ſeu interpretati-

vam voluntatem perinde bonitatem ab objecto ſuo malitiamque contrahere, laude ac vituperio, præmio ſupplicioque dignam eſſe, atque directam ſive expreſſam, quotieſcumque voluntatis & actûs propoſiti circumſtantiæ juſtam ex ſe cauſam talis interpretationis ſeu æſtimationis præbent. Inter quas cauſas illa obvia, ſcriptiſque celebrata eſt, ſi is, qui objectum aliquod expreſsè vult, prævideat, aut certè prævidere poſſit, ex eo ſecuturum aliquod malum, quod iſtis rerum circumſtantiis cavere atque impedire teneatur. Tunc enim conſequentis iſtius mali conſideratio debet ipſum ab antecedentis boni voluntate revocare; uſque adeò, ut, niſi ſibi à volendo hujuſmodi objecto in iſta negotii περιστάσει temperaverit, hoc ipſo malorum ſeriem conſequentium indirectè ſeu interpretativè velle cenſeatur. Res exemplis fit perſpicua. Feram venator ſclopi glande petere meditatur: videt periculum eſſe, ne ſimul viator tranſiens ictu pereat. Si non obſtante iſto diſcrimine jaculatur, quantumvis etiam expreſſo actu necem hominis iſtius nolit, moleſteque ferat, eam perinde voluiſſe cenſebitur ac feciſſe; patratique homicidii coram hominibus ac Deo reus erit, ac ſi expreſſo actu voluiſſet, ac feciſſet. Navarchus, cui credita eſt cura gubernandæ navis, videt eam, ſi à ſe vitæ ſuæ tuendæ cupiditate deſeratur, cum vectoribus tempeſtate perituram. Si deſeruerit, amiſſæ navis & vitæ pereuntium reatui haud ſecùs obnoxius erit, ac ſi perniciem eorum de induſtriâ procreaſſet. Ita qui, animi gratiâ, furioſo gladium præbet, qui rabidos immittit in viatorem tranſeuntem canes, mortem innocentium interpretativè perinde cupit ac facit, ut ſi ſuâ manu

confe-

confeciſſet. Nam qui non impedit malum, quod impedire tenetur ac poteſt, illud ipſum facere cenſetur ac velle, ejuſdemque efficitur pœnæ reus, quemadmodum ſi φυσικῶς, directè expreſſeque voluiſſet ac feciſſet. Sic enim & ille, qui aliquid ſcire debet & poteſt, moraliter illud ſcire judicabitur, quantumvis reipsâ ignoraverit : atque in propoſita interpretativæ volitionis quæſtione paria ſunt, prævidiſſe malum, & prævidere potuiſſe atque debuiſſe.

Secundùm hæc igitur volendi & faciendi diſcrimina, communiſſimo Philoſophorum Theologorumque aſtipulantium calculo probata, non eſt difficile Politicorum Francorum exceptionem de excidio Religionis, à Chriſtianiſſimo Rege ſolùm indirectè volito & commiſſo, diſcutere atque evertere. Quamvis itaque non dubitemus, quin præter, imò contra, directam expreſſámve Regis voluntatem ruina Eccleſiæ peſſumdatæque Religionis labes ex fœderibus ejus conſequatur; ſimul tamen rerum circumſtantiæ nos dubitare non ſinunt, quin, juxta principium jam conſtitutum, belli fœdera cum hæreticis paciſcendo, fœderum ſcopum victoriam hæreticis exoptando & procurando, denique victoriæ fructum hæreticorum jugum Catholicis imponendo, Religionis exſtirpationem interpretativè velle & facere dicendus ſit. Non enim ambiguum ei ullo pacto aut improviſum eſſe poteſt, ſecundùm ea, quæ ſuperiùs *a* de ratione belli gerendi confœderatorum Ordinum, & conſtanti ſexaginta annorum experientiâ diſſeruimus, quin pro genio hæreſios, præſertim Calvinianæ, dira ſint Catholicæ

a *Vide dicta c. 10. & 14. Vide & infrà latè c. 22. & ſeqq.*

licæ Religioni ex talium principatu & dominatione patienda. Quod quamvis etiam ignoraſſet, nihil ei prodeſſet ad innocentiam. Ut enim tradit certa conſentienſque moralium Philoſophorum atque Theologorum ſententia, rerum illarum ignorantia, quas poſſumus ac tenemur ſcire, actionem, cui cauſam dedit, haud ſecùs in culpam imputari facit, ac ſi eas reipsâ ſciviſſemus. Nam quemadmodum voluntas eſt vice facti, cùm facere volentes non poſſumus, quod tenemur: ita ignorantia eſt vice ſcientiæ, cùm ſcire poſſumus, quod tenemur.

Nec verò fallatur Chriſtianiſſimus Rex, vel ab exciſæ Religionis labe tutam purgatámve putet eſſe conſcientiam ſuam, ex domeſtica quadam religioſi affectûs experientia, quem etiam lachrymis ubertim fuſis demonſtraſſe dicitur, quando aures ejus, auditâ Germanicarum Eccleſiarum calamitate, Religioniſque cladibus, tinniebant. Nihil eſt enim aut mirum aut novum, contrarios affectus in eodem animo pariter ſedem figere, atque ibi vel de victoria pertinaciter contẽdere, vel, uno licet dominante, alterum ſtimulis perpetuis animum lancinare. *Duæ* quippe *voluntates*, quod ſuo experimento ſe didiciſſe Auguſtinus *b* tradit, *carnalis & ſpiritualis*, ſæpè *confligunt inter ſe, atque diſcordando diſſipant animam*. Doluit Herodes Baptiſtæ necem, quem etiam libenter audiebat, ſed aliâ dominante voluntate necandum dedit. Novimus quoſdam, ut idem alibi, gementes ac flentes peccata perpetrare, quæ, non obſtante improbitatis horrore & nonnullo virtutis amore, aliâ vincẽte cupiditate cõmittunt. Quis enim eſt ille Chriſtianus, cui, quoad in ipſo vivat ſcintilla fidei,

a *Aug. l. 8. Conf.*

fidei, & ſpes ſalutis reliqua ſit, non ſæpè gemitum, ſubinde & lachrymas exprimat ſtatûs damnati conſcientia, in quo remordente ſintereſi perſeverat? Fallaces lachrymæ ſunt, quas non commiſſi pœnitentia, ſed perſeverantia comitatur: nec illæ tam ad placandum Deum, quàm irritandum valent. Luculentum quippe perhibent teſtimonium, quàm pertinaciter in eâdem voluntate, ſive expreſsâ, ſive interpretativâ, perſiſtat animus, quem neque Religionis exciſæ miſeratio, neque gemitus à Spiritu ſancto inſpirati, neque lachrymæ cælitus depluentes emollire, & ab injuriis Religionis revocare potuerunt.

Nec verò hîc mihi verendum eſt, ne injurias Religionis juxta moralis Theologiæ cardines appellando, injuriam ipſe Chriſtianiſſimo Regi faciam. Cùm enim ignorare non poſſit, ut jam antè declaravimus, quin Calviniſtæ, quibus fœderatus conſilia, pecunias, milites, arma ſufficit, pro iſtius hæreſis indole ac furore, victoriam adeptumque dominatum in Catholicæ Religionis perniciem & excidium converſuri ſint; atque hoc ipſum fœderis reſciſſione, pecuniarum ſubtractione, militum revocatione, pro officio Chriſtiani hominis, & Chriſtianiſſimi Regis, impedire poſſit atque teneatur; hoc ipſo profectò, quo hæreticæ factioni conſilia ſua inſpirare, furentibus arma, auxiliares copias, belliq́ue nervos ſuppeditare non deſinit; victoriæ hæreticorum, & exciſæ per ipſos Religionis, vera, moralis & interpretativa cauſa eſt; omniaq́ue conjuncta ſacrilegia non ſolùm moraliter & interpretativè voluiſſe, ſed ipſe quaſi manu ſuâ, divino humanoq́ue judicio, deſignaſſe reputatur.

CAPVT XVI.

Solvitur Francorum adverſùs doctrinam traditam objectio; & oſtenditur, teneri Chriſtianiſſimum Regem, etiam cum periculo politici ſtatûs, fœdera cum hæreticis reſcindere.

AT verò adverſùs iſtam de interpretativa deſtructæ Religionis voluntate doctrinam ſic politici ſtatûs patroni inſurgere conabuntur. Diſtinguendum eſſe dicent inter eventus malos, qui naturali quadam colligatione ſeu conſecutione noſtram actionem conſequuntur, & eos, qui ex aliorum libera dumtaxat voluntate ſeu malitia ſequi ſolent. Eſto igitur, doctrina iſta de indirecta vel interpretativa malorum eventuum voluntate in prioris generis effectibus vel ſemper, vel potiùs plerùmque, locum habeat; nullo tamen modo generaliter ad illos caſûs extendi poteſt, in quibus eventus malus nullo naturali noſtræ actionis influxu, ſed ex ſola libera voluntatis alienæ perverſitate ſequitur. Nam ex communi Theologorum ſententia nemo tunc tenetur ab hujuſmodi actione temperare, ſi juſtam aliquam habeat cauſam rationemque faciendi. Ex quo fit etiam, ut tunc neque expreſſè, neque interpretativè, mala conſequentia velle, vel perpetrare, vel eorum reus eſſe cenſeatur. Quod infinitis exemplis, vel veris, vel ſaltem quorumdam Theologorum opinione probatis, declarari poteſt. Nam iſto ex capite fluit, quòd, qui uſuram à fœneratore preſſus neceſſitate petit, peccati alieni, commiſſæque iniquitatis uſurariæ non ſit reus: ut mulier moderato cultu ex cauſa prodiens non ſit moraliter impudicæ volun-

tatis cauſa, quâ ſeſe ab alio appetendam videt: ut Reſpublica non teneatur cædis] innocentium, quos tyranno alioquin ſibi exitium intentanti tradit, quamvis videat eos injuſtè ad necem eſſe rapiendos. Cujuſmodi plura facilè occurrent cogitantibus. Jam igitur illa horrenda funeſtaque Catholicæ Religioni mala, quæ tamquam èventus quoſdam ex fœderibus ſuppetiiſque Gallicanis pullulantes recenſuimus, non aliquâ naturali connexione conſequuntur ex illo ipſo, quod Rex Chriſtianiſſimus facit, ſed ex ſola malitia Batavorum ac Proteſtantium, præter intentionem ac ſcopum Regis. Non enim ipſe ſpectat aliud, niſi ut fœderati ſui, & ipſemet, ſtatu quiſque ſuo tranquillè ſecureque pòtiatur: quidquid verò conſequitur ex ipſis mali, hoc tantum permittit, gemit ac dolet. Nec verò deſunt juſtæ, inquient, fœderum ſuppetiarumque cauſæ, propter quas ab eis neque propter prævìſum Religionis interitum abſtinere teneatur. Nam rei cuique maximè naturale eſt, ſe ſtatumque ſuum ſive infimum, ſive medium, ſive ſummum adversùs omnes omnium intus extraque impugnantium incurſus ac motus incolumem tueri. Quod eò arctiùs Principibus incumbit, quò pluribus præſunt, quorum temporalis pax & ſalus à Regni incolumitate ac tranquillitate dependet. Numquam verò pòterit Regnum Galliæ ſatis eſſe tutum, vel ſecurus Francorum Rex, niſi formidòloſa illa Regis Hiſpaniarum & Auſtriacæ Domus pòtentia, quæ aſſiduè vicinorum terris & regnis inhiat, continuis bellis atteratur, debilitetur atque frangatur. Quo fit, ut juſtiſſima ſit fœderum cum infidelibus atque hæreticis percuſſorum ratio, nec ab illis propter Re-

ligionis

ligionis clades, fidemque Catholicam alienâ perverſitate proterendam, abſtinere teneatur. Hic eſt ſpecioſus ille fœderum ſubſidiorumque fucus, ſub quo & falſitas rationum, & fœditas actionum, quibus Eccleſia perturbatur, latet: quem idcircò cum omni apparatu ſuo ſpectandum exhibui, ut totius quæſtionis cardo cerneretur, & planiùs veritas eluceſceret. Nititur ergo, ut videtur, tota machina brevi iſtâ complexione: Nemo ſecundùm Theologorum ſententiam tenetur ab actione per ſe licitâ, & conſequenter à fœderibus ex ſe licitis, abſtinere propter mala, quæ inde alienâ voluntate conſequuntur, quando juſtam aliquam cauſam habet illa faciendi: atqui Rex Franciæ juſtam habet cauſam percutiendi fœdera cum infidelibus per ſe licita, ac dandi ſuppetias hæreticis; ut videlicet contra potentiam formidoloſam Domus Auſtriacæ, & ejus animum aſſiduò Franciæ inhiantem, Regnum ſuum tueatur: ergo non tenetur ab illis abſtinere propter mala, quæ inde alienâ libertate conſequuntur. De utrâque antecedentis parte pauca dicturi, à poſteriore inchoemus.

Timorem illum, quem funeſtis conatibus ſuis de Auſtriacæ Domus formidabili potentia, æmulatione, ambitione prætexunt, vanum eſſe, non uno evidens fieri poteſt modo. Inprimis enim, non eſt quòd Reges Galliæ eam reformident magis quàm cæteri Principes Catholici, imò hæretici, quorũ longè inferior eſt potentia, quàm Regis Galliæ: qui tamen cum illa Domo, quando maximè formidanda videbatur, imperturbatam pacem ſecuri coluêre. Etenim non minùs Galliæ, quàm cætera Regna & Principatus, per

fœdera cum illâ Domo ſancienda ſibi ſecuritatem firmitatemque polliceri poteſt: & ſiquid intra pacis fœdera tentaverit, aliorum Principum Catholicorum vires ſibi alternis fœderibus ad ſuppetias obligare. Cur hujuſmodi ferendarum invicem ſuppetiarum vincula cum ſolis hæreticis nectuntur, quæ paſſim cæteri Principes Catholici hactenus contempſerunt? Quid, quòd Auſtriaca Domus non ſemel Orbi Chriſtiano patefecit, quàm fuerit in pacem cum Chriſtianiſſimo Rege paciſcendam prona; quantâ fide pactam cuſtodierit? Nónne ipſi Franci non ſemel, ſinceritatem ejus prædicando, ſibi gratulati ſúnt, quòd ante paucos annos, Rege impubere, Gallis Principibus res novas molientibus, turbatoque Regno, ne nutu quidem ſibi novos motus probari demonſtraverit? Novimus quoſdam ex primâ nobilitate Gallicanâ, cùm in fidem Hiſpaniæ Regis imploratam, ſi ſe recipere vellet, tradere parati eſſent, ſtante pace repudiatos. Denique ſi Chriſtianiſſimus Rex propter diſcrimen, quod Catholicæ Religioni imminere cernit, à fœderum iſtorum turpitudine temperaret, non poteſt de Dei juſtitiâ munificentiâque dubitare, quin ille, qui Iudæorum perexilem Rempublicam inter media infidelium potentiſſimorum Regna tot ſæculis conſervavit, ipſumque porrò Galliæ Imperium hactenus tutatus eſt, tanti obſequii conſideratione & compenſatione, politicum iſtius Regni ſtatum peſſumdari vicinorum ambitione non ſinat.

Ex quorum etiam conſideratione naſcitur, ut non ſit juſta illa cauſa percutiendi fœdera cum infidelibus, ex quibus tanta Religionis Catholicæ ſtrages proficiſcitur. Vano etenim falſoque funda-

fundamento nititur confictâ Monarchiæ affectatione, cui vera juſtaque fœderum cauſa imponi ſine temeritate non poteſt. Quantò veriùs ſolidiuſque non ſtolidus quiſque rerum æſtimator dixerit, Chriſtianiſſimum Regem univerſis Europæ Principatibus inhiare, Monarchiam affectare, Carolinum Imperium ex omnium ruinis de novo meditari, & ſpecie tuendæ propriæ libertatis, omnium Principum machinari ſervitutem? Quid enim aliud ſpirat illa poſtrema in Belgium expeditio, illa Lotharingiæ & Alſatiæ, nihil ad eum pertinentis, occupatio, illa Germanicarum urbium invaſio, illa Italicarum detentio, & quaſi Italiæ ſubarrhatio, illæ decantatæ laudes Regis & Cardinalis de prolatis Imperii terminis, illud claſſicum contra univerſos Catholicos Principes, quod Arroyi inſanæ, Cenſoribus probatæ, & Regi ipſi dedicatæ voces canunt? Sed quia benignior ille de Auſtriacâ Domo ſenſus, vel fiducia in Deum vivum, exaſperatis perculſiſque animis difficilè perſuaderi poteſt, prioris & quaſi majoris propoſitionis, quæ magis Theologici fori eſt, veritatem attentiùs trutinemus.

Primùm igitur dicimus, fœdera iſta cum hæreticis Batavis & Proteſtantibus inita, non eſſe actiones per ſe licitas, ſed naturæ divinæque legis jure damnatas, ut jam in præcedentibus *a* fusè declaratum eſt. Sunt enim aperta rebellium adversùs legitimum Principem adjutoria, & adversús Religionem, quam ipſi deſtinatâ voluntate proterunt, conſpiratio, quamvis nihil extrinſecus accedere fingeretur mali. Quantumvis enim per ſe licitum ſit, Regnum ſtatumque ſuum armis ac fœ-

a *De his dictum vide à c, 2. uſque ad 12.*

deribus tueri, non tamen injuſtis, docendo rebellare; vel impiis, juvando ſacra ſubvertere. quod jam antè ſatis egimus.

Sed ſtatuamus Batavos ac Proteſtantes neque rebelles eſſe adversùs homines, neque ex profeſſo in bellis iſtis arma ferre adversùs Deum: fingamus etiam, certioris doctrinæ collocandæ causâ, verum eſſe, quod non minùs falſis, quàm invidioſis vocibus crepant, temporali Francorum Regno Hiſpanum inhiare; adhuc falſitatis impietatiſque plenum eſt id, quod aſſumitur in fœderum iſtorum patrocinium. Quod ut clariùs percipiatur, obſervandum eſt diſcrimen aliquod inter mala, quæ ex actionibus per ſe alioquin licitis, conſequi ſolent. Quædam enim ex liberâ voluntate ejus malitiâque proficiſcuntur, qui ipſemet illa patitur, adeoque ſibimet ipſe facit: quemadmodum, ut ab ante-dictis exemplis non recedamus, lubricus ex conſpectu pulchræ mulieris, uſurarius ex petente mutuum, ſuâ ſibi voluntate malum ſeu peccatum parit. Sic & ille, qui virginis amore captus violentas ſibi ipſe inferret manus, quia ſibi illa detrectaret nubere. Alia verò, quæ ex actione alioquin per ſe licitâ pullulant mala, inferuntur alteri cuipiam tertio nolenti, ita ut omninò invitus illa patiatur. Quod igitur attinet ad illa prioris generis mala, paſſim ſufficere ſolet, quòd operans habeat aliquam juſtam actionis illius exercendæ cauſam, quatenus eam citra incommodum aliquod ſuum non poſſit prætermittere, ut iſtiuſmodi malorum, quæ ſibi alter ſuâ libertate conſciſcit, nullo modo interpretativè cauſa eſſe reputetur. Ita communiter in materiâ de ſcandalo Doctores tradunt. Non enim alter niſi à

ſeipſo

ſeipſo læditur: quamvis majoris caritatis nonnumquam foret illud ipſum incommodum devorare, ne proximus etiam à ſeipſo liberâ ſuâ voluntate lædatur. Quod verò ſpectat ad illa poſterioris ordinis mala, quæ cuipiam tertio ex actione noſtra contra voluntatem ejus inferuntur, quæque propterea invitus patitur; non ſanè quæcumque juſta illius alioquin exercendæ cauſa ſufficit, ut operans ab injuriarum reatu, quas ille nolens patitúr, liberetur; quando videlicet præſcit, aut facilè præſcire poteſt, actionem ſuam ad illas injurias inferendas, quamvis remotiùs & abſque expreſsâ voluntate vel directâ intentione conferre. Sed ut aliquando talis excuſetur, nec eas interpretativè voluiſſe aut feciſſe, nulloque modo earum reus eſſe cenſeatur, caſus & cauſa hujuſmodi eſſe debet, ut alter ſive tertius ille, jure ac merito potiùs illas injurias aut incommoda tolerare debere judicetur, quàm operans propter illas ab actione ſua temperare, & ejus exercendæ jure privari. Hinc itaque contingit, ut in poſtremo exemplo ſuperiùs adducto maneamus, quòd ex plurimorum Doctorum opinione poſſit Reſpublica ſine reatu criminis, innocentem in manus tyranni, à quo iniquè novit occidendum, tradere, ſi ille, niſi eum ſibi tradiderit, ferro flammâque depopulandam eſſe comminetur. Nempe quia innocenti iſti meritò potiùs mors ipſa ex pietate in Rempublicam ſubeunda judicatur, quàm deſiderandum, ut Reſpublica excidatur & pereat. Et è contrario, innocens captus ad evitanda tormenta non poteſt in manus hoſtium iniquorum Rempublicam certò perdendam tradere, ut ita ſemetipſum ab interitu imminente tueatur. Nemo quippe ſanæ

ſententiæ exiſtimaverit, Reipublicæ potiùs eligendum eſſe, ut ipſa funditus excidatur, quàm ut innocens perimatur. Videat igitur Chriſtianiſſimus Rex, & quotquot veri ſunt in ipſa Francia Chriſtiani, utrùm commoda vel incommoda, quæ pro fœderibus ac ſuppetiis hæreticorum ac rebellium purgandis afferuntur, talia tantaque ſint, ut judicari poſſit, quòd jure ac meritò Catholica Eccleſia, & ipſe ſponſus ejus Chriſtus univerſa illa ſacrilegia, nefandaſque ſuæ Religionis depopulationes, & fidei ipſius excidium, potiùs debeant pati, quàm quòd eorum intuitu Chriſtianiſſimus Rex ab hujuſmodi commodis ſibi procurandis, & incommodis fictis aut veris vitandis, abſtinere teneatur. Quid enim? An fortè politicum temporalemque Regni tranſitorii ſtatum Religionis excidio, Eccleſiæque ſtragi, præponderare arbitrantur? Equidem ſcio, hunc eſſe immobilem quaſi cardinem, in quo adultera temporis hujus politia quibuſdam in locis vertitur: ſcio itidem, quòd, quemadmodum eum rerum admiratores tranſeuntium exoſculantur, ita veritatis amatores velut Chriſtianiſmi peſtem, atheiſmi ſurculum, Regnique, quod in terris inferorum portæ moliuntur, fundamentalem legem exhorreſcunt. Cujus quidem impietatem ita ex ſe perſpicuam eſſe ſentit animus veraciter Chriſtianus, ut ſine laborioſo argumentorum apparatu, ſolâ ſui propoſitione, terminorumque luce, oculos eorum feriat, percellatque horrore conſcientiam. Quid enim illâ impietate impudentius, vel illa impudentiâ effrenius excogitari poteſt, quàm ſi ſervus & cliens domino ſuo, vicarius Regi ſuo, filius patri aut matri ſuæ, creatura creatori, ipſâ beneficiorum

rum & Regni vicariâ conceſſione, velut ejus jam legibus emancipatus, in faciem ingerat, non ſe teneri cum detrimento pereuntium facultatum ſuarum, quas illius ſolius nutu plurimis arctiſſimæ clientelæ vinculis obnoxias tantillùm poſſidet, Regni dominici incolumitatem curare, vel domini ſui honorem ac dignitatem tueri, propter cujus ſolius obſequium & cultum facultates omnes, Regnumque ac vitam ipſam ſuam fiduciario jure ſuſcepit? An fortè exiſtimat Chriſtianiſſimus, ſe in Regni ſui adminiſtrandi tuendique curâ, nullâ miniſterii lege, Chriſti Domini ſui regno promovendo devinctum eſſe? non ſe magis ſpectare debere, ut Regum Regi Deo ſua ſervetur ſalva fides ac Religio, quàm ut ſibi ipſi ſua vicaria conſtet auctoritas? An dicere forſan auſus fuerit Deo: Honor tibi tuus, Chriſte, pereat, Religio tua, quâ inter homines in terra coleris, fideſque deleatur, dum Regni mei ſit mihi ſalva dignitas? Nihil intereſt, an minuatur imperium tuum, dum creſcat meum? Iuſtum eſt, ut Regnum meum regni tui acciſione, oppreſſione, ruiniſque muniatur? Hoc enim fœderum iſtorum atque ſuppetiarum voces altiſſimè clamant; quamvis in hujuſmodi orationem aut ſenſus Chriſtianiſſimi Regis animum prorumpere non poſſe ſciam. Novit ipſe, ſe cum cæteris ad Chriſti tribunal ſiſtendum eſſe: ſe totius adminiſtrationis ac miniſterii ſui Deo, tamquam Domino, cui iſta in omnibus famulari debent, rationem redditurum, non jam veſtitum purpurâ, coronâque redimitum, ſed eâ, quam cum cæteris communem habet, originis lege nudum; in primiſque conveniendum: Utrùm in omnibus actionibus privatis atque publi-

publicis filius, vicarius, vaſallus ac ſervus primam honoris patris, Regis ac domini ſui habuerit rationem? Utrùm Chriſtianæ Religionis aſſerendæ, tuendæ, propagandæ, quæ totius honoris divini fundamentum eſt, Regnorum omnium temporalium finis, totius machinæ cæleſtis terrenæque ſcopus, præcipuâ curâ laboraverit? Utrùm domini ſui damna & lucra, ſive directè ſive indirectè, ſive expreſsè ſive interpretativè, non poſtpoſuerit ſuis? Quid enim intereſt Dei, ſive directè ſive indirectè, ſive expreſsè ſive interpretativè, à Regibus, rerum privatarum cupiditati ſervientibus, regno ſuo inter homines fundato ſpolietur? Ipſe perinde excidit imperio ſuo; Rex perinde utrovis modo peccat in officium ſuum. Nimis enim enormiter aberrant Reges, ſi privatum tantummodò ſecuriùs latiuſque imperandi faſtum ad curam ſuam pertinere arbitrantur; Dominici interim regni, hoc eſt Eccleſiæ, incrementa ac decrementa ſuſque deque ferant.

CAPUT XVII.

Reges vaſalli ſunt incarnati Regis Chriſti. Quanta inde fidelitatis obligatio in Regibus Chriſtianis erga regnum Domini ſui.

NAm, ut ea vincula, quæ paulò antè ſtrictim generatimque propoſuimus, paulò diſtinctiùs per capita diducamus, atque inde clariùs perſpicere poſſimus, utrùm Chriſtus Regũ Dominus, & ipſius Eccleſia, Catholicæ Religionis profanationem, hęreſiumq; dilatationem & imperiũ ſuper Catholicos ferre potiùs debeant, quàm Rex Francorum ab illis pactis fœderum ſuppetiiſq; temperare; cogitandum etiam atque etiam Regibus eſt,

non

non ita ſe eſſe rerum dominos, quin Dominum ſe ſuperiorem agnoſcere & colere teneantur. Illius vaſalli ſunt, à quo coronam & ſceptrum, vitamque ipſam, fiduciario ſeu feudatario jure receperunt. Quis verò neſciat, primam eſſe vaſalli legem, magnitudinis ſuæ auctorem venerari, fidemque & obſequium præſtare patrono ſuo? cujus tam arcta eſt obligatio, ut ei periclitanti opem ferre, omniaque humanitatis officia exhibere, imò verò etiam adversùs fratres ac liberos ſuos pro ſalute ejus arma capere teneatur. Fides enim ac dignitas agitur; cui ſempiterna inuritur labes à cliente patroni deſertore. Nam inde naſcitur, ut, ſi *a indecentibus machinationibus dominum offenderit*; ſi dignitatem ejus ſugillaverit; ſi *b domini caſtrum oppugnaverit*; ſi *c periclitantem deſeruerit*; ſi aliquem *d domino mortem, captivitatem, aut jacturam facere molientem, fraude celaverit*; ſi *e eum, cùm potuerit, non liberaverit*; ſi *f inimicis ejus ſuas amicitias copulaverit*; ſi in aliis *g ſic verſatus fuerit, ut potiùs inimicus, quàm fidelis eſſe credatur*, jure commiſſi feudo excidat: quòd ſi ſimul ſubditus fuerit, etiam læſæ Majeſtatis plerumque reus habeatur. Cùm igitur Reges à vaſallis ſuis, homines ab hominibus, tantam fidem pro tuendâ Regni ſtatuſque ſui dignitate poſtulent; quanta erit illa, quam ſceptrorum ſuorum largitori Deo, ejuſque regno tuendo, Reges ipſi adversùs perduelles Majeſtatis ejus præſtare tenebuntur? Sed, ô humanæ cæcitatis miſeriam! cùm mortalis mortali, lege hujuſmodi fidelitatis, crimine obnoxius fuerit, indignum facinus,

N 6 &

a *lib. 2 de feud. conſuet. tit. 57.* b *lib. 1. tit. 5.* c *lib. 2. tit. 24.* d *ibidem.* e *ibidem.* f *lib. 2. tit. 57.* g *ibidem.*

& feudi, ſtatûs, vitæ jacturâ luendum, Principes vociferantur; & cùm ipſi in juratam Domini ſui fidelitatem ſexcēties tetriora perpetraverint, mirâ judicii perverſitate ſe innocentes putant. Quàm enim bellè cum iſtâ arctiſſimâ fidelitatis lege concinit iſta cum inimicis Domini ſui fœderatio, iſta armorum cum hoſtibus ejus ſociatio, iſta templorum, in quibus Dominus eorum reſidet, ſacrorumque traditio, iſta regni Domini ſui dira depopulatio? pro cujus defenſione ac gloria, proprium ſceptrum & vitam, ſicut acceperunt, ita ejuſdem rurſus fidelitatis jure offerre, impendere, abjicere & conculcare debuerunt. Et cùm armis ac militibus ſuis, hoc eſt, totis accepti à Deo feudi viribus, Domini ſui regnum hoſtibus tradendo prodiderint, ac tacitè devaſtaverint, unâ frigidâ excuſatiunculâ datam Domino fidem ſe liberaſſe putant, ſi ſe res ſuas temporales egiſſe, *indirectè* tantùm Domino ſuo nocuiſſe cavillentur. a *O filii hominum, uſquequò gravi corde?* Ut quid capite plectitis eos, qui, cùm ſubditi & vaſalli veſtri ſint, hoſtibus Regnum veſtrum invadentibus fœderati opem ferunt, quamvis non perniciem veſtram, ſed proprii ſtatûs incrementum ſe moliri ſecuritatemque cauſentur? Cur non hîc iſti præclaræ excuſationi *indirectæ* læſionis in vos directæ acquieſcitis? Hîc oculati eſtis ad futilitatem ejus penetrandam: hîc juſtiſſimi ad impietatem ejus perſequendam. Sed quæ illa juſtitia, à debitoribus cuncta poſcere, creditoribus nihil reddere? b *Excolantes culicem, camelum autem glutientes.*

a *Pſalm.* 4. b *Matth.* 23.

CAPVT XVIII.

Eccleſia Mater Chriſtianorum, Sponſa Chriſti Regum Domini. Quantum vinculum inde in Reges.

NAm ſi cæteros quoque humanæ civiliſque conjunctionis titulos exploremus, ex quibus, propter ſenſuum noſtrorum propinquitatem, familiariùs faciliuſque, ad capienda ſpiritualia, veritas hauriri poteſt; tam arcta eſſe nonnulla vincula comperiemus, ut nec directè, nec indirectè, ſine impietatis nota, violari queant. Hujuſmodi ſunt inter filium & matrem, inter filium & patrem, inter ſervum ac dominum: quibus quamvis plurimum inter homines, juxta divinas leges humanaſque, debeatur; perexiguum hoc tamen eſt, & penè nihil, ſi cum iis, quæ Eccleſiæ ac Deo, tamquam matri, patri ac domino, homines, adeoque Reges debent, æquâ accuratâque lance trutinetur. Quis umquam filio ſatis ad innocentiam eſſe cenſeat, qui nihil matris ſuæ pulſationem, perniciem, interitum, ipſo inſpectante procuratum curet, dummodò non ſuo ipſius ſcelere directè interfecta eſſe dicatur? Quid ſi & arma ſuggerat, quibus petatur; lictores, à quibus vinciatur; lora, quibus cædatur; tela, quibus occidatur, hoſtium videlicet, quos in eam ferocientes videt, atrocitate, non ſuâ? an illum judicabis filiali feciſſe pietati officioque ſatis? Quod umquam tribunal parricidio abſolveret tantum ſcelus? Hoc enim ipſo, quo mater eſt, non ſolùm non directè, ſed nec obliquè, fas eſt eam interimere; imò interimentibus non objicere pectus & latus, eſt magnum nefas. Ex quo jam olim rectiſſimè ex intimo naturæ fundo quidam Py-

thagoricus *a*: γονέων ἀμελὲν οὔτε δαίμων, οὔτε ἄνθρωπος σύμβουλος ἄμποκα γένοιτό τινι σύμμετρον ψυχᾶς κεκτημένος ἐπιστάμαν. *Parentes negligere, neque dæmon, neque hominum quiſquam, qui vel mediocriter ſapiat, umquam cuiquam conſuluerit.* Quòd ſi parentibus carnis tanta pietas debita eſt, ut

a Γεννητόρων ἕκατι κατθανεῖν καλόν,

Genitorum gratiâ mori honeſtum ſit;

quâ fronte genitricem ſpiritûs in æternam vitam filius ejus primogenitus non tantùm negliget, afflictamque deſeret; ſed hoſtium ludibriis proſtitutam ipſe ad extremos agoniæ ſingultus adiget, ut eâ ab inimicis, exitum ejus anhelantibus, trucidatâ, ſe adhuc innocentem eſſe glorietur? Quaſi verò pereuntis matris multùm interſit, directè an indirectè, filio collaborante, pereat, dextrâ ſiniſtrâve feriatur, fallaci arte, an aperto Marte præcipitetur in perniciem. Unum intereſt, quòd iſta fucata æquitas duplex iniquitas ſit, dum & veræ impietatis crimẽ adjuvat, & falſæ pietatis gloriam quærit, hoſtis induens atrocitatem, & filii ſimulans innocentiã. c *Nolite errare; Deus non irridetur.*

Non enim dumtaxat mater Eccleſia, ſed etiam Chriſtus ipſe, ſponſus ejus, Regumque Pater ac Dominus, injuriis iſtis laceſſitur. Sponſæ injuria in ſponſum redit: violatiò ejus etiam indirecta, ſine gemitu & fremitu ſponſi eſſe non poteſt. *Si quis honeſtis*, inquit ſanctâ libertate Petrus Damiani *b*, *ac pudiciſſimis thalamis tuis inferre moliretur injuriam, quis neceſſarius tuus, quis domeſticus, auderet illi familiaritate conjungi? Quis illorum præſumeret in amicitiæ fœdere copulari? Si ergo homo cum adverſa-*

a *Pempelus Pythag. ex Platone lib.* 11. *de Legibus.* b *Cleænetus.* c *Galat.* 6. d *Petrus Damiani lib.* 7. *epiſt.* 10. *ad Gothifrid. Ducem.*

verſario domini ſui concordiæ fœdus inire non audet, quo pacto ſublimitas tua illi communicare non timuit, qui ſponſam Chriſti, ſanctam ſcilicet Eccleſiam, quaſi per obſcœni lenocinii ſtuprum violare præſumpſit? Dei quippe hoſtis eſſe convincitur, qui ejus inimico in amicitia ſociatur. Jam verò ſcalas erigere, ſponſæ feneſtras frangere, fores ejus irrumpere, gladio perimere defenſores ejus, quis vel inſanus dixerit eſſe innocentiæ, quamvis ab alio honeſtati ejus injuria inferatur?

CAPVT XIX.

Reges vicarii ſunt Chriſti Regis omnium. Quis ſit ordo naturalis inter regna, & Eccleſiam, & utrorumque defenſionem.

QVid, quòd hæc eadem injuria eſt devaſtatio hereditatis & regni Dei, quod *a acquiſivit ſanguine ſuo*, quod ei in præmium acerbæ paſſionis à Patre retributum eſt? b *Poſtula*, inquit, *à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Et ruſum Iſaias c: *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum.* Cujus quidem regni ſui gloriam & auctoritatem, præ omnium terrenorum regnorum faſtu, tantâ complectitur teneritudine dilectionis, ut per Prophetam dixerit: d *Gens & regnum, quod non ſervierit tibi, peribit; & gentes ſolitudine vaſtabuntur.* Non ait, Quod te afflixerit, conculcaverit, everterit, ſed, *quod non ſervierit tibi, peribit.*

Nam ex quo Filius Dei incarnatus, e *& ab eo conſtitutus eſt Rex ſuper montem ſanctum ejus*, hoc eſt, ſuper Eccleſiam; ipſi ſoli omnis Regnorum Regumque

a *Act.* 20. b *Pſal.* 2. c *Iſaia* 53. d *Iſaia* 60. e *Pſal.* 2.

gumque gloria ſervire debet, utpote quos ipſe minimarum rerum, hoc eſt, temporalium, & inſtar fumi tranſeuntium, adminiſtros in imperio ſuo ſtatuit. *Reges eorum*, inquit *a*, *miniſtrabunt tibi*, & iterum: *Erunt Reges nutricii tui, & Reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demiſſo adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent.* Et omnium apertiſſimè Daniel *b*: *Ut regnum & poteſtas, & magnitudo regni, quæ eſt ſubter omne cœlum, detur populo ſanctorum Altiſſimi: cujus regnum, regnum ſempiternum eſt, & omnes Reges ſervient ei.* Hinc fit, ut humanus iſte Principatus, qui propter caducam hujus vitæ rationem ad breve tempus durat, niſi regno ſummi iſtius Imperatoris amplificando ſerviat, ex Magni Conſtantini judicio *c*, οὐ μακρῷ κρέιττων τῆς αἰπόλων ἢ ποιμένων ἀρχῆς, ἢ βουκόλων, μᾶλλον δὲ ἐργωδεστέρα: *Caprariorum, paſtorum, ac bubulcorum imperio non multò præſtantior, ſed moleſtior ſit.* Æternus enim ſolum æternitatis ſuæ principatum regnumque diligit; in cujus gloriam & amplificationem torquet ipſe, & ab omnibus temporalium ſuorum Principatuum Præfectis retorqueri cupit ac jubet, quidquid per temporum lapſus fluit. Quidquid igitur amplitudinis, firmitatis, gloriæ, faſtuſque tranſitorii, mordaces illæ hominum curæ, quas Regna vocant, amatoribus rerum frivolarum polliceri videantur, illi regno comparatum, cujus ſolius gloriam Chriſtus diligit, ſpectat & quærit, velut crepundia ſunt apud Deum: cui niſi ultrò ſerviant, & ſive directè, ſive indirectè, collata cedant, d *quaſi in favillam æſtivæ areæ, quæ vento rapitur*, conterenda ſunt.

Hic

a *Iſaiæ* 49. b *Dan.* 7. c *Apud Euſeb. orat. de laud. Conſtantini.* d *Daniel.* 2.

Hic igitur ordo rerum naturalis eſt, ut corporalia corpori fovendo tuendoque ſerviant, & corpus animæ; hoc eſt, ut ipſa corporis ſalus ad ordinatam appetitionum requiem referatur. Sed quia homini non quælibet, ſed anima rationalis ineſt, totum hoc, quod habet commune cum beſtiis, ſubdi debet paci ſalutique animæ rationalis, quò mente aliquid utile contempletur, & ſecundùm hoc aliquid agat, ut ſit ei ordinata cognitionis actioniſque conſenſio. *Ad hoc* enim, inquit Auguſtinus *a*, *velle debet nec dolore moleſtari, nec deſideriis perturbari, nec morte diſſolvi, ut aliquid utile cognoſcat, & ſecundùm eam cognitionem vitam moreſq; componat*. Hic igitur, ut dixi, in uno homine ordo naturalis eſt: qui ſi in humana vita perturbetur, ut vel externis corporis alimentis ac ſubſidiis inordinatè utatur, plus minúſve uſurpando, quàm ſaluti corporis expedierit; vel internis inferioris partis motibus, præter animæ rationalis leges ac præſcripta, raptetur; morbos in corpore, vitamque flagitioſam & facinoroſam in animâ fieri, neceſſe eſt. Quibus duobus malis, tota corporis & animæ harmonia corrumpitur. Ad eumdem modum de duabus illis communitatibus, terrena atque cœleſti, Republica & Eccleſia, regno, inquam, temporali hominum, ac regno Dei vivi, quæ ſibi in hoc mundo invicem conſerta vivunt, veritas accuratiùs conſulta ſtatuendum eſſe præſcribit. Nam uti tempus æternitatem, & omnis motuum volubilium agitatio quietem, velut finem ſuum, reſpicit: ita terrena Communitas, & omnis ejus Præfectura, ad cæleſtem, temporalis ad perpetuam, Regnum hominum ad Regnum Dei, hoc eſt, Reſpublica ad Eccleſiam, inter Chriſtianos referri debet.

a *lib*. 19. *de Civit*. *c*. 14.

debet. Nam quemadmodum in brutis ſumma vitæ lex eſt ſalus corporis, & carnalium, uti diximus, appetitionum quies; quæ tamen duo in homine altiori lege, hoc eſt, quatenus animæ rationalis paci & integritati convenit, moderanda ſunt; uſq; adeò, ut & corporis vulnera, & animi dolores, & utriuſque diſſolutio, ſeu mors, pro conſervanda rationalis animæ integritate ſubeunda ſint: ita in Regnis infidelium, quæ nihil de ſublimiori regno Dei inter homines fundato perceperunt, ſuprema lex eſt temporalis Reipublicæ pax & ſalus. Sed inter Chriſtianos, Reipublicæ & Eccleſiæ, hoc eſt, regni ſimul humani diviniq́ue conſortes, ſalus illa temporalis Reipublicæ tota juxta divinioris regni paciſque leges, quam ordine naturali reſpicit, diſpenſanda, hoc eſt, procuranda & conſervanda eſt. Nā, ut profundiſſimus ille Doctor præclariſſimè *a, Omnis uſus rerū temporalium refertur ad fructū terrenæ pacis in civitate terrena*, hoc eſt, in regno temporali: *in cæleſti autē civitate*, hoc eſt Eccleſia, ubi terrenæ civitati mixta eſt, *ad fructum pacis æternæ.*

Ex quo efficitur, ut, ſi temporalis Reipublicæ ſalus & ſecuritas, Eccleſiæ ſtrage procuretur, haud ſecùs peccetur in ordinem naturalem, quem juxta Auguſt. *b lex æterna conſervari jubet, perturbari vetat*, ac ſi corpus animæ, tempus æternitati, humani principatûs faſtus divinæ gloriæ, homo Deo præferatur. Itaque paucis verbis rem totam complexus ſanctiſſimus Doctor, c *Pertinet hoc*, inquit, *ad Reges ſæculi Chriſtianos, ut temporibus ſuis pacatam velint matrem ſuam Eccleſiam, unde ſpiritualiter nati ſunt*. Hæc enim pax Eccleſiæ eſt pax regni illius, quod in terris fundavit incarnatus Deus, cujus

a *Aug. l. 19. de Civit. c. 14.*
b *l. 22. cont. Fauſtum c. 27.* c *tract. 11. in Ioan.*

cujus ipſe ſolus Rex eſt: cujus illi, quos Reges in terra nuncupamus, non niſi vicarii ſunt, & in rebus abjectioribus vicem gerunt, eâ videlicet regnandi, vel potiùs providendi lege conſtituti, non ut ipſi ſecuri floreant, lateque dominentur; ſed ne Reſpublica Domini ſui à perduellibus Majeſtatis ejus oppugnata detrimentum capiat; ne fides, quâ ipſe à ſubditis agnoſcitur; ne religio, quâ ipſe colitur, & in animis hominum velut propriâ regni ſui ſede dominatur, gliſcentibus impiorum ſacrilegiis pereat. Quam enim dementiam in rebus humanis eſſe cenſeremus, ſi Gubernatores provinciarum, à Regibus terrenis conſtituti, privatæ contentionis, ſuæque vicariæ Præfecturæ ſtudio, Regis ipſius exilium, Regnique perniciem, non ſolùm à rebellibus illatam, æquis oculis ſpectare, & permittere, ſed etiam armis, ærario, exercitibus Regis ſui, indirectè tamen, procurare ſe poſſe contenderent, ne quid fortè decederet commodis ſuis? Quis non hujuſmodi non Regis nomine Præfectos, ſed proprio nomine Reges, Regis ſui proditores, Regni ejus invaſores appellaret? Non enim ampliùs Præfecturam ſibi commiſſam, ut alienam, ſed tamquam ſuam gerunt; privatum faſtum publicis Regni & Regis emolumentis præferunt: qui res adminiſtrandas non domini ſui gloriâ & utilitate, ſed cupiditatum ſuarum fructu metiuntur, *privati* commodi vel *odii pertinatiâ in publicum exitium ſtimulante* a. Nam latiùs, quàm in rebus tantùm humanis patet id, quod jam olim dictum eſt: *Privata res ſemper offecere, officientq́ publicis conſiliis* b. Peſſimum enim veræ fidelitatis affectuſque venenum eſt propria utilitas.

CA-

a *Tacit. lib. 1. Hiſt.* b *Livius lib. 22.*

CAPVT XX.

Regibus pietas maximè neceſſaria, ex quâ ſolâ diſcunt officium ſuum.

QVamobrem ut provinciarum Gubernatoribus fidelitas erga Reges ſuos, ita Regibus ipſis pietas erga Deum quàm maximè neceſſaria eſt. Hâc enim ſolâ & ipſi fideles erunt Regi ſuo, cujus in terris ipſi quoque vicarias Præfecturas agunt. Hæc eos docet in omni rerum terrenarum procuratione oculos in cœlum defixos gerere; ut non ex ſuæ, ſed illius aulæ gloria, & regni ejus in terris amplitudine, leges belli & pacis petant. Nimiæ quippe fatuitatis eſt arbitrari, quòd, cùm cæleſtis illius Imperatoris regnum toto orbe diffuſum ſit, cujus particulas Ferdinando, Philippo, Ludovico nomine ſuo gubernandas tradidit; ex vini & olei, ovium & boum, de quibus non eſt cura Deo, hoc eſt, ex infimarum rerum procurandarum regulis, vel ex privatæ ambitionis lege, ut ipſi ſecuro diffuſoque potiantur Imperio, Præfecturas ſuas moderari debeant. Ipſe ut ſceptrorum auctor eſt, ita regnum ejus, quo in cordibus hominum fide atque Religione dominatur, una ſceptrorum lex, unicus eis ſcopus præſtituitur. *Debes Imperator*, inquit Imperatori Leoni Leo *a*, *incunctanter advertere, Regiam poteſtatem tibi, non ſolùm ad mundi regimen, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam.* Veram cauſam dedimus, & ante nos Ambroſius dedit *b*: *Cùm enim omnes homines, qui ſub ditione Romana ſunt, vobis militent, Imperatoribus terrarum, atque Principibus, tum ipſi omnipotenti*

tenti

a *Leo Leoni Imperat: epiſt. 75.* b *Amb. epiſt. ad Valentin.*

tenti Deo, & ſacræ fidei militatis. Quis autem ignorat, primum eſſe militiæ ſacramentum, ſalutem, commoda, dignitatem ejus tueri, cui militamus? Priſci Pagani naturâ duce veritatem iſtam viderunt, ſuiſque monumentis indiderunt. *Non dubitaverunt*, inquit Valerius *a*, *ſacris imperia ſervire*. Et adhuc: *Omnia namque poſt Religionem ponenda ſemper noſtra civitas duxit, etiam in quibus ſummæ majeſtatis conſpici decus voluit.*

a *Valer. lib. 1. cap. 1.*

CAPVT XXI.

Regnorum Ortus, Occaſus, Incrementa, Decrementa à remunerante vel puniente Deo.

QViſquis igitur terrenorum Regum ſceptri ſui perpetuitatem affectat, non eam ex Machiavelli regulis adepturus eſt. Commodi compendia intentè ille ſequitur, quibus inſiſtens à Regiâ identidem aberrat viâ, diſcipuloſque ſuos in certum præcipitium ducit. Una pietas eſt, quæ latum & ſtabile imperium facit. Auctor enim ſceptrorum in illorum manibus ea collocare firmareque amat, qui gloriam regni ipſius magis, quàm ſuam privatam quærant. Audite veracem, quamvis ab Ethnico, ô Reges Chriſtiani, vocem, eoq; attentiùs, quia ab Ethnico *b*: *Imperia ita ſe rerum humanarum futura regimẽ exiſtimarunt, ſi divinæ potentiæ bene atq; conſtanter fuiſſent famulata.* Quam ob cauſam nullum verius ſalubriuſque Regibus, imperii ſui ſtabilitatem ambientibus, adversùs omnes inteſtinas diſſenſiones, externaſque æmulationes, conſiliũ dari poteſt, quàm id, quod imperaturis Syneſius dedit *c*: Εὐσέβεια ϳ̃ πρῶτον ὑποβε-

b *Valer. ibidem.* c *Syneſ. orat. de Regno.*

ὑποβεβλήσθω κρηπὶς ἀσφαλὴς, ἐφ᾽ ἧς ἑστήξει τὸ ἄγαλμα ἔμπεδον τῆς βασιλείας. *Pietas primùm ſubſternatur fulcrum & crepido, cui firmiter inſiſtat ſimulacrum hoc regni.* Et quod Theodoſio Imperatori S. Leo a: *Tunc eſt optimus regni veſtri ſtatus, quando ſempiternæ & incommutabili Trinitati unius Dei confeſſione ſervitur.* Hoc ſexcentis experimentis inter Chriſtianos probavit olim, & etiamnum probat, Deus. Sed quis ſapiens, & intelliget hæc? Cùm Regnum Reges non accipiant niſi à Deo, qui quemdam ſe impotentiùs efferentem in brutorum ſortem uſque depreſſit b, *donec ſciret, quòd dominetur Excelſus ſuper regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud:* ſtabilitatem tamen ejus humanis artibus ac fallaciis plerumque moliri volunt. Hinc illa in vicinos creſcentes æmulatio; hinc illa cum rebellibus, hæreticis, barbaris, Turcis, & quidquid uſquam peſtium graſſatur in Chriſtianos, fœderatio. Nimirum ut humanâ aſtutiâ divinæ providentiæ frenum injiciant, & rapiditatem curſus ejus quoquomòdo ſiſtant per fas & nefas. Non cogitant illi, quemadmodum Regnorum ſuorum inferiores Præfecturas à ſua ipſorum voluntate, ita in vâſta totius univerſi monarchia, Regna ſua ab illa ſuperni Imperatoris aula proficiſci. c *Ipſe mutat tempora & ætates, transfert regna, atque conſtituit.* Ipſe Regnorum terminos extendit, & contrahit; ipſe impotenti Regum ambitioni limites figit. Ipſe eſt, qui d *dicit Regi, Apoſtata, & vocat duces impios.* Ipſe, cùm impietas impleverit menſuram ſuam, e *baltheum Regum diſſolvit, & præcingit fune renes eorum. Ducit Sacerdotes inglorios, & Optimates ſupplantat.* Cùm igitur ille vigil oculus

a *Leo epiſt.* 7. b *Dan.* 4. c *Dan.* 2. d *Iob* 34. e *Iob* 12.

lus indefatigabili curâ ſemper in facta moreſque Regum intentus ſit, ut æquâ lance cuncta diſpenſet; quis erit, qui vetet, quo minùs ille, qui a *contemptionem effundit ſuper Principes* impietati famulantes, vice verſâ benedictione temporali, Regnique latitudine remuneret pietatem? Quid enim juſtius, quàm ut ſolium illud roboret, ejuſque ab Oriente in Occidentẽ diffundat Imperium, cujus omnes vires in auctoris gloriam convertuntur? Hæc eſt genuina firmandi propagandique temporalis Regni ratio: quam quiſquis conſtanter teneat, frementibus hominibus, Deum inveniet defenſorem; quiſquis abjiciat, etiam faventibus, everſorem. Hinc eleganter & piè Nazianzenus:

Θεοῦ διδόντος, μηδὲν ἰσχύει φθόνος·
Καὶ μὴ διδόντος, μηδὲν ἰσχύει πόνος.
Deo favente, nihil nocet invidia:
Et non favente, nihil prodeſt labor.

Quod ſi uſpiam, certè in Imperiorum ſucceſſibus, præcipuè locum habet. Non enim humana vis eſt, ut vulgò putant, ſed excelſus ille Regnorum dominator, qui quod olim Cyro, expreſſo ejus nomine ducentis annis antequam naſceretur, propter populi ſui liberationem ſe facturum pollicebatur: b *Subjiciam ante faciem ejus gentes, & dorſa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humiliabo. Portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam. Et dabo tibi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum, ut ſcias quia ego Dominus*; hoc ipſum & nunc, ad exequenda conſiliorum ſuorum decreta, erga Reges propagationis divini imperii magis, quàm ſui ſtudioſos, operatur. Vaniſſimum eſt

a *Pſal.* 106. b *Iſaia* 45.

eſt enim, tam magna ſubitaque dominationis incrementa in orbe vetere & novo, vel Cæſaris tam inſolitas contritis omnibus victorias, in tanta rerum omnium deſperatione, hæreticorum Principum conjuratione, Catholicorum colluſione, humanis conſiliis attribuere. Ipſe quemadmodum indirectas illas regni ſui depopulationes juſto judicio perſequitur, ita ſyncera regni ſui ſtudia etiam in hoc mundo libratiſſimâ æquitate & profuſiſſimâ libertate compenſat. Hinc Regi magno amplitudo Imperii, hinc theſauri abſconditi, hinc arcana ſecretorum: hinc ſubjectæ ante faciem Cæſaris gentes, hinc dorſa Regum verſa, hinc portæ æreæ contritæ, vectes ferrei confracti: hinc glorioſi terræ, Turrius, Anſpach, Jagrendorf, Halberſtat, Mansfelt, Gabor, Danus, Suecus, humiliati. *Durum eſt contra ſtimulum calcitrare* a. Vanum eſt tortuoſâ verſutiâ divinis conſiliis velle reſiſtere. Ut enim Reges, ad arcendas cavendaſque potentiorum injurias, de ſua ſecuritate ſatagant, æquum eſt, non reprehendimus: ſed

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines.

Juſtitia erga homines, fides & Religio erga Deum, pietas erga Eccleſiam ſalva ſit; quis quemquam ſe ſuaque tueri vetet? At verò, ut hoc obtentu, Reges omnium rebellium iniquitates adversùs vicinos foveant, Turcam ſuſcitent, barbaros excitent, hæreticis Eccleſiæ ſepta & ſacra depopulantibus, fœderibus, conſiliis, armis opitulentur, ſemper inſidias paci ſtruant, numquam per divinas humanaſque leges licuit, numquam licebit. Deteſtanda enim Chriſtianis eſt illa Cæſaris *b* ſententia, quam ex Euripide Græcam ſemper in ore habuit:

a E'ἴπερ

a *Act.9.* b *Sueton. in Cæſar.*

a Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι
Κάλλιστον ἀδικεῖν· τ᾽ ἄλλα δ᾽ εὐσεβεῖν χρεών.

Hanc Tullius *b* ita reddidit:

Nam ſi violandum eſt jus, regnandi gratiâ
Violandum eſt: aliis rebus pietatem colas.

Quo ſanè efficitur, ut non aliud magis hujuſmodi conatibus laborare videantur, quàm ut fatum, quod vitare volunt, accelerent. Nempe ut gladius, quem quaſi capitibus ſuis imminentem vano timore fugitant, ſucciſo per iniquitatem providentiæ divinæ filo, quod eum detinebat, ultrò in caput ipſorum ruat. Quidquid enim, Deo placato, umquam vel æmuli cogitaſſent, hoc, Deo irato, vel à domeſticis inferri ſolet. Stabile eſt enim illud Sapientis effatum, quod eventu ſuo fruſtrari nequit: *c Regnum à gente in gentem transfertur, propter injuſtitias, & injurias, & contumelias, & diverſos dolos*. Ita mirabiles, & carnalibus oculis abſtruſæ ſunt ſemitæ vindicantis Dei, ut hoc ipſo homines perire ſoleant, quo perdere volunt; eoque defenſionis genere perniciem ſibi ſtruant, quo cavent.

a *Eurip. in Phœniſ.* b *Tull. lib. 3. Offic.* c *Eccleſiaſt. 10.*

CAPVT XXII.

Declarantur hactenus dicta de fœderum iſtorum ſuppetiarumq; iniquitate, exemplo Hugonottarum, & Rupellenſium.

ET hactenus quidem fœdera Gallicana, ſuppetiaſque rebellibus atque hæreticis datas, perſpicuâ, ut videtur, ratione convellimus. Quòd ſi manifeſtæ veritati infirmus humanæ conſuetudinis ſenſus non auderet obſiſtere, nihil eſſet uberiori diſſertatione, ad convincendam cujuſlibet

refragantis opinionem; opus. Nunc verò quia tetrior eſſe ſolet morbus animorum, quo motus & facta ſua etiam poſt rationem plenè redditam, quanta homini ab homine debetur, ſive nimiâ philautiæ cæcitate, quâ nec aperta cernuntur, ſive obſtinatâ pervicaciâ, tamquam ipſam rationem veritatemque defendunt; fit neceſſitas plerumque copioſiùs atque ſenſibiliùs explicandi res perſpicuas, vel ut eas non ſpectantibus intuendas, ſed quodammodo tangendas palpantibus & conniventibus offeramus. Ecce, Francia, non exiguum tibi Deus beneficium ad totius cauſæ iſtius compendium, & ad correctionis adjutorium contulit. Intuere, obſecro, vermem Liliorum tuorum, labem florentis Regni, peſtem avitæ fidei Hugonottas, in iiſque Rupellenſes tuos. Fœderibus armiſque juvandos adversùs Regem tuum arbitraris, nec ne? Deteſtandum ſcelus, Deo & hominibus inviſum, ſcio, tota conclamabis. Rebelles, inquies, ſunt, hæretici ſunt, humanæ divinæque Majeſtatis rei, civili & Eccleſiaſticâ poteſtate ſuffocandi. O quàm perſpicua & plana veritas eſt, quando Francis favet! Quanto cothurno in perduellium iſtorum fœderatos detonaret, ſi ore Gallicano promeretur! Sed jam vide, quæſo, quod in anticæ in tergo eſt. Si ſcelus eſt, perduellibus conjungi tuis; qui fit, ut alienis te fœderari Batavis & Proteſtantibus, facinus præclarum haberi velis? At enim rebelles Regi ſuo ſunt Hugonottæ, & Rupellenſes. at rebelles etiam Principi ſuo Batavi: abavis & proavis, majoribus ejus, ſine controverſia paruêre, legitimum ſucceſſorem eſſe numquam negavêre, jugum excuſsêre. At enim propter novatam fidem Hugonottæ tumul-

multuati ſunt. propter novatam itidem fidem Batavi. At auxilia externa in Regnum Hugonottæ advocarunt, cœtus invito Rege celebrarunt, oppida expugnarunt. quid iſta, ſi Batavorum facinoribus componantur? At hæretici ſunt Hugonottæ, fidem violarunt, Eccleſias incenderunt, ſacra depopulati ſunt. nónne typus omnis inſolentiæ & pervicaciæ Batavi ſunt, ab Hugonottis propinatæ? Quid cum tantillo colore obtendere potes, ut id, quod rectiſſimè in aliis damnas, licentioſiſſimè tibi permiſſum putes? An ideo tibi magis forſan damnandi perduelles tui videantur, quia nondum Rempublicam, quam in hiſce Germanicis motibus ſpe pleni parturiebant, cum Batavis peperêre; nondum proſperitate audaciam inflammante, legatos ad aulas Principum diffudêre; nondum à reliquo Galliæ corpore ſe diſrupêre? Ingratam te exhibes divinis beneficiis, ſi negatum ſceleris meditati ſucceſſum in majorem criminis Hugonottici invidiam voces; ut eò Hollandos putes Hugonottis tuis eſſe juſtiores, quò magis in rebellionis perfidiâ profecerunt. Tantò enim rebellio damnabilior, quantò pertinacior; & plurium in idem ſcelus conſpirantium ſocietate robuſtior. Ex quo efficitur, ut, quò Hugonottæ & Rupellenſes Batavis inferiores viribus, fœderibus, paucitate, apparatu, eò ſuperiores innocentiâ. Recordare, quanto ſtomacho per Scriptorum tuorũ calamum facinus Rupellenſium deteſtata es, quando toto capite annuebas plaudebaſque intonantibus: Indicto Rupellæ contra mandatum Regis „ conventu, Déus tuam fidem! auſa eſt hominum „ profligatorũ colluvies, auctoritatẽ ſummã Prin- „ cipi abrogare, ſibi arrogare, Regnũ in Provincias „

 deſcri-

deſcribere, Provinciis Senatum, duces, milites „ præficere, juſſionibus publicis argentum ſociis „ imperare, tributa, vectigalia, portoria Regni in- „ vadere, de Regni ſubditis prædas agere, Catho- „ licos urbibus ejicere. Iſtud ergo facinus Rupel- „ lenſium, tanto clamore dignum, Regis armis interceptum eſt; Batavorum ad maturitatem pervenit. Hìc oculatiſſimè cernis, quàm ſceleratum Rupellenſibus fuerit, cum pietate modeſtiam exuere voluiſſe, profiteri paratum ſibi Regnum, non ſe Regno debere, fidei ſocios ad perfidiæ crimen impellere, Principes extraneos nefariis pactis ad everſionem Imperii inſtigare. Sed ſi abortivi illi Rupellenſium conatus omnium Chriſtianorum execratione digni ſunt, cur Batavicis Rempublicam in hæreſi & rebellione fundantibus faves? Quid enim referam illa cætera inuſitata ſcelera, hiſtoriiſque celebrata, Batavorum? Quid Turcarum adversùs Principem ſuum ſollicitationes, imploratasque ſuppetias? Quid calumnias adversùs dominum ſuum ex inferis evocatas? Quid perfidiam adversùs Deum in Indias Orientis uſque ſeminatam? Quid horrenda, Francis etiam Angliſque experta, terrâ marique latrocinia? Hæc eſt, ô Gallia, Batavorum præ tuis Rupellenſibus innocentia, cui fœderibus tuis faves, quam patrocinio adversùs Regem ac Deum juvas.

Nam illa tua de Provinciis liberis verba lenta & ſomnolenta, jam antè excuſſa ſunt. Baculus ſunt arundineus, ſuper quem ſi incubuerit homo, comminutus ingredietur manum ejus, & perforabit eam. Nam illa ipſa Induciarum pactio eſt graviſſima rebellionis & hæreſis perdurantis condemnatio. Sed hoc novitium tuum, cùm omni careres tergi-

tergiverſationis umbrâ, commentum eſt. Eâdem quippe ſtrenuitate rebellibus & hæreticis iſtis ante omnes Inducias pactas opitulata es. Quid tunc, vel in ſpeciem, obtendere potuiſti, quod non te Anglorum auxilia Rupellæ data deteſtantem ſimul jugulet?

Proteſtantes verò Germaniæ adverſum Cæſarem ſuppetiis à te ſublevatos quo colore defendes? Scriptorum tuorum ore Regis tui facinora celebrata ſunt, quòd, occupatis urbibus, ſuppreſſiſque factioſis, prædia in Bearniâ Catholicis, ſacra & dignitates Antiſtitibus reſtituerit, quibus jam ab annis quinquaginta exuti fuerant. Sed nõ aliud quidquam in Germania Cæſar, juxta priſca Edicta Imperialia, nuper facere inſtituerat; nec aliud quidquam Gallicanis fœderibus interceptum, & armis impeditum eſt, quàm quod in Rege tuo tot encomiis celebraſti. Aperi igitur oculos, ô Francia, ut manifeſta videas. Cauſa Rupellenſium tibi propinata eſt. Bibe calicem de manu Domini admonentis. Si intelligis, & acquieſcis, miſericordia eſt emendantis. Si nondum intelligis, quid verear, niſi judicium vindicantis? Quid enim tandem in aliis accuſabis, niſi te damnaveris? Rebelliones, graſſationes, fidei depopulationes experta es:

Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſce.

Noli eſſe mitis in cauſa tua, in aliena crudelis: ut rebelles & hæreticos tuos oppreſſos, alienos à te defenſos velis. Quid ſi enim & tibi hîc defenſores eorum regerant rancidum illud *indirectum* tuum? Se nihil directè Rupellenſibus ſuccurrendo, niſi rerum ſuarum ſpectare ſecuritatem, indirectè fatiſcere Eccleſiæ tuæ fidem; ſibi non imputandum, nihil curandum? Quanto fremitu hîc inſurgeres?

Ludibrium eſſe veritatis, velum impietatis, commentum hominum, quorum idolum Status eſt, vita abſque Religione, mors abſque Deo. Rectè quidem: ſed *quomodo hic exires de hoc laqueo alieno, ſic exeas de tuo.* a

a *Auguſt. epiſt.* 6.

CAPVT XXIII.

Religio, & Eccleſia ſemper indirectè afflicta: ſæpiùs ab iis, qui in Galliis præfuerunt.

VErum eſt etenim, iſtam indirecti tergiverſationem à politici Status, rerumque præterfluentium admiratoribus in perniciem veræ pietatis excogitatam eſſe: quâ ſemper effectum fuit, ut ſacra profanis cederent, Eccleſia rationibus, quas vocant Statûs, in primiſque Gallicani, premeretur. Sic enim non ſolùm Trajecti, Ruremundæ, Venlonæ, Silvæ-Ducis à Ludovico XIII. ſed antè ab Henrico IV. Graviæ, Sluſæ, aliiſque Flandriæ oppidis ac municipiis, vera Religio indirectè profligata eſt. Henricus enim Quartus primus in Galliæ Regibus, ante omnes Inducias, Batavorum impietatem fœderibus ſuppetiiſque manifeſtis in Eccleſiam Belgicam armavit, fluctuantique rebellioni pondus & ſtabilitatem dedit. Quid mirum? Adhuc infidelis cum infidelibus ſocietatem inchoaverat, & eorum auxilia ter mille *a* peditum, & quadraginta quinque navium, per Vice-Comitem de Turene, hæreticæ factionis in Francia ductorem, impetraverat. Hinc jam fidelis, hominibus gratus eſſe maluit, quàm Deo, qui eum quaſi manu ducens in throno collo-

a *Scipio du Plaix in vitâ Henrici IV.*

collocaverat. Nam anno 1596. 31. Octobris cum Ordinibus confœderatarum Provinciarum, Duce illo de Bouillon, hæreticorum anteſignano, mediatore fœdus percuſſit, quo quater mille pedites & mille equites ſe Ordinibus ſubſidio miſſurum pactus eſt. Hæc eſt origo fœderum Francicorum cum hæreticis Batavis: quæ cùm hæreſis in hæretico cum hæreticis auſpicata ſit, nihil novum, ſi in Religionis perniciem ſub Catholico patre & filio continuata cedant. Nam conſuetudine ſine ſcrupulo Religionis inchoatâ firmatâque, quâ rerum illicitarum fœditas humanis oculis abſtergi ſolet, potiùs quàm judicio, Chriſtianiſſimi Reges in iſta fœdera præcipitati ſunt. Sed *væ peccatis hominum, quæ ſola inuſitata horreſcimus* a. Sic interim tunc indirectà illa Religionis injuria cum Batavis incepta eſt. Sic antè non exigua infamiæ labes Chriſtianæ fidei *indirectè* aſperſa eſt, periculumque creatum præſentiſſimum, quando Carolus IX. fœdus *b* cum *Solimanno, qui Melitam magno navali apparatu obſederat*, Turcarum Imperatore percuſſit: & *c* Henricus II. Turcarum militiam ſub Draguto pirata in Corſicam evocavit. Melitâ namque captâ, ut Bullingerus, Italiæ & ipſius Galliæ exitium præſtò erat. Sic hæreſes Proteſtantium *indirectè* in Germania dilatatæ ſunt, & oppreſſa Catholica fides, dum idem Henricus adversùs Carolum V. hæreticorum domitorem, aſſumpſit eorum patrocinium; quemadmodum veraciores Galliæ *d* Scriptores ingenuè profitentur. Sic *indirectè* vaſtata à Turcis *Etruriæ ora, Inſulæ Ilva*,

a *Auguſt. in epiſt. ad Galat.* b *Jul. Cæſ. Bulling. Hiſtor. lib. 2. Vide du Plaix in Carolo IX.* c *Du Plaix in Henrico II. an.* 1554. d *Idem Scipio ad an.* 1552. *Genebrard lib. 4. Chron.*

Ilva, Igilium, Ænaria, Lipara afflictæ, *Nicea Allobrogum* expugnata, violatiſque deditionis conditionibus, in Chriſtianos graſſatum eſt, dum Franciſcus Primus Ariadenum cognomine Barbaruſſam, Turcarum claſſi præfectum, multis aureorum millibus in ſingulos menſes numeratis, ſubſidio accerſivit, *gementibus piis*, inquit *a* Genebrardus, *quibus impiorum à Chriſti nomine abhorrentium fœdera improbantur.* Sic *indirectè* Eccleſiæ Strigonienſis, Quinqueccleſienſis, Albæ Regalis, devaſtatæ ſunt, dum Solimannus ad bellum contra Cæſarem, ut ferunt *b* & ſcribunt, ab eodem Franciſco, Caroli Imperatoris æmulo, concitatus eſt. Hę ſunt illæ *indirectæ* fidei depopulationes, ſub quibus in quibuſdam orbis plagis in hodiernum uſque diem Eccleſiæ gemunt, & millia animarum, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, Tartaro immolantur. Fatale enim jam diu videtur Gallico ſolo, ut non pauci, qui in eo principati ſunt, directè temporalem dominationem, quaſi faſtigiũm rerum humanarum, appetierint, indirectè Chriſtianam Religionem in præcipuis Europæ regionibus graviter læſerint; tantâ quidem hoc tempore conſtantiâ, ut hujuſmodi Religionis injurias à majoribus quaſi hereditaſſe videantur. Nam ad eumdem modum fidem Hiſpaniæ, per Saracenicam irruptionem, *indirectè* illâ horribili notiſſimâque clade pro ſua parte profligarunt. Teſtis eſt enim Lucas Tudenſis, cùm Julianus unà cum Saracenis Rodericum impugnaret, Gallos, excitato in Hiſpania citeriori bello, vires Hiſpanorum ex compoſito initis cum Juliano conſiliis diſtraxiſſe,

a *Genebrard. lib. 4 Chron. ad an.* 1559.
b *Nicol. Iſthuanp. lib.* 13. *&* 15.

ſe, ne totæ in Saracenos verterentur. *Erat*, inquit *a*, *hic Iulianus vir ſagax, & aſtutus, & callidè incitavit Francos, ut expugnarent Hiſpaniam citeriorem.* Et rurſum: *Omnes deinceps Gothorum milites fuſi fugatiq; ferè uſque ad internecionem, gladio & inediâ perierunt: non ſolummodò inſecutionibus barbarorum, verùm etiam Francorum armis ex parte Galliarum conſumpti ſunt.* Auctor iſte gravis & antiquus eſt: ante quadringentos annos vixit, & inter primos eorum eſt, qui poſt Hiſpaniæ cladem res geſtas proſecuti ſunt.

Sed quid miramur indirectè illatam ab eis Hiſpaniarum Eccleſiis cladem, qui nec ipſi Eccleſiæ Gallicanæ, directâ illâ temporalium rerum curâ abrepti, pepercere? Nam vix decennio pòſt Eudo, *b* Dux Vaſconum & Aquitaniæ, quæ ſicut à temporibus Clodovæi pars Regni Francorum fuit, ita Vaſcones à Francis domiti, & à Geniale Duce per eos conſtituto, à Clotharii II. temporibus, gubernati; hic, inquam, Eudo illos eoſdem Saracenos in Galliam contra Carolum Martellum, à quo fugatus fractuſque fuerat, vindictæ cupiditate accerſivit; & Baſilicæ S. Hilarii, cæteriſque Eccleſiis Aquitaniæ *indirectè* per incendia graſſationeſque Maurorum, diriſſimas clades intulit. Scipio du Plaix *c*, natione Vaſco, vocat hoc *errorem popularem*, quem Chronographi ſecuti ſint, nullo antiquiorum fultum teſtimonio. Miror Scriptorem reverâ eruditum, & in antiquorum auctorum lectione verſatum, hoc

a *Luc. Tud. in Chron. mundi lib. 3. in fine.*
b *Aimon. lib. 3. c. 89. Du Plaix in Clothario II.*
c SCIPION DV PLAIX EN THIRRY 4. l'an 722. C'eſt un erreur populaire, ſuivy neantmoins de tous nos Annaliſtes, qu'Eude Ducq d'Aquitaine appella les Saraſins d'Eſpaigne en France, &c. Mais nul ancien auteur n'en faiſant mention.

neſcire potuiſſe: vel, ſi ſciverit, neſcio quo Vaſconiæ aut Aquitaniæ ſuæ ſtudio diſſimulare vel negare voluiſſe. Hoc enim ante quingentos annos deteſtatus eſt Sigebertus *a*: *Eudo Dux Carolo per omnia inferior Saracenos contra eum invitat ab Hiſpania.* Et ante ſeptingentos annos Annales Francorum *b*, quos Pithœus edidit, itemque Fuldenſes, Pithœanis multò auctiores, quos Marquardus Freherus: *Saraceni ab Eudone in auxilium ſuum vocati, cum Rege ſuo Abdirama, Garonnam Burdigalamq; perveniunt, cunctis locis vaſtatis, & Eccleſiis igne concrematis, Baſilicam quoque S. Hilarii Pictavis incendunt.* Nam illi circa annum Dom. 883., hi verò circa annum 890. ubi deſinunt, ſcripti videntur. Et ante octingentos circiter annos Fredegarius *c*: *Eudo Dux cernens ſe ſuperatum atque deriſum, gentem perfidam Saracenorum ad auxilium contra Carolum Principem, & gentem Francorum excitavit.* Paulus VVarnfredus, Diaconus Forojulienſis, qui ſub Carolo Magno, Martelli nepote, anno ſeptingenteſimo octogeſimo claruit, id ipſum palàm indicat: *Poſt decem,* inquit *d*, *annos Saraceni cum uxoribus & parvulis venientes, Aquitaniam Galliæ provinciam, quaſi habitaturi, ingreſſi ſunt. Carolus ſiquidem cum Eudone Aquitaniæ Principe tunc diſcordiam habebat.* Diſcordia igitur iſtorum Principum Saracenis adventûs cauſa fuit, Eudone videlicet, ut iſti citati vetuſtiores & recentiores tradunt, eos adverſùs æmulum ſuum evocante. Utinam tamen Eudonis exemplum noſtræ ætatis Principes, quemadmodum peccando, ita & pœnitendo ſequerentur.

a *Sigebert. ad an. 723.* b *Annal. Franc. & Fuldenſ. ad an. 725.* c *Fredegar. cap. 108.* d *Paul. VVarnfred. lib. 6. de geſtis Longobard.*

tur. Nam ſceleris ille ſui percuſſus conſcientiâ, in Saracenos, junctis cum Martello viribus, ex improviſo à tergo impetum vertit, & eorum exercitum ad internecionem uſque delevit. Sed *aliud eſt citò ſurgere, aliud non cadere* a.

Quid, quòd in ipſo temporis articulo, quo Hiſpaniis ab Ariana peſte per Reccaredi virtutem revocatis, Catholicæ fidei ſplendor illuxerat, Francorum Reges *indirectè* recentiſſimam, adeoque vixdum germinantem, Religionem afflixerunt? Nam illa ſexaginta circiter Francorum millia, quæ Reccaredus militum trecentorum manu, uno prælio, Deo de cœlo videlicet pugnante, proſtravit, Lucas Tudenſis in hæreſis Arianæ ſubſidium adveniſſe teſtatur: *Francorum*, inquit b, *ferè ſexaginta millia armatorum, qui ad auxilium venerant hæreſis Arianæ, Gallias* (Gothicas, quæ Hiſpanis parebant) *irruentia, miſſo Claudio Emeritenſium Duce proſtravit.* Non quòd hæreſim Arianam directâ voluntate ſtabilire niterentur; hoc enim eſt hoſtium Catholicæ fidei: ſed quòd directè alienis terris inhiantes, *indirectè* hæreticis Arianis, Reginæ Goiſuinthæ, Leuvigildi conjugi, novercæ Reccaredi, Udilæque Epiſcopo, cum ſuis, in ejus necem conſpirantibus, atque ita hæreſi ab illis pertinaciter defenſæ, patrocinium adferrent. Gregorius enim Turonẽſis perſpicuis verbis tradit, cauſam iſtius belli adversùs Hiſpanos à Regni dilatandi cupiditate profectam eſſe. *Gunthramnus*, inquit c, *Rex commoveri exercitum in Hiſpanias præcepit, dicens: Priùs Septimaniam provinciam ditioni noſtræ ſubdite, quæ Galliis eſt propinqua. Indignũ eſt, ut* O 6 *hor-*

a *Aug. lib. 10. Confeſſ. c. 35.* b *Luc. Tudenſ. lib. 2. in Reccaredo.*
c *Greg. Turon. lib. 8. cap. 30.*

horrendorum Gothorum terminus uſque in Gallias ſit extenſus. Hinc eſt, quòd & Baronius immitem illum Gunthramni animum graviter taxat, qui neophyto Regi gratulari potiùs debuiſſet: *illa potiùs*, inquit, *iniqua cauſa belli illati expendenda fuerat, cùm adversùs Gothos, potitos ad longum tempus Galliâ Narbonenſi, jam Catholicos redditos, bellum movit: quando, abdicatâ jam Arianâ impietate, in unitatem Catholicam unà cum Rege ipſorum coiſſent; quo nomine ab omnibus Principibus Orthodoxis fuerant amplectendi, muneribuſque, & aliis pietatis officiis frequentandi.* Sed animis, latiùs regnandi cupiditate cæcis, nulla eſt offenſæ pietatis conſideratio, nullus periclitantis Religionis honor, aut metus.

a *Baron. ad an. 588.*

CAPUT XXIV.

Non ſolùm Eccleſia, ſed & Eccleſiæ Paranymphus, itemque Sponſus indirectè *per Politicas regulas interemptus eſt. Utriuſque interitus antitheſi illuſtratur.*

SEd quid ego de Eccleſiæ & Religionis cladibus ingemino querimonias, quas illud indirectum Statûs tuendi telum attulit? Ipſi Religionis fundatores eodem illo perierunt. Joanni Baptiſtæ, Paranympho Chriſti, quid necis cauſa fuit, niſi pietate antiquior ratio, quam vocant Status? Meretriculæ tripudium magis occaſio, quàm cauſa fuit. Secretior animo Herodis inhærebat metus, quàm Proceribus diſplicendi, quem nobis Joſephus aperit a: καὶ τῶν ἄλλων συστρεφομένων, καὶ γὰρ ἤρθησαν ἐπὶ πλεῖστον τῇ ἀκροάσει τῶν λόγων, δείσας Ἡρώδης τὸ ἐπὶ-

a *Joſeph. lib. 18. Antiqu. cap. 7.*

τοσόνδε πιθανὸν αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις μὴ ἐπὶ ἀποστάσει τινὶ φέρειν, πάντα γὰρ ἐῴκεσαν συμβουλῇ τῇ ἐκείνου πράξοντες, πολὺ κρεῖττον ἡγεῖται, πρίν τι νεώτερον ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι, προλαβὼν ἀνελεῖν, τοῦ μεταβολῆς γενομένης μὴ εἰς τὰ πράγματα ἐμπεσὼν μετανοεῖν· καὶ ὁ μὲν ὑποψίᾳ τῇ Ἡρώδου, δέσμιος εἰς τὴν Μαχαιροῦντα πεμφθεὶς, τὸ προειρημένον φρούριον, ταύτῃ κτίννυται. *Cumq; magni concurſus ad eum* (Baptiſtam) *fierent , plebe talis doctrinæ avidâ , Herodes veritus , ne tanta hominis auctoritas defectionem aliquam pareret , quòd viderentur nihil non facturi ex ejus conſilio, iudicavit ſatius eſſe, priuſquam novi aliquid exoriretur , illum tollere, quàm rebus turbatis ſeram pœnitentiam agere. Itaque vinctum miſſum in Macharuntem ſuprà dictam, illic occidi imperat*. Ipſe auctor fidei, & conſummator Religionis Jesvs, nónne indirectâ illâ machinâ comprehenſus , nónne interfectus eſt a? *Si dimittimus eum ſic*, inquiunt Judæi, *omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem.* Quis non ad interitum Reipublicæ impendentem contremiſceret? quis non item ad iracundiam Cæſaris, & ad everſionem univerſæ fortunæ ſuæ? Hæc enim Pilatus timuit, quando frementis populi minæ ſonuerunt b: *Si hunc dimittis , non es amicus Cæſaris . Omnis enim, qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari.* Itaque invitus, lotis manibus, cogente ſtatu & alieno, & proprio, nullâ ſententiâ damnationis tamquam in reum pronuntiatâ , ſed tantummodò c *adjudicans fieri petitionem eorum*, hoc eſt, fieri ſinendum judicans id quod poſtulabant, d Jesvm *tradidit voluntati eorum.* Falſum eſt enim, Scripturiſque contrarium, quòd Pilatus ullam in Jesvm , tamquam damna-

a *Ioan.* 11. b *Ioan.* 19. c *Luc.* 23. d *Ibid.*

tione dignum, ſententiam tulerit: ſed ut Præfectus civitatis, politicæ doctrinæ gnarus, miniſter Cæſaris obſequioſus, poſtulatis Judæorum potiùs annuendum eſſe cenſuit, quàm perturbandam periculosâ ſeditione civitatem, novi Regis excitatione ſtatum Cæſaris, Cæſaris indignatione ſuum. En typum veſtrum, quotquot eſtis ubicumque, politici Statûs idololatræ, ſpeculum imitationi, patronum defenſioni; ut nemo vos *καινοτομίας* in Regno Dei arguat, quaſi novorum dæmoniorum inventores aut ſectatores. Exemplar habetis præclariſſimum, quo formemini. Ille Dominũ ſuum, vos Dominam veſtram; ille Sponſum, vos Sponſam ejus; ille Judæis, vos hæreticis ſævientibus illudendos & crucifigendos traditis. Utrique in bonum directè tenditis; Reipublicæ ſalutem, ac Statûs incolumitatem ſartam tectam quæritis. Quid indirectè conſequatur, quis prudentibus videlicet niſi imprudens imputaverit? Nimirum utrique meritò *a lavatis manus coram populo:* juſtè utrique dicitis, *Innocentes nos ſumus à ſanguine juſti hujus. Vos* Judæi, *vos* hæretici *videritis: quid ad nos?* Pares videlicet eſtis facinore, cauſis, innocentiâ. Niſi fortè in eo politica veſtra ſanctitas palmam ferat; quòd ille Dominum incognitum, peregrinum, nullius auctoritatis; vos domeſticam, propriâ veſtrâ confeſſione agnitam, toto orbe celebrem, in culmine auctoritatis conſtitutam perſequimini: ille tacentem; vos gementem, clamantemque: ille alieno judicio damnatum, & reum; vos veſtro abſolutam, & innocentem: ille beneficiis prorſus inexpertum; vos eam, à qua manui veſtræ ſceptrum datum, temporibus diadema, vertici conſecrationem, amictui cucul-

a *Matth.* 27.

cucullum & purpuram indultam profitemini; à cujus marito vitam in hoc mundo; ſpiritum in baptiſmo, divitias, gloriam, Regni præſentis auctoritatem vos accepiſſe, futuri felicitatem exſpectare gloriamini. Ille blandiēdo compreſſit adverſarios; vos ſemiſopitos, compreſſosq; excitatis. Ille Cæſaris iracundiam, populique ſeditionem ex lenitate parcendi timuit; vos ex atrocitate ſæviendi. Ille *inſtitit, quantum potuit, ut eum ex eorum manibus liberaret* a; vos, ne à Rege & Cæſare iſta liberetur. Ille miratus eſt morientem, & honorari permiſit mortuum; vos uſque ad cineres extenditis immanitatem, ut ei neque cum clamore, quod Chriſto licuit, neque cum gemitu mori liceat, neque per Cæſarem in gloriam reviviſcere. Et quomodo tandem fugietis à judicio Dei?

Quid enim ad innocentiam valet illa prudentiſſima veſtra cautio, quòd *indirectè* per alios illa ſcelera deteſtanda perpetrantur? Quaſi verò non omnium, pietatem ſimulantium, illa ſemper fuerit cavillatio. Facinoroſorum eſt enim, in quibus exſtincta eſt humana verecūdia, de facinoribus gloriari: cæterorum improbitas perquàm libenter ſub probitatis velo latet. Non auditis & priſcos illos peritiſſimoſque Politicorum duces Phariſæos, quàm cautè Pilato dicant: *Nobis non licet occidere quemquam*? Quid enim ſub iſta fucatæ ſanctitatis larva voluêre, niſi quod Auguſt. in medium protraxit b? *Iniquitatem facinoris ſui in judicem hominē refundere volebant, ut quaſi ipſi à morte ejus viderētur immunes.* Sed numquid fefellerunt Judicem Deum? Ipſe ut ſpirituū, ita & obligationū ponderator eſt: c *Novit & decipientem, & eum qui decipitur.* Ipſius

a *Aug. in Pſalm. 63.* b *Aug. ibid.* c *Iob 12.*

Ipſius oculis nudum & apertum eſt, humana divinis, vanitatem veritati, profana ſacris, typhum terreni dominatûs ſoliditati cœleſtis fidei, atque Religionis debere cedere. Novit, quid Chriſto Chriſtianiſſimus debeat, quid cruentatæ matri filius, quid periclitanti Regno patris heres, quid Domino vaſallus, cujus tuendæ auctoritatis ac majeſtatis juratam fidem dedit. Calamitates talium, atroceſque injurias æquis animis præterire, iniquum eſt; inferre & augere, impium atque ſceleratum; licitum dicere, inſanum. Si ſenſum humanum eos exuiſſe judicamus, qui de rebus terrenis ratiocinando ita exorbitant, in divinis fœdiùs delirantes quiſquam prudentes putet? Prudentia eſt, ſed *carnis*, quæ *inimica eſt Deo* a: ſapientia eſt, *ſed hujus mundi, quæ ſtultitia eſt apud Deum*. Quàm ſibi ſapiens ille ſollerſque conſiliarius videbatur, qui ad contemptum aliorum cum fiducia pronuntiabat b: *Vos neſcitis quidquam: nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat?* Applauſum habuit iſta ſapientia, ſucceſſu caruit. Nam uno mortuo gens tota periit: quia qui comprehendit ſapientes in ſapientia ſua, c *adducit* plerumque tales *conſiliarios in ſtultum finem, & judices in ſtuporem*. Ut Reges intelligant, non illos optimos eſſe conſiliarios, qui acutuli in commodi ſemitis exquirendis, & feroculi in exequendis, unam conſiliorum ſuorum Cynoſuram temporalem ſpectant utilitatem; ſed illos, qui legem Dei, quæ tutiſſimum eſt conſiliorum gubernaculum. Sed de iſtâ indirectâ Religionis afflictione ſatis. Nunc alios probationis fontes aperiamus.

a *Rom.* 8. b *Joan.* 11. c *Iob* 12. v. 17.

CAPVT XXV.

Ex aliâ tertiâ radice Francorum fœdera convelluntur, quia directè tendunt eò, ut infideles Catholicis præficiantur; quod illicitum eſt.

FOedera Francorum cum infidelibus non eſſe licita, ex alia radice facilè demonſtrari poteſt. Eſt enim doctrina certa, quæ neminem, quòd ſciam, Catholicum Doctorem diſſentientem habet, Non eſſe licitum fidelibus infideles de novo dominos præficere. Tradit eam aſſeverantiſſimè ſanctus Thomas. Nam propoſitâ iſtâ eâdem quæſtione, *Dicendum*, a inquit, *quòd circa hoc dupliciter loqui poſſumus: Vno modo, de dominio, vel prælatione infidelium ſuper fideles de novo inſtituenda; & hoc nullo modo permitti debet. Cederet enim hoc in ſcandalum, & in periculum fidei. De facili enim illi, qui ſubjiciuntur aliorum juriſdictioni, mutari poſſunt ab iis, quibus ſubſunt, ut ſequantur eorum imperium; niſi illi, qui ſubſunt, fuerint magnæ virtutis. Et ſimiliter infideles contemnunt fidem ſi fidelium defectus cognoſcant. Et ideo Apoſtolus prohibuit, ut fideles non contendant in judicio coram judice infideli. Et ideo nullo modo permittit Eccleſia, quòd infideles acquirant dominium ſuper fideles, vel qualitercumque eis præficiantur in aliquo officio.* Eâdem Interpretum eſt mens, qui illum articulum explicandum ſuſceperunt. Nec mirum, cùm in perſpicua veriſſimaque ratione fundatus ſit, ſcandalo infirmorum, & periculo fidei. Quòd ita magnum eſt, ut ab exordio Eccleſiæ in hunc uſque

a *S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 10. in corp.*

uſque diem experientiâ irrefragabili compertum ſit, hæreticorum, de quibus nobis potiſſimùm ſermo eſt, imperium in fideles ſemper traxiſſe ſecum ruinam imbecillium, totamque fidem vel funditus, vel maxima ex parte deleviſſe. Europam circumſpice univerſam; ita ubique gentium contigiſſe cernes. In Norvvegia, Dania, Suecia, Pomerania, Saxonia, Brandeburgico Marchionatu, cæteriſque Germaniæ Borealis plagis, Palatinatu, Haſſia, Ducatu VVirtenbergenſi, pleriſque civitatibus Imperialibus, ita Catholica fides hac ex cauſa periit, ut pleriſque in locis nec unus quidem, quaſi racemus in vindemiata vinea, ſuperſtes ſit Catholicus. in Anglia pauci, Scotia pauciſſimi. In Provinciis confœderatis Catholica eaque ſola vigebat fides: ſimulatque dominis fidei deſertoribus pareri-cœptum eſt, mirum dictu, intra paucos annos ita, ut plurimùm, exſtirpata atque deleta fuit, ut initio Sacerdotibus eam ſuſcitare ſatagentibus vix hoſpitium reperiri poſſet ad commorandum, vix auditores ad prædicandum. Antiquiora tempora ſi repetamus, eadem ſub dominis infidelibus fidei Catholicæ ſors, eadem calamitas fuit. Nonne in Africâ, Arabiâ Petræâ, Deſertâ, Felici, Palæſtinâ, nec veſtigium quidem ſupereſt? vix ullum in Ægypto: in Meſopotamia, cæteráque ferè Syria itidem nullum. Conſtantinopolis, fidei Catholicæ in Græcia olim columna & caput, dominantibus Arianis ſuccubuerat. Tanta ſtrages fidei continuò ſecuta eſt intra paucos annos, ut S. Gregorius Nazianzenus, columen videlicet doctrinæ Chriſtianæ, ad ejus reſuſci-

reſuſcitationem deſtinandus fuerit. Quis in ejus adventu fuerit ſtatus Religionis, ſi ſcire libet, ipſum audite confitentem, cùm Epiſcopis congregatis valediceret a: τοῦτο τὸ ποίμνιον ἦν, ὅτε μικρόν τε καὶ ἀτελὲς ἦν, ὅσον ἐπὶ τοῖς ὁρωμένοις, καὶ οὐδὲ ποίμνιον, ἀλλὰ ποίμνης τι μικρὸν ἴχνος, καὶ λείψανον ἀσύντακτον, καὶ ἀνεπίσκοπον, καὶ ἀόριστον· μήτε νομὴν ἐλευθέραν ἔχον, μήτε μάνδρᾳ περιεχόμενον, πλανώμενον ἐν ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ἄλλο ἀλλαχοῦ διεσπαρμένον τε, καὶ διερριμμένον, ὡς ἕκαστον ἔτυχε, σκεπόμενον ἢ νεμόμενον, καὶ διακλέπτον τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν. *Hic grex exiguus quondam erat & imperfectus, quantum quidem oculorum ſenſu judicari poterat: ac ne grex quidem, ſed parvum quoddam & tenue gregis veſtigium, aut reliquiæ, incompoſitus, paſtore carens, nullis terminis incluſus, nec paſcui liberi jus habens, nec caulâ cinctus, aberrans in montibus, in ſpeluncis, & cavernis terræ, huc illuc diſperſus atque disjectus, eoq; redactus, ut, quà quamque ovem fors tuliſſet, tegeretur ac pabularetur, præclareq; ſecum agi duceret, ſi ſalutem ſuam ſurriperet.* Et in Carmine de vita ſua teſtatur, prædicationem ſuam Catholicæ fidei Conſtantinopoli tam viſam fuiſſe novam,

ὡς εἰσάγοντος ἀνθ' ἑνὸς πλείους θεούς.
Multos perinde ac ſi Deos induceret.

Quam ob cauſam Baſilica, ubi fidei inchoata eſt reſtauratio, Anaſtaſia, à pietatis reſurrectione, nũcupata eſt. Sed in re perſpicua quid multis opus? Totus terrarum orbis, quaquaverſum ab Oriente in Occidentem, ab Auſtro in Septemtrionem patet,

a *Nazianz. orat.* 32.

patet, magnâ fert voce veritati teſtimonium. Ubique enim fidei interitus dominantem infidelitatem conſecutus eſt, in Græcia, Aſia minore atque majore, ejuſque provinciis, Syria, Perſide, Babylonia, vaſtiſſimis Indiæ regionibus, Africa univerſa. In Germania quodammodò fatale eſt, ut cæca ſubditorum ſubmiſſio Principum ſuorum fidem velut ſuum ſequatur ſolem, quemadmodum intra paucos annos in Palatinatu vidimus.

Quæ cùm ita ſint, manifeſtum eſt, nullum eſſe præſentius delendæ fidei venenum, quàm infidelium ſuper fideles principatum. Illicitum eſt igitur, magnumque crimen, infideles dominos fidelibus præficere, vel ad hoc conferre operam ſuam. Hic autem propriè Francorum fœderum in Germania maximeque Belgio ſcopus eſt, ut pagi, oppida, provinciæ legitimo Principi Catholico extortæ, Ordinibus confœderatis, hoc eſt, Præfectis hæreticis, ſubjiciantur.

Nec verò hìc illa *indirecti* cavillatio locum habet. Nam expugnationes urbium, ut Sylvæ-Ducis, Trajecti, &c. in quibus occupandis tam amplam laudem ſpoliaque Franci retulerunt, eò directè ſpectant, ut ex unius poteſtate, in alterius dominationem transferantur, à fideli in infidelem, à Catholico in hæreticum, qui de rebus omnibus, Eccleſiaſticis non minùs, quàm ſæcularibus, in expugnatis urbibus pleniſſimâ poteſtate ſtatuat, ut viſum fuerit.

C A-

CAPVT XXVI.

Subterfugium expenditur, quo prætexunt, liberum exercitium Catholicæ Religionis Germaniæ & Belgii civitatibus beneficio Regis Franciæ obtentum. Impietas ibi involuta evolvitur.

VNum hîc ſubterfugium expendendum eſt, quo jam à triennio circiter Francicorum fœderum fœditas velari cœpit. Dicunt enim, non ea cedere in præjudicium Catholicæ Religionis, quia liberum ejus exercitium permittitur; ſicut jam Trajecti, Venlonæ, Ruræmundæ, videre licet. Hoc & in Suecico fœdere cautum eſt, ut Religio talis, qualem invenerit Suecus, in Imperio relinquatur. Hoc ergo præclarum illud remedium eſt, quo Politici, Francorumque vulgus, crudele vulnus, quo jam penè per annos quadraginta Eccleſiæ viſcera lancinata ſunt, & fides Catholica in Belgio indirectè devaſtata, nuper ſe ſanaſſe gloriantur.

Sed quamvis iſta Religionis libertas aliquid faciat, ad detergendas illas fœdas ſacrilegiorum labes, quæ ex conculcatis Eccleſiæ ſacris, exterminatoque Religionis cultu naſcebantur, nihil tamen ad infringendam vim præcedentis argumenti valet. Nam periculum illud, vel potiùs malum præſentiſſimũ, quod infirmis ex infidelibus Præfectis ſibi dominantibus proficiſcitur, non ex eo tantùm fluit, quòd libertatem Religionis auferant, quamvis, quidquid ipſi polliceri videantur, ſit & iſtud unum iſtius noxæ caput, ut mox oſtenſuri ſumus; ſed inde potiùs, quòd dominantium auctoritas, quibus homines, propter maximam benè malèque faciendi

faciendi poteſtatem, placere volunt, maximam habeat vim ad imbecillium traductionem in eorum, quos colunt, fidem: ſicut in Germania perſpicuum eſt. Non enim ideò tantùm Principes hæretici periculoſi aut pernicioſi ſunt, quòd homines ad mutandam fidem cogant; hoc enim ſæpè cavent: ſed quòd hoc ipſum verbis factiſque efficaciſſimè, & ipsâ ſui exempli auctoritate ſuadeant, & plerumque perſuadeant: denique quòd ſub illorum imperio ſemper publica errorum impietas, quam ipſi profitentur, publicè doceatur, impuneque teneatur. Ex quo fit, ut ſimpliciores atque infirmi, dijudicandis erroribus inidonei, eò faciliùs ſeducantur, quò ſuis Principibus eos probari & placere ſentiunt; quibus hoc placet, quod ipſi probant. Quibus ex cauſis veriſſimâ illam ſententiam pronuntiavit Sapiens *a*: *Secundùm judicem populi, ſic & miniſtri ejus: & qualis rector eſt civitatis, tales & inhabitantes in ea*. Et alio in loco præclariſſimè *b*: *Princeps, qui libenter audit verba mendacii*, qualia ſunt omnium maximè verba perfidiæ, *omnes miniſtros habet impios*. Hæc ergo libertas Religionis vim præcedentis argumenti relinquit integerrimam; ut præſens Germaniæ ſtatus ad oculum probat. Ubicumque enim Catholici Principes regunt, fides maxima ex parte conſervata eſt; ubi hæretici, eradicata.

Deinde libertas iſta publica Religionis, de cujus procuratione ſibi Franci blandiuntur, nec ipſas Religionis injurias, quas effugere nituntur, abſtergere poteſt. Reverâ enim iſtâ ſpecioſâ libertatis adductæ pompâ nihil aliud faciunt, niſi quòd vulnus vulnere medicando, ſacrilegium hęreticorum indi-

a *Eccleſ.* 10. b *Proverb.* 19.

indirectè ſibi imputatum directâ purgant Religionis injuriâ; quod non eſt tollere, ſed mutare malum. Nec enim ſeſe Franci iſtâ beneficii impertitione innocentes probant, ſed directiùs apertiuſque culpæ reos.

Quod ut perſpicuè percipiatur, ſciendum, libertatem Religionis publicæ, hoc eſt, credendi colendique Deum quocumque ritu publico, ſive Catholico, ſive hæretico, non eſſe expetendum aliquod bonum, ſed ingens malum: quod nullo pacto in Rempublicam, niſi graviorum calamitatum impendentium metu, admitti poteſt. Hoc omnes Theologi uno conſenſu cum S. Thoma docent a: *Aliorum* (præter Judæos) *infidelium ritus*, inquit, *qui nihil veritatis aut utilitatis adferunt, non ſunt aliqualiter tolerandi, niſi fortè ad aliquod malum vitandum*; ſcandalum, diſſidium, impedimentum ſalutis hæreticorum, ut ibidem S. Doctor tradit. Et quamvis omnium Scriptorum eſſet ſummum hac de veritate ſilentium, ſuis ſe ipſa radiis tam luculentè prodit, ut etiam tardiſſimorum oculis pateat. Quis enim uſque adeò tenebris immerſus eſt, qui non ſtatim videat, graviſſimorum ſcelerum licentiam non poſſe à Reipublicæ moderatoribus permitti, niſi quando non poteſt ampliùs, ſine gravioribus malis, aut ipſius fortè Reipublicæ occaſu, mali pervicaciâ remedium ſuperante, coërceri? Non enim Principes Rebuſpublicis præfecti ſunt, ut, quidquid geratur, etiam circa Religionem, indifferenter ferant; ſed in primis, ut ſcelera compeſcant, quibus Deus offenditur, boni affliguntur, & Reſpublica perturbatur. Qua de cauſa Apoſtolus dicit b: *Si*

a 2.2.q.10.art.11. b *Rom.*13.

Si malum feceris, time. Non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum agit. Et Auguſtinus a. *Quomodo Reges Domino ſerviunt in timore,* ſicut Pſalmus præcipit, *niſi ea, quæ contra juſſa Domini fiunt, religioſâ ſeveritate prohibendo, atque plectendo?* Crimen autem hæreſeos omnia ſcelera contra homines commiſſa, furta, adulteria, latrocinia, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ adverſatur, tantò gravitate impietateque ſuperat, quantò eſt homine Deus major, humanis divina potiora. Nam & fidem Deo abrogat, eumque tacitè mendacem facit, & omnis ſalutis baſim ex hominum pectoribus eruit; in proximos ut cancer ſerpit; concordiam rumpit; & civilem Reipublicæ ſtatum rebellione perturbat. Unde fit, ut SS. Patres, quos ſuprà dedimus, hæreticos Judæis Paganiſque deteriores eſſe ſtatuant; imò dæmonibus pares, & ſubinde magis pervicaces & execrabiles. Crimen ipſum nonnumquam idololatriæ æquat, aut potiùs præfert, Auguſtinus b: *Horum impietas etiam idololatriam forſitan ſuperat.* Tanta eſt eorum adversùs Dei veritatem contumacia, adversùs hominum ſalutem conjuratio. Quam ob cauſam non aliud Scripturæ c ſacræ novi veteriſque Teſtamenti, Patres, Canones, civileſque ſanctiones contra iſtos fidei Deo datæ deſertores fidelibus clamant, niſi, Cavete, Fugite, Interficite, Lapidate. De quibus, tamquam in promptu poſitis, non eſt hic latiùs diſſerendi locus. Hujus igitur tam nefarii, publicoque pernicioſi, criminis licentia nullo pacto indulgeri poteſt, niſi graviſſimorum malorum alioquin Reipublicę impenden-
tium

a *Aug. epiſt.* 50. b *Aug. epiſt* 48. c *Ad Titum* 3. v. 10. 2. *Tim.* 3. v. 5. *Deut.* 18. v. 20. *Deut.* 13. &c.

tium metus extorqueat. Quamobrem etiam nullum eſt nunc in orbe Chriſtiano Regnum, aut Reſpublica, in quam peſtis illa à Catholico Principe intromiſſa ſit, niſi ut è graviſſimis bellorum tumultibus, quos hæreſis conflaverat, reſpirare poſſet, & ab interitu ex cladibus illis imminente præſervari.

Cùm igitur hæc doctrina planiſſima certiſſimaque ſit, & inter Catholicos extra controverſiam, de qua ſoli hæretici elapſo ſæculo præſentique conqueruntur; dementiæ ſimilis videtur ſententia, quâ quis putet, hæreſeos credendæ prædicandæque publicam poteſtatem à Chriſtiano Principe non ſolùm liberè permitti poſſe in locis jam infectis, ad quæ ut cancer ſerpſit, ſed etiam alia loca ab illa peſte prorsùs immunia, à quibus hactenus excluſa fuit, & ſine difficultate porrò excludi poteſt, diffundendo ejus veneno, conſilio, pecuniarum largitionibus, armiſque poſſe aperiri. Cur enim non dicamus, & adulteriis, & latrociniis, & ſacrilegiis, cæteriſque ſceleribus, etiam cùm impediri facilè poſſunt, graſſandi licentiam non modò indulgeri, ſed etiam magnis conatibus poſſe procurari? Quo enim iſtorum non eſt hæreſis ſceleratior, Deo contumelioſior, hominibus infeſtior, Reipublicæ pernicioſior? Quòd ſi ergo hoc ſapere eſt deſipere, & omnium hæreticorum ſeditiones pro inducenda docendarum hæreſium libertate à ſuſcepti ſceleris labe purgare; indubitatum eſſe debet, non ſolùm illicitum, ſed graviſſimam eſſe Religionis juſtitiæque læſæ maculam, quâ hæreſis prædicandæ credendæque libertas Reipublicæ non laboranti permittitur, vel obtruditur. Contra quam licentiam licèt

P longè

longè minorem, Spiritus Dei in Scriptura clamat *a*: *Habeo adverſùm te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam*, &c. *Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum*: Nam eſſe vel in ſola illa permiſſione peccatum, exſertè edicit *b*: *Habeo adverſùm te pauca, quia permittis mulierem Iezabel, quæ ſe dicit propheten, docere, & ſeducere ſervos meos*. Hinc S. Gregorius Pontifex Maximus *c*: *Hi igitur, quos & fidei noſtræ integritas, & legum damnat diſtrictio, non leve peccatum eſt, ſi veſtris inveniant temporibus licentiam reſerpendi*. Et Gregorius Nazianzenus *d*: Τὸ δὲ πάντων χαλεπώτατον ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συμφοραῖς, ἡ τῶν Ἀπολιναριστῶν ἐστὶ παῤῥησία, οὓς οὐκ οἶδα πως παρεῖδε σου ἡ ὁσιότης προσποιουμένους ἑαυτοῖς, τοῦ συνάγειν ὁμοτίμως ἡμῖν ἐξουσίαν. *Quod autem ex omnibus Eccleſiaſticis calamitatibus acerbiſſimum, Apollinariſtarum licentia eſt, quos haud ſcio quonam modo pietas tua conventuum, æquè ac nos, habendorum auctoritatem ſibi arrogaſſe, atque uſurpaſſe, paſſa fuerit.*

His itaque conſtitutis, non ſe fallat; ſibique blandiatur Chriſtianiſſimus Rex, tamquam non contemnendum beneficium antiquæ fidei præſtitiſſet, quòd publicam Religionis libertatem Trajecto, Venlonæ, Ruræmundæ, Limburgo, centeniſque aliquot parochiis procurarit. Liceat liberam Sacerdoti pro fide & veritate, vocem loqui. Pernicies eſt, non beneficium, quod venditatur. Fallaces verborum larvæ faceſſant à diſputationibus, ut ſine præſtigiis res nudæ oculis objiciantur. Quid eſt libertas illa Religionis, quæ jactatur, niſi libertas hæreſis, ſacrilegii, blaſphemiæ, ſcelerum, inquam,

a *Apocal.* 2. b *Ibidem*. c *Gregor. ep.* 32, *l.* 3.
d *Nazianz. ad Nectar. orat.* 46.

inquam, divinâ humanâque lege damnatorum, quæ in Catholicas iſtas urbes introducta eſt? Quid eſt, niſi libertas errandi atque pereundi? Quam ita commendat Auguſt. ut dicat a: *Quæ eſt enim pejor mors animæ, quàm libertas erroris?* Non enim fidei Catholicæ libertas illis civitatibus, ſed perfidiæ procurata eſt. Liberrima ibi fides, fideique Catholicæ publicus cultus erat, nullâ neceſſitate Eccleſia vel Reſpublica admittendæ hæreſis premebatur. Armis urbes illas Francus adortus eſt, expugnavit, ſanguine miſerabilium victimarum ſuarum cepit, hæreſin florenti dominantique Catholicæ Religioni ſuperinduxit. quis niſi mente captus non videt, perfidiæ Francos ibi publicam libertatem peperiſſe, vincula Catholicæ fidei injeciſſe, ſanguine ſuo Calvino litaviſſe? Ipſa pacta deditionis urbium in fidem iſtius veritatis, & ignominiam Chriſtianiſſimi Regis producentur in judicio Dei. Sic enim ſonat articulus quartus pactorum, quibus Venlona in poteſtatem hæreticorum tradita eſt b: *Religionem reformatam profitentibus tradetur Ædes S. Georgii, ut in ea ſuam Religionem publicè exerceant.* Et ſic articulus primus deditionis Ruræmundanæ c: *Cives providebunt Religionem reformatam profitentibus locum opportunum, ubi publicè ſuam Religionem eis exercere licebit, ſive in S. Georgii, ſive alibi.* Sed longè clarioribus abſque ullo fuco verbis myſterium iſtud expreſſit ſecundus articulus eorum, quibus deditio

a *Auguſt. ep.* 166.

b ARTIC. 4. Qu'à ceux de la Religion reformée ſera dõnée l'Egliſe de S. George, pour exercer leur Religion publiquement. AV CAMP DEVANT VENLO 3. IVIN 1632.

c ARTIC. 1. Que ceux de la ville pourvoiront ceux de la Religion reformée d'un lieu commode, où ils pourront publiquement exercer leur Religion, ſoit dans S. George ou autre pars, LE 6. IVIN. 1632.

Trajecti pacta fuit a: *In poſterum in urbem Trajectenſem liberum & publicum admittetur reformatæ Religionis exercitium, ad illum modum, quo in Provinciis confœderatis exercetur; idq; in templa, & Eccleſias S. Iacobi, & S. Hilarii,* &c. Ecce expreſſa, clara, infucata conditio, ut in poſterum hæreſios publicum exercitium in Catholicam civitatem inferatur. Jam enim ibi Eccleſia vetus, veraque fides, ſine ullo hæreſeōn conſortio, plenâ Religionis pace, pleniſſimâ exercitii ſui libertate fruebatur. Non eam Francorum, ſed Hiſpanorum Belgarumque ſanguini debet, qui eam anno 1579. pulſo Genevenſi ritu, urbi captæ dedit: quam ad poſtremæ funeſtæque illius obſidionis diem conſtanter urbs illa conſervaverat, & porrò ulteriùs, ſine iſto præclaro beneficio Gallicano, conſervaſſet. Sic ergo conſtitutæ Religioni quid niſi hæreſin, Rex Chriſtianiſſime, militum tuorum cruore ſociaſti, fidem Genevenſem cum Romana iiſdem mœnibus concluſiſti? Calvinus enim, urbe pulſo domino Catholico, jam Catholicis dominatur. Ipſe Religioni Catholicæ obſes ſecuritatis, ipſe præſes libertatis, ipſe arbiter naſcituræ cujuſque controverſiæ. Quis ſanâ mente fidem hîc proditam, libertatem ejus captivam eſſe dubitaverit? Interrogentur cives, quàm ſibi de Francico beneficio gratulentur. Vociferantur: Faceſſant iſta ludibria. Non indigemus iſtâ libertatis impetratæ miſericordiâ, quæ nec nocentium atrocitati cedit. Crudelis miſericordia tua, quæ ut ſanare videatur, vulnus infligit. Deſine ab injuriis fidei, & liberum erit nobis avitæ Religionis exercitium.

a ARTIC. 2. Que d'oreſenavant en la ville de Maeſtricht ſera librement & publiquement admis, l'exercice de Religion reformée, en ſorte qu'elle eſt exercée és Provinces unies, & ce és temples & Egliſes de S. Iacques & S. Hilaire, &c.

tium. Feliciores erimus, te nobis non nocente armatâ manu, urbeſque rapiente, quàm benefaciente. Iſti ſunt quotidiani civium gemitus, totiuſque Belgii Catholici voces: quod nihil execratur vehementiùs, quàm Chriſtianiſſima hujuſmodi beneficia, ſub quibus Catholicus orbis gemit. Quæ ſi ſimili benignitate reliquo Belgio Rex Chriſtianiſſimus adferre meditatur, quæ calamitas ei acerbior exſpectari poteſt? Pro tali quippe arcenda Religionis libertate, quæ armis Francorum captis urbibus adfertur, diriſſima jam tot annos Belgæ paſſi ſunt, & adhuc diriora parati ſunt pati. Ut monſtri profectò loco habendum ſit, Francos de hujuſmodi libertatis beneficio vel hiſcere poſſe, nedum audere gloriari. Quid enim, Deum immortalem! facit, quiſquis in Catholicam civitatem hæreſis exercitium, jam diu inde proſcriptum damnatumque, vi armatâ, ſub prætextu publicæ libertatis, adducit, niſi quòd Romanam tacitè damnat fidem? Audi doctiſſimi Nazianzeni verba, non mea a: εἰ τοίνυν οἱ τοιαῦτα φρονοῦντες ἐν ἐξουσίᾳ τοῦ συνάγειν γίνονται, σκοπείτω σου ἡ ἐν Χριστῷ εὐδόκιμος φρόνησις, ὅτι μὴ συμβαινόντων ἡμῶν οἷς ἐκεῖνοι φρονοῦσι, τὸ λαβεῖν αὐτοὺς ἐξουσίαν συνάξεως, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἀληθεστέρους τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος νομισθῆναι. εἰ γὰρ ὡς εὐσεβοῦντες ἐκεῖνοι διδάσκειν, ὡς φρονοῦσι, καὶ κηρύττειν ἐν παρρησίᾳ τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέπονται δόγμα, δῆλον ὅτι κατέγνωσται ὁ τῆς ἐκκλησίας λόγος, ὡς τῆς ἀληθείας παρ' αὐτοῖς οὔσης; δύο γὰρ ἐναντίους λόγους περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἀληθεῖς εἶναι, φύσιν οὐκ ἔχει. *Proinde ſi iis, qui talia ſentiunt, cœtus habere licet; illud velim cogitet atque expendat tua in Chriſto illuſtris prudentia, quòd, cùm nobis cum eorũ dogmatibus non conveniat, cœtus habendi poteſtatem illis factam eſſe, nihil aliud eſt,* *quàm*

a *Nazianz. orat. 46.*

quàm eorum doctrinam noſtrâ veriorem exiſtimare. Nam ſi illis, ut & piè ſentientibus, ea, quæ ſentiunt, docere, libereq́ promulgare permittitur; quis non videt Eccleſiæ doctrinam condemnari, perinde ac veritate ab illorum partibus ſtante? Neque enim rerum natura fert, duas de eâdem re contrarias doctrinas veras eſſe. Audiat Ambroſium, cùm Gentiles per Imperatorem aram Deorum & ſuperſtitionem reſtituendam poſcerent, acerbiùs in ſimili causâ ſtomachantem a: *Quòd ſi aliqui nomine Chriſtiano tale aliquid decernendum putant, mentem tuam vocabula nuda non capiant, nomina caſſa non fallant. Quiſquis hoc ſuadet, ſacrificat, & quiſquis hoc ſtatuit.* Et inferiùs Naziãzeni ratione, & penè verbis Imperatorē premens: *Si volens acquieviſti, damnaſti fidem meã: ſi invitus ceſſiſti, prodidiſti tuam.* Quid enim intereſt, cultus Paganiſmi, an Calviniſmi, publicè, unde excluſus eſt, reducatur? Uno tantùm; quòd ille, poſt incarnatum in mundo Deum, vel nullos omninò Chriſtianos, vel pauciſſimos, propter evidentiam abſurditatis, decipit; hic innumeros: ille ab omnibus irriſus deſpuitur; huic applauditur: illius redargutio & fuga judicio quoq; populari facilis; hic fallit, fatigatq́ue eruditos: ille, redditâ ratione unius veri Dei, non difficulter exuitur; hic pertinaciſſimè ipſis animi medullis hæret. Ex quo conſequenter fit, ut Chriſtianiſſimi Regis conatus ad inferendos in Catholicas civitates hæreticos, cum hæreſeos prędicandæ libertate, tanto deterior ſit favore Paganorum, quanto hæreſis eſt ſeducēdis Chriſtianis periculoſior, ſeductiſq́ue pernicioſior. Laudem igitur Rex promeretur beneficentiæ Iuliani in Catholicos parem; qui cùm Chriſtianam Eccleſiam peſſumdare meditaretur b, *diſſidentes*

a *Amb. ep.* 11. b *Marcell. lib.* 22. *n.* 7. *Chri-*

Chriſtianorum Antiſtites monebat, ut, civilibus diſcordiis conſopitis, quiſque nullo vetante Religioni ſuæ ſerviret intrepidus. Religionis enim diſſidium, hæreſiſque prædicandæ libertatem, animarum Eccleſiæque venenum præſentiſſimum eſſe noverat: quorum utrumque ſimiliter, Chriſtianiſſimi Regis labore & militiâ, captis Belgii civitatibus propinatum eſt. Quid verò cauſæ eſt, cur non, cum eodem Iuliano, Deorum quoque delubra, eâdem illâ Religionis libertate à Chriſtianiſſimo Rege recludantur, quæ Conſtantinus clauſit? Quidni & Turcæ in Germaniam, & Saraceni in Hiſpaniã, eâdem purpuratæ conſcientiæ lege revocentur? Servant etiam Turcæ, non precariâ tantùm indulgentiâ, ſed ſtabili Monarchiæ lege, Religionis, quam inveniunt, libertatem, longè fideliùs, quàm ulla hactenus Calviniana etiam jurata ſigillataque fides. Nimirùm eâdem conſcientiæ normâ utrumque licet. Poterunt & hîc Franci de allata Religionis libertate gloriari, ut quibus Eccleſiam hæreticis ſubjugare, eſt Catholicæ Religionis libertatem dare; benefacere, fidem non exſtinguere. Quid ſpecioſo libertatis nomine mundo illuditur, & Religionis injuria prætexitur? Etiam in ſilvis qui deſpoliant, beneficium jactitant, & gratitudinem poſtulant, quia non occiderunt. Quid enim dirius Religioni Catholicæ fecerit aperti ſſimus perſecutor? Si hæreſis Hiſpaniam invaderet, Italiam opprimeret, Romam Religionis arcem occuparet, aliudque prorſus prætenderet nihil, niſi ut in univerſo orbe Chriſtiano, relictâ Catholicis Gallico-Trajectenſi libertate, dominaretur; quis non acerbam perſecutionem, & conatuum iſtorum ſacrilegium exhorreſceret?

Quid ſi novus aliquis Satan Hugonottas adverſùs Chriſtianiſſimum Regem concitaret, ut urbes invaderent unde conciones excluſæ ſunt, templa Cathedralia & Parochialia civitatum pagorumque cum Catholicis, relictâ ſimili libertate, partirentur; quantos clamores hîc Chriſtianiſſimi Reges, & Purpurati Proceres, & Aſcetæ Conſiliarii, & Catholici cives tollerent! Quantis diris adjutores hæreticorum devoverent, qui Gallicâ beneficentiâ tantum eis largirentur Catholicæ libertatis beneficium! Impetremus, obſecro, homines ab hominibus, ut in cauſa ſua alienam tantillùm cogitent, &, ſi non ſuccurrere afflictis diſcant; certè miſereri.

Enimverò ſi ſeria Catholicæ Religionis Francis cura eſt, directaque cogitatio; ecce in Anglia fœderum connubialium debitrice, in Hollandia, cæteriſque Provinciis confœderatis campus Chriſtianiſſimi zelo patet. Illic oppreſſi jam diù Catholici gemunt, exulat liberum Religionis exercitium. Quin ibi expromunt decantatum illud ſuum liberæ Religionis beneficium, ubi beneficæ voluntatis puritatem operæ pretium, & laus ſincera commendabit? Ibi namque graſſantibus hęreſibus limites ſola libertas prædicandæ veritatis figet. Ibi opera, quam collocaverint, non in perfidiæ, ſed Catholicæ legis, patrocinium cedet. Sed quid? Hîc quaſi frigidâ ſuperfuſâ totus Politicæ devotionis ardor cadit. Nempe hoc illis negotium eſt, non oppreſſæ Religioni libertatem, ſed liberæ captivitatem dare: ſtantibus ruinam, non jacentibus elevationem operari. Ut enim ille olim de quibuſdam dixit *a*, *Ruinas faciliùs operantur ſtantium*

a *Tertull, de Præſcriptione c.42.*

ſtantium ædificiorum, quàm exſtructiones jacentium ruinarum. Nempe nullus tali Religionis libertate Hiſpanus impetendus eſt, nullus Imperator evertendus: qui unicus iſti hominum generi, & ſerviendi Deo, & hominibus placendi ſcopus, unica conatuum Cynoſura. Ut ita exemplo in promptu poſito diſceremus, non Religioni Trajecti, & alibi, ab eis præſtitum eſſe beneficium, ſed molimi-num ſuſceptorum tectam turpitudinem, quò coram hominibus imperitis quâquâ ſpecie juſtitiæ fucaretur, quod abominabile eſt apud Deum, eoque magis, quò propinquiùs adaptatum ſanctitati. Nam quemadmodum adversùs Dominum, juxta Auguſtin.[a] falſi *teſtes tantò pejores fuerunt, quantò propinquare veritati per calumniam voluerunt:* ita adversùs Eccleſiam, tantò magis conatus deteſtandi, quantò ſollertiùs eos pietatis colore tinctos eſſe volunt.

[a] *Serm 93 de diverſis c. 1.*

CAPVT XXVII.

Libertas illa traditionem templorum Catholicorum conjunctam habet. Quàm hoc infame viſum ſit antiquis Patribus.

SEd aliud eſt in hac præclara liberæ Religionis procuratione, quod religioſi animi non minùs moleſtè ferunt, neque minorem fortaſſe Religionis contemptum ſpirat. Nam Catholicorum cœtus per hanc ipſam libertatis obtruſæ legem avitis templis ſuis migrare coguntur, ut hæreticis concionibus, novorumque rituum ſacrilegiis detur locus. Notum eſt enim, non poſſe confœderatos Ordines in poſſeſſionem urbium Franco milite

 capta-

captarum, vel Catholicos in poſſeſſionem iſtius liberæ Religionis mitti, niſi Eccleſiæ victoribus nonnullæ ex pacto cedant, & omnes, cùm voluerint. Nam ut nova Religio condat novas, ubi veteres præſtò ſunt, paradoxum eſt Stoicis penè mirabilius. Falſam fortaſſe putares regulam; niſi Trajectum, Ruræmunda, Venlona, recenter libertate donatæ, omneſq; Provinciarum urbes, municipia & pagi veritati facerent oculatam cuilibet inſpectanti fidem. Exſtant urbium captarum pacta *a*, in quibus templa Catholicorum tradenda præſcribuntur, Trajecti S. Iacobi & Hilarii; Ruræmundæ & Venlonæ S. Georgii. O præclarum igitur allatæ per Francos libertatis beneficium, quo Antiſtites aras ac templa ſua, quorum nonnulla Sancti in cælo cum Deo regnantes, & in terra miraculis coruſcantes, ſuis manibus fundaverunt, & incruentis myſteriis offerendis, Deiq; laudibus decantandis conſecrarunt, Sanctorum hoſtibus, myſteriorum irriſoribus tradere profananda compelluntur! Exiguum hoc eſt, ſcio, politicæ novæque pietati; ſed priſcæ, Catholicæ, germanituſq; Chriſtianæ quovis tormento terribilius. Iſte ſenſus fuit S. Ioannis Chryſoſtomi, ſanctiſſimi doctiſſimique Præſulis. Cùm enim ab Arcadio Gainæ res novas, tyrannidemque molientis terrore perculſo peteretur, ut illi tamquam hæretico Ædes una cederet, in qua Ariana ſacra Gainas cum ſua ſecta frequentaret, reſpondit ei generosè Chryſoſtomus *b*: Μὴ τοιαῦτα, ὦ βασιλεῦ, ὑπισχνοῦ, μηδὲ διδόναι παρακελεύου τὰ ἅγια τοῖς κυσίν. οὐ γὰρ ἀνέξομαι, τοῖς μὲν τὸν θεὸν λόγον θεολογοῦντας τε καὶ ὑμνοῦντας ἐξαγαγεῖν· τοῖς δὲ τοῦτον βλασφημοῦσιν ἐκδοῦναι τὸν θεῖον νεών. *Ne iſtud ei pollicearis, Imperator,*

rator,

a *Vide art. deditionis c. præced. allegatos*, b *Theod. l. 5. Hiſt. c. 32.*

rator, neque ſanctum dari canibus mandes. Nam numquam equidem patiar, ut qui Deum Verbum ſanctè auguſteq́; laudibus celebrant, expellantur è ſacro templo, idemq́; tribuatur his qui contra Deum loquuntur blaſphemias. Sed an Imperator criminis immunis, ſi iſtud vel faceret, vel pateretur? Audi Sozomenum *a*: ἄμεινον εἶναι συμβουλεύων τῆς βασιλείας παραχωρεῖν, ἢ προδότην οἴκου θεοῦ γενόμενον ἀσεβεῖν. *Conſulebat, ſatius eſſe Imperio cedere, quàm prodere domum Dei, & à Religione deficere.* Ambroſii perinde ſancti atque eruditi adhuc ferventior fuit erga templorum ſuorum cuſtodiam fides. Nam cùm Baſilicam Imperator ad colligendos hæreticorum cœtus, tamquam oblatâ illâ Gallicanâ Religionis libertate, quæ Trajectenſibus acquiſita venditatur, tradi juſſiſſet, quantâ fiduciâ impietatem deteſtatus eſt! quantâ generoſitate imperium detrectavit *b*! *Si ille* (Naboth) *vineam non tradidit ſuam, nos trademus Eccleſiam Chriſti? Abſit à me, ut tradam Chriſti hereditatem. Si ille patrum hereditatem non tradidit, ego tradam Chriſti hereditatem?* Et reſponſi ſui reddens rationem: *Reſpondi,* inquit, *ego, quod Sacerdotis eſt; quod Imperatoris eſt, faciat Imperator. Prius eſt, ut animam mihi, quàm fidem auferat.* Et pleniùs in Epiſtolis ſuis *c*: *Advertitis, quid jubeatur, cùm mandatur, Trade Baſilicam? hoc eſt, Dic aliquod verbum in Deum,* id eſt, Blaſphema, *& morere. Nec ſolùm, Dic adversùm Deum; ſed etiam, Fac adverſùs Deum.* Et Calligono, propter Imperialis mandati deſpectum, caput ei auferendum minitante: *Vtinam,* inquit *d*, *permittat tibi, ut impleas quod minaris.*

P 6 Ego

a *Sozom.l.8.Hiſt.c.4.* b *Amb.in conc. de Baſil.non tradend.*
c *Epiſt.14.ad Marcellin.ſororem,* d *Ibidem.*

ta ac tradita eſſe teſtantur. Quid ſi Præſul aliquis divino caritatis ardore generoſior reſponderet cum Ambroſio : *Non tradam Chriſti hereditatem*; nónne Martyrem tuo feciſſes beneficio ? Quid ſi alius tibi in iſta cauſa diceret : *Satius eſt*, tibi Rex, *Imperio cedere*, *quàm prodere domum Dei*, *& à Religione deficere* ? Prodit enim, qui proditoribus jungitur, proditores excitat, proditoribus portas militum ſuorum ſanguine aperit, proditorum poteſtati & arbitrio Religionem, templa, ſacra, profanaque tradit. Quam ob cauſam, in ipſa Francia, quamvis hæreticis publica libertas data ſit, templa tamen Catholicorum prorſus negata ſunt. Nam ſi hoc Chriſtianis Regibus in Catholicorum urbibus licet, agite, via ſtrata eſt, ut, cùm libuerit, ſub illo liberæ Religionis afferendæ beneficio, templa Chriſti, Turcis admiſſis, in Moſquea convertantur. Quid enim in Turcis odioſius, niſi nomen ? Rem enim, hoc eſt, impietatem, incredulitatis & ſacrilegii magnitudine hæretici ſuperant, hæreticos cunctos Calviniſtæ, impudentiâ, blaſphemiis, pervicaciâ, crudelitate, fractæque fidei in rebus Religionem ſpectantibus notâ. En quò nos tandem phalerata illa Religionis libertas trahit, ſi ſemel, nullâ neceſſitate fidei periclitantis advocata, ſed ſolâ Regum vicinorum æmulatione ſtimulante obtruſa, ſub conſuetudinis jam quaſi inolitæ probatæque patrocinio radices inter Chriſtianos egerit.

CAPVT XXVIII.

Aliâ ratione peccatum in iſta liberi exercitii Catholici procuratione. Quanta obſervatio libertatis illius, & ſecuritas perpetuitatis ſperanda ſit.

SEd age, in hac Religionis Catholicæ procuratâ libertate nullam ejus violatæ labem interveniſſe ſtatuamus, quis inde fructus in Chriſtianam Rempublicam redundabit? ille profectò, propter quem etiam à Catholicis noſtris adornata, & ab hæreticis Belgicæ promiſſa eſt, ut populus ſpeciosâ Religionis intemeratæ pollicitatione seductus nihil intereſſe putet, utri ipſe pareat, hæretico an Catholico, uter Reipublicæ Belgicæ habenas moderetur. Nam hâc de causâ egregium iſtud beneficium etiam ante civitatum obſidiones toti Belgio venditatum fuit: ut faciem Reipublicæ novam, quam commutandam deſtinaverant, & Catholicæ Religionis ſtatum, & hæreſeωn ſecuturam libertatem indifferenter ferendo, dominaturis hæreticis Reſpublica ſimul cum Religione proderetur. In quo ipſo libertatis adornatæ ſcopo pernicioſus error, & impietas intoleranda clauditur. Quis enim ſanæ fidei eouſque amentiæ prorumpat, ut non Eccleſiam feliciorem putet, quando hæreticis vaſtatoribus Religionis caret, quàm cùm eorum impietate conſpurcatur? Aut non Catholicæ Religionis conditionem, quidquid tandem de illa libertate promittatur, incomparabiliter pejorem ſub hæreticorum, quàm ſub Catholici Principis dominatione futuram arbitretur? Quis eò impudentiæ, ut hoc aut dicat, aut ſentiat? Quod ſi planiſſimum eſt, de quo nemi-

neminem umquam, niſi novarum ſectarum amatorem, diſceptantem aut ambigentem vidi aut legi; impietatis profectò plenum eſt, illam populis opinionem inſtillare, quâ à Catholicæ legitimæque dominationis auctoritate in hæreticorum poteſtatem, & ab antiquæ Religionis tutelâ ad permittendam hæreſeωn libertatem, ſe æquis animis, depoſitoque defenſionis ſtudio, transferri ſinat. Ita nihil undique conatus iſti Politici ſpirant, niſi impietatem adversùs Deum, & crudelitatem adversùs homines, dum ſimul à divinâ pietate, & humanâ æquitate diſcedunt.

Sed aliud eſt in hac liberæ Religionis venditatione præclariſſimum, quod paulò penitiùs intuendum eſt, quàm egregiè Catholicæ Religioni, ſub hæreticis confœderatarum Provinciarum Ordinibus, & in *Germania* ſub Proteſtantibus Principibus, cautum ſit. Nimirum novâ naturæ metamorphoſi, calor à frigore, virtus à vitioſo, fides ab infidelibus, in illa ipſa infidelitatis profeſſione, exſpectanda nobis eſt, juxta S. Spiritûs inſtitutionem ſcilicet a: *Cum viro irreligioſo tracta de ſanctitate, & cum injuſto de juſtitia, cum impio de pietate, cum inhoneſto de honeſtate, cum ſervo pigro de multa operatione.* Sed clariùs mox documentum ſalubre adjicit: *Non attendas his in omni conſilio.* Quomodo enim ſervabunt hominibus fidem, quam Deo non ſervaverunt? *Homo apoſtata*, inquit Scriptura b veritatis, quæ fallere aut falli nequit, *vir inutilis, graditur ore perverſo, pravo corde machinatur malum, & omni tempore jurgia ſeminat.* Quæ mala non machinati ſunt in Francia? quæ jurgia non ſemi-

a *Eccleſiaſt. 37.* b *Proverb. 6.*

ſeminarunt? quæ Regum juſſa, quæ pacta toties iterata ſervavêre? Mirum profectò, tot domeſticis calamitatibus eruditos necdum ſapere, vel in tanta cauſa potiùs de induſtriâ ſic velle deſipere. Nónne ipſi ex profeſſo docent, & ubicumque poſſunt, hæretici, uſu clariùs, quàm voce clamant, nullam Catholicæ, ut blaſphemant, idololatriæ dandam eſſe libertatem? Obſequium ſe putant præſtare Deo, ſi eam aquâ & igne interdictam ſuarum ditionum limitibus proſcribant, niſi aliud timor aut utilitas jubeat. Centuriatores ita profitentur: a *Conſiderent omnes ſanâ tantùm mente præditi (non jam de piis, Deumq; timentibus loquemur) qualis ſit juſtitia vel æquitas, quàm conformis ipſi rationi, quòd latronibus ac lupis, hoc eſt, hoſtibus animarum (quid enim nocentius eſt animabus falsâ doctrinâ?) ſecuritas & libertas permittitur, ut voce, ſtylo, libriſq; longè lateq; per orbem Chriſtianum diſperſis lucem verbi divini gloriæ Dei detrahant, ſpiritum turbent, animas hominum in æternum exitium, & regnum diaboli pertrahant?* Et Paræus b Calviniſta: *Magiſtratus Chriſtianus non debet confuſionem in Religione permittere, ſed ſolam veram Religionem tueri atque defendere.* Quam doctrinam eorum praxis per totum orbem, ubicumque ſecurè dominantur, excluſo publico Catholicæ Religionis cultu, probat.

In ipſo Belgio, de quo quæſtio eſt, quàm eis pacta de Religionis Catholicæ libertate libera ſint, quid opus eſt ſigillatim recenſere? Tota factio ab eo die, quo inchoata eſt, uſq; ad pactas Inducias, quemadmodum ſuprà vidimus, odium ſpirat in Catholicam fidem implacabile, profeſſumque in eluden-

a *Centuria 7. in epiſt. præfixa edit. an. 1564. Baſileæ.*
b *In epiſt. ad Rom.*

eludendis pactis ſtudium, quibus publicum Religionis antiquæ cultum ſe permiſſuros, diverſis occaſionibus receperant. Vix *Pacificationem Gandenſem* pacti fuerant *a*, in qua Religioni Catholicæ utcumque cavebatur, cùm Monaſteria in Monte S. Gertrudis, aliiſque locis alia ſolo coæquarunt.

Gandavi, *b* ubi conceptæ Pacificationis leges, fugato Clero, templa Monaſteriaque fœdiſſimè ſpoliata, & plerique Pacificationis articuli peſſumdati.

Antverpiæ anno 1578. c *pax Religionis*, quam nuncupàbant, generaliter coaluerat, quâ libertas Catholici cultûs, itemque Calviniſtici, publicè in Belgio ſanciebatur. Hac uſi Calviniſtæ, multis in locis publicè ſuæ ſuperſtitionis apparatum protulerunt, ædeſque ſacras occuparunt. Ubi invaluerant, mox palàm Catholicos depreſſerunt.

Amorsfortia, opidum exiguum, ſed avitæ fidei tenacitate nobile, bis paciſci de Religione compulſa fuit; bis eos perjuros & fœdifragos experta. Primùm ſe dedidit Comiti Montenſi, & illius præſidium accepit *d*, eâ lege, *ut Catholica Religio ſarta tecta conſervaretur, omniſq́ iconomachia ceſſaret:* quod Præfectus, in editiori loco ſtans, publico juramento, invocato Spiritûs ſancti numine, juravit. Sed ille ipſe perjurus cum ſuis, paulò pòſt omnia templa, ſuperioribus annis ab Iconoclaſtarum impetu defenſa, diripiunt, aras evertunt, & ſacra profanis miſcent. Iterum ſeptennio pòſt dedita eſt Ultrajectenſibus *e*, acceptis conditionibus *de conſervandis privilegiis; promiſsâq́ liberaliter Catholicæ Religionis conſervatione.* Itaque medio in foro

a *An.* 1576. b *Ad an.* 1578. c 22. *Iulii anno* 1578. d *Anno* 1572. e *Anno* 1579. *menſe Martio.*

foro patibulum excitatum, ex quo pœnas luerent, qui in Catholicos inſoleſcerent. Nempe Priapus ficulnus,

----- a *Furum aviumq;*
Maxima formido. -----

Nam ſequenti die, contra pacta præcedentis, Senatum mutant, Prætore officio ſubmoto, alium ſubrogant, libertas Catholicæ Religionis exulat uſque in præſentem diem.

Schoonhovia, cùm à Comite de Marck obſidione premeretur *b*, *vitam*, *fortunas*, *Catholicæ Religionis liberum exercitium*, *Religioſorum locorum*, *perſonarumq; privilegia*, in arce Liſveldiâ cum hoſte pacta, deditionem fecit. Ille perjurus undecimo Kalend. Novemb. templa profanans, Eccleſiaſticam ſupellectilem diripiens, aras ſubvertens, Sacramenta ſceleratis pedibus conculcans, omnem Catholicę Religionis uſum exterminavit. Mox Religioſos Monaſterii ſuburbani Canonicorum Regularium, alios vulneribus inflictis interemerunt, alios è nuce ſuſpenſos ſtrangularunt, alium equinæ caudæ alligatum raptatumque, deinde antennâ ſurſum deorſumque immaniter tractum, ſuffocarunt.

Amſtelredamum quando in Principis Orangii poteſtatem venit *c*, ita Religioni antiquæ lege caverat, ut ne quidem concionibus Calviniſtarum in urbe tota pateret locus, ſed *ut his, qui aliâ eſſent Religione à Romana, facultas eſſet extra urbem cœtus habere, & concionari, mortuos ſuos loco deſignando ſepelire.* Inſtrumentum fidei faciendæ Principis ſigillo communitum eſt: Ordines Hollandiæ, Zelandiæ, & Ultrajectini, tamquam fidejuſſores, etiam

a *Horat. lib. 1. Sat. 2.*
b *An. 1572.* c *An. 1578. 5. vel, ut alii, 8. Ianuar.*

etiam appenderunt ſua, cùm cives fraudem pertimeſcerent. Quis non in utramque aurem dormiret, tantâ ſecuritate fretus? Menſe Junio ſequente *a* tanta ſtrages in ædes ſacras, altaria, imagines edita, & in ſacra tot commiſſa ſacrilegia, ut furori & perfidiæ barbari palmam concederent. Ipſi Catholici tot ſcommatibus injuriiſque vexati, ut urbe cedere ſatiùs ducerent.

Harlemenſes hac inter cæteras ſe conditione tradiderunt *b*, *ut cives Catholicæ Religionis publicum uſum retinerent: Calviniſtis unam Eccleſiam habendis cœtibus & concionibus concederent.* Utrimque pactum ab Antiſtite Harlemenſi, & Orangio ſubſcriptum eſt. Vix anno elapſo *c*, feſtâ Sanctiſſimi Sacramenti die in templum irruunt, Antiſtitem capiunt, Clerum pulſant, partem vulnerant, unum occidunt; mox oppreſſum Catholicæ Religionis exercitium.

Sed fortè novæ Religionis muſto in cordibus tunc ferventi vertigo illa infidelitatis & ſcelerum tribuenda eſt. Videamus igitur, quàm bellè ſibi ſimiles adoleverint. Neomagum, cùm jam illa initia deferbuiſſent, in deditionis articulis, quos pepigerat *d*, unum obtinuerat, *Ne Eccleſiæ violarentur*; etſi negatâ Catholicæ Religionis libertate. Sed Kalendis Januarii deſignati ex Geldriæ Senatu viri veterem Magiſtratum abdicant, Monachos fugant, Sanctorum effigies in forum productas per carnificem comburunt, Decanum & Canonicos captos ad Eccleſiarũ opes demonſtrandas adigunt.

Decennio pòſt *e*, Gravia Francis adjutoribus expugnata, & duabus inter cæteras pactorum legibus tradi-

a *An* 1578. *Iunio ineunte.* b *An.* 1577. c *An.* 1578. *in feſto SS. Sacramenti*, d *An.* 1592. e *An.* 1602. 20. *Septemb.*

tradita eſt. Quarta erat: *Quibuslibet, ſive viris ſive fœminis, ſive Eccleſiaſticis ſive laicis, qui Catholicam Religionem profitentur, licitum erit in oppido commorari, tranquilleq; vivere, ſine injuriarum & exprobrationis metu. Quibus & Eccleſia concedetur, devotionis eorum, baptiſmi, & matrimonii celebrandi causâ.* Quinta verò: *Omnes Monachi & Religioſæ in Monaſteriis ſuis permanebunt, ſi placuerit, ſuiſq; fruentur bonis ac reditibus.* Utrique ad Kalendas Græcas Ordines facient ſatis.

Quid multis? Totus iſtorum hominum ſtatus non niſi perpetua quædam perfidiæ tela eſt in Catholicam Religionem. Mentior, niſi illa ipſa pervulgata *Vltrajectenſis Vnio* a, unde nomen *Vnitarum Provinciarum* ferunt, eos publicâ luce convincat. Inſpiciatur articulus Unionis decimus tertius, quo conceptis verbis decernunt b, *Cæteris Provinciis, præter Hollandiam ac Zelandiam, licitum eſſe juxta Pacem Religionis jam conceptam vivere.* In hujus autem Pacis pleriſque articulis publicum templorum Catholicæque Religionis exercitium ſanciebatur, concedebaturque Religioſis omnibus bonorum ſuorum uſus. Adjuncta fuit Unioni Kalendis Februarii quædam c *Explicatio*, quâ declararunt, ſe non excludere ab hac Unione ullas urbes aut Provincias, quæ etiam *ſolius Catholicæ Religionis uſum retinere vellent.* Ubi jam fides in hac parte iſtius tam celebratæ juratæque Unionis? ubi obſervantia? Riſu exploderent, imò proditionis arceſſerent, eos, qui eam vel obſervandam, vel revocandam ſomniarent. Barneveltius ipſe aculeos eorum ſenſit, cùm eam in nonnullis articulis, quia jurejurando ſancitam, etiam obſervandam

vandam

a *Concluſa eſt Vltrajecti an.* 1579. 13. *Ian.* b *Art.* 13. 14. *&c.*
c *Art.* 10. *eodem an.* 1579.

vandam contenderet. Audi Petrum Holderum, pſeudo-Miniſtrum Euangelii, retundentem libertatem ejus a: *Profectò ſi Vnio Vltrajectina ſervanda ſit, ut tu urges* (Barnevelti) *tunc omnes Papiſtæ triumphabunt, qui liberrimè tunc omnes ſuas Miſſas facere poterunt. Imò ſi artic. 13. ſervari debeat, omnes Monachi revocandi erunt in omnes fœderatas Provincias, omniaq; Eccleſiaſtica bona & Monaſteria illis reſtituenda. Domini mei Status, videte, quò ruat ille cum ſuo Arminianiſmo. Súntne hæc conſilia Hiſpanica, & excitationes luporum dormientium?* Hæc eſt fides legum atque pactorum quorumcumque de Catholica Religione, quam iſtud hominum genus univerſum Catholicis ſe debere arbitratur. Quærat enim quiſquis volet, promiſſionum iſtarum omnium præcedentium, quantumcumque ſubſcriptarum, ſigillatarum, juratarum veſtigium, nullum profectò niſi in pactorum chartaceis inſtrumentis, ſcriptiſque libris, inveniet: irrefragabile ſcilicet Calviniſticæ fidelitatis teſtimonium ad tuendam Catholicis promiſſam libertatem. Qui jam deinceps fallitur, ſibi imputet, quem nondum alienæ calamitates cautum reddiderunt.

a *Petrus Holder.*

CAPVT XXIX.

Vberiùs hoc oſtenditur ex poſtremâ expeditione Batavorum & Francorum in Brabantiam, & excidio Thenenſi.

SEd quamvis nulla hujuſmodi experimenta præceſſiſſent, quid, rebus ipſis in ſe conſideratis, imprudentius excogitari poteſt, quàm ut ab hæretico, hoc eſt, à jurato Catholicæ Religionis hoſte,

hoſte, patrocinium Catholicæ Religionis exſpectetur? Mitiores forſan ſuſpicaberis antiquæ fidei eſſe Batavos, odioque hæreſeos nimiam de hæreticis diffidentiam me concepiſſe. Utinam mendacem ſtylum veritas convinceret. Faceſſant hinc igitur conjecturæ: res ipſas geſtas non quorumcumque perduellium antiquæ Religionis, ſed horum ipſorum intueamur, de quibus quæſtio eſt, quas non in ipſis profanæ novitatis incunabulis, ſed hoc ipſo tempore, hâc ipsâ poſtremâ expeditione Brabanticâ, quâ libertatem Religionis Catholicæ toti Belgio, adjutoribus Francis, vendicabant, incredibili immanitate perpetrarunt. Necdum fines Leodienſis ditionis egreſſi erant, cùm animos injuriis Catholicæ fidei gravidos in Hougardiam, Leodienſe municipium, Brabantiæ contiguum, tamquam pertæſi diuturnioris moræ, laxare cœperunt. Invaſo ſiquidem Bogardorum Cœnobio, pulſatiſque & fugatis Religioſis, quorum nonnulli Lovanium ſe proripuerunt, veſtigia reformationis Calvinianæ luculenta reliquêre. Hinc Thenas adorti, univerſum furorem ſuum in Eccleſias, omniaque ſacra tantâ impotentiâ effuderunt, ut, quemadmodum natura ſparſas totius univerſi perfectiones in microcoſmum velut in compendium contraxit, ita quidquid ignominioſum probroſumque adversùs Catholicam Religionem infernus olim evomuit, Hiſtoriæque ſive veteres, ſive novæ, poſteritati tradiderunt; hoc in unius oppiduli expugnatione, cui videlicet libertatem Catholicæ fidei inferebant, cumulatiſſimè expreſſum ſit. Eccleſiæ & Monaſteria univerſa fœdiſſimè violata, altaria everſa, fractæ & illuſæ Sanctorum, Deique

Geni-

Genitricis effigies, non ſine execrandis in omne quod ſanctum eſt blaſphemiis. Ignis templis atque ædibus ex omni parte vicatim injectus, non impetu militari, ſed poſtridie, quieto deſtinatoq; conſilio, faſcibus magno numero & labore in ædis majoris turrim aliaque loca congeſtis, ut Calviniana impietas, & Neroniana crudelitas haberet ſpectaculum, quo paſceretur. Noſocomium unà cum ægris exurere, parum erat, niſi rabies etiam civibus, militibuſq; Regis igne excruciandis geſtiret. Uſtulatos ac ſemitoſtos in oppidis proximis non pauci nec ſine ingenti ejulantium commiſeratione, ſpectarunt. Raptos ab ubere infantes, ſpectantibus matribus, parietibus alliſêre, pugionibus confodêre, ignibus injecêre: quorum complures in ædicula Beatæ Virginis, vulgò ten Paele/mortuos, & in cruore ſuo volutatos, poſtea civitas vidit. Diverſorum Ordinum Religioſi barbarâ excepti crudelitate. Alii *a* veſtibus indecorè nudati, & impudenter illuſi: alii *b* percuſſi, pluribuſque vulneribus, ad *c* undecim uſque, graviter ſauciati: alii *d* equis impoſiti, & inſtar morionum, veſtibus cucullo que lacero, & femoralium inciſis retinaculis, per forum vecti: alii plures *e* crudeliter occiſi. Pecuniis extorquendis nulla tormenta erant ſatis. Senes verberibus tantùm non enecati, pulvis nitratus fæminarum uberibus impoſitus, incenſuſque, ut ſpoliati omnibus, plura, quàm ſuppeterent, faterentur. Denique ad miſeriarum cumulum, omnibus, velut captivis, ad fæminas pueroſque octennales uſque, lytrum extortum, & in rogum buſtumque verſa civitas.

Quæ

a Franciſcani, Carmelitæ. *b* Iidem. *c* Franciſcanus. *d* Auguſtinianus. *e* Franciſcani.

Quæ non ludibria & ſacrilegia in Auguſtiſſimum iſtud Angeliſque tremendum Sacramentum, univerſumque Sacrificii incruenti apparatum conjecerunt? Alii ornamenta ſacra per plateas publicas raptare; alii caſulis induti ad tibiæ modulos canere, geſticulari, tripudiare; alii ſacratiſſimam hoſtiam flammis tradere, pedibus in templis Annuntiatarum & Carmelitarum, aliiſque locis conculcare, cultris conciſam in equorum pabulum ſpargere; alii pyxidem, quod Ciborium vocant, equorum caudis alligare, & ſpectante gementeque oppido, aquatum ducere: ut & cives diſcerent, quos liberæ Religionis auctores vindiceſque recepiſſent, & Franci, ludibriorum ſpectatores, tandem rebus ipſis intelligerent, quibus impietatis furiis cooperatrices præbuiſſent manus, quàm commentitiis nugatoriiſque phaleris veritas in Gallia fucaretur, populuſque Gallicanus & Rex ipſe luderetur. Hæc ignominioſa atrocitas in pleraſque Eccleſias ditionis Thenenſis ac Lovanienſis, quò rabies eorum pertingere potuit, inſolentiſſimè edita eſt; ne quis potiùs furorem ſubitum militarem, quàm ſtabile antiquæ fidei odium partes ſuas egiſſe putet. Nam quibuſdam in pagis, intactis incolarum ædibus, ſola templa conflagrarunt: quibus pepercit ignis, tot ubique ſacrilegiis polluta ſunt, tantâque ſacrarum imaginum altariumque ſtrage profanata, ut Saracenicam impietatem ea pervaſiſſe, imò ſuperatam eſſe, meritò credas. Saracenis enim imagines Divorum ſuſtuliſſe ſat eſt: iſtis profanitatis coryphæis nullum ignominiæ genus in Catholicâ ſacra, in Sanctum Sanctorum, humanæ imbecillitati attemperatum; in Sanctos ejus, reliquum fuit. Statuis eorum memoriam

moriam refricantibus aliis truncarunt manus, aures, nares; aliis aſininas aures affixêre; aliis alia probroſa intulêre, cujuſmodi religioſis auribus audire, & linguis fari piget ac tædet.

Crudeliſſimas eorum libidines, & petulantiſſima flagitia, quæ in infirmiorem ſexum, dedicatáſque Deo Virgines commiſere, vel attingere horret ſtylus. Nam in oppidulo, quod eos neque contumeliis provocaverat, neque obſidionis prolixitate fatigaverat, neque reſiſtendi pertinaciâ, nobiliúmve Ducum morte exaſperaverat, ſed quod contra fidem datam, interfecto etiam in mœnibus tympaniſtâ Caduceatore, inter paciſcendum occupaverant; tale ſpecimen humanæ æquitatis, & Calvinianæ humanitatis ediderunt, ut quidquid vel Scripturæ ab idololatris, vel Hiſtoriæ ſæculares à barbaris deſignatum poſteritati commendarunt, vel fingendi licentiâ Poëtæ cecinerunt, longè ſuperaverint. Revolvantur quæ vel à Suecis in Germania, vel olim Jeroſolymis à Chaldæis Romaniſque in hoc genere perpetrata ſunt, vel quæ Chalcondylas, oculatuſque teſtis Phranza Conſtantinopoli edita à Turcis produnt, omnia petulantiæ impietatiſq; magnitudine poſt ſe reliquerunt. Nulla ætas, nulla profeſſio aut ſtatus libidines eorum infames non expertus eſt: nec octennibus, penè ad mortem uſque, aut ſeptuagenariis effœtiſque parcitum. Nudas non paucas, quibus illuſerant, in plateas publicas, atque adeò extra oppidum expulêre, quarum nonnullas, omnibus exutas veſtibus, jugulatos infantes ulnis complexas, ad vicina notaq; omnibus loca fors errabundas detulit. In ſacras Virgines, velut præcipuâ prædam, vulneribus & ignominiâ inſolentiùs ſæ-

vitum ac petulantius. quarum uni cùm vim afferre in æde S. Franciſci Francus niteretur, monereturque eſſe dedicatam Deo; *Deo*, inquit (ô blaſphemam vocem!) *affigenda cornua*, perfecitque ſcelus. Conjugatas, in conſpectu maritorum, filias in oculis parentum, ad ludibrium oppreſſerunt. Nec Benjamiticæ impietatis in uxorem Levitæ exemplum, vel exempla potiùs defuêre. Sedecim, viginti, triginta, imò, quod conſtanter aſſeritur, octoginta & plures, unâ abutebantur, canum inſtar de prærogativa certantes, quoad probroſæ crudelitatis contumeliam etiam mors abrumperet. Quantò Benjamitis fæx iſta ſceleratior! Nam illi noctis pallio ab oculis hominum tecti; hi, hircis petulantiores, canibuſque impudentiores, die mediâ, cælo ſoloque teſte, in ipſis plateis adeoque templis S. Germani, B. Virginis, Franciſcanorum, Carmelitarum, Scholiſq; Auguſtinianorum, non exiguâ capientiũ, captivorumq; turbâ circumſtãte, immundiſſima hujuſmodi & ſacrilega flagitia deſignarunt: unde nõ paucas ſub manibus Medicorum Lovanii ac Trudonopoli decumbere explorata veritas eſt. Quid illud? quas non Cynicæ impudentiæ, ac ſatanicæ impietatis metas tranſiit? Puellam, quam ſtupraverant, in ſacri mensâ altaris mortuam extenderunt, ut omnibus eſſet ſpectaculo. Ab aliis pluribus, gladio tranſverberatis & mortuis, eos rapuiſſe conſtat, quod à viventibus rapere effrenis laſciviarum obſcœnitas ſolet. Nempe tartareus iſtorum ardor in frigidis cadaveribus exſtinguendus fuit. Quæ inaudita barbaries in fœminam penè ſeptuagenariam, morbis graviſſimis exhauſtam, omnibuſque exutam veſtibus, in ipſa æde S. Germani crudeliſ-
ſimè

ſimè crinibus raptatam, tormentiſque talibus interfectam, perpetrata eſt. Erubuit, arbitror, Luna, & confuſus eſt Sol, quòd vel execranda iſta ſcelera, vel progeniem ipſam totam viperarum, radiis umquam ſuis colluſtraverint. Nec multò mitiùs aut verecundiùs in ruſticanas mulieres, tum in quibuſdam pagis, tum per Sogniam ſilvam lenones iſti graſſati ſunt. Nihil invidiæ causâ exaggero. Teſtes vivunt, qui invitis oculis iſta nefanda ſpectavêre, & corporibus paſſi ſunt, ut jure merito cum Iſraëlitis in Iſraël Chriſtiano exclamare poſſimus a: *Numquam res talis facta eſt in Iſraël, ex eo die, quo aſcenderunt patres noſtri de Ægypto, uſque in præſens tempus.* Quiſquis enim inde redit, ſcelerum infamiam ac turpitudinem linguas humanas excedere profitetur.

Has Religionis injurias & abominationes Francis Batavi, Batavis Franci imputant, ut utroſque reos teneamus. Quamvis, Thenenſium judicio, Batavi in ſacrilegiis, incendiis, crudelitate, inceſtibus committendis, cum Gallicana petulantia & inſolentia, ut minimùm de palma contenderint. Scelerum verò enormitas & ſacrilegiorum tanta fuit, ut ipſoſmet in ſceleribus coëgerit erubeſcere, nec impudentiæ impietatiſque magnitudine, naturæ reclamantis voces exſtinguere potuerint. Nã, quæ extrema adhuc naturæ bonæ ſcintilla eſt, quos ea perpetraſſe nõ puduit, puduit videri perpetraſſe. Hinc etiam inter ipſos illos facinorum auctores auditæ ſubinde conſcientiæ oblatrantis voces: *Si Deus eſt aliquis, & ille juſtus, fieri non poteſt, quin iſta impietas ei pœnas luat.*

Et iſta monſtra, non hominum, ſed ſcelerum, etiam ab Hiſpanica tyrannide, ſi ſuperis placet,

a *Iudic.* 19.

Belgicas Provincias ſe liberatum ire profitentur; quorum impiiſſimæ crudelitati, & crudeliſſimæ impietati quælibet barbarorum cedit immanitas. Præclariſſimo humanitatis iſtius tirocinio Belgas docuerunt, ut Romanâ potiùs fortitudine ſenatorios annulos, mundumque muliebrem in belli ſumptus conferant, & Chriſtianâ pietate ſacra vaſa Antiſtites confringant, vomereſque ruſtici in gladios vertant, quò peſtes iſtæ Reipublicæ & Eccleſiæ à cervicibus arceantur. Nam & Dionyſii enſis, & Phalaridis bos, & Buſiridis ara, quæ paucorum nece decantata ſunt, expertâ iſtorum tyrannide tolerabiliora. Nihil enim vel humanæ æquitatis, vel Chriſtianæ pietatis præ ſe ferunt, niſi ut ſub Chriſtiano velamine, Chriſtianæ Religionis fæx & opprobrium eſſe queant. Ὦ καλὲ θεὲ, ut cum Polycarpo *a* dicam, εἰς οἵους ἡμᾶς καιροὺς τετήρηκας, ἵνα τούτων ἀνεχώμεθα; *O bone Deus in quæ nos tempora reſervaſti, ut iſta patiamur!*

Cogitet nunc Chriſtianiſſimus, uti dici cupit, Rex, quem etiam ſubinde Juſtum, Gallicanâ phraſi, ſpe melioris frugis, hactenus vocavimus, quàm præclaro auſpicio Catholicæ Religionis, hæreſis, inquam, Calvinianæ, libertatem Belgio Catholico inferre aggreſſus ſit. Cogitet iterum atque iterum, & cum ipſo Belgæ univerſi, quibus furiis inferorum, veræ cæleſtiſque Religionis arbitrium committendum ſit. Nam eadem obſeſſi quoque Lovanii, cæterarumque civitatum occupandarum, fuiſſet haud dubiè quantum ad Religionem ſors (quemadmodum pagorum in territorio Lovanienſi ac Thenenſi fuit) niſi benignior Deus illa purpurata impiaq; conſilia diſturbaſſet.

a *Apud S. Iren. in epiſt. ad Florin.*

baſſet. Erumpebant ſubinde ex foſſis militaribus Batavorum obſidentium fremebundæ voces, quibus dira Papis, hoc eſt, hæreticorum phraſi, Preſbyteris, quibus Lovanium refertum eſt, ac Religioni minabantur: ut maturè intelligerent, quam libertatem Religionis Catholicis afferre meditarentur. Franci ipſi, quorum plerique ſe Catholicos dictitabant, ingenuè ſe ignorare fatebantur, quo fuco talia coram ſui Regis oculis induci poſſent. Sed, quemadmodum quando diſtorta regula velut recta approbatur, quidquid eâ metîmur, expers eſſe erroris videtur: ita, poſtquam Theologia Principum Eccleſiæ rigoriſque cœnobitici, ſtatûs ancilla eſſe cœpit; nihil in Religionem tam perverſum, nihil tam ſacrilegum, quod non imperitorum oculis æquitatis colore fucari queat. Nulli enim errores faciliùs nequiuſque inſtillantur, moribuſque periculoſiores ſunt, quàm qui à morum magiſtris obtentu veritatis propinantur.

Ex quibus profectò liquidò perceperit, quiſquis non de induſtria delirare velit, quam Catholicæ Religionis libertatem à talibus novis Dominis præſtolari debeat: cùm ex profeſſo nihil aliud hac militiæ Batavicæ Gallicæque conſociatione agi manifeſtum ſit, (quod hoc loco præcipuè in culpam trahimus) quàm ut hæreſis Calviniana, omniaque ei cognata ſacrilegia, in univerſo Belgio Catholico, unde hactenus tantâ ſanguinis effuſione excluſa ſunt, ſecurè dominentur. Hoc ipſa typis edita vulgataque Precum formula, quibus hanc expeditionem in Provincias obedientes auſpicatam Batavi reddere conati ſunt, apertiùs clamat, quàm ut ullâ Gallicâ aſtutiâ aut fuco tegi queat. Orantes enim, aut execrantes, di-

cunt Deo: a *Tu ſcis, Deus, quas ob cauſas noſter Joſue cum omnibus copiis ſuis arma procul extra limites noſtros ferat. Nimirum, ut illi miſeri innocenteſq; liberentur, qui jam tot annos contra mentem atque conſcientiam coacti ſunt idola venerari, & vi impediti fuerunt, ne nomen Salvatoris* Jesu *Chriſti juxta verbum ejus confiterentur; utq; pura verbi tui prædicatio in medio idololatricarum Provinciarum non modò plantetur*, &c. Et infrà non minùs luculentè: b *Tu ſcis, ô Domine, tu ſcis, nos hac de cauſa potiſſimùm adversùs inimicos noſtros bellum gerere, qui ferre non valent aut volunt, ut ſalutem noſtram in ſola tua gratia, & Filii tui meritis quæramus; ſed adigere nos volunt, ut ad eam per propria merita, per preces defunctorum Sanctorum, per peregrinationes, aliaq;*

a In het Huyſ-ghebet ghemaeckt op deſe teghenwoordighe Bede-daghen in deſe ghevaerlijcke Heyrtochten des Doorluchtighen Prince van Orangien, buyten de Provincien: ghedruckt te Gornickum voor Adriaen Helmiſchſz, anno 1635.

O rechtveerdighe yverighe Godt / ghy weet om wat ſaken onſen Joſue / met alle ſijne Heyr-crachten te velde is / verre buyten onſe Landt-palen / omme de arme onnooſele menſchen te verloſſen / die ſoo menich jaer teghen haer ghemoet ende conſcientie ghedwonghen zijn gheweeſt d'Af-goden te eeren ende te dienen / ende door ghewelt en dwangh ghehindert den naeme Jesu Chriſti haers Salighmaeckers naer ſijn woort te belijden / ende om de ſuyvere vercondinge dijns Goddelijcke woorts in't midden vande Afgodiſche Provincien niet alleen neder te planten / maer oock / &c.

b Ghy wetet / o Heere / ghy wetet / dat wy den oorlogh principalijck daerom teghen onſe vyanden hebben / die niet connen oft willen verdraghen / dat wy onſe ſalighegt alleen ſoecken in uwe grondeloose ghenade / inde verdienſten Jesu Chriſti; maer willen ons dwinghen / door eyghen verdienſten / door voorbiddinghe der afgheſtorven Heylighen / door Bedevaerden ende andere verſierde Afgodiſche inſettinghen / onſe ſalighegt te ſoecken / &c.

aliaq; commentitia idololatrica inſtituta nitamur; aliaque plura in hanc ſententiam.

Sentíſne tandem, Rex qui te Chriſtianiſſimum dicis, cerníſne, tangíſne manibus, non ſolùm ex eventis tam funeſtis militiæ tuæ, ſed ex verbis ipſis, ac profeſſione Batavorum, quo ſcopo bellum iſtud gerant? cui propoſito arma tua ſociaveris? quorum facinorum atque flagitiorum impietas redundet in caput tuum? quibus præciſionibus metaphyſicis illudant Purpurati Religioſiq; Proceres, Aulæ, Clero, militibus tuis? quibus denique præſidibus libertatis arbitrium Religionis tuæ committi tanto armorum tuorum ſtrepitu velis? Hoc verò ſi non ſolùm permitti, ſed tanto conatu tuo, directè, ut profiteris, & ex profeſſo procurari poteſt, omnia me, fateor, Theologiæ principia, omnia juris humani divinique fallunt. Quâ de re in ſuperioribus jam ſatis diximus.

CAPVT XXX.

Item ex indole hæreſeos, præſertim Calvinianæ; ex lege capitali Statûs Batavici. Epilogus de iſta Religionis libertate.

QVòd ſi verò veterum monumenta jam inde ab hæreticorum exortu inter Chriſtianos arceſſamus; non arbitror in Catholicas mentes hactenus illam abſurditatem incidiſſe, ut fidei ſuæ libertatem ultrò hæreticorum fidei committerent, & ab eorum benignitate ſuſpenderent. Neceſſitas eſt quidem durum telum; ſed illa crudeliſſimas quoque perſecutiones, nedum precariam aliquam Religionis libertatem ab hæreticis exſpectandam, tolerari ac devorari facit. Eſt enim certa hæreſis

cujuſcumque, præſertim Calvinianæ, lex, ut, ubi dominatur, affectet ſolitudinem, juxta decantatam ab eis Scripturarum vocem a: *Populus ſolus habitabit, & inter gentes non commorabitur.* Ubi verò cum cæteris Religionibus pacem tantillùm colunt, poteſtas eos, non voluntas deficit. Nec tamen ideo manſuetiores ſunt. Non enim propterea manſueta beſtia, quæ neminem vulnerat, vocari debet, ſi tantùm dentibus & unguibus ſuis ad nocendum caret. Sed indolem eorum genuinam intuere, ubicumque ſæculari poteſtate prævalent, neque ſeditiones oppreſſorum Catholicorum timent. Anglia, Scotia, Saxonia, Pomerania, Marchionatus Brandeburgicus, Suecia, Norvvegia, Dania, velut in tabula depictos eorum oſtendunt mores. Catholicis pro libertate Religionis adipiſcendâ nec hiſcere quidem fas eſt. Intrarunt ut advenæ; ut Judices jam Catholicis legem ferunt. Provinciæ confœderatæ quid? Nec angulus eſt quidem unus, ubi publicæ ſpecies libertatis reliqua ſit. Vix captâ Silvâ-Ducis, duobus Edictis b antiquæ Religionis uſum publicum ab omnibus ædibus ſacris ac Monaſteriis illius urbis, & octoginta parochiis proſcripſerunt. Imprudentia eſt, meliorem in urbibus nuper deditis conditionem expectare. Illecebra enim credulis fidiſque naturâ Belgis & Catholicis, alienam fidem ex ſua metientibus, data eſt, quâ ineſcatos occupent, occupatis capitales illas leges, quibus tota Reipublicæ rebellis machina velut baſi nititur, Batavicæ dominationis imponant. Eſt autem inter eas prima Reipublicæ iſtius reformatæ lex, (pro qua hacte-

a *Num.* 23.

b Primum datum eſt 20. Octobr. Silvæ-Ducis 1629. Alterum Hagæ-Comitis 13. Novembr. 1629.

hactenus decertarunt, quam nullis blanditiis, aut minis, aut Catholici populi poſtulatis, extorqueri ſibi permiſerunt) *Religio Acatholica publicè exercenda.* Sine iſtius inviolabili obſervatione conſtanter hactenus ſe ſalvos eſſe non poſſe, crediderunt. Vehementiſſimè ſemper timent, ne ſimilitudo Religionis, quam legitimus ſubditorum Princeps colit, ſimilitudinem gignat affectuum, quorum pietate mollita conſcientia ad dominum ſuum poſtliminiò reverti velit. Vidit hoc Jeroboam olim, & exemplum, quod ſequerentur, Batavis propinavit. Divulſo Salomonis Regnò, mox alium ementitæ Religionis cultum condidit, ne propter Moyſaicum, a *converteretur cor populi ad Dominum ſuum.* Hanc legem nemo prudens in Provinciis confœderatis abrogandam ſperet, niſi fortè cùm Rex Calvino nomen dederit. Nam quemadmodũ hactenus nova ſuperſtitio dux rebellionis fuit, ita tunc rebellio ſuperſtitionis erit. Calviniſmus enim jam ſtrenuè politiâ temperatus eſt. Calvino, Luthero, Arminio, Gommaro, Deo ipſi renuntiabũt, dum ſibi proſint, atque Hiſpano noceant. Lex eis iſta ab ipſo primo Reipublicæ Batavicæ architecto pręformata, profundiſſimeq; viſceribus inſculpta eſt. Cùm enim Ducē Alençonium, Regni Gallici ſucceſſione excidere timentem, ſi ſe Provinciis hæreſim propugnãtibus interponeret, ab illa mente Orangius revocare niteretur, ſic omnes in uno ipſo filios ſuos inſtituit: b *Agi de Provinciis conquirendis, eâq; in re nullã Religionis habendã eſſe rationē: vel eam ob causã, quòd fingi ſemper poſſint & inveniri rationes, Religionē ad vota ſubditorum, & cauſæ ſtatũ alterandi.* Hæc eſt eis norma Religionis, ac colendi

 Dei:

a 3. *Reg.* 12. b *In liter. ad Ducem Alenſon. An.* 1583.

Dei: hæc ſervandarum Catholicis regula promiſſionum. Rege igitur Religionem ſuam immutante, mutabunt & ipſi ſuam, ut ſalva ſit Reſpublica. Quòd ſi verò Religionis antiquæ fides altioribus radicibus in Hiſpanorum Regum pectore defixa eſt, quàm ut evelli tam citò poſſit; fruſtrà lapidem Reipublicæ iſtius novæ angularem à Batavis ita movendum ſperes, ut ſolidam tibi Catholicorum rituum libertatem, cum aliquâ veri ſpecie pollicearis. Optimè norunt, publici cultûs unitatem, unionis auctorem eſſe. quod infelici propriæ experientię felicitate probaverunt. In eligendâ dumtaxat Religione ab eis, non in conſervandâ unitate, peccatũ eſt. Servabunt igitur pacta Trajectenſia de tolerandâ Catholicorũ libertate, quamdiu fundamentalis Reipublicę ſuæ proferendæ tuendæq; lex contra Hiſpanum juſſerit. Spem illam eis tolle, creſcant Catholici illo libertatis indultæ beneficio, mox habenas contrahent. Mille cauſandi anſas tempus, occaſio, induſtria, ratio Statûs ſuppeditabit. Periculum, proditiones, inſolentias Catholicorum, pravam pactorum intelligentiam conquerentur. Non conjecturis, ſed rerum jam jam geſtarum fide nitimur. Quæ non ludibria in Catholicos, eorumque ſacra, poſt captas urbes Trajecti & Ruræmundæ jacta ſunt? Sanctorum ſtatuæ, aliæ publicè proſtantes fractæ, aliæ brachiis, naſo, capite mutilatæ: ſtipitibus infixa capita, & præ foribus honeſtorum civium noctu collocata. Genus hoc tormenti lepidus Calviniſtis luſus eſt, ſed ingenuis, vereq; Catholicis, quorum judicio imaginum ludibria in prototypum redundant, ipsâ morte crudelius.

Sed aliud capitale nuper Catholicis telum in-

tenta-

tentatum eſt. Petierunt cives quorumdam vectigalium, quæ vulgò *Convoy* vocantur, juxta pacta conventa, immunitate frui. Scripto reſponſum eſt eis benè longo *a*, *Statum unitarum Provinciarum vectigalibus illis tamquam fundamento niti, ex quibus omnia belli gerendi ſubſidia hauriantur. Hinc nullo modo pacta Trajectenſia ſic intelligi poſſe, ut inde vel exceptio vel immunitas aliqua trahatur adversùs illam fundamentalem Reipublicæ ſuæ gubernandæ legem. Eos, qui conditiones iſtas pacti ſunt, poteſtate caruiſſe paciſcendi, juxta illum ſenſum qui prætenditur*, &c. Denique concluditur: *Vt ut ſe res habeat, cauſam illã Trajectenſem non tam ex ratione ponderandã eſſe, quæ in pactis prædictis fundari poſſet, concordiâq; Trajectenſi, quàm juxta magnũ intereſſe, malumq; exemplũ, quod inde in populũ redundaret*, &c.

En vobis, Trajectenſes, tres ſecures ad radicem arboris, hoc eſt pactorum veſtrorũ, poſitas, *Legem fun-*

a Reſponſum Civibus Trajectenſibus datum anno 1633.
Dat den ſtaet vande Vereenighde Nederlanden grondelijck beſtaet inde Licenten ende Convoyen / waer uyt alleen de middelen van Oorloghe moeten eyghentlijck ghehaelt ende ghefurniert worden.
Dat daerom de capitulatie vande Stadt Maeſtricht by gheender manieren en mach ſoo verre verſtaen worden/dat daer uyt eenighe exceptie ofte exemptie ſoude uyt gewerckt worden teghen den voorſz. fundamentalen voet ende forme van deſe regeringhe.
Dat de gene die de ſelfde capitulatie gemaeckt hebben/ gheen macht en hebben ghehadt / om die te raemen ende te ſluyten met alſulcke verſtandt ende effect/als nu wordt ghepretendeert byde remonſtrantie vande Gedeputeerde der ſelver Stadt/&c.
Dat daeromme in allen gevalle deſe ſaecke van Maeſtricht niet en moet ſoo ſeer ghetracteert worden naer de redẽ of niet/die daer ſoude mogen gebouwet worden op de voorſz. capitulatien ende concordaten van Maeſtricht/ als naer het grouwelijck intereſt/ẽn quaede conſequentie/ die re ipſa daer uyt reſulterẽ ſoude tuſſchen het volck/ &c.

fundamentalem, *Intereſſe*, & *Malum exemplum Reipublicæ*; quibus omnes quarumlibet conditionum pactarum fibræ uno ictu ſuccidantur. Primus in vectigalia letalis impactus eſt: hinc ad privilegia, Religionemque faciendus gradus. Nam ut naturâ, ita & vitiô, *non primum*, *quod ſpiritale*, *ſed quod animale*. Occaſionem facilè tempus dabit: ſi non naſcitur, ſeminabitur, Quid enim magis in promptu ingeniis ad politiæ ſtrophas eruditis, quibus, ut hic cernitis, Principatus arrepti ſalus ſuprema lex æquitatis eſt, & norma conſcientiæ?

Sed quid Tyrannis Batavis de exſtinguendi Catholici cultûs causâ modoque laborandum eſt, à quibus jam capitale verſutumque ſtratagema, non minùs adversùs Catholicorum civium Religionem, quàm devotam Principi fidelitatem, ipſorumque libertatem uſurpari cœpit? Quò enim iſtud ſpectet, quòd immenſis præſidiis ubique neophytos ſuos cives opprimunt, commercium intercipiunt, enormibus vectigalibus exhauriunt, planiſſimeque cunctos ad reſtim adigunt, perquàm liquidò perſpicaces vident. Nempe jam Silvæ-Ducis experti ſciunt, Regiæ libertati aſſuetis animis intolerabile eſſe Batavicæ tyrannidis jugum. Itaque conſtantiores quoſque arbitrantur fato ſuo morituros, tædio, triſtitiâ, oppreſſionis duritiâ migraturos, fæces fore prædam ſuam: exteris gregalibus ſuis implendas domos, templa, forum. Ita timore liberabunt ſtatum ſuum, liberi exercitii ſponſione fidem ſuam. Vacuis enim Calvino dominanti relictis civitatibus nec ipſi quidquam adversùs pacta de ſervandâ libertate perpetraverint, nec quiſquam reliquus fuerit, qui de injuriis violatæ libertatis vel velit vel audeat queri.

Hic ſcopus inchoati tyrannici ſtratagematis, quo jam pars non exigua civium defuncta, vel diſſipata eſt: alteram brevi, câdem procellâ perpetim ſæviente, diſſipabunt. *Minimus* a enim *digitus* Ordinum confœderatorum *groſſior eſt dorſo patris* eorum. Quibus pater blanditus eſt, vel quos ſubinde tamquam *filios flagellis* juſtæ diſciplinæ cecidit, ipſi *cædunt ſcorpionibus:* ut, quibus paterna Regis benignitas quandoque ſubmoleſta fuit, nunc divina in ſe judicia venerentur. Habent enim hoc ferreo jugo preſſi ex humana iniquitate futurarum calamitatum præludium, ex divina æquitate patientiæ tirocinium. Sic ſubditi, quid inter patrem novercamque ſit diſcriminis, experimento diſcent, ſi qui ratione ſapere noluerunt.

Quapropter, ut ſermonem iſtum de egregiâ Religionis libertate nuper indultâ finiam, Catholici Belgæ etiam atque etiam videant, ne umbram avidè ſectando, veritate fruſtrentur. Sciant non tam Batavicum iſtud, quibus animus adverſùs Religionem, quam damnarunt, obduratus permanet, quàm Gallicum commentum eſſe; ut, illâ præſtigiarum fallaciâ præſtrictis Belgarũ oculis, hoc agi non animadvertant, ut, quidquid Provinciarum fidei & Regi reliquum eſt, tyrannicum iſtud Batavorum ſuſcipiat jugum, atq; ita Provinciis à Rege ſuo ſeparatis, & Religione hæreticorũ arbitrio ludibrioq; proſtitutâ, ſine ſpe redintegrationis, pietas avita fideſque deleatur. Nimirum *ut imperium evertant, libertatem præferunt; ubi everterint, ipſam aggreſſuri.* Quam nunc venditant libertatem Religionis, Gallicæ dominationis

Q 7 ancilla

a 3. *Reg.* 12.

ancilla eſt. Si Status eorum Batavicis armis indigeat, aut Batavicus Gallico formidoloſus fiat, nec hiſcere quidem adversùs Batavos audebunt Galli, ut Catholici oppreſſi promiſsâ Religionis libertate potiantur. Nec verò hili iſtam Religionis libertatem facient, ſi Gallicis prætenſionibus importuna fiat. Fucum quidem prætexunt fallaciæ ſpecioſum, deeſſe Catholicæ Majeſtati voluntatem aut vires tuendi vinculi illius, quo Provinciæ ſub illo in unam Catholicam Religionem, atque in unum corpus ſalubriter conſtringantur. Sed benè habet, quòd inanibus fabulatorum vocibus atque votis tempus & eventa detraxerint fidem. Iam enim omni probatione luculentiùs orbi terrarum patefactum eſt, illum unicum eſſe Regem, cui plus virium, voluntatis ac ſtudii eſt, addo & obligationis, quàm univerſo reliquo orbi Chriſtiano, ut iſtæ Provinciæ ſub unius Principatu, concordi unitatis Religioſæ civiliſque vinculo conſtrictæ maneant, & ita Capite concordiam illam influente, altera alterius auxilio fulta, incolumis, hoſtibuſque fidei ac Reipublicæ invicta perſeveret. Oculos per hujus Monarchæ Imperium circumferat ab Oriente in Occidentem, quiſquis vel invidus volet, neque Paganis, neque Iudæis, neque hæreticis libertatem, neque prece indultam, neque pretio toleratam experietur. Ubique Synagogæ diſturbatæ ſunt, templa deorum clauſa, conciliabula hæreticorum gemunt. Quantum inde vulnus ærariis Regis inflictum ſit, quid attinet dicere, cùm res ipſa omni teſtificatione luculentiùs clamet? Sed vincit amor fidei, & cupido propagandæ pietatis, quam ſibi cum ſceptris, & præ ſceptris, commendatam tuendamque ſuſcepit. Hæc illi

norma

norma principandi capitalis eſt. Subditos enim habere velle, Regum ſuperborum eſſe putat; qualeſcumque, Paganorum; fideles Deo, Catholicorum. Ex quo Religionis ardore effectum eſt, ut, cùm Philippus II. Provincias iſtas in Heroinam auguſtiſſimam Iſabellam filiam ſuam donatione transferret, expreſſis verbis, arctiſſimaque, ſuper omnes adjectas leges, caveret conditione a; *Vt, ſi qui poſterorum heredum Iſabellæ à Catholica Religione diſcederent, atque in hæreſim laberentur, poſt Pontificiam delicti declarationem, omni adminiſtratione Provinciarum iſtarum, & poſſeſſione, & proprietate privarentur, neque eis vaſalli aut ſubditi ampliùs obedirent.* Cujuſmodi exemplum legis, quâ poſteri ſanguine paterno Principum procreati Principatibus cum jacturâ Religionis exciderent, haud ſcio, an Reſpublica Chriſtiana hactenus ullum viderit.

O quàm diverſa adverſaque quorumdam Francorum doctrina eſt, quâ perſuadere moliuntur, hæreticum Regem, etiam cum Religionis vaſtitate, tolerandum eſſe, intactâque ejus perſonâ, & ſummo imperio, precibus ad Deum fuſis, emendationem ejus cælitùs præſtolandam! Et cùm hanc præclaræ ſuæ pietatis baſin jecerint, mox alio ex capite omnium ſibilis ſe explodendos immolant, dum Catholicum Regem Provinciis ſuis paternis exutum eunt, prætextu tuendæ fidei, per iſtum oſtentatæ libertatis apparatum, quo hære-

ſis

a CONDITION 10. DE LA DONATION DE CES PROVINCES: Item à condition & non autrement, comme eſtant la principale, & la plus grande obligation par deſſus toutes autres; que tous les enfans & deſcendans dudit mariage ſuivans la S. Religion qui en eux preſentement reluit, devront vivre & mourir en noſtre S. Foy Catholicque, &c. & en cas qu'aucuns desdits deſcendans declinaſſent de la dite Religion, & tombaſſent en hereſie, apres que noſtre S. Pere le Pape les aura declaré pour tels, ſeront privez de l'adminiſtration, poſſeſſion & proprieté deſdites Provinces: & les vaſſaux & ſubjets d'icelles ne luy obeiront, &c. Donné à Madril le 6. jour de May, 1598.

ſis ubique locorum introducitur. Quàm enim lubricum, malignum pernicioſumque ſit hoc remedii genus, quàm præpoſterum conſervandæ fidei, quàm denique ab omni non ſolùm Epiſcopali atque religiosâ, ſed etiam Chriſtianâ pietate ſubmotum, jam ſuprà per aliquot capita diſſeruimus.

Verumtamen unum ex hoc veneno antidotum à prudentibus hauriri poteſt, ut, quemadmodum ex hoc Gallicæ beneficentiæ præludio didicêre, non aliunde veræ Religionis tutelam exſpectandam eſſe, quàm ab eo, qui patrocinium illius, quod per totum terrarum orbem in ſuis ditionibus profitetur, etiam factis probat; ita non aliunde militarium incurſionum, atque calamitatum remedium ſperent, quàm ab eo, qui illas non minùs totis viſceribus deteſtatur, quàm jam jam ſanandas totâ Imperii ſui mole ſuſcepit. Urunt illæ non mediocriter eos, in quos ingruunt, fateor; ſed ſi cum Germaniæ ſtragibus tot jam annorum quotidianis, & uſitatâ Gallis inſolentiâ, quando Regni inteſtina bellis flagrant, eas conferre velis, nulla profectò comparatio.

Sed ærumnarum cunctarum remedium Belgio tandem patefeciſſe videtur Deus. Pignus chariſſimum, fratrem unicum, Hiſpaniarum ſuarum Ocellum, Eccleſiæ Decus, pietatis Exemplum, Belgarum Delicium, Proteſtantium Terrorem jam ſuis Belgis Optimus Monarcha dedit, ut omnibus clareſcat, quàm ſeriâ ſalutem eorum voluntate machinetur. Detracta eſt larva ſimulantibus, detectus morbus, parata laboranti patriæ medicina, compreſſæ Reipublicæ ſpongiæ,

curan-

curandis ulceribus & vulneribus accinctus medicus, ferrum ſecandæ rebellionis hydræ ſtrinxit. Non tollet, juvante Deo, manum de tabula, niſi Belgium antiquæ gloriæ, Provincias priſtinæ unitati, Eccleſias ſplendori, Clerum dignitati, Academias frequentiæ, Sapientiam honori ſuo, Oceanum commerciis, emporia opulentiæ, urbes decori, flumina navigationi, agros cultui, itinera ſecuritati, univerſos gratulationi atque lætitiæ reſtituerit. Quæ quiſquis ab illis ſperaverit, qui curationis Belgicæ principium ab iſta Religionis libertate petendum ſuggeſsêre, ac tam felici auſpicio Thenis intulêre; næ ille remedium ipsâ pernicioſius ægritudine in medelam calamitatum ſuſcipit. Sed grates Deo; nebulæ, quibus fraus imperitis tegebatur, nunc deterſæ ſunt. Videt utique Belgica, non ſe poſſe neque unionem, neque Religionem, niſi ſub iſtius Monarchæ supremâ auctoritate retinere. Quod ut perſpicaciter prudenterque cernit, ita hiſce poſtremis annis tantâ voluntatum conſpiratione profeſſa eſt, ut hujuſce devotionis fides nulla poſteritatis oblivione ſepelienda videatur. Vinculis enim cumulatiſſimè ſatisfecit univerſis, quæ per divinas, naturales, æternaſque leges, Natura, Juſtitia, Religio ſubditorum injecit conſcientiis. Nam & Principi detulit, quod legitimo Capiti Natura debet; & Patriæ, quod Optimates laboranti Reipublicæ; & Religioni, quod Pietas imperanti Deo.

C A-

CAPVT XXXI.

Scripturis apertiſſimis munitur tradita hactenus doctrina.

RAtionibus huc uſque internis, inſperſis hîc illic Scripturarum oraculis, & Patrum dictis, prout Deus dedit, Francorum fœdera cum infidelibus, & ſuppetias impugnavimus. Operæ nunc pretium nos facturos arbitramur, ſi quædam adhuc externa argumenta, Scripturarum, Patrum, Pontificum, Dei, & Sanctorum in cælo regnantium, ad majorem rei diſputatæ lucem, & aſſertæ certitudinem afferamus.

Scripturis hujuſmodi fœdera proſcribentibus nihil videtur evidentius, nihil efficacius; ſi non humani ſensûs pervicacia promptior eſſet, ut tergiverſationum latebras quærat, quàm earum effatibus ſe ſubmittat. Aſa Rex Judæ, cùm vires Baaſæ Regis Iſraël formidaret, ſubſidio vocavit, pecuniarum pactus mercedem, Benadad infidelem Regem Syriæ a: *Fœdus inter me & te eſt*, inquit: *pater quoque meus, & pater tuus habuere concordiam. Quam ob rem miſi tibi argentum & aurũ*, &c. Sed quid dicit ei divinum reſponſum? Confeſtim miſſus eſt ad Regem Iudæ Hanani Propheta, qui cum increpationibus atque minis ei diceret b: *Quia habuiſti fiduciam in Rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco evaſit Syriæ Regis exercitus de manu tua. Nónne Æthiopes & Libyes multò plures erant quadrigis & equitibus, & multitudine nimiâ? quos, cùm Domino crediſſes, tradidit in manu tua?* Et, ut oſtenderet, ſtultam eſſe Politicorum ſapien-

a 2. *Paralip.* 16. b *Ibidem.*

ſapientiam, qui quaſi ipſi ſuâ prudentiâ orbem terrarum regerent, humanis ratiunculis & compendiis omnia conficienda arbitrantur, abjectâ omni fiduciâ, quæ in Deo vivo collocanda erat, addit Propheta *a*: *Oculi enim Domini contemplantur univerſam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egiſti; & propter hoc ex præſenti tempore adversùm te bella conſurgent.*

Amaſias item Rex Judæ, cum Idumęis congreſſurus, conduxit ex Iſraël, qui, relicto Deo vero, in idololatriam aureorum vitulorum Jeroboam defluxerant *b*, *centum millia robuſtorum centum talentis argenti*. Sed cùm Deo talis ſocietas cum infidelibus illis diſpliceret, venit ad illum Propheta, qui denuntiaret *c*: *O Rex, ne egrediatur tecum exercitus Iſraël. Non eſt enim Dominus cum Iſraël, & cunctis filiis Ephraim.* Ut verò Politici etiam hìc conſiliorum ſuorum inſipientiam intelligerent, quâ ſpem ſuam omnem in brachio carneo, & robore exercitûs ponere ſolent, præclariſſimè Propheta monet *d*: *Quòd ſi putas in robore exercitûs bella conſiſtere, ſuperari te faciet Deus ab hoſtibus. Dei quippe eſt & adjuvare, & in fugam convertere.* Paruit conſilio Amaſias, &, abjecto infidelium adjutorio, centumque talentorum, quę jam in militum Iſraëlitarum ſtipendium dederat, jacturâ contemptâ, victor Idumæorum fuit.

Sed quid ad intelligentiam clarius, & ad conterenda hujuſmodi fœdera exquiſitius, quàm illud Prophetæ fulmen, quod in Ioſaphat Regis Judæ caput vibratum fuit *e*? *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitiâ jungeris, & idcirco iram*

a *Ibid.* b 2. *Paral.* 25. c *Ibid.* d *Ibid.* e 2. *Paral.* c. 19.

·am quidem Domini merebaris : ſed bona opera in-venta ſunt in te,eò quòd abſtuleris lucos de terra Iuda. Nam quidquid tandem proferri poſſit ad illa fœdera cum infidelibus pallianda, quibus nihil cum impietate commune eſt; quid pro hiſce Francorum fœderibus tegendæ fœditati humana verſutia comminiſci poteſt? Suecus, Proteſtantes, Batavi, ex Catholicæ fidei decretis impii ſunt; Francus annuit. Oderunt Dominum : nec Francus negat. Jungitur eis amicitiâ: in confeſſo eſt. Præbet auxilium: Europa teſtis, Francùs ipſe gloriatur. Uter utrum iniquitate ſuperet, cauſam cauſæ collidendo, videamus. Achab legitimus Princeps fuit; Batavi, Proteſtantes, ac Suecus, rebellium coryphæi, Principatuum uſurpatores, ſceptrorum raptores. Ille bello petebat infidelem Regem Syriæ; hi fideles. Ille juſtè repetebat *a*, *quod erat ſuum*, tamquam partem hæreditatis divinitus datæ *b* filiis Iſraël, ac *c* Jeroboam, *d* urbem refugii, *e* Levitarum ex divino decreto domicilium, quam contra *f* promiſſum Rex Syriæ detinebat; hi injuſtiſſimè alienis inhiant, & impiè rebellioni patrocinantur. Illo bello nec directè, nec indirectè cauſa impietatis agebatur, ſed pietatis potiùs; hoc è contrario directè Epiſcopatuum, Eccleſiarum, ſacrorum bonorum, fidei, diſciplinæque reſtitutio impugnatur, hæreſis dilatatur, Religio peſſumdatur, legitimi Principes perſpicuâ rebellione vexantur. Quis jam ita ſit, ut cum Auguſtino loquar, imprudens atque impudens, ita procax, pertinax, pervicax, ita poſtremò inſanus ac demens,

a 3.*Reg*.22. *v*. 3. b *Num*. 21. *&* 32. c 3.*Reg*.11. *v*. 31. *&* 2. *Paral*.10. d *Deuteron*. 4. *&* *Ioſue* 20. e *Ioſue* 21. f 3.*Reg*.21. *v*.34.

mens, ut, cùm Ioſaphatum præbitis auxiliis iram Domini meruiſſe fateatur, Francorum Regem, in tam enormi circumſtantiarum omnium præponderante gravitate, innocentem eſſe contendat? Quid, quòd idem Joſaphat à Deo propterea tantùm non exiguo ſupplicio flagellatus fuit, quòd fœdus cum Ochozia, *cujus opera erant impiiſſima*, percuſſiſſet, claſſemque cum eo communem in Aziongaber adornaſſet? Sic enim ei & peccatum, & ſupplicium, Prophetâ vaticinante, denuntiatum eſt *a*: *Quia habuiſti fœdus cum Ochozia, percuſſit Dominus opera tua, contritaq; ſunt naves, nec potuerunt ire in Tharſis.* Et nos dubitamus, utrùm illâ belli ſocietate, quo coram omnium oculis Catholica Religio opprimitur, hæreſis in Catholiciſſimas urbes invehitur, prædicatur, plantatur; Eccleſiæ, Monaſteria, & omnis generis Eccleſiaſtici ſuis in perpetuum ſpoliantur bonis, reſtauratio Religionis impeditur, denique nefariis ſacrilegiis Chriſtiana ſacra proteruntur; utrùm, inquam, tam impii belli ſocietate, Regis & Procerum Francorum conſcientia polluatur? Si vel Saracenis, vel Hugonottis, damnantibus utriſque Romanam fidem, iſta quæſtio proponeretur, non aliud eos reſpondere poſſe puto, niſi alterutrum eſſe neceſſarium, ut vel ſecum iſti ſentiant, qui talibus fœderibus innexi, facinoribus talibus conſequenter innectuntur: vel, ſi aliud ſentiunt, propriâ conſcientiâ teſte ſint rei. Quid enim niſi ream clamat conſcientiam, quòd illa vaſtitas Germaniæ, urbiumque quarumdam Belgicarum, hoc eſt, illa Religionis deſolatio, illa fuga Antiſtitum, Religioſorum, Virginum, illa ſacro-

a 2. *Paral.* 20.

rum profanatio, quam Catholica Europa novit, horret & gemit, ſummo ſilentio ſepulta premitur in omnibus Francorum ſcriptis, quæ Suecorum, & Proteſtantium, & Batavorum arma celebrant, in Mercuriis, in novarum rerum chartulis, in ſermone populari? Nemo vel in circulis audet publicas illas veritates hiſcere. Fugitivis Religioſis ac Sacerdotibus perpeſſa publicè queri crimînoſum eſt, ne verum crimen cucullati & purpurati Achitophelis publico innoteſcat, quo Regem in injurias fidei ſuæ concitarunt. Quis enim non riſu vel fletu potiùs dignum putet, quòd uſque adeò veritas illic gravium Scriptorum calamo fucatur, ut Germaniæ Principes, contra Suecorum injurias, Francorum armis tectos fingant; fœdera verò nefaria, quibus ille idem Suecus in Electores Germaniæ Principes excitus, animatus, adjutus eſt, ſummo ſilentio prætermittant? Nempe occultum iſta vulnus patefaciunt, quod nec ipſos læſæ fidei auctores latêre demonſtratur, dum tam ſollicitè ſatagunt omnium calamis, aſſentatorum, & ignarorum, ac timidorum, ut omnes lateat; ne qui coram Deo ſe reos teneri vident, coram hominibus verè Catholicis, quibus plena Francia eſt, rei eſſe videantur.

CAPVT XXXII.

Item Scriptorum recentiorum adſtipulatione.

CVm igitur divinis oraculis fœdera iſta cum infidelibus, adeoque longè mitiora, tam perſpicuè ſevereque damnentur, vix operæ pretium fuerit, hominum ſenſa ac dicta veſtigare. Sed quia multorum imbecilles oculi faciliùs umbras

bras corporum, vel corpora luce colluſtrata, quàm ipſam lucem ferunt; etiam talibus morem geram, ut ſaltem hominum eruditorum proborumque ſenſui qualemcumque ſuum accommodare dignentur. Inter quos præcipuè Francos proferam, tum quia domeſticis laboranti veritati ſuccurrentibus ſit æquius magis credere, tum quòd illi quoque familiariùs, ad ſanandum inteſtinum ſui corporis malum, iſta fœdera pernicioſa perſtrinxerint. Nam extra Franciam quęſtio iſta extra omnem controverſiam ita poſita eſt, ut neminem umquam peritum vel imperitum Scriptorem Catholicum me legiſſe ſciam, qui ea in talibus circumſtantiis licita eſſe confirmaverit. In ipſa Francia difficile eſt ullum invenire eruditum ac probum, qui, intellecto vero ſtatu cauſæ, & malorum ſerie conſequentium, quæ inter Francos de induſtria obſcurantur, & pleroſque latent, eis palàm patrocinari velit.

Unde igitur accommodatiùs auſpicabimur hoc defenſionis genus, quo ſententiis hominum productis perſpicua veritas munienda eſt, niſi à teipſo, Arroye, quantumcumque vel ignorantiâ facti, vel gentilitio fortè affectu abreptus, eam impugnare velle videaris? Sic ergo ipſe loqueris a: *Omnes, qui rebellioni Principis cujuſquam verbo aut ſcripto favent, tametſi aliquid ex parte domini ejus reprehenſione dignum eſſet, ejuſdem peccati, quo rebellis, rei ſunt; quia publicam perturbant tranquillitatem.* Et infrà: *Si is, qui movet bellum, ad inducendam idolo-*

a ARROY FOL. 212. Tous ceux qui favoriſent la revolte d'un Seigneur par parolles ou par eſcrit, quand meſmes il y auroit quelque choſe à redire du coſté du Souverain; pechent du meſme crime, que le rebelle, parce qu'ils troublent le repos publicque.
IDEM FOL. 222. Si celuy, qui fait la guerre, la fait ouvertemẽt pour introduire l'idolatrie ou une fauſſe Religion, en ce cas il le doit quitter. & la troiſieſme, il doit voir ſi la guerre ſe fait contre ſon Souverain pour la quitter auſſi en ce cas, &c.

idololatriam, falſámve religionem, illud apertè moveat, vel contra ſuum dominum, ſupremâ pollentem auctoritate, deſeri debet. Ecce hîc utrumque concurrit. Nam & rebelles contra dominum ſuum tumultuantur, & falſam Religionem pervicaciſſimè tuentes, eam in omnibus locis, quæ Catholicis vi eripiunt; templis ſuperſtitioni ſuę dedicatis, inferunt, & per magnam Belgii Germaniæque partem propagarunt. Quid evidentius ſuffocandis fœderibus iſtis, cum iſta luce, in iſta cauſa percuſſis, vel ipſa veritas dictáverit? Si enim tales déſerendi ſunt, profectò & fœdera abrumpenda. Nemo enim fœdere ad aliquid præſtandum, juvandumque, devinciri aut compelli poteſt, quod præſtare ac juvare non licet. Hanc doctrinam manifeſtiùs in theſi tradit Carolus le Bret, Francorum Regi à Conſiliis, de hæreticis Chriſtianæ Religionis loquens a: *Attendi vellem, utrùm confœderatione noſtrâ uti deſiderent ad amplificandam Religionem ſuam, infirmandamq; noſtram: nam iſto caſu non eſt dubium, quin impium ſit armis ipſorum arma noſtra ſociare.* Secùs ipſe cenſet, ſi de tuendis agatur bonis. Sed utrumque ſimul ab hæreticis, bellum inferentibus, ſpectari nihil vetat. Eodem quippe bello vindicta criminis, & vindicatio ereptæ civitatis, & defenſio ſocietatis, & propagatio ſuperſtitionis, & adhuc plura, ſi libet, pariter ſpectari queunt: quæ ſi vel cuncta injuſta, vel, excepto ſuperſtitionis patrocinio, cuncta juſta fuerint, ſola veræ Religionis infirmatæ, vel falſę amplificatæ, labes bellum iſtud, armorumque ſocietatem, vitia-

a CHAR. LE BRET LIB. 4. DE LA SOVVERAINETE CAP. 8. Ie voudrois qu'on conſideraſt, s'ils veulent ſe ſervir de noſtre alliance, pour accroiſtre leur Religion, & affoiblir la noſtre: car en ce cas, il n'y a point de doute, que ce ſeroit impieté, de joindre nos armes avec les leurs.

vitiaverit. Illud verò quàm ex adytis veritatis promptum? quo docet *a*, *impietatem eſſe manifeſtam, fœdus percutere cum infidelibus* (à fide Chriſti alienis) *& eorum armis arma noſtra conjungere, ut bello alii Principes Chriſtiani petantur: neque quemquam hoc poſſe in dubium revocare, niſi qui Fulconem, Archiepiſcopum Remenſem, falſi redargutum velit.* Rectiſſimè. Sed numquam rationem dabit ſolidam, cur, quando eadem vel deterior impendet Catholicæ fidei ſtrages, liceat cum hæreticis, fidem Catholicam depopulantibus, ſuamque propagantibus, arma noſtra contra Catholicum Principem ſociare. Gilbertus Genebrardus talium fœderum impietatem apertè jugulat *b*: *Barbaruſſa Turcarum claſſi à Solimanno præfectus: deinde, incidentibus inter Hiſpanos & Gallos bellis; cum ingenti claſſe Franciſco Regi opem tulit, gementibus piis, quibus impiorum à Chriſti nomine abhorrentium fœdera improbantur.* Ecce piorum gemitus, fœdera iſta deplorantium, quibus & nunc in Gallia à piis rerum geſtarum conſciis cælum tundi notum eſt. Julius Cæſar Bullingerus eaſdem confœderationes graviter damnat *c*: *Id temporis fœdus cum Turco non ſine dedecore à Franciſco I. ictum, à Carolo IX. cum Solimanno, qui Melitam magno navali paratu obſederat, non minori labe renovatum eſt. Ita ſe res habet, fidem cum infideli tutam non eſſe; ſocietatem cum impio in noxam abire. Melitâ captâ, Italiæ, & ipſius Galliæ exitium præſtò erat.* Clemens VIII. Summus Pontifex, Francorum amantiſſimus, ſi-

a LE MESME AV MESME LIVRE: Que c'eſt impieté manifeſte de contracter alliance avec les infideles, & unir ſes armes avec les leurs, pour faire la guerre contre les autres Princes Chreſtiens; perſonne ne le peut revoquer en doute, s'il ne veut dementir ce grand Archeveſque de Rheims Foulques, &c.

b *Genebrard. libr. 4. Chron. ad ann. 1549.*

c *Iul. Caſ. Bulling. libr. 2. Hiſtor.*

gnificat Henrico IV. Galliæ Regi, quem tamquam filium unicè diligebat *a*, *Majeſtatem ejus credere poſſe, quanti ſibi doloris argumentum ſit, quòd inimicos Dei, tam perfidos, & adversùs Apoſtolicam Sedem exacerbatos, qui anno præterito tot ſacrilegia & abominationes contra Eccleſias locaq; ſacra perpetrarunt, ſuppetiis & favore ſublevari ab eo cernat, quem ſancta Sedes tam bono animo quibuſcumque potuit modis atque rationibus complexa eſt, pacemq; Regno ejus intus & foris procuravit.* Et anno præcedenti Legato Regis Franciæ Cardinali Oſſato graviter idem Clemens queſtus fuerat *b*, *Francos Hollandis atque Zelandis, Deo & Principi ſuo rebellibus, ferre ſuppetias; cùm Rex ſuo experimento didiciſſet, quantum Principibus dolorem afferat, quando ſubditis bellum adversùs eos gerentibus ſubſidium datur.* Gregorius *c* XIII. ſanctus & prudens, Galliæq; perquam ſtudioſus Papa, vehementer averſabatur *fœdus*, quod Henricus III. *cum Regina magnæ Britanniæ Eliſabetha* hæretica meditari dicebatur, quemadmodum teſtatur Legatus ejuſdem Regis Paulus Archiepiſcopus Toloſanus. Pius V. *d* Pontifex Maximus, pietate celebris, *ſocietatem Franciæ Regis cum Turcarum Rege damnavit, eam Franciæ labem*

a CLEMENS VIII. LE CARDINAL d'OSSAT, EN SA LETTRE 327. Que ſa Majeſté peut croire, combien grande affliction luy donne, de voir, que les ennemis de Dieu, ſi perfides, & ſi animez contre le S. Siege, & qui en la ditte année paſſée ont commis tant de ſacrileges & d'abominations contre les Egliſes & autres lieux ſacrez, ſoient aydez & favoriſez par celuy que le S. Siege a embraſſé d'un ſi bon cœur, & en toutes les façons & moyens, qui luy ont eſté poſſibles, & procuré de luy pacifier le Royaume dedans & dehors.

b LE CARDINAL d'OSSAT LETTRE 276. Et neantmoins les François vont contre eux pour les Hollandois & Zelandois rebelles à Dieu & à leurs Princes, tellement que la meilleure cavaillerie & infanterie qu'ayent les dits rebelles, eſt des François, & toutefois le Roy a experimenté à ſoymeſme, combien il faſche à un Prince, quand on donne ſecours à ces ſujets, qui luy font la guerre.

c *Gregor. XIII. apud Paul. de Foix epiſt* 5.
Sa Sainteté eſperoit que voſtre Majeſté ne feroit point ligue avec la ditte Royne d'Angleterre, &c.

d *Pius V. apud Franciſc. Long. Coriolan. in Breviar. Chronol.*

labem dictitans, ut auctor fide dignus tradit.

Sed quid ego ſingulares Scriptores & Pontifices commemoro adversùs hujuſmodi fœderum labẽ, cùm univerſus orbis Chriſtianus ea & nunc & olim, propter perſpicuas Chriſtianæ Reipublicæ noxas, deteſtatus ſit? Cujus univerſi ſenſum ſatis expreſſit Genebrardus, quando paulò antè dixit, Franciſci cum Turcis fœdus gementibus piis percuſſum fuiſſe, quibus impiorum à Chriſti nomine abhorrentium fœdera improbantur. Et Frãciſcus a Belcarius, Epiſcopus Metenſis, quando dicit, propter piraticam Turcarum immanitatem, qui ex fœdere ſuppetias laturi venerant, *Franciſcum in odium Germanorum* inductum. Et Blaſius de Montluc, quando ſenſum Venetorum, communemque Chriſtianorum ſui temporis exprimens dicit b: *Neſcio quæ fuerit ſententia Reipublicæ de tam arduo negotio*, (fœdere Franciſci cum Turcis) *nec utrùm eloquentiâ fratris mei victa probaverit Reſpublica id, quod tantopere improbabat. Vnum probè mihi conſtat, quòd & tunc, & poſtea ſemper factum iſtud culpari audiverim, credoq́ꝫ cauſam fuiſſe, ne res noſtræ meliori fuerint loco.* Ut meritò dixerit du Bret, *eſſe manifeſtam impietatem*; & *neminem hoc in dubium poſſe revocare*. Sed idem ille Mareſchallus de Montluc, cùm Principes multos Chriſtianos hoc fœdus Franciſci cum Turcis miratos eſſe docuiſſet; ingenuam ipſe, planeque militarem excuſandi rationem ſubtexit: quam veriſimile eſt, potiorem omnibus rationibus Religionis & pietatis apud pleroſque fœderum illorum primos auctores

 tenuiſſe

a *Belcar. lib. 23. Hiſtor. n. 60.*

b LE MARESCHAL DE MONTLVC LIV. 1. Ie ne ſçay pas, qu'elle opinion reſta à la Seigneurie d'un ſi grand affaire, ny l'eloquence de mon frere leur fit trouver bon, ce qu'ils trouvoient ſi mauvais. une choſe ſçay je bien, que lors & depuis j'ay touſiours ouy blaſmer ce fait; & crois que nos affaires ne ſont pas mieux portées.

tenuiſſe locum a: *Verùm adverſus inimicum ſuum omne ſubſidii genus accerſi poteſt. Ad me quod attinet, ſi omnes inferorum ſpiritus ad comminuendum inimici mei cerebrum, qui meum comminutum vellet, evocare poſſem, utiquè (Deus ignoſcat mihi) libenti animo facerem.* Hanc prorſus b ipſam non eſt dubium eum nuperrimè ſecutum eſſe, qui captâ Philippo-poli (quod ab ipſis Gallis, atque Ordinibus Batavorum, publicorum motuum & arcanorum conſciis, ſcribitur) Turcicam claſſem, quam Aſiaticus ille tyrannus inſtructam habuit, magni pretii pollicitatione adverſus Italiã concitavit; ut, quia à fæce Chriſtiani nominis accerſitũ auxilium, Deus impietatis perſecutor obtriverat, à conjurato ejus hoſte, feliciori ſucceſſu præberetur. Ita ſemel abruptis pietatis retinaculis, nullus fidei aut apoſtaſiæ limes eſt, quem non ebrius ambitione, à Deoque deſertus, animus prętergrediatur. Nempe hoc illud eſt, quod ſuprà diximus, & eventus veriſſimũ eſſe probat, eâdem purpuratæ & cœnobiticę conſcientiæ lege Turcas & hæreticos poſſe adversùs Principes Chriſtianos in perniciem Religionis armari. Sed & hîc profanis conſiliis Numen conatibuſque maledixit; ut rebus ipſis doceretur, illam adverſum ſe cęlitus ſententiã eſſe pronuntiatam: c *Ecce ego judicio contendam tecum, eò quòd dixeris, Non peccavi. Et ab Ægypto confundêris, ſicut confuſus es ab Aſſur. Nam & ab iſta egredieris, & manus tuæ erunt ſuper caput tuũ:* QVONIAM OBTRIVIT DOMINVS CONFIDENTIAM TVAM, ET NIHIL HABEBIS PROSPERVM.

CA-

a LE MARESCHAL DE MONTLVC LIV. I. Mais contre ſon ennemy on peut de tout bois faire fleſches. Quant à moy, ſi je pouvois appeller tous les Eſprits des enfers, pour rompre la teſte à mon ennemy, qui me veut rompre la mienne, je le ferois de bon cœur, Dieu me le perdoint.

b *Litteræ Ordinum confœder. ad Principem Orang. menſe Iul. 1635.* c *Ierem. 2.*

CAPVT XXXIII.

Item teſtimoniis antiquorum Patrum.

NEc verò recentiores tantùm Chriſtiani, ſed in primis vetuſtiores hujuſmodi fœdera cum infidelibus, maximeque quæ tantam Reipublicæ atque Religioni perniciem adferunt, deteſtati ſunt. Nam ante quingentos annos Rupertus Tuitienſis Abbas de fœderibus Machabæorum cum Romanis intrepidè pronuntiavit a: *Subobſcurum quiddam fratribus victorioſis in medio ſuæ claritatis accidit, Iudæ, Ionathæ atque Simoni: quòd videlicet victoriis clarificati, ultrò miſerunt ſocietatem & amicitiam ſtatuere cum Romanis potentibus & famoſis. Quamvis ſuper hac re non culpet eos Scriptura, res geſtas continens ipſorum: nihilominùs tamen animadvertere promptum eſt, non fuiſſe tutum coram Deo, neque lege conceſſum Iudæis, ut expeterent amicitias Gentium.* Et aliquantò inferiùs aliam radicem tangens: *Tales eventus ſingulorum fines obſcurare videntur, quòd in eo ſibi cæleſte diminuerint auxilium, dum quærunt ab hominibus ſæculi quaſi pacis & ſecuritatis firmamentum.*

Inter eos, qui Rupertum præceſsêre, unus inſtar omnium eſſe poſſit Fulco, Remènſis Archiepiſcopus. Nam ante 730. annos, cùm Carolus Simplex, legitimus Francorum Rex, diffideret ſe viribus ſuis Eudoni, qui ante pubertatem ejus Rex Franciæ coronatus fuerat, reſiſtere poſſe, Nortmannos infideles ſibi ſubſidio advocare decrevit. Fulco fideliſſimus ejus Conſiliarius, cujus in primis auctoritate Rhemis adversùs Eudonem Rex

a *Rupert, l. 10. de victor. verb. c. 26.*

conſecratus fuerat, re intellectâ graviſſimas ad eum litteras dedit, quibus, quid de fœderibus hujuſmodi ſentiendum ſit, Epiſcopali auctoritate & libertate declarat a: *Quis, qui vobis, ſicut oportet, fidelis eſt, non expaveſcat, vos inimicorum Dei amicitiam velle, & in cladem ac ruinam nominis Chriſtiani Pagana arma & fœdera deteſtanda ſuſcipere? Nihil enim diſtat, utrùm quis ſe Paganis ſociet, an abnegato Deo idola adoret. Nam ſi, ut ait Apoſtolus* b, *bonos mores colloquia prava corrumpunt, quantò magis corrumpitur caſtitas animæ Chriſtianæ Ethnicorum cõſiliis & ſocietate? Neq; enim poterit non imitari, quod aſſiduè viderit; quin potiùs aſſueſcet paulatim, & quaſi vinculo malæ conſuetudinis trahetur ad facinus. Certè progenitores veſtri Reges, depoſito gentilitio errore, divino cultui ſe ſublimiter ſubdiderunt, & à Deo ſemper auxilium expetiverunt, propter quod & feliciter regnaverunt, & Regni hæreditatem ad ſuos poſteros tranſmiſerunt. Vos è contrà nunc Deum relinquitis. Dicam certè, licet nolens, quia Deum relinquitis, cùm vos ejus hoſtibus ſociatis. Vnde & meritò prophetica illa vox ad vos dirigitur, quæ quondam ad Regem Iſraël ſimilia facientem directa eſt* c: *Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Deum, amicitiâ jungeris. Et certè cùm deberetis malis præteritis terminum ponere, & rapinis & deprædationibus pauperũ renuntiare, ac pro his omnibus pœnitentiam agere; nunc ad majorem iram Dei provocandã, his, qui Deum ignorant, & in ſua feritate confidunt, vos cõjungitis. Credite mihi, quia numquã ſic agendo ad regnum pervenietis, imò velociter diſperdet vos Deus, quẽ irritatis. Hactenus quidẽ de vobis meliora ſperabã: nunc video vos cũ omnibus conſanguineis veſtris perituros, ſi tamen hoc verè vultis agere, & talibus conſiliis acquieſcere.*

a *Apud Flodoard. l. 4. Hiſt. Rem. c.* 5. b 1. *Cor.* 15. c 2. *Paral.* 19.

ſcere. Reverâ, qui tale vobis dant conſilium, non fideles, ſed per omnia infideles eſſe cõprobantur: quos ſi audire volueritis, terrenũ ſimul & cœleſte regnum amittetis. Deprecor itaq; vos per Deũ, ut tale deſeratis conſiliũ, neq; velitis vos in æternũ præcipitare interitũ, & mihi, cæteriſq; qui ſecundũ Deum vobis fideles ſunt, æterni doloris afferre diſpendium. Melius enim fuerat vos non naſci, quã diaboli patrocinio velle regnare, & illos juvare, quos deberetis per omnia impugnare. Quid verius, liberius, efficacius adversùs fœderum ſimiliũ impietatem dici poteſt? Et tamen res temporalis, Francici Regni ſalus, tota Regis auctoritas adversùs potentem adverſarium agebatur. Auxilia etiam Germanica, ab Arnulpho conſanguineo Chriſtiano Imperatore miſſa, ſine fructu, Eudonis induſtriâ, diffluxerant. Quæ gravior cauſa temporalis excogitari poteſt?

Paucis annis, vix octo aut decem, ante Fulconem, Ioannes VIII. Romanus Pontifex, cùm quidam Italiæ Principes atque populi, ſuis privatis commodis temporalibus proſpicientes, cum Saracenis fœdus percuſſiſſent, ut eorum viribus, neglecto Eccleſiæ detrimento, res ſuas ſtabilirent; diverſis epiſtolis ad eos exaratis rem, tamquam graviſſimi ſceleris atrocitatem, execratus eſt. Vocat enim diverſis locis a *impium, infandum fœdus, quod cum Saracenis impiè pepigerant*: b *profanum fœdus cum inimicis Dei*: c *iniquam colligationem* d: *impium pactum*: e *impium ſcelus*: f *ſocietatem ad perditionem animarum initam*: g *immane profundum*, &c. Itaque hortatur, ſuadet, præcipit Apoſtolicâ auctoritate, hujuſmodi pacta dirumpi: *Miſimus*, inquit, *illuc VValbertum Portuenſem &*

a *Ioan. VIII. Papa epiſt. 36. & 45.* b *ep. 41.* c *ep. 52.* d *ep. 225.* e *ep. 242.* f *Ibidem.* g *ep. 41.*

& Eugenium Oſtienſem, ut pactum illud, quod perditionis eſt cauſa, diſſolvi per omnia ſuaderent. Et inferiùs a: *Admonemus itaque, inſta opportunè, importunè, ut, tam impio diſciſſo fœdere, pax Dei, quæ exſuperat omnem ſenſum, nobis tandem cælitus reſtituatur.* Et in alia epiſtola b: *Iterum & iterum exhortamur, ut Chriſtiani nominis viri Paganorum fœdera fugiant, & ſolùm in Deum, qui eos creavit, & non in diaboli membra, quæ ſunt fornicationis, & vaſa iræ, ſpem ſuam ponere diſcant.* Et rurſum ad Ioannem Epiſcopum Beneventanum c: *Tuam Reverentiam adjuramus, ſuadenteſq; omnibus modis deprecamur, & auctoritate Principum Apoſtolorum fraterno freti amore præcipimus, ut omnibus viribus tuis, omniq; poſſe tuo labores, tam ſcilicet cum germano fratre, quàm cum aliis Chriſticolis, in hoc opem ferre valentibus, ut impia Agarenorum fœdera, quæ Neapolitani vel ſui conſocii cum inimicis Chriſti nominis inierant, Chriſto miſerante quantociùs deſtruantur.* Quæ ſuaſiones, preces, juſſa ſæpè in aliis epiſtolis d repetuntur. Nec in iſtis Pontificis ſollicitudo & auctoritas ſtetit. Etiam anathematis fulmen iſti crimini intentavit e: *Semel te tuoſq; adhuc monere non abnuo, ut ab infidelium conſortio declinetis, & à tam profano tandem aliquando fœdere recedatis. Quòd ſi nos audieritis, non ſolùm bona, quæ cupitis, affluentiùs ex nobis habebitis, ſed & magna præmia cælitus aſſequemini. Sin autem, non ſolùm nos ſpirituali vos iteratò gladio percellemus; ſed & hi, qui non ſine cauſa materiales gladios portant, cùm ſint ſanctæ Eccleſiæ validi defenſores, & fervidi zelatores, cunctis adverſis & proſperis conculcatis, adversùs vos protinus arma corripient, & vindices contra vos impugnatores*

a *Idem epiſt.* 36. b *Idem ep.* 38. c *Idem ad Epiſcop. Benevent.* d *ep.* 241, & 265. e *Idem epiſt.* 40.

pugnatores ejus celeriùs properabunt. Et in epiſtola ducenteſima quadrageſima ſecunda ad Epiſcopum, Præfectum, totumque populum Amalphitanum *a*: *Quòd ſi in tali impio ſcelere, diabolo ſuadente, ampliùs permanere præſumpſeritis, & ipſum pactum de præſenti non corruperitis præcepimus huic Epiſcopo noſtro Dominico, ut vice noſtrâ, omni Eccleſiaſticâ vos communione privare procuret.* Ecce quanto horrore fœdera illa deteſtatus eſt Ioannes Pontifex, quantâ ſeveritate plectenda cenſuit. Nec tamen illi aliud, quàm temporales cauſas Saracenorum auxilio & fœdere munire nitebantur, nec aliter niſi *indirectè* Eccleſiis cladem ex conſortio impietatis adferebant. Quod ex ipſis epiſtolis Ioannis manifeſtum eſt; ubi dicit *b*, ſe decertaſſe, ut *pactũ*, quod cum Saracenis haberent, *omnimodis rumperent, ne ex conſortio gentis malignæ Eccleſia Dei per vos,* inquit, *ſic crudeliter affligeretur, & animabus veſtris non ſolùm temporale inde diſcrimen, ſed etiam æternum acquireretis ſupplicium.* Et infrà: *Vt corrupto fœdere, quod cum eis ad perditionem animarum veſtrarum, & terræ ſancti Petri habetis.* Quam ob cauſam, cùm ſibi mala iſta nullo pacto, quemadmodũ etiam nunc, imputanda viderentur, etiam excuſatione apud Pontificem ſe purgare nitebantur: *Cognovimus*, ait Pontifex *c*, *eos excuſabiles ſe velle coram nobis reddere tentaviſſe, ſuper contracto infando fœdere.* Non eſſe verò excuſabiles, probat Papa ex calamitatibus, quæ inde profectæ fuerant *d*: *Cæterùm miramur, quomodo vos in litteris veſtris, quas in ipſa Paſchali feſtivitate ſuſcepimus, inculpabiles tentetis adſtruere, cùm piaculum veſtrum to-*

a *Idem ep. 242.* b *ibid.* c *Idem epiſt. 36.*
d *epiſt. 40.*

tus qui deſertus eſt, mundus, & ſanguis de terra, qui diffuſus eſt, clamat. Quid ſi cruentas illas Bellonæ ſævientis clades, miſerum Belgii hæreticis ſubjugati ſtatum, Eccleſiarum Germaniæ vaſtitatem & ſolitudinem, fugam Virginum, Monachorum, Antiſtitum, totiuſque Cleri ſpectaviſſet, quæ nunc nobis Gallicana fœdera per infideles pepererunt; quæ anathemata, quæ fulmina percutiendis fœderum Capitibus ſufficerent, qui nunc reformatâ terrenis regulis Theologiâ innocentes videri volunt? O tempora! ô mores!

Ante Fulconem, & Ioannem VIII. Pontificem, idem Eccleſiæ in aliis Sanctis ſenſus fuit. Nam quadringentis annis antè, S. Chryſoſtomus, vel quiſquis auctor operis imperfecti in Matthæum, cùm hiſtoriam & fœdus Ioſaphat cū Achab impio percurreret, *Vides*, inquit *a*, *quia nec dare potuit auxilium inimicis Dei, nec ab eis accipere? Quoniam autem nec accipere oportet ab inimicis Dei, docet nos ſupradicta hiſtoria de Aſa: quoniam verò nec dare, inſtruit nos hæc Scriptura de Ioſaphat. Qui enim petit auxilium ab inimicis Dei, de auxilio Dei deſperat, utiliores ſibi exiſtimans inimicos Dei, quàm Deum: qui autem dat auxilium inimicis Dei, adverſatur Deo. Deo enim volente conterere inimicum ſuum, ipſe eum defendere tentat.*

Ante Chryſoſtomum S. Greg. Nazianzenus *b*: Διδαξάτω τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα, ὅτι οὐδὲν κέρδος ἔσται τῆς λοιπῆς αὐτοῦ περὶ τῆς ἐκκλησίας σπουδῆς, εἰ τὸ τοιοῦτο κακὸν ἐπὶ καθαιρέσει τῆς ὑγιαινούσης πίστεως διὰ τῆς παῤῥησίας αὐτῶν κατισχύσει. *Pientiſſimū Imperatorem doceat, nihil ex reliquo ipſius erga Eccleſiā ſtudio rediturum eſſe utilitatis, ſi tale malū ad fidei ſanæ everſionē, per eorum* (hæreticorū) *libertatem licentiamq́; prævaleat.*

In

a Auctor operis imperfecti in Matth. Hom. 1. b Naziāz. orat. 46.

In quem ſenſum ſcitè Theodorico ac Theodeberto, Regibus Francorũ, S. Gregorius olim ſcripſit *a*: *Quàm diverſum ſit, Excellentia veſtra perpendat, caput* (Chriſtum) *honorare, & mẽbra ipſius hoſtibus calcanda permittere.* Quorum idcirco pietatem excitans ſubnectit: *Vt in hoc vos ampliùs dignos cultores omnipotentis Domini demonſtretis, quòd fideles illius ab inimicis ejus abſolvitis.* Audis ipſam Regum ſocordiam in reprimenda hæreticorum licentia, omnem eis bonorum operum zelique fructum tollere? Quid eis igitur exſpectandum, qui licentiam hæreticorum non modò non comprimunt, ſed temporalis æmulatione Principatûs accendunt, & ad everſionem Eccleſiarum eis laxiſſimas habenas, adeoque ſubſidium, præbent? qui membra Chriſti non ſolùm hoſtibus ejus calcanda permittunt, ſed de induſtria calcanda tradunt, eoſque, qui tuentur libertatem fidei Religioniſque ſuæ, ferro ſternunt, & innocentem clamantemque in cælum ſanguinem fundunt? Nempe tales forſan neque Chriſtiano nomine dignaretur par utrique Gregorio, quà eruditione, quà ſanctitate, Baſilius, quantumcumque de cætero rectè vivere, & pietatem ſtudiis ſuis prætexere viderentur *b*: Χριστέμποροι οἱ τοιοῦτοι, καὶ οὐ χριστιανοὶ, τὸ ἀεὶ αὐτοῖς κατὰ τὸν βίον τοῦτον λυσιτελοῦν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ζῆν, προτιμῶντες. ὅτε ἐνόμισαν κτᾶσθαι τὴν κενὴν ταύτην ἀρχὴν, προσέθοντο τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Χριστοῦ· ὅτε εἶδον τοὺς λαοὺς ἀγριαίνοντας, χρηματίζονται πάλιν τὴν ὀρθότητα. *Non Chriſtiani,* inquit, *ſunt tales, ſed Chriſti negotiatores, qui quod præſenti vitæ commodum eſt, vitæ ex veritate ducendæ præferunt. Vbi inanem hunc principatum adipiſci ſe poſſe arbitrati ſunt, inimicis Chriſti*

a Greg. Magn, l. 7. ep. 116. b Baſilius ep. 192. ad Presbyt. Nicopol.

ſe ſociarunt: ubi populum irritari viderunt, rurſus fidei rectitudinem præ ſe ferunt.

CAPVT XXXIV.

Fœdera iſta damnari à Scripturis & Patribus videntur, hoc ipſo, quo cum infidelibus ad ſuppetias mutuas ineuntur, etiam citra læſionem Religionis.

QVæ quidem Scriptorum antiquorum ſententiæ, & oracula Scripturarum ſi attentè ponderentur, non hoc dumtaxat, quod nos hîc tradere conati ſumus, ſed aliud longè ſtrictius, iſtiſque fœderibus capitalius documentum, Chriſtianis, ut videtur, inculcatum volunt. Cùm enim nos hactenus nihil aliud Scripturarum, & Patrum, & rationis auctoritate preſſerimus, quàm ut fœdera iſta Francorum ſingularia, quæ tantâ circumſtantiarum impietate cinguntur, tantâque fidei Catholicæ, ſacrarumque rerum ſtrage infamia ſunt, illicita eſſe cenſeantur, de quo nemini, ut putamus, Catholico dubitare fas eſt; amplius videntur Patres Scripturæque poſtulare, ut videlicet ipſa ſola cum impiis, hoc eſt, impietatem infidelitatis profitentibus, ſeu profeſſis hoſtibus veræ Religionis, virium confœderatio, ſubſidiorumque invicem præſtandorum ſocietas, fidelibus interdicta credatur. Nihil enim crimini vertit Scripturæ textus Aſæ Regi, niſi quòd, advocatis impiorum auxiliis a, *habuiſſet fiduciam in Rege Syriæ, & non in Domino Deo* ſuo, *qui præbet fortitudine* Nihil Amaſiæ, niſi quòd *non eſſet* b *Dominus cum Iſraël* idololatrâ, *& cunctis filiis Ephraim*, quos

a 2. *Paral.* 16. b 2. *Paral.* 25.

quos ſuppetiis ferendis accerſiverat. Nihil in Rege Joſaphat reprehendit, niſi quòd auxilium *impio* præberet[a]; quòd amicitiâ his, *qui oderunt Dominum*, jungeretur; quòd habuerit fœdus cum Ochozia, *cujus opera erant impiiſſima*, nullâ ſacrilegorum effectuum ſubjunctâ mentione: exſerteque notat, quòd *idcirco iram Domini merebatur*; ideoque percuſſiſſet Dominus opera ejus, *quia habuiſſet fœdus cum Ochozia.* Quo in genere præclara verba ſunt cujuſdam Legati Dagoberti Regis Francorum, Sicharii nomine. Cui cùm Samo Sclavorum Princeps, ad quem deſtinatus erat, libenter ſe juſſis Dagoberti pariturum dixiſſet, ſi tamen *a diſponeret ſecum amicitias conſervare*; reſpondit cum ſtomacho Sicharius b: *Non eſt poſſibile, ut ſervi Dei cum canibus fœdera jungant.* Fulco quoque & Joannes, tam Papa quàm Chryſoſtomus, ille imperfecti Auctor operis, perſpicuè volunt & probant, ipſam hujuſmodi fœderationem fidelis cum infidelibus eſſe vetitam, noxiam, Deo deteſtabilem: uſque adeò, ut Fulco *Deum relinqui* dicat, *cùm ejus hoſtibus ſociamur*; & eum, qui illis utitur, *diaboli patrocinio velle regnare.* Et uterque, quemadmodum & Scriptura, deſperati auxilii Dei hoc argumentum eſſe profitetur.

Eadem quoque recentiorum Pontificum, Pii V. Gregorii XIII. & Clementis VIII. videtur eſſe in allegatis verbis mens, qui ipſam fœderis turpitudinem, quod cum tam impiis ſancitur, execrati ſunt: eadem & Scriptorum quorumdam noſtri ſæculi, quos citavimus. Inter hos Le Bret apertiſſimè dicit c, *impietatem eſſe manifeſtam, fœdus percutere*

 cutere

a *Aimon. lib. 4. cap. 23.* b *Fredegar. c. 68.*
c Verba Gallicè ſuprà data ſunt.

cutere cum infidelibus, Chriſti nomen abhorrentibus, & eorum armis adversùs Chriſtianos arma noſtra conjungere; neminemq́; hoc in dubium poſſe revocare. Nam quod ipſe diſcrimen inter infideles iſtos, & alios Chriſti nomen profitentes ponit, quos non hæreticos, juxta veritatem & Catholicam fidem, ſed ſchiſmaticos, mitigandi fœderis Francici cauſâ, nuncupat, hoc tempori, & Regi, cui à Conſiliis eſt, tributum accipimus. Sed Scripturarum oracula, & Eccleſiæ diſciplina jam inde ab Apoſtolis introducta & uſitata, ſchiſmaticos tales, hoc eſt hæreticos, multò magis quàm infideles exhorret. Quidquid enim in utriſque ſpectes, ſive Chriſti contumeliam, ſive odium veritatis, ſive contentioſiſſimam animi pervicaciam adversùs Deũ, ſive Chriſtianorum periculum & contagium, ſive denique impietatis magnitudinem; juxta Theologiæ principia, Patrum effata, Eccleſiæ cautionem atque ſollicitudinem, & Scripturarum oracula, in omnibus hæretici præ ſimpliciter infidelibus ſeu Paganis palmam ferunt. Unde fit, ut primitiva Eccleſia nec *Ave* quidem eis dictum voluerit; Joannes Apoſtolus formidaverit viſo Cerintho a, μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέσῃ, *ne & ipſum balneum corrueret*, in quo lavabatur; Polycarpus Marcionem τὸν πρωτότοκον τοῦ σατανᾶ, *primogenitum diaboli* appellaverit; alii eorum aſpectum ſermonemq́ue averſati ſint; alii eos, ut ſuprà vidimus, Judæis, Paganis atque idololatris nequiores; alii ipſo dæmone pervicaciores judicaverint. Tantus horror ſemper Eccleſiæ, verorumq́ue Chriſtianorum ab hæreticis, non ab aliis infidelibus fuit. Quam ſollicitam Eccleſiæ cautionem ac deteſtationem

a *Euſeb. lib. 4. Hiſt. cap.* 13, *ex Irenæo lib.* 3.

tionem infra magis, quàm ſupra verum fuiſſe, horribiles illæ ſtrages animarum, Eccleſiæque vaſtitates, quas noſtro ſæculo, præteritiſque omnibus intulerunt, omni argumentorum luce clariùs probant. Fert enim Deus moleſtiſſimè, filios ſuos ad capitalium hoſtium ſuorum ſubſidia confugere, quos in benevolentiâ ejus paternâ ſperare decuiſſet. Quid enim reverâ loquitur talis Catholicorum diffidentia, niſi impotentem eſſe Deum, qui ſuos adjuvet; ſed diaboli & filiorum ejus operâ regnandum eſſe, quemadmodum Carolo Simplici Fulco exprobravit? Quam ob cauſam Aſæ & Amaſiæ, in ſe confidentibus, & impiorum auxilia jam coëmpta paratáque reſpuentibus, promptiſſimas Deus ſuppetias tulit. Quocirca ſi Scriptorum Scripturarumque auctoritates fœdera illa ſubſidiaria, cum impiis ſeu impietatem profitentibus percuſſa, reprobant, hoc ipſo, quia cum improbis percuſſa ſunt; (quemadmodum diligenter expenſæ videntur apertè profiteri) profectò ſubſidiaria illa quoque Francorum fœdera ad ineundam armorum ſocietatem cum coryphæis impietatis, vera ratio, & verborum citatorum energia, hoc ipſo deteſtanda eſſe convincit. Sed, ut jam dixi, de hoc ego, quamvis verum eſſe videatur, hoc loco non contenderim. Si enim juſtioribus ponderibus examinatum iſtud forſan falſum apparuerit, ſcopo noſtro nihil nocet; ſin verum, capitaliter prodeſt. Sic enim doctrina, quâ tradimus illicita eſſe Francorum fœdera, quæ cum tantâ Religionis ſtrage ſanciuntur, inexpugnabili defenſione munitur.

CAPVT XXXV.

Solvuntur duæ Objectiones, ex fœdere Abraham cum Abimelech, & Iudæorum cum Spartiatis petitæ.

NEc verò fœdera fidelium cum infidelibus, quæ ex Scripturis proferuntur, ad eam infirmandam quidquam faciunt. Quod quamvis initio tractatûs hujus breviter inſinuatum fuerit, hîc paulò fuſiùs declarandum eſt.

Primum igitur fœdus ex Scripturis Arroyus profert *a*, quod Abraham ſanxit cum Abimelech. Reſpondeo: Abimelech infidelem fuiſſe Arroyus dicit, non probat. Aliud ſenſit Ambroſius, qui perſpicuè dicit *b*: *Abimelech fidelis æſtimatus eſt à Deo, ut meruerit audire, Et ego ſcio, quia puro corde feciſti hoc, &c. Nec eſt dubium, cæteris operibus ejus indignationem Domini eſſe revocatam, quippe qui interioris arbiter eſt conſcientiæ, & animi ac mentis interpres.* Hîc audis Abimelech fidelem, meritum admonitionis divinæ, opera indignationem revocantia. Aliud item ſenſit Theodoretus à Lipomano in Catena citatus *c*: *Abimelech Rex, cùm eſſet juſtus, Saram juſtam ſibi copulare tentavit, maximæ ſibi gloriæ futurum exiſtimans, ſi ex tali fæminâ liberos ſuſcepiſſet.* Nulla verò juſtitia ſine fide unius Dei. Aliud denique textus ipſe Scripturæ poſcit, dum Abrahamum inducit dubitantem, utrùm *in iſto loco* eſſet *timor Dei* d; Septuaginta, θεοσέβεια, id eſt, *cultus Dei*; quem inter idololatras nullum eſſe, nemo pius dubitat. Abimelech quoque tamquam juſtus, ab injuriis peregrinorum, & adulteriis, veluti

a *Fol.* 191. b *Ambroſ. lib.* 1. *de Abraham cap.* 7.
c *Theodoret. in Catena Lipomani.* d *Geneſ.* 20.

veluti Regno Regique calamitoſis, abhorrens introducitur.

Sed, eſto, fuerit infidelis, quid inde conficietur? Nihil aliud illo fœdere ab Abimelech interpoſitâ jurisjurandi fide expreſſum fuit, niſi *a ne noceas mihi, & poſteris meis, ſtirpiq; mea: ſed juxta miſericordiam, quam feci tibi, facies mihi, & terræ, in qua verſatus es advena*. Quæ vel umbra hìc ſubeſt mali? Alia eſt induciarum & pacis, alia ſubſidiorum bellique ſocietas. Illam Deus auctor pacis probat, per Apoſtolum præcipiens *b, ut cum omnibus hominibus pacem habeamus*, quantum in nobis eſt; iſtam vetat. Quis enim tantâ fatuitate deliret, ut vicinos infideles perpetuis bellorum cladibus à Chriſtianis atterendos, vel benè meritis de nobis, quemadmodum Abimelech de Abraham benè meritus fuerat, malum pro bonis, quibus affecti ſimus, reponendum arbitretur? Quæ profectò cauſa eſt, ut olim & nunc Cæſares Regeſque Chriſtiani cum Paganis, Saracenis, Turcis, Perſis, hæreticis, Hugonottis, Geuſiis, diverſa pacis vel induciarum pacta, ſine ſapientis cujuſquam reprehenſione ſanxerint, ut Imperia, Regna, Reſpublicæ, Eccleſiæ denique ipſæ attritæ bellicis calamitatibus aliquantulum ab ærumnâ reſpirarent. Hoc ipſum enim Religioni Chriſtianæ, haud ſecùs atque Reipublicæ, prodeſt plurimùm: quæ numquam graviora, quàm ſæviente bellorum tempeſtate, patiuntur. Hoc ergo confœderationis genus qui in Cæſaribus aliiſque Franci culpant, ſuo ſeipſos, quamvis mortuos, enſe jugulant, & ſenſum Chriſtianum contradicendi ſtudio perdiderunt.

De

a *Geneſis* 21. b *Rom*, 12.

De fœdere cum Spartiatis *a* inito, eadem ferè ratio eſt. Non enim ad belli ſocietatem, minùs adversùs Principes fideles, minimè omnium cum aliquâ clade Religionis ictum fuit; ſed ad fovendam fraternitatem generis, indeque profectam amicitiam: ut nihil ſanè fœderibus Francorum diſſimilius ſit. Nam Spartiatæ, diu ante bella Machabæorum, ultrò Judæis ſignificaverant *b*, *inventum* eſſe ſcriptum *de Spartiatis & Iudæis, quòd eſſent de genere Abraham:* quibus idcirco tamquam conſanguineis, bonorum ſuorum ſocietatem benignè offerebant, quemadmodum libri Machabæorum docent. Hanc ergo fraternitatis memoriam, ne fortè temporis morâ intercideret, Jonathas *c*, & poſtea Simon renovavit; ſed ita tamen, ut expreſſè dicerent, ſe neque ſocietate eorum & amicitiâ, quâ præventi fuerant, indiguiſſe, nec eorum operâ uti voluiſſe. *Nos*, inquiunt *d*, *cùm nullo horum indigeremus, habentes ſolatio ſanctos libros, qui ſunt in manibus noſtris, maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur à vobis.* Et inferiùs iterum: *Noluimus ergo vobis moleſti eſſe, neque cæteris ſociis & amicis noſtris, in his præliis. Habuimus enim de cælo auxilium, & liberati ſumus.*

a *Arroyus fol.* 194. b *lib.* 1. *Machab. c.* 12.
c *Ibid. c.* 14. d *lib.* 1. *c.* 12.

CAPVT XXXVI.

Aliæ duæ, ex fœdere Moyſis cum Hobab, & Iſraelitarum cum Ægyptiis.

FOedus Moyſis cum Hobab, quod item Gallicis fœderibus fucandis hîc prætexitur, Arroyum

royum *a* riſu, vel cauſam ejus dignam profectò miſeratione declarat, quæ talium ineptiarum indigeat patrocinio. Cujus enim hîc vel commentitii belli ſpecies eſſe poteſt? cujus adversùs fidelem Principem? cujus cum pernicie Religionis? imò quæ vel imago fœderis? Hobab enim cognatus Moyſis comiter invitatus fuit, ut cum Iſraëlitis proficiſci dignaretur, in ſpeciem quidem, ut exercitum Iſraëlitarum per deſertum duceret, tamquam peritus locorum, ubi *caſtra ponerentur*; re ipsâ verò, quod Scriptura indicat, ut Moyſes eum inter Iſraëlitas, tum corporalibus, tum præſertim ſpiritualibus beneficiis, veræque Religionis notitiâ cumularet. Nam columna nubis, Angelus, Moyſes ipſe, qui & vates erat, & annos quadraginta deſertum pererraverat, ductore non indigebat. Itaque ſanctus Gregorius *b*: *Neq; enim Moyſi mentem ignorantia itinerum anguſtabat, quem & ad prophetiæ ſcientiam cognitio divinitatis expanderat, quẽ columna nubis exteriùs præibat, quem de cunctis interiùs per converſationem cum Deo ſedulam locutio familiaris inſtruebat. Sed videlicet vir providus elato auditori colloquens ſolatium petivit, ut daret. Ducem eum requirebat in via, ut dux ei fieri ad vitã potuiſſet*, &c. An ita fortè Arroyus mente perturbatus eſt, ut infidelem ad fidem, verumque Dei cultum dexteritate perducere, nihil aliud eſſe putet, quàm fœdus cum infidelibus percutere, bellique ſocietatem contra fideles Principes, cum Religionis noxa, quod propriè inter nos diſputatur, nectere? Quid, quòd Hobab iſte tamquam cognatus Moyſis, viri undequaque ſanctiſſimi, & filius Raguelis, ſeu Jethro, cultoris veri Dei, & Rechabita-

a *Arroyus fol.* 192.
b *Gregor. Paſtor. curæ par.* 3. *adm.* 18.

bitarum parens, qui peculiari cultu Deo vero inter Iſraëlitas ſervierunt, non improbabili prorſus ratione, nonnullis verum Deum jam agnoviſſe viſus eſt? Viden', Arroye, quot modis miſerabilis iſtius fœderis laqueus dirumpatur?

Nec fœdus, ut tu illud vocas *a*, Iacob & filiorum Iſraël cum Ægyptiis quidquam omninò ad propoſitum tuum, vel meum facit. Quod quidem fœdus ubi, per quos, quibus hoſtiis, jurejurando, ceremoniis ictum fuerit, nondum legi. Scio Pharaonem eos benignè in Ægyptum invitaſſe, bona terræ promiſiſſe, optimum terræ locum tradidiſſe. Sed quid hoc ad fœdera cum infidelibus contra fideles Principes, cum Religionis periculo, noxâ, pernicie? imò quid omninò ad fœdera? Subditi fuêre Pharaonis, tamquam peregrini, vel incolæ in alieno commorantes ſolo. Nónne de fœderibus Principum cum Principibus nobis ſermo eſt? Eâdem operâ & Chriſtum Dominum & Apoſtolos, imò & Chriſtianos ad Conſtantinum uſque, ad cauſæ tuæ tutelam proferre potuiſſes. Sic enim Chriſtus cum Auguſto ac Tiberio, Apoſtoli cum iiſdem, & ſucceſſoribus, Chriſtiani cum Decio, Diocletiano, Maximino, cæteriſque, quorum temporali obtemperabant poteſtati, feriiſſent fœdus. Diſcerne igitur fœdera Principum fidelium cum Principibus infidelibus, ab illis vinculis, quibus nectuntur ſubditi cum Regibus ſuis. Illa Deus, ſive propter ignominiam inde in ſe redundantem, ſive propter præſentiſſimum fidei, ſuiq; cultûs periculũ, ſive propter perfidię contagium; vel abſolutè omninò bellandi causâ ferire vetat; vel certè, quod nobis hîc abundè ſatis eſt, ad impugnandos, cum ſtrage Religionis, Princi-

a Arroyus fol. 191.

Principes cultores Dei: hos verò ſubditorum cum ſuperioribus ſuis nexus hortando, ſuadendo, jubendo, ſtringit arctiùs, præcipitque inviolabilis obedientiæ profeſſione ſervari. Ex quo proficiſcitur, ut, ſi quis fidelis infideli Principi, vel vice verſâ, fideli infidelis, ſive naſcendi, ſive peregrinandi, victumque quæritandi, ſive juſtâ alterius neceſſitatis conditione ſubdatur, Rege jubente, non diſputare, ſed parêre teneatur, &, niſi clareat injuſtitia, arma capere. Tanta eſt ordinis jubendi & obediendi in Chriſtiana Religione obſervantia. Sed quid iſti obedientiæ ſubditorum generali ac neceſſariæ cum voluntariis Principum fœderibus? Nimirum naufraganti cauſæ tabula undequaque arripienda eſt.

CAPVT XXXVII.

Item aliæ duæ difflantur; fœdus Ioſuæ cum Gabaonitis, & Davidis cum Achi Rege Geth.

ADfers a & fœdus Joſuæ cum Gabaonitis ad tuenda tua, à quibus, ut lux à tenebris, in multis capitibus diſcrepat.

Primò, quia Joſue cum iis, tamquam cum fidelibus, hoc eſt, Deum verum jam agnoſcentibus, pactus eſt b. *De terra*, inquiebant Gabaonitæ, *longinqua valdè venerunt ſervi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famã potentiæ ejus, cuncta quæ fecit in Ægypto*, &c. Ecce famâ magnaliũ divinorũ exciti in nomine Dei Iſraël fœdus ambiunt.

Secundò, fœdus iſtud non fuit initum ad bellandum adversùs fideles Deo Principes, multò minùs, cum aliqua clade vel periculo veræ Religionis,

a *Arroyus f.* 192, & 193. b *Ioſue* 9.

gionis, ut Francorum fœdera; qua de re tota noſtra controverſia eſt.

Tertiò, fœdus iſtud ne quidem belli fuit, hoc eſt, nullâ omninò bellandi adverſùs quemquam ſocietate, neque ſubſidii ullius accipiendi dandíve conventione, de quo nos agimus, conſtitit, ſed nudæ pacis, eâque ſolâ ſancitum conditione, ne Gabaonitæ internecione delerentur. *Fecitq́ Ioſue*, ait Scriptura a, *cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus eſt, quòd non occiderentur.* Et rurſum effectum fœderis ſignificans: *Et non percuſſerunt eos, eò quòd juraſſent eis Principes multitudinis.* Nec ipſi Gabaonitæ aliud quidquam in illo fœdere, niſi vitæ ſuæ ſalutem, ſpectaverunt: b *Timuimus valdè, & providimus animabus noſtris, veſtro terrore compulſi, & hoc conſilium inivimus.* Quis jam ita non ſolùm à Chriſtiano, ſed etiam ab humano ſenſu remotus eſt, ut vel à Deo, vel ab hominibus vetitum putet, vitam ſalvam donare vel paciſci infidelibus, quibuſcum nulla nobis, ut putabat Joſue, controverſia eſt? Unde, detectâ fraude, non in belli ſocietatem admiſſi, ſed in perpetuam tabernaculi templique ſervitutem tamquam ſervi mancipati ſunt: quos propterea Joſue ab injuriis Chananæorum, tamquam infima Reipublicæ ſuæ membra, defendit. Utinam Chriſtiani Principes, ipſique adeò Francorum Reges, talia frequenter fœdera cum infidelibus ferirent, ut Dei veri poteſtate territi, & Chriſtianorum arma formidantes, velut magno beneficio corporali vitâ donarentur, vel ſervitute mulctati, vitam fidei reciperent ſpiritualem. Nónne talibus exemplis fœderum te, Arroye, triumphare, eſt planiſſimè in tuâ cauſâ delirare, vel de tuâ cauſâ deſperare?

a *Ioſue 9.* b *Ibid.*

Fœdus

Fœdus David cum Achi Rege Geth etiam in ſubſidium, ſed fruſtrà, advocas *a*. Nihil aliud fecit David, niſi quòd, vitâ periclitante, ad Regem infidelem ſalutis ergò conceſſit: quod & Abraham *b* fecit, quando, terrâ fame vexatâ, vitæ tuendæ causâ in Ægyptum; & Iſaac *c*, quando in Gerara ad Abimelech Regem Palæſtinorum peregrinatus eſt; & Jacob *d*, cùm in Meſopotamiam; & Chriſtus *e* ipſe, cùm in Ægyptum, declinandæ causâ perſecutionis, fugit. Quis iſta reprehendat, niſi qui neſciat, quid loquatur, vel de quibus affirmet? Quæ eſt enim in iſtis umbra fœderis cum infidelibus, vel belli cum fidelibus, vel peſſumdatæ Religionis, de quibus potiſſimùm diſceptatio eſt? Prædas quidem David egit, ſed *f de Geſſuri, & de Gerzi, & de Amalecitis*, qui non erant de populo Iſraël. Quamobrem *g virum & mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth*; ne fortè aſtus ejus proderetur. Ad pugnam adversùs Saulē ductus eſt, Regique ancipiti pollicitatione proteſtatus *h*: *Nunc ſcies, quæ facturus eſt ſervus tuus*. Sed vel in Regem Achin, hoſtem populi Iſraël, arma verſurus erat, ut quidam volunt, & meritò Satrapæ Philiſtinorum verebantur; vel potiùs, tamquam vates ex divina voluntate ſuſpenſus iſta protulit, jam videlicet divinitùs inſtructus, ſe, quod accidit, Philiſtinorum decreto, & ipſius Achis auctoritate dimittendum. Nihil igitur omninò factum Davidis pro Francorum fœderibus, & ſuppetiis, hæreticorum factioni adversùs Catholicos Principes in injuriam Religionis datis, facit.

CA-

a *Arroyus f.* 193. b *Geneſ.* 12. c *Geneſ.* 26. d *Geneſ.* 28. & 29. e *Matth.* 2. f 1. *Reg.* 27. g *Ibid.* h *Ibid. cap.* 28.

CAPVT XXXVIII.

Fœdus Machabæorum cum Romanis explicatur.

FOEdus Machabæorum cum Romanis luculentius eſt & plauſibilius; quod tamen non attigiſti, probè conſcius fortaſſis, nihil omninò pro vobis facere. Nam inprimis fœdus quidem cum infidelibus hîc audio, ſed ſubſidia contra fidelem Principem data, bellaque fidei pernicioſa non audio. Nihil igitur ad rhombum noſtrum. Deinde Machabæi, qui fœdus iſtud cum Romanis pacti ſunt, haud ſcio, an non illud ipſimet luculentiùs agendo culpaverint, quàm ſacer textus narrando laudavit. Nam quamvis poſt ictum fœdus, occiſis Judâ, Jonathâ, Simone, fortiſſimis hoſtium premerentur exercitibus, & cum extremis anguſtiis Reſpublica luctaretur; numquam ſuppetias Romanorum, vel ullorum infidelium copias, divino auxilio conſtanter freti, advocare voluerunt. Ita profitentur in litteris ad Spartiatas exaratis præclariſſimè: a *Nos autem circumdederunt multæ tribulationes, & multa prælia, & impugnaverunt nos Reges, qui ſunt in circuitu noſtro. Noluimus ergo vobis moleſti eſſe, neque cæteris ſociis & amicis noſtris, in his præliis. Habuimus enim de cælo auxilium, & liberati ſumus nos, & humiliati ſunt inimici noſtri.* Judicabant viri prudentes atque religioſi, ſubſidium Romanorum in Religionis noxam, & Reipublicæ interitum ceſſurum: ſicut reverâ poſtmodùm utrique ceſſit, cùm, contendentibus Hyrcano & Ariſtobulo fratribus, Pompejus in Judæam accerſitus eſt. Itaque magis potentiores hoſtes ſuos, ut videtur, Romano fœdere

a 1. *Machab.* 12.

fœdere terrere, & arcere à cervicibus ſuis, quàm viribus eorum uti voluerunt. Nam octo aut decem annis ante primum fœdus, viderant in propinquo ad Leuſinem Antiochum, qui Romæ obſes fuerat, graviſſimum Reipublicæ ſuæ & Religionis inimicum, cùm Alexandriæ totique Ægypto cum exercitu immineret, ſolo Senatûs imperio *a* fractum, quod ei per Popilium Lænam denuntiatum, & extemplò, antequam circulo ſibi circumſcripto excederet, acceptandum fuerat, Ægypto re infectâ diſceſſiſſe. Denique fœdera iſta cum Romanis narrata lego, laudata non lego. Non enim inuſitatum iſtis libris eſt, quædam humano judicio ſpecioſa narrare, quæ divino *b* reprobantur. Morte Raziæ quid animoſius, & ſtrenuitatis admiratoribus nobilius? Quæ tamen Auguſtini *c* calculo, & veritate damnatur. Itaque quid mirũ, ſi, quemadmodum illi laudato licet ibidem viro, *tamquam homini elatio ſuperba ſubrepſit*; ita Machabæis, licet præclaris ducibus Reipublicæ ſuæ, quidam diffidentiæ torpor obrepſerit? Jam enim toties opitulatricem Dei manum ſenſerant, qui contritis hoſtibus populi ſui, Rempublicam oppreſſam miraculosâ ſuâ virtute liberaverat: ut meritò jam liberati, multò alacriùs & confidentiùs auxilium ab ipſo ſolo, non ab hoſtibus ejus tam Religioni quàm Reipublicæ periculoſis, exſpectare debuiſſent. Quapropter cùm ab illâ priſtinâ fiduciâ ſuâ metu fracti vel tantillùm decidiſſent, ut fœdus vel ſanciendum, licèt non utendum, cum infidelibus percuterent, graviſſimis ex illo die calamitatibus involuti ſunt. Ut ſanè cum Auguſtino, aliud agente, dicere poſſimus *d*, *factum narratum*

S

a *Livius l.45.* b *2. Machab.14.* c *Aug. epiſt.62.* d *Aug. ibid.*

tum eſt, non laudatum; & judicandum potiùs, quàm imitandum : & non injuriâ Rupertus id, quod ſuperiùs allegavimus, de Machabæis dixerit *a*: *Quamvis ſuper hac re non culpet eos Scriptura, res geſtas continens ipſorum; nihilominus tamen animadvertere promptum eſt, non fuiſſe tutum coram Deo, neque lege conceſſum Iudæis, ut expeterent amicitias Gentium.* Nam in eo *b cæleſte ſibi diminuerunt auxilium, dum quærunt ab hominibus ſæculi quaſi pacis & ſecuritatis firmamentum.* Sed jam, disjectis illis argumentorum obicibus, cætera de fœderibus proſequamur.

a *Rupert. lib. 10. de Victor. verbi c. 26.* b *Ibidem.*

CAPUT XXXIX.

Fœdera cum infidelibus crimen anathemate dignum judicarunt antiqui. Excommunicatio pluribus Canonibus adversùs illud pronuntiata.

PRoximè Patrum antiquorum, aliorumque Scriptorum aciem produximus: nunc videndum, quibus pœnis fœdera cum infidelibus, & ſuppetias inde datas, digna judicaverint, ut pleniùs ea divino quoque judicio vetita eſſe conſtet. In primis igitur Eccleſiæ Præſules fulmine anathematis ea ferienda judicaſſe, imò ſubinde feriiſſe, idque etiam, quamvis non niſi indirectè cauſa Religionis ageretur, exploratum eſt. Nam Fulco Remenſis Archipræſul, cùm fœderis à Carolo Francorum Rege cum Nortmannis initi turpitudinem, & criminis magnitudinem declaraſſet, æterni anathematis Regi intrepidè intentat minas: *Sciatis*, inquit *a*, *ſi hoc feceritis, & talibus conſiliis acquie*

a *Apud Flodoard. lib. 4. Hiſt. Rem. c. 5.*

acquieveritis, numquam me fidelem habebitis: ſed & quos utcumque potuero, à veſtra fidelitate revocabo: & cum omnibus Coëpiſcopis meis vos, & omnes veſtros excommunicans, æterno anathemate condemnabo. Fœdus iſtud non fuiſſe directè in fidei perniciem ſuſceptum, certum eſt: indirectè verò Calviniſtas Hollandiæ, & Lutheranos Germaniæ, longè perículoſiores & pernicioſiores eſſe fuiſſeque fidelibus, quàm Nortmannos, & perinde Romanæ Religionis hoſtes, æquè perſpicuum eſt. Nam quamvis Nortmanni Galliam graſſando depopulati ſint, attamen Catholicos ab eis in eorum perfidiam tractos, nemo tradit: cùm millia millium animarũ hæreſeos utriuſq; infecta lue, perditionis æternæ in Hollandiâ & Germaniâ pœnas luant.

Jam verò Joannes VIII. Pontifex, ut ſuprà vidimus, fœdera Principum Italorum cum Agarenis, propter ſimilem indirectam Eccleſiarum noxam, ſæpiùs excommunicationis pœnâ ſe perſecuturum, interminatus eſt. Quos præfractiores in retinendis illis pactis expertus eſt, eis reipsâ Eccleſiaſticum fulmen intorſit: a *Nunc autem vel illis* (Neapolitanis) *incorrectis exiſtentibus, & ad percutientem ſe redire nolentibus; vel tibi cum ipſis habitanti, & idcirco à divinis omnibus pariter ſequeſtrato, quo pacto, antequam reſipiſcentes ad viam ſalutis & juſtitiæ revertamini, parcere, aut à nexu Eccleſiaſtici vos judicii valemus abſolvere? Abſolvite ergo vos priùs colligationes impietatis, & fœdus impium, quod cum inimicis Chriſti habetis compoſitum, & nos illicò miſericordiam*, &c. Et ſtatim vehementiùs: *In ſcelere impio manentibus miſerendum non eſt.* Et ad populum Amalphitanum, eodem fœdere contaminatum: b *Virtute ſancti Spiritûs, & aucto-*

S 2

a *Ioan. VIII. epiſt. 41.* b *Idem epiſt. 22.*

auctoritate ſancti Petri, cui ligandi & ſolvendi in cælo & in terra à Domino eſt conceſſa poteſtas, omni ſacrâ communione, ſancto videlicet Corpore & Sanguine Domini noſtri JESV *Chriſti, vos unà cum totius Apoſtolicæ Sedis conſenſu privavimus, & ab Eccleſiæ Dei ſocietate ſeparavimus, ut in eâdem excommunicatione maneatis, donec reſipiſcentes ab impia vos Paganorum prædâ ſeparetis.* Cujuſmodi pœnæ interminatione territus Guaiferius Princeps Salernitanus, Leone Oſtienſi teſte, fœdus Saracenorum rupit, & plurimos ex eis trucidavit. Ex quibus perſpicuè demonſtratur, quantumvis indirectè dumtaxat hujuſmodi fœdus in Religionis detrimentum vergeret, directè verò ſecuritatem ſtatui ſuo parare niterentur, crimen grave & anathemate digniſſimum ab utroque Remenſi & Romano Præſule *a* fuiſſe judicatum: quod etiam contra *divina ſtatuta* alio in loco commiſſum eſſe declarat.

Cùm ergo iſtud certum ſit, ulteriùs inquiri poteſt, Utrùm nullo jure Eccleſię pœna anathematis, ipſo facto incurrendi, fœderibus hujuſmodi, quæ cum hæreticis, aliiſque infidelibus feriuntur, conſtituta ſit. Ex duobus potiſſimùm capitibus difficultas naſcitur, ex Favore, & ex Auxilio infidelium.

Quod ad utrumque caput attinet, fœderibus, quæ cum hæreticis contra Catholicos Principes percutiuntur, cum tanto præſertim damno Religionis, pœnam excommunicationis latæ irrogatam eſſe, ſatis perſpicuè convinci poteſt. Eſt enim omnium Doctorum judicio certum, *fautores ac defenſores hæreticorum* excommunicationis vinculo

lo

a Ioan. Papa VIII. epiſt. 41.

lo innodatos eſſe. Concilii generalis Lateranenſis ſub Innocentio III. clara ſanctio, quæ in Juris Canonici Corpus relata eſt, his verbis eos perſtringit: a *Credentes verò, præterea receptores, defenſores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus ſubjacere.* Eadem pœna ſtatuitur libro quinto Decretalium b cap. *Noverit*: *Excommunicamus omnes hæreticos utriuſque ſexûs, quocumque nomine cenſeantur, & fautores, & receptatores, & defenſores eorum.* Eadem in Bulla c Cœnæ Domini quotannis in eoſdem à ſummò Eccleſiæ Capite promulgatur: *Excommunicamus & anathematizamus omnes & ſingulos hæreticos, quocumque nomine cenſeantur, ac eorum credentes, receptatores, fautores, & generaliter quoſlibet eorum defenſores.* Textus perſpicui ſunt, extra omnem controverſiam poſiti. Solùm aliqua diſceptatio eſſe poteſt, Utrùm, ut illâ pœnâ quiſpiam feriatur, fautor aut defenſor hæretici tamquam hæretici eſſe debeat; an verò ſufficiat, ipſi perſonæ hæretici, civili licet nomine ſive ſocietatis, ſive amicitiæ, ſive conſanguinitatis, &c. favorem defenſionémve præſtitiſſe. Ubi communis Doctorum ſenſus eſt, quidquid tandem aliqui ſecùs dixerint, iſtud poſtremum ad ſubeundam Canonum pœnam non eſſe ſatis; ſed hæretico tamquam hæretico defenſionẽ favorémve præſtitum eſſe oportere. Nec enim ullo modo veriſimile eſt, ſolum humanitatis aut amicitiæ cultum tam gravi pœnâ eſſe perſtrictum.

Verumtamen obſervandum eſt, duplici adhuc modo hæreticis, tamquam hæreticis, favorem defenſionemque impendi poſſe. Unus eſt, ut nihil

 aliud

a *Concil. Lateran. decreto de Hæret. vide cap.* Excommunicamus. §. Credentes, *de hæreticis.* b *Cap.* Noverit, *de ſententia excommunicationis.* c *Bulla Cœnæ.*

aliud intentione ſpectet is, qui defendit, aut favet, quàm ut ipſi hæreticæ pravitati hæreticum amplectendo faveatur, error protegatur, ſecta propagetur. Quod ſanè difficulter fieri poteſt, niſi ab eo, qui animo jam infectus Catholicam fidem nauſeat, & cui ipſa per ſe hæreſis placet. Alter eſt, ut aliquâ temporali conſideratione defenſio hæretico favorque conferatur; ſic tamen, ut hoc in apertum & efficax hæreſeos ipſius redundet patrocinium. Modus iſte favendi tuendique multò minus odii in fidem Catholicam, & averſionis à veritate continet, ſed ſæpè multò efficaciùs in ipſius hæreſis adjutorium profectumque cedit. Quapropter ut aliquis verè, propriè & efficaciter fautor hæreſis ac defenſor ſit, nullo pacto neceſſarium eſt, ut directè hæreſi fautum velit. Sufficit, ut ipſe rationibus commodiſque humanis ductus, ipſos homines ita favendo tueatur, ut videat non caſu, non fortunâ, ſed ex ipſo tuendi modo in illis circumſtantiis perniciem Catholicæ fidei, & hæreſis incrementa ſtabilitatemque ſecutura: hoc eſt, ſufficit, ut favor quoquo modo conferatur *in causâ ſeu materia hæreſeos*, etſi non *propter hæreſim*. Amplius profectò poſtulare, hominum videtur moralia principia non ſatis ponderantium, vel penetrantium. Inſpice peccata morum; videbis ubique, quemadmodum duplex voluntarium, directum & indirectum, ita duplicia inde peccata proficiſci. Quædam ipſam quodammodò malitiam ſpecificam intuentur, quam directâ voluntate homines appetunt, ut qui in homicidio, & gula, cæteriſque criminibus, ipſam peccati ſpeciem intuendo, prævaricantur. Alia ſpectant aliud, cujus amore malum adjunctum

nolunt

nolũt prætermittere. Sic ille, qui ſclòpo nihil aliud niſi volucrem in conferta hominibus via petit, cædis eſt indirectè & interpretativè, ut loquitur Schola, reus; quia interpretativâ indirectâque voluntate, crimen dumtaxat voluit. Mores hominum in comedendo, loquendo, ludendo, nocendo, infinitis exemplis hujuſmodi culparum, interpretativè indirecteque volitarum, pleni ſunt. Idem prorſus in præſenti caſu uſu venit. Directè defendit, ac favet, qui ipſi hæreſi conſultum cupit, vel hæreticis propter hæreſim: indirectè atque interpretativè, qui homines favendo tuendoque ita ſublevat, ut efficaciter in hæreſis favorem atque defenſionem, aut propagationem, aut ſtabilitatem, aut Catholicæ fidei noxam favor iſte convertatur. Quod non paucis quoque Scholaſticis Doctoribus, Hugolino, Sairo, maximeque Toleto, ratione ita poſcente, placet. Nam verba Toleti iſta ſunt: a *Vno modo* (intelligi poteſt doctrina Cajetani & Navarri) *ut favor, receptatio, aut defenſio hæretici fiant propter hæreſim; ſeu in favorem hæreſis. Altero modo, ut fiant in cauſa hæreſis, licet non fiant propter hæreſim. Primo modo non eſt intelligendus Cajetanus. Eſt enim opinio falſa: non enim tantùm qui ſic receptant, favent, aut defendunt, excommunicati ſunt* (*nam lege 2. ff. de receptat. puniendus eſt ut receptator, conſanguineus & affinis, qui receptat latronem occultando. & clarum eſt, quòd illi non recipiunt, quia fur eſt, vel in furti favorem, ſed quia conſanguineus: tamen, quia illa receptatio eſt in furti occultationem, cenſetur receptator.*) *Sic etiam erit de receptatore hæretici, defenſore, vel fautore. Modo*

 tamen

a *Tolet. lib. 1. Inſtruct. Sacerd. c. 19. num. 8.*

tamen ſecundo veriſſima eſt opinio, ut defenſio, favor, receptatio ſint in cauſa hæreſis, licet non propter hæreſim fiant, ſed quia amici aut conſanguinei ſunt, aut ſimilibus aliis finibus vel motivis. Quis enim in rebus humanis tam abſurdè peregrinetur, ut verbi causâ rebellioni numquam ab extraneis domeſticíſve Principibus, favorem aut patrocinium impertiri putet, niſi ipſam rebellionis malitiam ſpectent? Favent & illi, & criminis à rebellibus commiſſi reì ſunt, qui ſubditi cùm ſint, vel etiam non ſint, propter humana vincula, propriaſque cupiditates aut emolumenta capienda, rebellibus, ſeu hominibus, ſubſidium præbent, quod palàm vident illis rerum circumſtantiis, in rebellionis incrementum firmamentumque redundare. Vaſallos aut ſubditos ſuos nemo ſapiens Princeps crimine læſæ Majeſtatis abſolveret, qui talem rebellibus ſuis favorem defenſionemque præberent, quâ, interim dum ipſi ſua captant commoda, rebellionem ſtabiliendam augendamque, Regem regno ſuo exuendum vident. Ita prorſus ac deteriùs in fœderibus iſtis ſuppetiiſque Gallicanis agitur. Scopus eſt, ut Regibus terrenis noceatur; effectus prævíſus, ut hæreſis radices agat, creſcat, floreat; fides indirectè pereat; Eccleſia deſtruatur, imperio Rex cæleſtis exuatur. Quid enim aliud ex iſtis hæreticorum ſuppetiis exſpectari poteſt, ubi aperto Marte urbes Catholicæ Catholicis Principibus extorquentur, & hæreticis ſubjugantur? ubi hæreſis ex profeſſo, unde exulabat, introducitur? ubi Præſulatuum, Abbatiarum, Monaſteriorum, Eccleſiarum, Religionis, diſciplinæque Catholicæ reſtitutio, contra Dei & Eccleſiæ leges, contra Imperii priſca edicta,

con-

conventaque pacta, ex profeſſo oppugnatur? Hunc eſſe veriſſimum proprieque dictum hæreſeos favorem atque defenſionem, Dei legibus vetitam, Canonibus interdictam, bis terve repetitâ excommunicatione percuſſam, nullo me, fateor, pacto rei ipſius evidentia dubitare permittit.

CAPVT XL.

Eadem fœdera, ſubſidiaq; hæreticis data, aliis trium excommunicationum telis feriuntur in Bulla Cœnæ.

SEd alia adhuc excommunicatio adversùs iſta fœdera, pactaque auxilia, verbis Bullæ Cœnæ comprehenditur: a *Item excommunicamus*, ait Bulla, *& anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Chriſtiani nominis hoſtes & inimicos, vel hæreticos, per noſtras, ſive hujus ſanctæ Sedis ſententias expreſſè vel nominatim declaratos, deferunt ſeu tranſmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, ſtannum, chalybem, omniaq; alia metallorum genera, atque bellica inſtrumenta, lignamina, cannabem,* &c. *aliaq; hujuſmodi, quibus Chriſtianos & Catholicos impugnant.*

Tertia item excommunicatio ibidem verbis iſtis continetur: b *Nec non illos* (excommunicamus & anathematizamus,) *qui per ſe, vel alios, de rebus ſtatum Chriſtianæ Reipublicæ concernentibus, in Chriſtianorum perniciem & damnum, ipſos Turcas & Chriſtianæ Religionis inimicos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt.*

Quarta verò ibidem eâdem verborum comprehenſione ſubjungitur, quando dicit, illos quo-

a *Bulla Cœnæ excommunicatione* 2. b *Ibidem.*

que excommunicari & anathematizari, qui *illis* a *ad id* (hoc eſt, qui Turcis & hæreticis in damnum Catholicæ Religionis) *auxilium*, *conſilium*, *vel favorem quomodolibet praſtant*. Tria iſta anathemata propter tria diverſorum genera peccatorum, in fœderum iſtorum ſuppetiarumque auctores perſpicuè cadunt. Nam & equos, & arma, & bellica inſtrumenta, & alia hujuſmodi, imò & ipſos milites, ad hæreticos tranſmittunt, quibus Catholicos, ipſamque Catholicam Religionem impugnent atque deprimant: & per ſe vel alios, de rebus Reipublicæ Chriſtianæ ſtatum concernentibus, hæreticos certiores in damnum Catholicæ Religionis faciunt, quantum poſſunt: & illis in damnum Catholicæ Religionis, auxilium, conſilium, favorem multis modis præſtant: quemadmodum per Germaniam & Belgium ac Turciam, legationes, tractatus, fœdera, conflictus, urbium occupationes, machinatæ proditiones, hæreſis propagationes, claſſium Turcicarum evocationes, clamant. Ut dubium eſſe nequeat, quin tot moliminum impiorum auctores, & conſiliarii, & executores, ſive milites, ſive Duces, quâcumque dignitate fulgeant, vel pietatis larvâ ſqualleant, multiplici excommunicationis vinculo innodati ſint.

Quid enim ad infringendam anathematum iſtorum vim reſponderi poteſt? De facinoribus iſtis præclaris tota Europa teſtis eſt: in damnum Catholicæ Religionis ea cedere, nec ipſa impudentia inficietur: niſi fortè, Religionem Catholicam in Germania peſſumdari, reſtitutioni ejus totis viribus reſiſtere, Calviniſtas uno hoc quinquennio, quo bellum iſtud poſtremum ſævuit, mil-

a *Ibidem*.

lenas

lenas Germaniæ, penè ducentas Belgii Eccleſias urbanas ruraleſque occupaſſe, Paſtores earum, & Monaſteria Monachorum Virginumque fugaſſe, Religionis exercitium, conciones, Sacrificium, cantum ab omnibus excluſiſſe, nullum Catholicæ Religionis damnum eſſe decernamus. Quod neſcio utrùm vel Atheorum frons perfricta dixerit. Religionis peſſumdandæ intentio in his factis non requiritur. Nam ipſas actiones Chriſtianæ Religioni pernicioſas Pontifex percellere cenſurâ, & comprimere præcepto voluit; cujus tranſgreſſionem non tollit pravæ intentionis abſentia, quemadmodum communi conſenſu Theologorum chorus docet. Et quis tandem Catholicus, niſi nomine aut veſte tenus, Turcas aut hæreticos Chriſtianam Rempublicam impugnantes adjuvans, ipſam Religionem fidemque quam profitetur, expreſsè directèque profligatam cupit? Aliud ſemper appetunt, lucrum, vindictam, gloriam, Principatum, vel aliquid hujuſmodi, cujus adipiſcendi cupiditate infidelibus in damnum Catholicæ Religionis auxilio, conſilio, favore, vel *quomodolibet*, ſicut loquitur Bulla, ſociantur.

Unum dubitari poſſet, Utrùm Calviniſtæ & Lutherani, qui per iſta fœdera in damnum Catholicæ Religionis armantur, ab Apoſtolicâ Sede *expreſsè vel nominatim declarati ſint*, ut Bullæ verba poſtulant. Nam quamvis ab iſtis verbis, vel iſta perſonarum conditione, criminis iſtius magnitudo non pendeat; ſed ab auxilio, conſilio aut favore: itemque à damno, quod infertur fidei atque Religioni, qualeſcumque hæretici illi fuerint, ſive declarati, ſive non declarati, quibus auxilium aut favor datur; vis tamen cenſuræ Eccleſiaſticæ,

quæ à criminis magnitudine non ſemper petitur, à talibus circumſtantiis non raró ex judicis voluntate ſuſpenditur.

Sed nec de clauſulæ iſtius veritate meritò quiſquam ambigere poteſt. Nam quamvis conſtet, non eſſe Calviniſtas aut Lutheranos *nominatim* hæreticos declaratos, *expreſsè* tamen declaratos eſſe, ex hac ipſa Bulla manifeſtum eſt, in cujus initiò dicitur: *Excommunicamus ex parte Dei omnipotentis quoſcumque Lutheranos, Calviniſtas, Vgunottas*, &c. Quî enim expreſſiùs, clariùs, diſertiùs hæretici declarari queāt? Nam declaratio illa, quæ *nominatim* fit, in ſingulis perſonis locū habere ſolet; quæ *expreſsè*, etiam in ſectis integris. Quā ob cauſam disjunctivâ quoq; locutione Pontifex uti voluit: ut nō illi ſolùm anathemate plecterentur, qui hæreticis *nominatim* declaratis in damnum Religionis opem ferunt, quod rariùs uſu venit; ſed imprimis illi, quod frequentius longeque fidei perniciosius eſt, qui favorem ſectis integris Catholicos impugnantibus *quomodolibet* præſtant. Quamquā non deſint, quibus placuit, hæreticos quoſlibet, actu vel habitu Catholicos impugnantes, ſub illis verbis, *& alios Chriſtiani nominis inimicos*, eſſe comprehenſos. Sed utcumque ſe iſtud habeat, hoc interim conſtat ex Auctorum iſtorum, adeoque ex ipſius Bullæ mente, crimen etiam talium hæreticis non nominatim declaratis opitulantium, eſſe graviſſimum, & excommunicationis cenſurâ dignum, quamvis hîc nullâ feriretur. Crimen enim, ut diximus, favoris & auxilii erga quoſq; notorios hæreticos ejuſdē rationis eſt, nec ejus magnitudo à Pontificis punientis volūtate, vel ab expreſſa declaratione, (quemadmodum pœna) pendet, ſed ſupponitur.

CAPVT XLI.

Pœnis temporalibus perſecutus eſt Deus fœdera cum infidelibus in Veteri Teſtamento.

QVòd ſi quis fortè caput ſuum ab iſtius Bullæ fulminibus tueri ſe poſſe putet, ſaltem divinæ diras iracundiæ pertimeſcat, quas iratum Numen jam inde ab initio, etiam ante primordia Chriſtianæ Religionis, in eos vibravit, qui infidelium arma ſuis ſociando, temporalis Regni fumum periculis & damnis Eccleſiæ Dei habuêre potiorem. Aſa Rex Iudæ, à pietate non mediocriter commendatus, cùm Regis Syriæ ſubſidium imploraſſet, graviter tamquam injuriâ affectus hoc tulit Deus, miſſoque Vate pœnam è veſtigio comminatus eſt *a*: *Stultè egiſti, & propter hoc ex præſenti tempore adversùm te bella conſurgent*. Corporis etiam ægritudo moleſtiſſima confecit Regem *b*: *Ægrotavit etiam Aſa anno trigeſimo nono Regni ſui dolore pedum vehementiſſimo*. quem propter illam diffidẽtiam ei inflictum eſſe, Chryſoſtomus *c*, ille operis imperfecti Auctor, tradit. Ioſaphat, quòd fœdus cum Achab impio percuſſiſſet *d*, *iram Domini* promeruit: quòd cum Ochozia, percuſſis à Deo operibus ipſius *e*, *contritæ ſunt naves* ejus. Amaſias conducto exercitu centum millium idololatrarum ex Ephraim, juſſus eſt per Prophetam copias illas dimittere, eò quòd *f non eſſet Dominus cum Iſraël, & cunctis filiis Ephraim*. Simul intentatæ ſunt Regi minæ, quòd ſi putaret in robore talis videlicet exercitûs bella conſiſtere, ab hoſti-

a 2. *Paral. c.* 16. b *Ibid.* c *hom.* 1. *in Matth.* d 2. *Paral.* 19. e 2. *Paral.* 20. f 2. *Paral.* 25.

hoſtibus, Deo vindicante, ſuperandum. Paruit Rex, Deo fidit, hoſtes fudit.

Judas Machabæus primus omnium fœderibus Romanis iter aperuit: primus etiam infelici interitu confeſtim pœnas dedit. Nam eodem ipſo anno, ac penè menſe, antequam vel Legati Româ rediiſſent, ipſe Judas *a* cum flore exercitûs proſtratus est, unus fratrum interfectus, alii duo, Jonathas & Simon, velut exules in deſertum pulſi, tota Regio cum urbibus & præſidiis in Demetrii poteſtatem tradita, taliſque *b facta tribulatio in Iſraël, qualis non fuit ex die, quâ non eſt viſus Propheta in Iſraël.* Iſte fructus primi fœderis cum infidelibus, quo ſe perſpicuè, dum ab hoſtibus Dei ſubſidium petunt, divinâ protectione nudaverunt. Qui enim oppreſſam Rempublicam, divino fretus auxilio, exiguâ ſuorum manu à caſu ſuo erexerat, ad infideles converſus, eam ſtantem florentemque præcipitavit.

Jonathas, Judæ frater, & ſucceſſor in Principatu, divinorum immemor mirabilium, poſt annos paucos idem fœdus cum Romanis renovavit. Quo fructu, vide. Nondum reverſis Ieroſolymam *c* Legatis, ipſe cum duobus filiis, & mille viris, proditione Tryphonis interfectus eſt, & Reſpublica iterum in ſummum conjecta periculum, ac trepidationem. Simon fratrum ultimus, necdum edoctus, Deo potiùs quàm infidelium fœderibus fidendum eſſe, tertiò cum Romanis nexuit ſocietatem. Sed ecce ipſe tertius, cum duobus *d* itidem filiis, à proprio genero Ptolemæo in convivio trucidatus eſt.

Et hactenus quidem Simon, cæteriquc Machabæi

a 1. *Machab*. 9. b *Ibidem*. c *libr*. 1. *Machab*. c. 12. d 1. *Machab*. 16.

bæi in fœderibus nudis Romanorum ſteterant, omneſque Reipublicæ ſuæ anguſtias, nullis eorum ſubſidiis imploratis, ſolâ Dei protectione ſuperaverant. Poſteri eorum, ut ad ſuppetias etiam reipsâ poſtulandas progreſſi ſunt, gravioribus etiam calamitatibus ipſi cum Republicâ involuti ſunt. Hyrcanus *a* & Ariſtobulus, ex nepote Simonis nati, cùm inter ſe de imperio contenderent, primùm à Scauro, deinde à Pompejo Romanorum auxilium coëmerunt. Sed non inultam præteriit impietatem eorum Deus. Nam inde mox Ieroſolymorum *b* obſidio, Templi, Pompejo adyta penetrante, profanatio, Reipublicæ Iudaicæ Romanis ſubjugatæ ſervitus. Hinc, Deo vindictam ſuam proſequente, nexiſque quâdam ſerie ex illo fonte calamitatibus, Hyrcanus ab Herode occiſus eſt *c*, Ariſtobulus, cum filiis atque filiabus, Romam in vincula adductus; ipſe veneno à Pompejanis exſtinctus; uterque filius ad Antiochiam ſecuri percuſſus, Alexander juſſu Pompeii à Scipione, Antigonus ab Antonio; Regnum à Romanis alienigenæ Herodi traditum, & cum violatâ fœderibus iſtis Religione peſſumdata eſt Reſpublica, deletuſque Machabæorum Principatus. Utrumque certum eſt & perſpicuum, Romana fœdera ſuppetiaſque peperiſſe, dum Filius Eccleſiæ veteris primogenitus, Principum Sacerdotum conſilio, Phariſæorum prudentiâ, Infidelium auxilio, de imperio cum juniore decertat. Scimus *d* antiquis *omnia in figuris contigiſſe; ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſæculorum devenerunt.*

a *Ioſeph. l.* 14. *Antiq. c.* 4. & 5. b *Ibid. cap.* 8. c *Ioſeph. l.* 14. *Antiq. c.* 13. & *l.* 15. *c.* 1. d 1. *Cor.* 10.

CAPUT XLII.

Itemq; in Novo. Plurimis exemplis exercita à Deo ſeveritatis declaratur.

NAm ſi ad Eccleſiam Chriſtianam pergere libet, tantò in ulciſcendis hujuſmodi fœderibus Dei vindicta ſeverior fuit, quantò in paciſcendis impietas evidentior. Ruffinus *a* Gothos Arianos in Europæ, Hunnos Paganos in Aſiæ cladem traxit. Cujus proditionis Reipublicæ & Eccleſiæ proſequendæ ſtudio dum incumbit, Deo impietatem perſequente, mille ictibus confoſſus, & in fruſta ab exercitu diſcerptus, membra inter milites partita, caput pilo fixum cum dextera omnibus ludibrio fuit. Bonifacius Comes dolo Aëtii rebellionis injuſtè accerſitus, quamdiu divino auxilio fidit, ſuperior fuit adverſariis ſuis *b*, Ducibus Mavortio & Galbione interfectis: ſed cùm deſperaret ſe reſiſtere poſſe, Wandalos Alanoſque hæreticos *c* in interitum Eccleſiæ Africanæ, & Catholicæ fidei, in Africam evocavit. Adfuit continuò etiam pœnitenti ultor Deus. Nam cum VVandalis pugnans victus eſt *d*, & Hippone obſeſſus; auctus copiis Aſparis iterum ſuperatus, in fugamque verſus eſt. Tandem ſingulari certamine cum Aëtio congreſſus, ex vulnere inflicto & ipſe periit. Eodem ferè tempore Ioannes per Aëtium Hunnos infideles in ſubſidium ſuum vocans, ab Aſpare Ravennæ interfectus *e* eſt, Aëtius ipſis manibus Valentiniani obtruncatus.

a *Soximus l. 5. Sozomenus l. 8. c. 1. Claudian. in Ruff. lib. 2.*
b *Proſper. in Chron.* c *Paul. Diac. l. 14. Hiſt. miſcell.* d *Procop. l. 1. de bello VVandal.* e *Paul. Diacon. lib. 24. Hiſt. miſcell.*

truncatus. Eudoxia Auguſta *a* cùm eoſdem VVandalos Arianos contra Maximum in Italiam accerſiſſet, ipſa, Deo vindice, cum filiabus Eudoxia & Placidia in Africam captivæ ductæ ſunt.

Saracenos in Hiſpaniam cum incredibili Religionis clade immiſit Iulianus: ſed nefarium ſcelus non impunè tulit. Uxor ejus à barbaris obruta lapidibus, filius è Septenſi turri præceps actus, ipſe bonis exutus, miſerabili morte in compedibus contabuit *b*. Eudo *c*, Dux Aquitaniæ, eoſdem hoſtes fidei in Galliam contra Martellum evocat. Ipſo paulò pòſt defuncto *c*, uxor ejus, filia, & neptis vivæ in hoſtis ſui poteſtatem venerunt: Hunoldus & Vaifarus filii paterno Ducatu ſpoliati, alter eorum denique à ſuis trucidatus eſt. Arnulphus *d* Rex, ſive Imperator, ut alii malunt, ut Zuenteboldum everteret, Hunnos excivit in Germaniam: qui tantam Eccleſiarum ſtragem ediderunt, ut eam Luitprandus iſtis gemitibus deploret *e*: *O cæcam Arnulphi regnandi cupiditatem! Vnius homuncionis dejectio, quem adverſarium patiebatur, fit totius Europæ contritio. Quot mulieribus viduitates, patribuſq; orbitates, virginibus corruptiones, Sacerdotibus, populiſq; Dei captivitates, Eccleſiis deſolationes, terris inhabitatis ſolitudines cæca ambitio paras!* Ut Suecicæ, quam ſpectamus, deſolationis effigies iſta fuiſſe videatur. Sed quid interea vindex Deus? *Arnulphus turpiſſimâ*, inquit idem Luitprandus, *valetudine exſpiravit: minutis quippe vermibus, quos pediculos ajunt, vehementer afflictus ſpiritum reddidit. Fertur autem, quòd præfati vermes adeò*

a *Idem ibid. Procop. lib. 1. de bello VVandal.* b *Ferdinand. Nunius, Ioan. Vaſæus in Chron.* c *Fredegar. Annales Franc. Sigeber. in Chron.* d *Vaſæus, Regino Adelhel. in ann. 768.* e *Luitprand.*

adeò ſcaturirent, ut nullis medicorum curis minui poſſent. Nec diſſimulat hanc ei plagam pro *Hungarorum* immiſſione contigiſſe; fortè ut iſtâ contritione veniam ſceleris iſtius, quod paulò ante mortem perpetraverat, mereretur. Berengarius, fœdere cum iiſdem Hunnis inito, in odium eorum à quibus victus fuerat, eos in Italiam intulit. Hinc vaſtatâ Papiâ, Eccleſiæ quadraginta tres ſuccenſæ. Sed continuò dignas impietate luens pœnas *a*, *à ſuis interemptus eſt*. Palæologi, dum inter ſe de Imperio decertant, icto cum Turcis fœdere, in Europam eos advocant. Mercedis loco, Imperium *b* eorum primùm à Turcis acciſum, inde precariò obtentum, filii facti Turcarum Janitzari, Regnum amiſſum, Conſtantinopolis capta, ſtirps Palæologorum radicitus exciſa eſt. En tibi, Lector, prorſus idem fœderum Græcorum cum infidelibus, qui Judæorum caſus; nempe utriuſque tam Eccleſiæ, quàm Reipublicæ, miſerandus occiſus.

Sed quid ego in peregrinis immoror, ubi domi noſtræ ipſa Francia exemplis fœderum, & ſuppliciis tam fœcunda eſt? Carolus Simplex adversùs Eudonem ſe munire volens, fœdere ſibi Nortmannos infideles jungere meditabatur. Litteris minisque Fulconis Remenſis Archipræſulis territus, & Deo exercituum bellorumque dominatori fidere edoctus, fœdus rupit: æmulus ſubitò ſublatus, ipſe in Regno ſtabilitus eſt. Sed poſtea, Roberto à Proceribus in Regem ſuſcitato, Normanniſque contra Fulconis monita fœderatis, ſucceſſus fœderis fuit Regni & libertatis jactura, diuturnus carcer, mors in carcere.

a *Flodoard in Chron. ad an. 914.*
b *Chalcondylas l. 1. & 2. de rebus Turcicis.*

Sed

Sed numquam fœdiùs, niſi ab uno circiter ſæculo, inter Francos fœdera cum infidelibus pacta ſunt, numquam acriùs à Deo manifeſtiuſque vindicata. Nam intra paucos *a* annos ſtirps ejus, qui primus, contractâ cum Turcis ac Proteſtantibus belli contra Cæſarem ſocietate, poſteris ad illa fœdera viam ſtravit, numeroſiſſima profectò penitùs deleta eſt; tantâ quidem Dei ulciſcentis ſeveritate, ut vix unus ex poſteris ejus inventus ſit, quin violento fato fungeretur. Itaque primò filium natu majorem Franciſcum *b graviſſimè luxit, quòd veneno ſublatus ferebatur*. Novennio pòſt Carolus, Aureliorum Dux, filiorum alter peſti illudens, & illuſus moritur. Ingreſſus enim, unà cum Henrico fratre, agricolæ domum, quam contagio infectam intellexerat, luſu juvenili ridere cœpit & ſe & fratrem, quòd peſtiferam domum introiiſſent. Simul enſe in lectulum & culcitram immiſſo *c* ludens, in fratrē excuſſas plumas volvebat. Itaque vis morbi dum à medicis ignoratur, exſtinguitur. Tertius Franciſci filius Henricus II. etiam Franciæ Rex, renovato cum Turcis & hæreticis Proteſtantibus fœdere, cùm non eſſet niſi annorum triginta novem, imminuto Regni decore, ærario exhauſto pro hæreticis in Germania, quod multi reprehendebant, fragmento haſtæ, in haſtiludii celebritate, oculum per apertam galeam ad cerebrum uſque penetrante, vulnus accepit, & vomicâ inde emanante, *d* periit. Filios ſuſtulit Henricus rarâ felicitate quinque: ſed nemo eorum prolem ſuam Regni ſucceſſorem vidit, Deo in filiis parentum fœdera perſequente.

Primus

a *Belcar. l. 20. num. 36.* b *Belcar. l. 22. num. 52.* c *Arnoldus Ferronius in Franciſco I.* d *Belcar. lib. 28. num. 31.*

Primus eorum Franciſcus II. Franciæ Rex, non niſi ſedecim menſes imperavit. Anno ætatis decimo ſexto cùm in morbum incidiſſet, Chirurgo, ut ſcribunt a, *Calviniſtâ Ambroſio remedia venenis inficiente*, & auribus, ut volunt, infundente, ex hac vita tollitur. De quibus mortium generibus illi tunc verſus fortè ab auctoribus luſi ſunt:

Par l'œil, l'oreille, & l'eſpaule,
Trois Rois ſont morts n'agueres en Gaule.
Par l'eſpaule, l'oreille, & l'œil,
Trois Rois ſont entrez au cercueil.
Par l'eſpaule, l'œil, & l'oreille,
Dieu a monſtré ſes grands merveilles.

Secundus Ludovicus, Dux Aurelianenſis, infans moritur. Tertius Carolus, Rex Galliæ illius nominis Nonus, cùm necdum vigeſimumquintum ætatis annum attigiſſet, ſine liberis, non ſine veneni ſuſpicione, mortuus b eſt. Quartus Henricus III. Rex Franciæ, gladio intra viſcera adacto interemptus eſt. Quintus Hercules, poſtea, Carolo Rege jubente, Franciſcus dictus, Dux Alenſonius, anno ætatis trigeſimo, ſanguine ex omnibus poris corporis erumpente, ſublatus. Nec deſunt, qui dies ejus veneno acciſos tradant, cujus livores Medici in diſſecto corpore repererint. Sic ſtirps c Valeſia, filiis perquàm numeroſa, venenis, gladio, ſterilitate, breviſſimo tempore, præmaturâ nece, exſtincta eſt.

Hinc Borboniæ Regali in ſolio datus locus. Pro qua interpellandus eſt Deus, ut ei, quemadmodum feliciora fata, ſic ſalubriora quoque in abrum-

a *Scipio du Plaix. Belcar. l. 29. num. 9. Genebrard. in Chron.*
b *Bulling. lib. 4.* c *Vide Scipion du Plaix.*

abrumpendis iſtis fœderibus pernicioſis conſilia largiatur. Alioquin ſi majorum veſtigiá ſucceſſores, quaſi latâ jám fœderum lege, obfirmatâ mente terant, quid magis formidandum eſt, quàm ut Deus per ſua quoque veſtigia tam luculentè toties expreſſa gradiatur? Henricus IV. familiæ, fœderumque Hollandicorum caput, à Petro Barriere Aurelianenſi *a* Meloduni; à Ioanne de l'Iſle *b* phrenetico, prope Silvanectum nato, Pariſiis, cultro ſicâque armatis, periclitatus eſt; à Joanne Chaſtel Pariſienſi vulneratus *c*; à Franciſco Ravaillac Engoliſmenſi, nefario parricidio *d* trucidatus. Ludovicus XIII. vix arreptis Regni habenis, periculum ab innocente penè ætate in ſphæriſterio ſubiiſſe fertur, & aliàs crebrò ab aliis ſubiit. Quid tam exoticæ ſibi violentæque Francorum Regum neces velint, in tam tranquillis prædeceſſorum fatis, in tantâ vicinorum Regum ſecuritate, ut ne cuſtodibus quidem ad tutelam egeant; quis non ſtupeſcat, horreſcat, cauſas ante oculos poſitas conjecturâ aſſequatur? Nimirum ſimilis eſt ſibi ſemper Deus, zelotes honoris ſui, æmulator Eccleſiæ ſuæ. Qui illam conſiliis, fœderibus, ſuppetiis, vel indirectè lædit, tangit pupillam oculi ejus. Nam in omnibus iſtis fœderum funeſtorum exemplis, quæ recenſuimus, à primo uſque ad ultimum, directè quiſque temporalem ſcopum habuit, indirectè tantùm lædebatur Eccleſia aut Deus. Quid enim Amaſias & Aſa, niſi temporalem utilitatem ex infidelium ſuppetiis quæſivit, quid aliud eis Joſaphat dedit? Quid Judas, & fratres Aſſamonæi? quid Hyrcanus & Ariſtobulus, niſi

a *Du Plaix ann.* 1593. b *Anno* 1605. c *Anno* 1594.
d *Anno* 1610.

niſi Regnum à Romanis ambierunt? Quid Ruffinus à Gothis & Hunnis, quid Bonifacius & Eudoxia ab hæreticis VVandalis, quid Ioannes, Aëtius, Arnulphus ab Hungaris; quid Julianus, Eudo, Itali Principes à Saracenis; quid Palæologi, Franciſcus I. Henricus II. à Turcis; quid iidem à Proteſtantibus Germaniæ popoſcerunt, niſi temporalis vindictæ, defenſionis, ſecuritatiſque ſolatium? Omnes iſti Religionem ſalvam, quam non oderant, ſalvo ſcopo ſuo, eſſe maluiſſent. Directè quippe fidem Eccleſiamque proterere, Saraceni hæreticique furoris proprium eſt. Sed ſuperavit in omnibus aſſequendi temporalis fumi amor, aut amiſſi dolor: quo ſtimulante, per calcatam Religionem ad ſcopum ſuum directum anhelarunt. Inter omnes tamen iſtos, qui ſacra hujuſmodi confœderatione læſerunt, haud ſcio, utrùm quiſquam ſit, cujus cauſa non fœderum Gallicanorum juſtitiam aut colore æquarit, aut æquitate ſuperarit: quos tamen propter perſpicuæ impietatis labem Chriſtianus orbis execratus eſt. Quid enim Bonifacio, Julianoque criminoſius, quorum ille VVandalico, hic Saracenico fœdere, fidem Africæ Hiſpaniæque proſtraverunt? Et horum tamen iniquitati innocentia Gallicana nihil cedit. Illi graviſſimis injuriis ad ſui defenſionem, aut ſceleris ultionem, potentiſſimè laceſſiti ſunt; Francorum Regem nihil omninò Cæſar læſit. Illi fatebantur eos, quos bello petebant, hoſtes eſſe ſuos; Francus fœderatos. Illorum cauſa nihil per ſe cum Religione commune habuit, ſed prorſus indirectè in ejus præjudicium ceſſit; hîc de ipſa ſalute Orthodoxæ Religionis, & hæreſeos fomentis agitur, dum Cæſar dignitates

Eccle-

Eccleſiæ, Monaſteria, templa, bona Catholicorum injuſtiſſimè occupata repetit, & hæreſis defendit uſurpationem ſuam. Et in hujus tam impiæ cauſæ patrocinium Chriſtiani Regis arma concitantur. Surgent in judicio Bonifacius atque Julianus, & ſe injuſtè reos eſſe clamabunt, ſi fœderum talium armorumq́ue auctores innocentes habeantur.

Sed de jure juſtitiaque belli exigua ferè cura eſt. Hoc ſaltem vereantur, ne rerum in Oriente tam Græciâ quàm Judæâ præteritarum infortunia, ſint futurarum in Occidente vaticinia. Neſcio enim quid infauſtum Europæ atque Eccleſiæ pertinax illa duorum fratrum in utero lucta, & infidelium velut obſtetricum advocatio, portendit. Jam enim Religionis interitus in Germaniâ præ foribus fuit. Jam Italiæ novus ille Attilas minabatur. Sed repentè Deo impium interficiente ſpiritu oris ſui, periculum nonnihil à Reipublicæ Chriſtianæ cervicibus averſum fuit. Interim, ô cæcitas æmulationis, quæ nec ſibi ipſi parcit, dum alteri noceat! Quid enim diſcriminis etiam ipſa Gallia, hæreticis referta, tali vicino ſubiiſſet, non conſiderant. Non enim periculis, ſed certâ præſentiq́ue pernicie jam jam in caput irruente, politica prudentia eruditur. Ita Judæa, ita Græcia jam infidelibus accerſitis oppreſſa ſapuit. Nolite falli; præſtigiis *directi vel indirecti* non illuditur Deus. Nam poſtquam Filium ſuum incarnatum totius Eccleſiæ ſuæ Principem, verumq́ue Regem declaravit; cujus omnes terreni Reges ſubditi, vaſalli, à ſoloq́ue nutu ejus pendentes adminiſtratores ſunt; legem inaugurationis omnium & ſingulorum conſtanti ſanctione implendam eſſe decrevit, quam Prophetâ vaticinante tulit: *Gens & Regnum,*

regnum, quod non ſervierit tibi, peribit. Nullus hîc illuſionibus *directi* & *indirecti* locus. Etiam indirectè Regnum Regis incarnati depopulantibus, imò *non ei ſervientibus*, præſtò denuntiatur interitus. Nam ſicut omnia propter ſeſe ipſe fecit, omneſque Reges inſtituit propter gloriam ſuam; ita non ſolùm eum indirectè lædere, ſed vel ſervitutem ejus detrectare, ſub pœnâ perditionis eſt interdictum nefas. Nec illa conſolatio, quam ſublevandis ſponſæ Eccleſiæ ſuæ calamitatibus pollicetur, ad extremos uſque ſæculi præſentis dies revocabitur: a *Audi hoc paupercula, & ebria, non à vino: Ecce tuli de manu tua calicem ſoporis, fundum calicis indignationis meæ,* &c. *& ponam illum in manu eorum, qui te humiliaverunt, & dixerunt animæ tuæ: Incurvare, ut tranſeamus: & poſuiſti ut terram corpus tuum, & quaſi viam tranſeuntibus.*

a *Iſaiæ* 15.

CAPVT XLIII.

Conſilia potiùs divina, quàm humana attendenda. Error in delectu Conſiliariorum Regibus noxius.

QVæ quidem divini Spiritûs oracula, tot calamitatum experimentis comprobata, Regibus meritò ſufficere deberent, ut ſalubrioribus Regno ſuo conſiliis attenderent, quæ ipſis idem ille ſuggerit in Scripturis Deus: *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui judicatis terram.* Totiuſque ſummam eruditionis breviſſimo ſermone complexus, *Apprehendite*, inquit, *diſciplinam.* Ubi textus originalis, נשקו בר *Oſculamini filium*; hoc eſt, Filium Dei incarnatum, qui conſtitutus eſt Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, toto corde,

corde, ſtudio officiiſque veneramini, idque non ſolùm in Capite, ſed & in Corpore ejus, ut ipſe totus honoretur. Caput enim jam ſurſum in cælo glorioſum eſt, ſed Corpus ejus Eccleſia adhuc in terra luctatur. Quidquid injuriæ vel ignominiæ infertur Corpori, Caput ſentit. Pes hominis in terra teritur, ſed confeſtim lingua læſionem vociferatur. Nempe fruſtra ſibi Capitis gratiam benignitatemque pollicetur, quiſquis in Corpus ejus populando graſſatur. Itaque a *Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus.*

Sed iſta Regum eſt frequens ac deploranda miſeria, quòd humanis conſiliis proniùs, quàm divinis monitis eorum aures patent. Illa enim plauſibili præſentis emolumenti ſpecie, hæc fructuum ſoliditate commendantur. Species illa citò perit, fructus manet. Non illi præſtantiſſimi Conſiliarii, qui ſolerter excogitata, nova, grandia, ſed qui tutiora ſuggerunt. Nonnulli conſilium ab inventi commodi ſubtilitate, fructum ab aggrediendi audacia metiuntur: utrimque peccant imprudentiâ. Specioſa, rara, ingentia ſuſcipiunt, vetuſtarum & radicatarum arborum evulſiones, Imperiorum ſubverſiones, quibus exſequendis non ſunt pares: novandis profectò, quàm perficiendis rebus aptiores, quia Deum inveniunt reſiſtentem conatibus ſuis. Hinc malè cœpta infeliciùs finiunt. Cùm enim ſuſceptis conſtantiam adferre volunt, inter fas & nefas nullum diſcrimen agnoſcant, neceſſe eſt. Extrema gloriæ ſuæ fortunæque tentantes, extremis implicant Reſpublicas periculis; infidelibus ſanè medicis perquàm ſimiles, qui violenti & inexperti vires pharmaci in alieno corpore experiuntur: ut, honor ad ipſos; noxa

a *Pſal*, 2.

T Regni,

Regni, odium Principum vicinorum, invidia peſſumdatæ Religionis, iracundia Dei ad dominos revertatur. Nimirum cùm ſint acuti, non cernunt, quod in promptu eſt prudentibus, ſe fœderum impiorum ſuaſu cogere Principes ſuos, ut ſolis hæreticis & rebellibus amici ſint, & eorum arma ſoli hæreſi atque rebellioni ſerviant. Ita novâ politicâ ſuâ prudentiâ, vel potiùs occulto judicio Dei, æmulos reddunt potentiſſimos, dum eos Orthodoxorũ Principum amicitiâ, Catholicorum omnium votis & precibus, Sanctorum omnium in cælis de hæreſi triumphantium favore muniunt, ut cæli terræque conſpirantium benedictione cumulentur. Hic eis fructus eſt prudentiæ, ac ferociæ. Sed latè patet, nec uno modo verum eſt illud antiquioris prudentiæ effatum: *a* *οἱ φαυλότεροι τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ξυνετωτέρους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἄμεινον οἰκοῦσι τὰς πόλεις. Hebetiores, quàm acutiores, ut plurimùm meliùs Rempublicam adminiſtrant.* Quid enim Galliam in anguſtias illas compulit, ut jam à multis menſibus, in plenâ cum Principibus Europæis pace, omnium fundos beneficiarios poſſidentium *b* evocationem & ſubevocationem edixerit, quaſi jam tum res pro aris & focis ageretur? Nempe limata illa Metaphyſicâ cote prudentia, quæ acutulis animoſuliſque conſiliis, quaſi cornicum oculos confixura, priſcos Carolini Imperii terminos iterum figere meditata eſt, & eventu fruſtrata ſuo, cælum ac terram, quorum offenſæ conſcia eſt, velut vindices pertimeſcit. Etenim præclara fuit ſine dubio ſpeculatio,

a *Thucydid. l. 3.* b *Ban, & Arriereban,* Eſt totius nobilitatis evocatio in extremis periculis.

latio, in qua ſibi Philoſophus quiſpiam, ceu in Platonica idæa auguſtioris Imperii comminiſcenda poliendaque blandiretur. Sed cum etiam operi tanto præcipites admovet manus, & ad exequenda cogitata, cum ſuorum vicinorumque oppreſſione, cum atrocibus Regum ac Cæſarum injuriis, cum Dei Religioniſque contumeliis, quas nonnihil hoc opere delibavimus, audacula anhelat animoſitas; profectò cuicumque paulò ſedatior eſt, magiſque cana Reipublicæ adminiſtrandæ ſolertia, facilè cernit, majori calore quàm luce, vanitate quàm ſoliditate, acumine quàm prudentiâ machinam totam rapi. Parum eſt enim, ſi ſuâ ſubtilitate & impietate fracta diſſiliat: ſed mirum, ſi non etiam ipſos feroculos architectos ejus feriant ruinæ.

CAPVT XLIV.

Iterum commendata Regibus Pietas. Multis vinculis Francorum Reges tuendæ Religioni obſtringuntur.

QVapropter qui feliciter imperare cupiunt Reges, conſilia non tam tranſitoriâ Regni temporalis ſui utilitate, ſed illius in primis, cujus miniſtri ſunt, Religione ac Pietate ponderent. Nam in omnibus adminiſtrandi Regni, rerumque feliciter gerendarum præceptis, nullum eſt capitalius, quàm Catholicis Regibus Catholicæ Religionis tuendæ maximam eſſe debere curam, Quod vel Ethnicis ita profundè inſculptum fuit, ut hac de cauſa peritus ille Rei-

publicæ formandæ magiſter dixerit, *a* *πρῶτον, ἡ περὶ θείων ἐπιμέλεια. primum* in omni Republica, *cura rerum divinarum.* Itaque Tullius *b* non eſt veritus gloriari, Romanos *non numero, nec robore, nec calliditate, nec artibus, ſed Pietate ac Religione omnes gentes nationeſq; ſuperaviſſe.* Iſtam Religionis ſollicitudinem ſi conſiliis inceptiſque Regum tollis, neceſſe eſt regimen eorum ſtultitiâ, ſcelere, immanitate compleatur. Unde etiam naſcitur, ut, dum temporalem ſibi ſecuritatem, blandientis utilitatis lenocinio ſeducti, moliuntur, offenſo omnis utilitatis & ſecuritatis auctore, citò aut ſerò Regnis ſuis exitium parent. Quod quamvis omnibus Chriſtianis Regibus magnopere formidandum ſit, tum verò Regi Francorum tantò vehementiùs, quantò pluribus nexibus ad curandam incolumitatem Chriſtianæ Religionis adſtringitur, & gravioribus imminentium pœnarum comminationibus ab eâ lædendâ revocatur.

Nam ſi vincula attendas, quibus Religioni obligati ſunt, hoc ab eis poſtulat cognomen *Chriſtianiſſimi*, hoc conditio *filii Eccleſiæ primogeniti*; quæ ſibi præ cæteris Regibus deberi putant. Quàm enim diſſonum eſt tam præclaræ profeſſioni, eum, qui ſe Chriſtianiſſimum Eccleſiæ Primogenitum gloriatur, eſſe ſolùm ex Chriſtianis atque Catholicis Regibus, adversùs quem totis penè Chriſtiani Imperii atque Religionis viribus, armis, publiciſque Romanæ Sedis precibus, Chriſtiana Religio propugnanda eſt? Facinoris infamiam Europa gemit; exemplo ſuperior ætas caret; vix poſteritas rei inſolentiam creditura eſt.

Hoc

a *Ariſt. l. 7. Polit. c. 8.* b *orat. de Aruſp. reſponſ.*

Hoc iterum poſtulat ſolemnis illa Coronationis ceremonia, quâ tam ſollicitè inaugurato fidei Chriſtianæ cura commendatur. Nam in Annuli traditione ſic eum Archipræſul affatur: a *Accipe Annulum, ſignaculum videlicet fidei ſanctæ, ſoliditatem Regni, augmentum potentiæ, per quem ſcias triumphali potentiâ hoſtes repellere, hæreſes deſtruere, ſubditos coadunare, & Catholicæ fidei perſeverabilitati connecti.* Et cùm ſacratum caput ejus diademate redimitur: b *Accipe Coronam Regni,* &c. *ut contra omnes adverſitates Eccleſiæ Chriſti defenſor aſſiſtas,* &c. *ut præmio ſempiternæ felicitatis coronatus, cum Redemptore ac Salvatore noſtro Chriſto, cujus nomẽ, vicemq́ue geſtare crederis, ſine fine glorieris.* Quid enim ab eo, cui hæreſeωn deſtructio, contraque omnes adverſitates Eccleſiæ Chriſti defenſio committitur, qui Chriſti Regis ac Domini ſui nomen & vicem gerit, alienius fingi poteſt, quàm ut ille ſolus hæreſes extra Regni ſui limites exſtirpari, Eccleſiam adverſitatibus liberam eſſe, regnumque Domini ſui præ Regni proprii amore, reſurgere & florere non ſinat?

Hoc denique poſcit illa jurisjurandi pietas, quo ſe devinciunt Francorum Reges Deo, ſe curaturos, c *ut Eccleſiæ Dei omnis populus Chriſtianus veram pacem in omni tempore ſervet.* Cùm verò eâdem Religionis pietate promittunt, d *quòd de terra ſua ac juriſdictione ſibi ſubdita, univerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos, pro viribus bonâ fide exterminare ſtudebunt*; quid aliud ab eis tacitè poſtulatur, quàm ut id, quod interpoſitâ ſacramenti fide, ſe Chriſto Domino in terris

a *Ceremoniale in traditione Annuli.* b *In impoſitione Coronæ.* c *In Iuramento, quod præſtant ſedentes in ſolio ſuo.* d *Ibidem.*

terris ſuis tamquam rem gratiſſimam præſtituros pollicentur, hoc alios eidem Domino ſuo eâdem ſacramenti religione in his terris præſtare ſatagentes non impediant, non opprimant, non ferro flammâque perſequantur? Quantâ enim abſurditate, pietatiſque perverſitate, unus atque idem animus ſeriò bonâque fide utrumque à ſe præſtari poſſe putet, quis non vel primis Chriſtianæ ſapientiæ principiis initiatus advertit?

CAPVT XLV.

Teſtamentum S. Remigii Regiæ ſtirpi conditum expenditur.

QVòd ſi Regibus, Religionis depreſſoribus, denuntiatas ab irato Numine minas expenderimus, nemini ſeveriùs, quàm Francorum Regibus, intentatæ ſunt, nemini ſuſpenſiùs formidandæ calamitates, nemini ſtudioſiùs fugiendæ. Nam præterquam, quòd, cui amplius datum eſt, amplius petetur ab eo, in ipſis Regni primordiis cura Religionis Regiæ ſtirpi à Francorum Apoſtolo moriente, cum teſtamentariâ maledictionis atque interitûs interminatione, commiſſa eſt. Res publicâ luce, & Regum notitiâ digniſſima, ſacramentique plena eſt. Nam S. Remigius, Francorum Apoſtolus, cùm ultimum vitæ diem appropinquare cerneret, de Catholicæ fidei ſtabilitate ſollicitus, quam Francorum genti, Regique Clodovæo conſignaverat, teſtamentum condidit, Regibus Francorum profectò perquàm glorioſum, ſi conditiones ejus impleverint; formidabile, si neglexerint:

a *Generi Regio parcens, ſtatuo,* inquit, *ut, ſi aliquando genus illud Regium per benedictionem meam toties Domino conſecratum, mala pro bonis reddens, Eccleſiarũ Dei pervaſor, depopulator, gravis aut contrarius exiſtere voluerit, convocatis Remorum Diœceſeos Epiſcopis, primùm moneatur: & deinde Eccleſia præfata, adjunctâ ſibi ſorore Eccleſiâ Treverenſi, iterum conveniatur. Tertiò verò, Archiepiſcopis tantummodò Galliarum tribus aut quatuor convocatis, Princeps ille, quicumque fuerit, moneatur: ita ut uſque ad ſeptimam monitionem, ſi priùs ſatisfacere renuerit, paternæ pietatis longanimitate differatur. Tandemq́; ſi poſtpoſitis omnibus præfatis benedictionibus, incorrigibilis contumaciæ ſpiritum non depoſuerit, & ſe per omnia Deo ſubdere nolens, benedictionibus Eccleſiæ participare noluerit, elogium ſegregationis à corpore Chriſti, ab omnibus ei porrigatur, quod per Prophetam & Regem David longè antè, eodem, qui in Epiſcopis eſt, dictante ſancto Spiritu, noſcitur decantatum* b: *Quia perſecutus eſt,* inquit, *hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde, & non eſt recordatus facere miſericordiam; & dilexit maledictionem, & veniet ei; & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Totúmque quod in perſonâ Iudæ traditoris Domini noſtri* JESV *Chriſti, & malignorum Epiſcoporum, Eccleſia decantare ſolet, per*

 ſingulas

a *Teſtamentum S. Remigii apud Briſſon. de formul. libr. 7. & Flodoard. hiſt. Rem. lib. 1. cap. 18.* b *Pſalm. 108.*

ſingulas ei decantetur Eccleſias; *quia Dominus dixit*: a *Quamdiu feciſtis uni ex minimis meis, mihi feciſtis:& quamdiu his non feciſtis, nec mihi feciſtis. Et ideo quod probatur in capite, in membris intelligendum eſſe non dubitetur. Vnum tantummodò ibi verbum per interpoſitionem cõmutetur*: b *Fiant dies ejus pauci, & Principatum ejus accipiat alter.* Quis hìc non expaveſcat ſucceſſorum Clodovæi, qui fortè Eccleſias Dei vel indirectè *pervaſerit, deſtruxerit, depopulatus fuerit?* qui Regni ſui tranſitorii qualemcumque ſecuritatem Eccleſiæ ſtatu atque Religione potiorem ducens, fidem hæreſibus opprimendam, templa impiis ſpolianda, infirmos fratres ſuos impiis Doctoribus pervertendos, myſteria hæreticis profananda tradiderit? Non eſt, quòd miremur ampliùs, Valeſiam ſtirpem, tantâ numeroſitate fœcundam, tam perſpicuo divinæ providentiæ miraculo ſucciſam eſſe. Nemo quærat, cur dies ejus pauci facti ſint, & Principatum ejus acceperit alter. Nimirùm propheticum illud Sancti Remigii teſtamentum etiamnum exſerit vires ſuas. Cæleſtes diræ etiam Alpes tranſeunt; nec Gallicana morantur privilegia. Vigilat enim Dominus ſuper verbum ſuum, quod ſanctificatum illud organum ipſo inſpirante vaticinatum eſt: vigilat Teſtator, qui etiam mortuus in cælis vivit: vigilant Signatores, plerique ſanctitate celebres, dirarum teſtes, iniquitatis ultores. Quot enim teſtamentum ſubſcriptores continet, totidem benedictionum & anathematum executores præſtò ſunt:

Ego

a *Matth*, 25. b *Pſalm*. 108.

Ego REMIGIVS EPISCOPVS *teſtamentum meum relegi, ſignavi, ſubſcripſi: & in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Deo adjuvante, complevi.*

VEDASTVS EPISCOPVS, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, & ſubſcripſi.*

GENEBAVDVS EPISCOPVS, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque ſubſcripſi.*

MEDARDVS EPISCOPVS, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque ſubſcripſi.*

LVPVS EPISCOPVS, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque ſubſcripſi.*

BENEDICTVS EPISCOPVS, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque ſubſcripſi.*

ELOGIVS EPISCOPVS, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque ſubſcripſi.*

AGRICOLA PRESBYTER, *Cui Pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque ſubſcripſi.*

THEODONIVS PRESBYTER, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque atque ſubſcripſi.*

CELSINVS PRESBYTER, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interſui quoque, atque ſubſcripſi.*

Quæ procella maledictionum! Quæ diræ fulminum! Quæ tempeſtas anathematum, in cujuſcumque tandem caput incubuerint! a *Ad tam magna tonitrua qui non expergiſcitur, non dormit, ſed mortuus eſt.*

a *Auguſt. in Enchirid. cap.* 74.

FINIS.

ELENCHUS
CAPITUM LIB. I.

PRæfatio.
Cap. 1. Proponitur prima Arroyi Quæſtio: & Paralogiſmus in aſsignanda juſta belli cauſa declaratur. fol. 13
2. De unctione Regum. Clodovæus delibutus eſt unctione Baptiſmi, non Regiâ. 19
3. An unctio Regum ſit ſpiritualis ceremonia? 27
4. Unctio Regibus non imprimit characterem, ut Arroyus putat. 29
5. Iteratio unctionibus Regum familiaris repugnat impreſsioni characteris. De unctione Reginarum pauca. 34
6. Solvitur argumentum ex Ceremoniali Coronationis petitum. 39
7. Solvitur aliud argumentum ex unctione Saulis ductum. 41
8. Unctio non tribuit Regibus ſummam poteſtatem, ſed alias quaſdam prærogativas ſpirituales. 45
9. Unctio pleriſque Regibus Chriſtiani orbis uſitata. 48
10. Priſci Reges Gothorum ante mille annos ungebantur, adeoq; ante omnes Reges orbis Chriſtiani. 52

T 7 11. Pipi-

11. *Pipinus primus Regum Francorũ unctus eſt.* 56
12. *Oleum cælitus allatum non tribuit majorem poteſtatis eminentiam, quàm ab Eccleſia ſanctificatum.* 60
13. *Strumarum ſanatio non tribuit abſolutiorem ſublimiorémve poteſtatem Regibus Franciæ præ cæteris. Poteſtas illa ſanandi recens.* 65
14. *Titulus* Chriſtianiſſimus *nullam omninò regendi poteſtatem tribuit, nedum abſolutiſsimam.* 72
15. *Vnctio non tribuit Regibus Franciæ præ cæteris titulum* Chriſtianiſſimus, *nec Sacerdotium.* 76
16. *Geſta Clodovæi utrùm titulum* Chriſtianiſſimus *pepererint.* 79
17. *Geſta Lotharii & Clodoardi.* 83
18. *Geſta Dagoberti.* 88
19. *Geſta Lotharii & Ludovici Quinti, quibus auctore Arroyo titulus* Chriſtianiſſimi *comparatus eſt.* 94
20. *Philippi Pulchri geſta ad promerendum titulum* Chriſtianiſſimi. 96
21. *Titulus* Chriſtianiſſimi *unde & quando datus, quam vim habeat.* 100
22. *Titulus* Chriſtianiſſimi, *aliquot ſæculis, antequam ſummi Pontifices eum Regi Galliæ conceſsiſſent, Hiſpaniæ Regibus uſitatus, ac debitus fuit.* 103

23. *Vis*

23. *Vis tituli* Catholicus *expenditur: & cur neglecto* Chriſtianiſſimi *titulo, quem obtinuerāt Hiſpaniæ Reges,* Catholici *dicti ſint.* 105
24. *Antiquitas tituli* Catholicus, *quatenus Hiſpaniarum Regibus tribuitur. Aliqua de titulo* Orthodoxus. 110
25. *Perſtringuntur breviter Hiſpanorum antiquorum geſta, quibus* Catholici, Orthodoxi, Chriſtianiſſimi *nuncupari meruerunt.* 113
26. *Geſta Hiſpanorum Regum recentiora pro fide Chriſti inter Paganos propagandâ.* 117
27. *Geſta pro fide Catholicâ contra hæreſes tuendâ, quibus titulus* Chriſtianiſſimus & Catholicus *debetur.* 121
28. *Titulus* Glorioſiſſimus & Religioſiſſimus, *antiquâ poßeßione, & novo jure eſt Regum Hiſpaniæ.* 125
29. *Mens Arroyi exorbitans de* Lege Salica *proponitur. Et inanitas conatûs ejus.* 130
30. *Deteguntur errores ac deliria Arroyi de* Lege Salica. 134
31. *Tranſitur ad ſecundam Quæſtionem Arroyi, de Iuſtitia armorū Franciæ. Prima ratio juſtitiæ eſt* Salica Lex. *Oſtēditur eam, juxta ſenſum Arroyi, ſæpè in Francia eſſe violatā.* 142
32. *Ludovicus* XIII. *non eſt ortus ex ſtirpe Clodovæi maſculinâ ſerie, & ita non ex omnibus Regibus prædeceſſoribus ſuis.* 146

33. *Scri-*

33. *Scriptores tam antiqui, quàm recentiores tradunt, Hugonem Capetum, & Ludovicum XII. non eſſe ſatum ex progenie Carolinâ per maſculos.* 149

34. *Tranſitus ad objectiones. Non adverſatur nobis Ioannes Papa VIII.* 158

35. *Nec Innocentius III. nec Baronius.* 162

36. *Nec Belleforeſtus, nec Guilielmus de Nangis.* 163

37. *Nec Chronicon Senonenſe, nec Cujacius.* 165

38. *Hugo Capetus, & poſteritas ejus, ne quidem ex materna ſtirpe proſapiæ Carolinæ eſt.* 166

39. *Secunda juſtitiæ ratio eſt Vnio ſubactarum Provinciarum cum Corona Franciæ. Oſtenditur nec omnia uniri ſolere, nec Imperium ei unitum fuiſſe.* 170

40. *Olim Provinciæ etiã Franciæ, non ita fuerunt Coronæ unitæ, quin in liberos Regũ diſtraherẽtur, ita ut ſinguli sũmo jure regnarẽt.* 173

41. *Reges Franciæ etiam Provincias Regni extraneis dederunt.* 180

42. *Arroyi principia convincunt, omnia donaria, quibus Pontifices à Regibus Franciæ affecti ſunt; eſſe nulla, & armis repetenda.* 183

43. *Provinciæ Coronis unitæ, integraq; Regna præſcriptione, aliiſq; modis, legitimè retineri poſſunt à poſteris, etſi à majoribus illegitimè occupata ſint. Oſtenditur ex multorum Regnorum exordiis.* 187

ELEN-

ELENCHUS CAPITUM LIB. II.

PRæfatio. 199
CAP. I. Quarta Quæſtio de fœderibus: & ſenſus ejus proponitur. 202
2. Prima ratio adversùs fœdera Francorum, quia, quemadmodum rebellio, ita favor & fomes ejus grave crimen. 203
3. Batavi perfectiſſimè rebelles Regi ſuo. 207
4. Libertas novæ Religionis appetita non purgat maculam rebellionis. 215
5. Diluitur objectio ex Induciis petita, quibus Provinciæ confœderatæ liberæ declarari videntur. 217
6. Origo belli Germanici declaratur. 230
7. Suecicum fœdus iniquiſſimæ rebellionis maculâ fœdiſſimum. 234
8. Non ſufficit eſſe fœderatos, quibus dantur ſuppetiæ. 239
9. Secunda ratio, quia in bello Religionis, ſeu, quod ad hæreſis patrocinium geritur, arma ferre illicitum. 245
10. Bellum Ordinum Confœderatorum adversùs Regem Hiſpaniarum, initio, medio, fine, Religionis eſt: & per hoc fœdus cum eis & adjutorium illicita. 249

11. In

11. *In perniciem animarum ſuarum mittuntur ad bellum Franci milites. An Regis Doctorumq́ conſcientiæ tutò acquieſcere poßint.* 262

12. *Bellum Proteſtantium & Suecicum eſt itidem bellum Religionis; & conſequenter fœdus cum eis illicitum.* 266

13. *Vtrùm Religionis Catholicæ exſtirpatio fiat à Rege Chriſtianißimo indirectè tantùm.* 272

14. *Etiam indirecta Catholicæ Religionis violatio reum facit. Fundamentum ex doctrina S. Thomæ, & communi Theologorum.* 279

15. *Vberiùs dißeritur, quâ voluntate Chriſtianißimus Rex Catholicæ Religionis cladem velle cenſeatur*, expreſsà *an* interpretativâ. 284.

16. *Solvitur Francorum adversùs doctrinam traditam objectio: & oſtenditur, teneri Chriſtianißimum Regem, etiam cum periculo politici Statûs, fœdera cum hæreticis reſcindere.* 289

17. *Reges vaſalli ſunt incarnati Regis Chriſti. Quanta inde fidelitatis obligatio in Regibus Chriſtianis erga regnum Domini ſui.* 298

18. *Eccleſia mater Chriſtianorum, Sponſa Chriſti Regum Domini. Quantum vinculum inde in Reges.* 301

19. *Reges Vicarii ſunt Chriſti Regis omnium. Quis ſit ordo naturalis inter Regna & Eccleſiam,* &

& utrorumque defenſionem. 303
20. *Regibus Pietas maximè neceſſaria, ex qua ſola diſcunt officium ſuum.* 308
21. *Regnorum Ortus, Occaſus, Incrementa, Decrementa, à remunerante vel puniente Deo.* 309
22. *Declarantur hactenus dicta de fœderum iſtorum, ſuppetiarumq́; iniquitate, exemplo Hugonottarum & Rupellenſium.* 313
23. *Religio & Eccleſia ſemper indirectè afflicta: ſæpiùs ab iis, qui in Galliis præfuerunt.* 318
24. *Non ſolùm Eccleſia, ſed & Eccleſiæ Paranymphus, itemq́; Sponſus* indirectè *per politiæ regulas interemptus eſt. Vtriuſque interitus antitheſi illuſtratur.* 324
25. *Ex alia tertia radice Francorum fœdera convelluntur, quia directè tendunt eò, ut infideles Catholicis præficiantur; quod illicitum eſt.* 329
26. *Subterfugium expenditur, quo prætexunt, liberum exercitium Catholicæ Religionis Germaniæ & Belgii civitatibus beneficio Regis Franciæ obtentum. Impietas ibi involuta evolvitur.* 332
27. *Libertas illa traditionem templorum Catholicorum conjunctam habet. Quàm hoc infame viſum ſit antiquis Patribus.* 345
28. *Aliâ ratione peccatum in iſta liberi exercitii*

Catholici procuratione. Quanta obſervatio libertatis illius, & ſecuritas perpetuitatis ſperanda ſit. 350

29. *Vberiùs hoc oſtenditur ex poſtrema expeditione Batavorum in Brabantiam, & excidio Thenenſi.* 357

30. *Item ex indole hæreſeos, præſertim Calvinianæ, legeq; capitali Statûs Batavici. Epilogus de iſta Religionis libertate.* 367

31. *Scripturis apertiſsimis munitur tradita hactenus doctrina.* 378

32. *Item Scriptorum recentiorum adſtipulatione.* 382

33. *Item teſtimoniis antiquorum Patrum.* 389

34. *Fœdera iſta damnari à Scripturis & Patribus videntur, hoc ipſo, quo cum infidelibus ad ſuppetias mutuas ineuntur, etiam citra læſionem Religionis.* 396

35. *Solvuntur duæ Objectiones, ex fœdere Abraham cum Abimelech, & Iudæorum cum Spartiatis petitæ.* 400

36. *Aliæ duæ, ex fœdere Moyſis cum Hobab, & Iſraëlitarum cum Ægyptiis.* 402

37. *Item aliæ duæ diſſlantur, fœdus Ioſuæ cum Gabaonitis, & Davidis cum Achi Rege Geth.* 405

38. *Fœdus Machabæorum cum Romanis explicatur.* 408

39. Fœ-

39. *Fœdera cum infidelibus crimen anathemate dignum judicarunt antiqui. Excommunicatio pluribus Canonibus adverſùs illud pronuntiata.* 410

40. *Eadem fœdera ſubſidiaq́ʒ hæreticis data, aliis trium excommunicationum telis feriuntur in Bulla Cœnæ.* 417

41. *Pœnis temporalibus perſecutus eſt Deus fœdera cum infidelibus in Veteri Teſtamento.* 421

42. *Itemq́ʒ in Novo. Plurimis exemplis exercitæ à Deo ſeveritatis declaratur.* 424

43. *Conſilia potiùs divina, quàm humana attendenda. Error in delectu Conſiliariorum Regibus noxius.* 432

44. *Iterum commendata Regibus Pietas. Multis vinculis Francorum Reges tuendæ Religioni obſtringuntur.* 435

45. *Teſtamentum S. Remigii Regiæ ſtirpi conditum expenditur.* 438

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS